

Internationaliseringsmonitor

België

2024-I

Internationaliseringsmonitor

België

2024-I

Verklaring van tekens

niets (blanco)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
0 (0,0)	het cijfer is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
*	voorlopige cijfers
**	nader voorlopige cijfers
-	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
2016-2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	oogstjaar, boekjaar, schooljaar, enz. beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2004/'05-2016/'17	oogstjaar enz., 2004/'05 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Textcetera, Den Haag en CCN Redactie & Visualisatie, Den Haag
Omslagfoto: ANP / Tim Dirven

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2024.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Executive Summary	5
België – Een introductie	11

1 Profiel van België 14

1.1	Inleiding	15
1.2	De Belgische economie in perspectief	15
1.3	België in de wereldhandel	19
1.4	Buitenlandse investeringen	21
1.5	Innovatie en digitalisering	26
1.6	Duurzaamheid	30
1.7	Samenvatting en conclusie	31
1.8	Literatuur	32

2 Goederenhandel, -vervoer en kenmerken van exporteurs 37

2.1	Inleiding	38
2.2	Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenexport?	39
2.3	Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenimport?	44
2.4	Welke bedrijven in Nederland exporteren goederen naar België?	49
2.5	Goederenvervoer tussen België en Nederland	53
2.6	Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenexport?	59
2.7	Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenimport?	65
2.8	Samenvatting en conclusie	69
2.9	Literatuur	71

3 Internationale handel in diensten 74

3.1	Inleiding	75
3.2	Algemene trends in de dienstenhandel tussen Nederland en België	76
3.3	Nederlandse dienstenexport naar België	77
3.4	Nederlandse dienstenimport uit België	81
3.5	Het bedrijfsleven achter de dienstenhandel met België	85
3.6	Belgische dienstenhandel met Nederland vanuit Belgisch perspectief	93
3.7	Samenvatting en conclusie	98
3.8	Literatuur	100

4 De verwevenheid van Nederland met België in mondiale waardeketens 102

- 4.1 Inleiding **103**
- 4.2 Nederlandse verdiensten en werkgelegenheid dankzij de rechtstreekse export naar België **105**
- 4.3 Nederlandse export naar België via mondiale waardeketens **113**
- 4.4 De inzet van de invoer van goederen en diensten uit België binnen de Nederlandse economie **119**
- 4.5 Belgische export naar Nederland via mondiale waardeketens **127**
- 4.6 Samenvatting en conclusie **130**
- 4.7 Data en methoden **132**
- 4.8 Literatuur **133**

5 De Nederlandse en Belgische arbeidsmarkt; overeenkomsten, verschillen en verwevenheden 136

- 5.1 Inleiding **137**
- 5.2 Vergelijking tussen de Nederlandse en Belgische beroepsbevolking **138**
- 5.3 Belgen in Nederland **146**
- 5.4 Belgische werknemers in Nederland **149**
- 5.5 Grenspendel tussen Nederland en België **154**
- 5.6 Samenvatting en conclusie **159**
- 5.7 Data en methoden **161**
- 5.8 Literatuur **162**

Begrippen **164**

Reeds eerder verschenen edities **172**

Dankwoord **174**

Medewerkers **175**

Executive Summary

The Internationalisation Monitor describes trends in globalisation and their consequences for the Dutch economy and society. It is published three times per year as part of the Globalisation research agenda of Statistics Netherlands (CBS), commissioned by the Dutch Ministry of Foreign Affairs.

In this edition of the Internationalisation Monitor, we take a look at one of our closest neighbours: Belgium. We know our southern neighbours for their culinary delights, including potato fries, Trappist beers and chocolates, but also for Brussels, the capital of the European Union, and for the port of Antwerp, a major supply point for Europe. While Belgium's internal market is relatively small, just like the Netherlands it has an open economy with strong ties to other countries in the form of trade and inward and outward investment. And just as in the Netherlands, deindustrialisation in Belgium was accompanied by significant growth in the service sector, and today the Belgian economy is driven by services, with Brussels playing an important role as a business and administrative centre. Belgium's GDP is just over half the size of the Netherlands' GDP, but its per capita GDP is comparable to that of the Netherlands.

How far do these apparent similarities between Belgium and the Netherlands extend? Belgium and the Netherlands share a border and (in the northern half of Belgium, at least) the same language. Membership of the EU facilitates trade and so it is not surprising that Dutch SMEs often make their first international move into Belgium. Belgium is also an important destination for more established Dutch exporters. However, Dutch firms crossing the southern border will also notice certain differences between Belgium and the Netherlands. And since Belgium is a federal state with various tiers of government with different powers, firms trading in different parts of Belgium may also face regulatory differences within the country.

Listed below are some of the main findings presented in the chapters of this edition:

Chapter 1: Profile of Belgium

- Belgium's economy ranked 25th in the world in 2022 with a GDP of €554.1 billion, 7 places behind the Dutch economy with a GDP of €958.6 billion.
- Belgium's GDP per capita of €47.4 thousand was comparable to the Netherlands' GDP per capita of €54.2 thousand in 2022.
- The Brussels Capital Region has the highest GDP per capita in the country (€75 thousand), followed by the Flemish region (€45 thousand) and the Walloon region (€32 thousand). Brussels' relatively high GDP per capita is partly due to the large number of people who commute to this region to work.
- Belgium has the fifth largest national debt within the European Union. Expressed as a percentage of its GDP, Belgium has one of the highest debt ratios in Europe.
- Belgian GDP has been less volatile over time than the Dutch GDP, mainly due to differences in domestic spending and related factors such as the average level of savings, investments and mortgage debt.

- Belgium ranked 14th in the world in terms of goods exports in 2022 at €440 billion, 10 spots behind the Netherlands. Belgium's goods exports per capita (€38 thousand) are at a similar level to the Netherlands (€41 thousand).
- Belgium exported €130 billion in services in 2022, ranking 13th in global services trade, five spots behind the Netherlands. At €11 thousand, Belgium's per capita service exports are as high as those of the Netherlands and twice as high as those of its other neighbours, Germany and France.
- In 2022, Belgian foreign direct investment positions totalled €697 billion. This placed Belgium in 11th place in terms of outward investments. The Netherlands occupies second place worldwide.
- In 2022, Belgium ranked 13th in terms of inward foreign direct investment (positions), with €544 billion in foreign direct investments (equivalent to 92% of GDP).
- In 2022, the Netherlands was both the most important destination for Belgian investment and the largest investor in Belgium. The United States and the United Kingdom are the Netherlands' largest investment partners. This picture has remained unchanged compared to previous years.
- In 2021, of all the firms under foreign control in the Netherlands (16 thousand), more than 11% (i.e. 1,720 firms) were under Belgian control. That share was 9% in 2014.
- Belgium ranked 23rd of the 132 economies featured in the *Global Innovation Index*, while the Netherlands ranked 7th.
- In 2021 Belgium spent 3.43% of its GDP on research and development, surpassing Sweden's expenditure and ranking 4th in the world. With expenditure of 2.31% of its GDP on R&D, the Netherlands ranked 15th.
- With nearly 6,600 researchers working in R&D per million inhabitants in 2021, Belgium ranks 8th in the world in terms of employment in R&D. The Netherlands ranks 10th with nearly 6,100 researchers in R&D per million people.
- Within the EU, Belgium lags behind on digitalisation. Among the 27 EU member states, Belgium ranked 16th on the *Digital Economy and Society Index* in 2022. This relatively low ranking was partly due to the slow rollout of fibre optic networks in the country. The Netherlands ranked third in the index.
- Belgium (21st) and the Netherlands (11th) both rank among the top 25 countries with the highest *Environmental Performance Index* score. This index compares and ranks 180 countries based on their efforts to protect the environment, improve ecosystem vitality and mitigate climate change.

Chapter 2: Goods trade, transport and characteristics of exporters

- The Netherlands exported €60.0 billion worth of goods to Belgium in the first three quarters of 2023. This accounted for 11.9% of total goods exports. Only Germany received more Dutch goods than Belgium, with France in third place.
- Mineral fuels dominate Dutch exports to Belgium with a 30% share, followed by manufactured goods (such as medical instruments) and chemical products (such as medicines and plastics).
- The Netherlands imported €47.5 billion worth of goods from Belgium in the first three quarters of 2023. This accounted for 10.2% of goods imported into the Netherlands, making Belgium the third largest exporter of goods to the Netherlands. Again, Germany exported the most goods to the Netherlands, followed by the US and then Belgium.

- The range of goods imported into the Netherlands from Belgium is diverse. Chemical products (including medicaments) were the most important with 23% of total imports, followed by manufactured goods and mineral fuels (including refined petroleum products).
- Firms in the Netherlands exporting goods to Belgium are mainly smaller enterprises, the majority of which have been in existence for 10 years or more. More than half of Dutch exporters to Belgium in 2022 were active in the trade sector, such as wholesale and trade intermediation.
- In 2022, Belgium was the second most important country of origin and destination for goods crossing the Dutch border, after Germany. More goods went from the Netherlands to Belgium than the other way round. Transport between the two countries was mainly by inland waterway followed by road transport.
- The Netherlands has more sea transport than Belgium, while in Belgium the transport of goods relies more on road transport, in relative terms.
- In 2022, 13.9% of all Belgian goods exports were destined for the Netherlands. This made the Netherlands the second most important export destination for Belgium, preceded only by Germany. Belgium was also the second largest export partner for the Netherlands in 2022.
- Belgium's export basket in 2022 consisted mainly of mineral fuels, pharmaceuticals, and passenger cars and car parts. Mineral fuels and passenger cars were mainly destined for the European market, while the US was the main receiver of Belgian pharmaceutical exports.
- A total of 18.7% of goods imported into Belgium came from the Netherlands in 2022, making Belgium the country most dependent on goods originating from the Netherlands. Conversely, for the Netherlands, Belgium ranked fourth as a country of origin for imported goods.
- The three main product groups imported into Belgium in 2022 were mineral fuels, pharmaceuticals, and passenger cars and car parts. Mineral fuels came mainly from the Netherlands and the UK. Germany was Belgium's main supplier of automobiles and auto parts in 2022; the Netherlands ranked fourth.

Chapter 3: International trade in services

- The Netherlands and Belgium share many cultural values, linguistic ties, and a significant land border. Relations between the two countries have therefore always been strong and remain so. Since both countries have undergone a transition towards a service-oriented economy and both are in the top 15 service traders in the world, their close relationship is also reflected in bilateral trade in services.
- In the first three quarters of 2023, Dutch service exports to Belgium amounted to €13.0 billion, making Belgium the sixth most important recipient of Dutch service exports. These exports consisted mainly of business services (€4.4 billion) and transportation services (€3.0 billion). The Netherlands exported more services to Germany, the US, the UK, France and Switzerland than it did to Belgium.
- The Netherlands imported €14.6 billion in services from Belgium, also making the Netherlands the sixth most important importer of services from Belgium in the first three quarters of 2023. The US, Germany, the UK, Ireland, and France exported more services to the Netherlands than Belgium did. Business services (€4.1 billion) and transportation

services (€4.1 billion) are Belgium's main service exports to the Netherlands and make up 60.3% of the total.

- There were 97 thousand firms in the Netherlands trading services with Belgium in 2021, an increase of 20% compared to 2015.
- Independent SMEs make up the largest share of firms trading services with Belgium. Belgium is a close neighbour, a fellow member of the EU, and in part of the country the same language is spoken as in the Netherlands. SMEs starting to export therefore often choose Belgium to make their first international move.
- Firms that have been established for at least 10 years make up the largest group of firms in the Netherlands trading services with Belgium. Patience and a relationship of trust are important factors when doing business with Belgium.
- The majority of firms trading services with Belgium were active in the wholesale and retail trade, numbering over 29 thousand firms. At just under 21 thousand firms, firms in the Netherlands active in specialised business services also often actively trade services in Belgium.
- Firms in the Netherlands trading services with Belgium are highly concentrated in border areas and are the most prevalent in Zeeuws-Vlaanderen.
- In 2022, Belgium's most important partner for its exports and imports of services is the Netherlands. Belgium's next most important partners are France, the US, Germany, and the UK.
- In 2022, Belgium's worldwide services trade consisted of at least 50% business services and transportation services in both its imports and exports. This resembles the export and import basket of the Netherlands. The difference is that financial services play a more important role in Belgium's service imports (5.9% versus 4.3%). Compensation for intellectual property is substantially lower in both exports and imports (3.0% and 2.6%) than the Netherlands (14.4% and 15.5%).

Chapter 4: The interdependence of the Netherlands with Belgium in global value chains

- In 2022, the value added generated by the Dutch economy through exports of goods and services to Belgium was €28.5 billion, accounting for 3.3% of the Netherlands' GDP. Belgium is the Netherlands' third largest export partner in terms of export earnings.
- At nearly €16 billion, the Netherlands earned the most from exports of domestically produced goods. Earnings from services exports amounted to €8.1 billion. Re-exports to Belgium accounted for €4.5 billion.
- In 2022, the wholesale and retail trade sector earned the most from exports to Belgium, followed by specialised business services and the chemical industry.
- In 2022, 205 thousand full-time equivalent jobs were related to exports to Belgium, accounting for 8% of all export-induced employment and 2.5% of all employment in the Netherlands.
- According to calculations based on OECD figures, in 2020 the Netherlands earned €2.1 billion from indirect exports to Belgium. These are earnings from exports to Belgium through other trading partners in which Dutch intermediate goods and supporting services are further processed and used in the exports of these other trading partners, with Belgium as the final destination.

- Most value added that is generated for the Netherlands through indirect exports to Belgium came from supplying goods and services to European countries. Most indirect value-added exports were generated via Ireland (36.2%), followed by France (14.2%) and Germany (13.2%).
- A total of €15.5 billion in Dutch export earnings from trade with Belgium is due to final consumption and investment expenditure in Belgium, with the manufacturing as the highest-earning sector, followed by wholesale and retail trade and specialised business services.
- In 2022, the Netherlands imported €60.8 billion worth of goods and €10.3 billion worth of services from Belgium. Around 46% of the goods and services imported from Belgium were due for further processing, with a majority of these intermediate imports consisting of goods (€24.4 billion).
- In terms of import dependence on goods and services from Belgium, the pharmaceutical industry in the Netherlands was the most reliant on imports of goods from Belgium: 32% of this industry's imports of goods were sourced from Belgium in 2022. Postal and courier services were most dependent on Belgium for the imports of services, with 20% of imports of services by this sector coming from Belgium.
- In 2020, Belgium earned €16.3 billion from exports of goods and services to the Netherlands, both directly (€15.2 billion) and indirectly (€1.1 billion) through global value chains. That is about 10% of Belgium's total export earnings and €10 billion less than the Netherlands earned from exports to Belgium in that same year.
- In 2020, €10.4 billion of Belgian value-added exports that arrived in the Netherlands were for Dutch final consumption and investment expenditures. The remaining €5.9 billion of Belgian value-added exports to the Netherlands were further processed in the Netherlands before being exported elsewhere, particularly to Germany (13.3%), France (9.4%) and the US (8.6%).

Chapter 5: The Dutch and Belgian labour market; similarities, differences and interdependencies

- Gross labour participation (15 to 64 years) in the Netherlands was higher than in Belgium in 2022. It was also more evenly distributed across Dutch regions than across the regions of Belgium.
- Among persons aged 15 to 64 years in Belgium, labour participation in the Flemish Region was highest at 73.8%. In the Walloon Region it was 65.5% and the Brussels Capital Region 67.7%. Differences in labour participation between the Netherlands and Belgium are mainly concentrated in the youngest age groups.
- In the Netherlands, 81.8% of persons aged 15 to 64 years were in paid work in 2022. In Belgium that share was 66.5%. In the Netherlands, persons aged 15 to 64 years were more likely to work part-time or be in a temporary employment compared to in Belgium, and in particular the share of working students was higher.
- The unemployment rate (as a percentage of the labour force) in the Netherlands was lower than in Belgium in the period 2013–2022. In 2022, 3.5% of the Dutch labour force aged 15 to 64 was unemployed, compared to 5.6% in Belgium. Unemployment in the Flemish Region was the lowest, at 3.2%. It was higher in the Brussels Capital Region and the Walloon Region, at 11.5% and 8.4% respectively.

- Belgians were the 13th largest group of non-Dutch people living in the Netherlands on 1 January 2023, at over 39 thousand people.
- The number of Belgians settling in the Netherlands has been rising since the 2010s, partly due to the increasing presence of Belgian multinationals in the Netherlands, relatively cheap housing in the Dutch border area near Antwerp, and Belgians studying at Dutch universities.
- The largest concentrations of Belgian residents are found in the regions bordering Belgium, the large cities in the west of the country (the Randstad) and in student cities.
- 53% of the Belgians living in the Netherlands are females.
- In 2022, almost 30 thousand Belgians worked in the Netherlands, of whom 54.5% were male.
- Belgians working in the Netherlands are relatively young: 40 years old on average. Dutch workers have a mean age of 43 years.
- Belgian workers in the Netherlands are more likely to work in manufacturing (15%) than Dutch workers (less than 10%). The largest share of Belgian workers in the Netherlands are employed in the care and healthcare sector: 16%.
- In 2022, the average gross hourly wage of Belgians working in the Netherlands was €36. Dutch workers earned €29 per hour on average.
- In 2021, over 42 thousand people commuted into the Netherlands from Belgium in order to work, roughly the same number as in 2017. Of these cross-border commuters, the majority were of Dutch nationality (56%) and 36% were of Belgian nationality. Cross-border commuters with Belgian nationality make up approximately half of Belgian workers in the Netherlands.
- The number of people commuting into Belgium from the Netherlands was approximately 12 thousand in 2021. This number has decreased slightly since 2017. Of these, approximately half were of Dutch nationality and more than 40% of Belgian nationality.
- The regions of Zeeuws-Vlaanderen and Zuid-Limburg had the largest share of workers living in Belgium but working in the Netherlands (over 4% in 2021). Other areas with relatively high numbers of cross-border commuters from Belgium are southeast Noord-Brabant, central Limburg, west Noord-Brabant and central Noord-Brabant, all of which border Belgium.
- In Belgium, the district of Eeklo close to the Dutch border receives the largest share of cross-border commuters from the Netherlands (more than 2% in 2021). The districts of Tongeren, Sint-Niklaas and Maaseik in Belgian Limburg also have shares of incoming cross-border commuters above 1%.
- Cross-border commuters from Belgium are more likely to be employed in the Dutch manufacturing. They are less likely to work in the Dutch government, healthcare and cultural sectors.
- The picture is similar among cross-border commuters from the Netherlands who work in Belgium. They are more likely to work in Belgian manufacturing. Cross-border commuters from Belgium to the Netherlands are more likely to work in the Dutch healthcare and education sectors than cross-border commuters to Belgium.

België – Een introductie

30,3 duizend vierkante kilometer (Wereldbank, 2023a), 11,7 miljoen inwoners (Wereldbank, 2023b) en een bruto binnenlands product van 554,1 miljard euro (Wereldbank, 2023c): welkom in België, 's werelds 25e economie én buurland van Nederland.

We kennen onze zuiderburen onder andere van friet, trappistenbier en chocolade, maar ook van Brussel, als hoofdstad van de Europese Unie, en van de Antwerpse haven als belangrijk aanvoerpunt voor Europa. Waar de interne markt van België relatief klein is, heeft het land – net als Nederland – een open economie met sterke banden met het buitenland in de vorm van handel in goederen en diensten, en inkomende en uitgaande investeringen. Net als in Nederland, ging in België de de-industrialisatie gepaard met een sterke ontwikkeling van de dienstensector. Tegenwoordig is de dienstensector dan ook de drijvende kracht achter de Belgische economie, waarin Brussel als politiek en zakelijk centrum een belangrijke rol speelt. Het absolute Belgische bbp bedraagt iets meer dan de helft van het Nederlandse bbp, maar gemeten per hoofd is het Belgische bbp vergelijkbaar met dat van Nederland.

België en Nederland delen samen een grens. In Vlaanderen wordt dezelfde taal gesproken, en door het gezamenlijk lidmaatschap van de EU – wat de handel vergemakkelijkt – is het dan ook niet zo vreemd dat startende mkb-bedrijven vaak hun eerste internationale stappen in België zetten (Cremers et al., 2019). Ook voor gevestigde exporteurs in Nederland is België een belangrijke bestemming. Wanneer bedrijven in Nederland al handelend de grens oversteken, worden ze echter ook al snel geconfronteerd met enkele verschillen tussen België en Nederland. Een bedrijf dat handel drijft in verschillende delen van België kan namelijk te maken krijgen met verschillen in lokale wet- en regelgeving. Een vrachtwagen die van het Nederlandse Rozendaal, via de Brusselse Ring, naar het Waalse Charleroi rijdt, krijgt bijvoorbeeld te maken met drie verschillende kilometerheffingen: een voor Vlaanderen, een voor Brussel en een voor Wallonië. België is opgedeeld in drie gewesten: het Waalse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en het Vlaamse Gewest (zie onderstaande figuur). Het land bestaat ook uit drie gemeenschappen, gevormd door de drie gesproken talen in het land: de Vlaamse Gemeenschap, de Franstalige gemeenschap en de Duitstalige gemeenschap. Het Vlaamse Gewest en de gemeenschap vormen samen één regering, de overige vier gewesten en gemeenschappen hebben allen een eigen regering. Tot slot is er de overkoepelende federale regering.

Overzicht Belgische regeringen, gemeenschappen en gewesten

België

De federale staat

De gemeenschappen

De Vlaamse gemeenschap

De Franse gemeenschap

De Duitse gemeenschap

De gewesten

Het Vlaamse gewest

Het Brusselse hoofdstedelijk gewest

Het Waalse gewest

In deze editie van de Internationaliseringsmonitor gluren we bij de burens: België. Is het ogenschijnlijk vergelijkbare België wel hetzelfde als Nederland? Hoe gaat België om met mondiale en Europese uitdagingen op het gebied van innovatie, klimaat en duurzaamheid? Ook de positie van België in de wereld komt aan bod. Hoe ziet de goederen- en dienstenhandel van het land er uit, en hoe verweven is België in mondiale waardeketens? Hoe ziet de Belgische arbeidsmarkt eruit, en hoe vergelijkbaar, of verschillend, is deze met/van de Nederlandse?

Hoofdstuk 1 geeft een beschrijving van België in brede zin: de Belgische economie wordt in kaart gebracht. Op welk vlak is de Belgische economie anders dan de Nederlandse? Zijn er verschillen tussen de gewesten, en wat is de plek van België in de wereldhandel? Ook worden uitgaande en inkomende investeringen vanuit Belgisch perspectief onderzocht. Tot slot wordt er gefocust op innovatie, digitalisering en duurzaamheid. Op welke vlakken heeft België een voorsprong en op welke vlakken kunnen België en Nederland van elkaar leren?

Hoofdstuk 2 beschrijft de handelsrelatie tussen Nederland en België. Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse import en export van goederen? Welke goederen verhandelen we met België? Hoeveel bedrijven in Nederland exporteren goederen naar het land en welk type bedrijven betreft het dan? Hoe ziet het goederenvervoer van Nederland en België, en ook tussen beide landen eruit? Ook de goederenhandel vanuit Belgisch perspectief komt aan bod. Welke partners zijn belangrijk voor de Belgische goederenexport en -import? Welke goederen spelen een rol in het Belgische export- en importpakket? Zien we verschillen tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel qua handelsgedrag?

In **hoofdstuk 3** staat de dienstenhandel tussen Nederland en België centraal. Hoe heeft de Nederlandse dienstenhandel met België zich ontwikkeld? Ook wordt gekeken hoeveel bedrijven diensten verhandelen met het land en welk type bedrijven het dan betreft. Hierna worden de rollen omgedraaid en komt de dienstenhandel vanuit Belgisch perspectief aan bod.

Globalisering zorgt ervoor dat delen van een productieproces steeds vaker worden uitbesteed aan gebieden waar deze het meest kostenefficiënt kunnen plaatsvinden. De verwevenheid van Nederland met België, door middel van deelname en integratie in productieketens, staat centraal in **hoofdstuk 4** van deze publicatie. Wat verdient Nederland aan de directe export naar België, en hoeveel werkgelegenheid levert dit op? Er wordt niet alleen vanuit het Nederlands oogpunt gekeken wat Nederland verdient aan de directe en indirecte export van goederen en diensten naar België, maar ook andersom.

Tot slot komt in **hoofdstuk 5** de Nederlandse en Belgische arbeidsmarkt aan bod. Wat zijn de overeenkomsten en wat zijn de verschillen tussen beide arbeidsmarkten? Hoe ziet de groep Belgische werknemers in Nederland eruit, wat verdienen ze, en in welke bedrijfstakken zijn ze werkzaam? Zijn er verschillen met andere relevante populaties, zoals bijvoorbeeld Duitse werknemers in Nederland? Werken over de grens: hoeveel mensen, die in België wonen, steken er dagelijks de Belgisch-Nederlandse grens over om naar hun werk te gaan?

Het dossier [Globalisering](#) bevat de meest recente ontwikkelingen en rapporten op het gebied van internationale handel en globalisering, evenals eerdere edities van de Internationaliseringsmonitor.

Literatuur

Cremers, D., Jaarsma, M., Lammertsma, A., Polder, M., & Roekel, van, R. (2019). [De ontwikkeling in de exportportefeuille van startende goederenexporteurs](#). In M. Jaarsma, A. Lammertsma & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2019, tweede kwartaal: Patronen in Handelsgedrag*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Wereldbank (2023a). [Land area \(sq. km\)](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Wereldbank (2023b). [Population, total](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023c). [GDP \(current US\\$\)](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

1 Profiel van België

Auteurs: Stef Weijers, Manon Weusten, Marjolijn Jaarsma

47,4 duizend euro was het bbp per hoofd van België in 2022

3,4% van het bbp gaf België in 2022 uit aan R&D

De gedeelde geschiedenis en betrekkingen tussen de beide Lage Landen België en Nederland gaan ver terug. Mede door hun ligging binnen Europa en overeenkomsten in grootte en demografie staan de landen voor gelijksoortige uitdagingen. In dit hoofdstuk onderzoeken we de stand van de Belgische economie en samenleving. We identificeren de sterkere en zwakkere punten van het land op het gebied van economie, innovatie, investeringen, digitalisering en duurzaamheid.

1.1 Inleiding

België en Nederland: meer dan buren

Van 1 januari tot 30 juni 2024 is België voorzitter van de Raad van de Europese Unie (EU). Het Belgische voorzitterschap is een mooie aanleiding om de Belgische economie en de banden met Nederland onder de loep te nemen. Beide landen kennen mede vanwege een deels gedeelde geschiedenis en de geografische ligging een sterke economische, sociale en culturele verbondenheid. Toch zijn er ook duidelijke verschillen tussen beide landen. In dit hoofdstuk onderzoeken we waar België staat ten opzichte van Nederland en andere landen in de EU en in de wereld. De focus ligt hierbij op economie, innovatie, digitalisering en duurzaamheid. In welke mate verschillen Nederland en België van elkaar op deze aspecten? En daaruit volgend: op welke vlakken kunnen België en Nederland van elkaar leren en elkaar mogelijk versterken? Het beantwoorden van deze vragen kan nuttig zijn bij het zoeken naar samenwerking en/of oplossingen op het gebied van de vele economische en ecologische uitdagingen en het veiligstellen van toekomstige welvaart. Beide landen hebben een sterk geglobaliseerde economie en de problemen en uitdagingen van deze tijd houden niet op bij de landsgrenzen.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op verschillende aspecten van de Belgische samenleving en economie. We kijken aan de hand van diverse indicatoren hoe het land het doet, onder andere op het gebied van innovatie, handel, investeringen, digitalisering en duurzaamheid in vergelijking met andere (buur)landen en met Nederland in het bijzonder. In paragraaf 1.2 wordt gekeken naar de economische prestaties van België. In paragraaf 1.3 wordt de rol van België in de wereldhandel verder uitgelicht: welke typen goederen en diensten zijn belangrijk voor de Belgische handel? In paragraaf 1.4 kijken we naar Belgische investeringen in het buitenland en buitenlandse investeringen in België. In paragraaf 1.5 behandelen we de stand van België met betrekking tot innovatie en digitalisering. Tenslotte komt in paragraaf 1.6 duurzaamheid aan bod: hoe staat België er op dit vlak voor? Het hoofdstuk wordt samengevat in paragraaf 1.7.

1.2 De Belgische economie in perspectief

Toen in het midden van de negentiende eeuw Nederland en België uit elkaar gingen, was de economische structuur van Nederland nog landbouw-georiënteerd, terwijl met name Wallonië al ver geïndustrialiseerd was. In 1873 was het kleine België een van de meest

geïndustrialiseerde landen ter wereld (Standaard Uitgeverij, 2023). In Nederland kwam de industrialisatie pas midden negentiende eeuw op gang (CPB, 2023). Hoewel de dienstensector tegenwoordig de drijfveer is van zowel de Nederlandse als de Belgische economie (FOD Economie, 2023), maakt ook de industrie nog een belangrijk deel uit. Voor België kan hierbij gedacht worden aan de hoofdzakelijk in Wallonië gevestigde staalgigant Arcelor Mittal en in Vlaanderen de autofabriek van Audi in Brussel/Vorst en de fabriek van Volvo Cars in Gent (EURES, 2024).

In deze paragraaf bekijken we een aantal sociale en economische indicatoren van België: van de ontwikkeling van het bbp tot de bevolkingsdichtheid. Hoe heeft de Belgische economie zich ontwikkeld en hoe verhoudt de Belgische economie zich tot die van Nederland en haar andere buurlanden? Tevens worden economische verschillen tussen de Belgische gewesten¹⁾ onder de loep genomen.

1.2.1 De Belgische economie

- 11,7 miljoen inwoners, 2022 (Wereldbank, 2023a)
- 3,0 procent economische groei, 2022 (Wereldbank, 2023b)
- 554,1 miljard euro bbp, 2022 (Wereldbank, 2023c)
- 47,4 duizend euro bbp per hoofd, 2022 (Wereldbank, 2023d)
- 447,7 miljard euro import van goederen, 2022 (VN Comtrade, 2023)
- 440,1 miljard euro export van goederen, 2022 (VN Comtrade, 2023)

Bbp België vergelijkbaar met dat van Zweden en Noorwegen

België is een iets kleiner en minder dichtbevolkt land dan Nederland, zie figuur 1.2.1 en tabel 1.2.2. Beide landen zijn relatief klein van omvang en hebben een open economie, wat wil zeggen dat ze veel betrekkingen met het buitenland onderhouden. Toch zijn er ook de nodige verschillen. Economisch gezien komt België wereldwijd qua bruto binnenlands product (bbp) op de 25^e plek. Het land had in 2022 een bbp van 554 miljard euro en staat daarmee tussen Zweden en Noorwegen (Wereldbank, 2023c). België staat zeven plekken achter buurland Nederland (959 miljard euro), dat ruim anderhalf keer zoveel inwoners als België heeft (zie tabel 1.2.2; Wereldbank, 2023a). Het bbp per hoofd van de bevolking bedraagt voor België 47 duizend euro en voor Nederland 54 duizend euro (Wereldbank, 2023d). Hoewel buurlanden Duitsland en Frankrijk gezien het totale bbp wereldwijd op de 4e en 7e plek staan, ligt het welvaartsniveau van Duitsland en Frankrijk met respectievelijk 46 duizend en 39 duizend euro bbp per capita lager dan dat van Nederland én België.

¹⁾ België is een federale staat die samengesteld is uit drie gemeenschappen en drie gewesten. De drie gemeenschappen – Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap en Duitstalige Gemeenschap – zijn bevoegd voor persoonsgebonden zaken zoals cultuur, onderwijs, welzijn, gezondheid, sport en taal. De drie gewesten – Vlaamse Gewest, Waalse Gewest en Brusselse Hoofdstedelijk Gewest – zijn bevoegd voor de grondgebonden zaken zoals milieu, ruimtelijke ordening, wonen, mobiliteit, infrastructuur, economie en werkgelegenheid (Vlaanderen.be, z.d.).

1.2.2 Economische en sociale indicatoren voor België en Nederland¹⁾

	Jaar	België	Ranking België	Nederland	Ranking Nederland
Bbp (mld euro) ²⁾	2022	554,1	25	958,6	18
Bbp per hoofd (dzd euro) ³⁾	2022	47,4	24	54,2	15
Economische groei (% bbp) ⁴⁾	2022	3,0	127	4,3	93
Export van goederen (mld euro) ⁵⁾	2022	440,1	14	731,5	4
Import van goederen (mld euro) ⁶⁾	2022	447,7	16	676,9	10
Export van diensten (mld euro) ⁷⁾	2022	130,4	13	203,5	8
Import van diensten (mld euro) ⁸⁾	2022	131,8	13	173,7	8
Aantal inwoners (mln) ⁹⁾	2022	11,7	80	17,7	68
Oppervlakte (dzd km ²) ¹⁰⁾	2021	30,3	137	33,7	134
Bevolkingsdichtheid (per km ²) ¹¹⁾	2021	383	26	521	20
Werkloosheid (%) ¹²⁾	2022	5,6	93	3,5	42

Bron: ²⁻⁴⁾ Wereldbank (2023b-d), ⁵⁻⁶⁾ VN Comtrade, ⁷⁻⁸⁾ OESO (2024), ⁹⁻¹²⁾ Wereldbank (2023a, 2023e-g)

¹⁾ Bedragen in de tabel zijn omgerekend van dollars (USD) naar euro's (EUR) met de koers van 2022 (Eurostat, 2023c).

Brusselse Hoofdstedelijk Gewest hoogste bbp in België met name door pendel

Brussel staat bekend om het hoge aandeel bedrijfsvestigingen en kantoren en is de hoofdstad van België, en *de facto* van de Europese Unie. Tevens is de stad het bestuurscentrum van de NAVO. Het is dan ook niet vreemd dat het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest in 2023 – met 75 duizend euro – van de drie Belgische gewesten het hoogste bbp per inwoner in België heeft²⁾ (Statistiek Vlaanderen, 2024). Op de tweede plek staat het Vlaamse Gewest met een bbp per inwoner van 45 duizend euro en het Waalse Gewest volgt met 32 duizend euro bbp per inwoner.

Daar het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest een klein centraal gebied met een hoge concentratie bedrijfsvestigingen is, vindt er in België veel forensenverkeer tussen de gewesten plaats. Veel mensen wonen in het Vlaamse of het Waalse Gewest, maar werken in Brussel. Indien er gecorrigeerd wordt voor deze pendel tussen de gebieden, komt het bbp per inwoner voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest 40 procent lager uit (Statistiek Vlaanderen, 2024). Na correctie voert het Vlaamse Gewest de lijst van bbp per inwoner in het land aan, gevolgd door het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest.

België heeft relatief grote staatsschuld

België staat naar omvang van de staatsschuld op de 5^e plek binnen de Europese Unie. Buurland Frankrijk heeft de grootste staatsschuld (Eurostat, 2023a). Ook uitgedrukt als percentage van het bbp heeft België een van de hoogste schuldquotes van Europa. Op het moment van toetreden tot de Eurozone in 1999 had België, net als Oostenrijk, Griekenland en Italië, al een staatsschuld die fors hoger was dan formeel toegestaan (Ramaekers et al., 2022). België had een staatsschuld van 115 procent van het bbp, bijna tweemaal zo hoog als toegestaan. De Belgische oud-minister Guy Mathot deed in de jaren tachtig de uitspraak: 'Het gat in de begroting is er vanzelf gekomen en het zal vanzelf weer verdwijnen'. Toch heeft

²⁾ Cijfers over bbp naar gewest zijn op basis van ramingen voor 2023 in koopkrachtstandaard. Goederen en diensten zijn hierbij gecorrigeerd voor prijsverschillen.

België ook in de 21^e eeuw een oplopend staatstekort (Van Haver, 2023). Hoewel België het relatief goed deed na de Tweede Wereldoorlog, met een schuldquote van ongeveer 60 procent, zorgden onder andere de oliecrisis in 1973, een kostbare herstructurering van een aantal nationale sectoren en sociaaleconomische onrust in de periode 1979–1983 ervoor dat deze quote opliep tot boven de 100 procent, waarna deze niet meer gedaald is (Thijskens, 2022).

5^e grootste staatsschuld heeft België binnen de Europese Unie

De Belgische en Nederlandse economie in tijden van economische crises

Het Nederlandse bbp bleek de laatste twee decennia volatieler dan het Belgische (CBS, 2018). Deze beweeglijkheid betekent dat in tijden van hoogconjunctuur het bbp sterker groeit, maar in tijden van laagconjunctuur – zoals de kredietcrisis – minder sterk groeit. De verschillen tussen België en Nederland komen met name door verschillen in binnenlandse bestedingen tussen de landen en daarmee samenhangende factoren (CBS, 2018). Belgische huishoudens hebben gemiddeld genomen meer spaargeld en beleggingen dan Nederlandse huishoudens, waardoor zij financiële tegenvallers beter kunnen opvangen. Nederlandse huishoudens hebben juist relatief veel pensioenaanspraken. In tegenstelling tot spaargeld en beleggingen kunnen pensioenaanspraken niet worden ingezet om de consumptie te verhogen. Daarnaast blijkt de woningmarkt in Nederland veel volatieler dan in België. Dit komt onder andere door het verschil in omvang van de hypotheekschulden tussen beide landen. In het tweede kwartaal van 2018 was de totale hypotheekschuld als percentage van het bbp in Nederland bijna 93 procent, in België was dit ruim 51 procent (CBS, 2018). Met een hoge hypotheekschuld is er bij dalende woningprijzen sneller kans dat de woning onder water komt te staan.

Hoewel de Nederlandse economie in de afgelopen 20 jaar volatieler bleek, onder andere gedurende de kredietcrisis, kromp de Belgische economie juist sneller dan de Nederlandse tijdens de coronacrisis. In het tweede kwartaal van 2020, het zwaartepunt van de crisis, nam het Belgische bbp af met 14,5 procent ten opzichte van een jaar eerder. Ter vergelijking, in Nederland bedroeg deze krimp 9,4 procent. De industrie, bouw en handel zijn verantwoordelijk voor 72 procent van het verschil in de krimp van alle bedrijfstakken tussen België en Nederland. Deze bedrijfstakken krompen in België veel harder dan in Nederland (CBS, 2020). Waar in België vanaf half maart alle niet-essentiële winkels dicht moesten, mochten deze in Nederland openblijven. De omzet van de Belgische detailhandel nam in deze periode daardoor sterker af dan in Nederland. De Nederlandse industrie ondervond weinig last bij de implementatie van afstandsmaatregelen, maar in België sloten veel fabrieken. Ook een gebrek aan onderdelen en medewerkers die niet durfden te komen werken speelden een rol (Het Nieuwsblad, 2020). De Belgische dagproductie van de industrie kromp in april 2020 bijna tweemaal zo sterk als de Nederlandse industrie (CBS, 2020). Bij de bouw was een nog groter verschil te zien. Waar de omzetsdaling van de

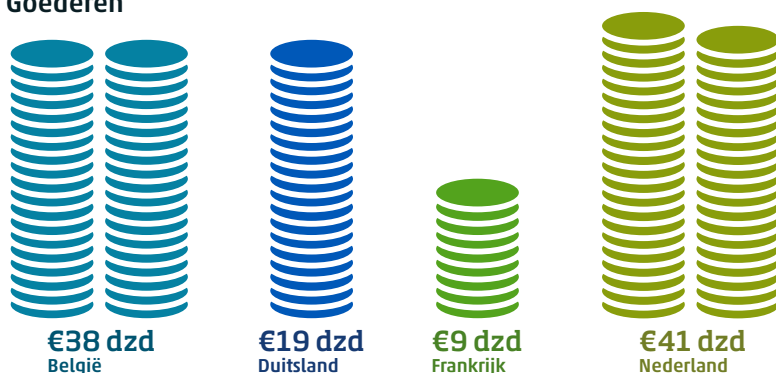
Nederlandse bouw in Nederland 1 procent bedroeg, kampte de Belgische bouw met een omzetsdaling van 40 procent. Het herstel zette voor beide landen weer snel in na het vervallen van de maatregelen (CBS, 2020).

1.3 België in de wereldhandel

In deze paragraaf bekijken we de goederen- en dienstenhandel van België. Net als in Nederland is de internationale handel belangrijk voor de Belgische economie. De waarde van de invoer en uitvoer van goederen en diensten van België, gemeten als percentage van het bbp bedroeg in 2022 177 procent (Eurostat, 2023b), iets lager dan de 193 procent van Nederland. Beide landen liggen hiermee ruim boven het percentage van de totale EU (111 procent). Deze paragraaf beschrijft de kenmerken van de Belgische internationale handel en hoe deze ervoor staat in vergelijking met Nederland en andere buurlanden. In absolute waarde zijn de Belgische goederen- en dienstenexport kleiner dan die van Nederland, zoals tabel 1.2.2 liet zien. Gewogen naar het aantal inwoners is de export van beide landen echter vergelijkbaar, zie figuur 1.3.1.

1.3.1 Geëxporteerde goederen en diensten per inwoner in België en in de buurlanden, 2022

Goederen

Diensten

Bron: VN Comtrade (2023), OESO (2024a), Wereldbank (2023a)

Goederenhandel per inwoner België ruim 4x zo hoog als Frankrijk

België was in 2022 met 440 miljard euro wereldwijd het 14^e land wat betreft de export van goederen (zie tabel 1.2.2; VN Comtrade, 2023). Het land volgt hierbij op afstand van Nederland dat met 732 miljard euro wereldwijd op de 4^e plek staat na respectievelijk China,

de Verenigde Staten en Duitsland. Ook buurland Frankrijk staat hoger op de ranglijst dan België. Nederland heeft een goederenexport van 41 duizend euro per inwoner en België van 38 duizend euro per inwoner. België heeft tweemaal zo veel goederenexport per inwoner als Duitsland en ruim vier maal zo veel als Frankrijk. Nederland en België hebben belangrijke distributiefuncties door hun ligging en open economie. In 2022 was de Nederlandse wederuitvoer groter dan de export van Nederlandse makelij (CBS, 2023a). Ook België heeft een substantieel aandeel wederuitvoer (Mellens et al., 2007).

Antwerpse haven grootste (petro)chemische cluster van Europa

Wereldwijd is België – net als Nederland – een belangrijke speler in de (petro)chemie. Minerale brandstoffen zijn de belangrijkste goederensoort in de Belgische goederenexport. Dit is vergelijkbaar met buurland Nederland, waar de minerale brandstoffen in 2022 met 22 procent ook de lijst aanvoerden (Creemers et al., 2023). Het grote aandeel export van minerale brandstoffen door België is niet vreemd, aangezien de Antwerpse haven het grootste petrochemische cluster van Europa huisvest (Port of Antwerp Bruges, 2024). Farmaceutische producten, en auto's en auto-onderdelen zijn andere belangrijke exportproducten van België. De farmaceutische industrie van België behoort tot de wereldtop, en maar liefst 29 farmaceutische bedrijven uit de mondiale top 30 hebben een vestiging in België (Business Belgium, 2024; Janssen, 2024).

1^e petrochemisch cluster Europa in
haven van Antwerpen

Dienstensector zorgt voor meeste werkgelegenheid in België

België exporteerde in 2022 voor 130 miljard euro aan diensten. Het land staat daarmee op de 13^e plek van de wereldwijde dienstenhandel. Nederland staat met 204 miljard euro op de 8^e plek. Per inwoner heeft België met 11 duizend euro evenveel export van diensten als Nederland. Dat is ruim tweemaal zo veel als Duitsland en Frankrijk. Nederland had in 2022 een handelsoverschot voor wat betreft diensten, terwijl België een klein handelstekort had.

Nederland was in 2021 voor België de belangrijkste klant en tweede belangrijkste leverancier wat betreft de dienstenhandel (Herbers et al., 2023). Nederland leverde voornamelijk vervoersdiensten en zakelijke diensten aan de zuiderburen. Dit zijn tevens de belangrijkste diensten van België aan Nederland. Dienstverlenende bedrijven in sectoren als vervoer en communicatie, de financiële sector en de distributie en detailhandel beslaan de top 10 voor het verlenen van werkgelegenheid in België. Grote werkgevers zijn onder meer bpost, banken als ING België, KBC en BNP Paribas Fortis, HR Rail, Randstad, maar ook grote handelsketens als Delhaize Groep, Carrefour België en Colruyt Groep (EURES, 2024). Waar Nederland de belangrijkste exportbestemming voor Belgische diensten is, is Duitsland juist de belangrijkste exportbestemming voor Nederlandse diensten.

1.4 Buitenlandse investeringen

Naast internationale handel zijn ook buitenlandse investeringen een belangrijke indicator van openheid, omdat ze de mate van economische verwevenheid tussen landen weerspiegelen. Wanneer bedrijven investeren³⁾ in buitenlandse markten, bevorderen ze niet alleen internationale handel, maar ook de verspreiding van technologie, kennis en expertise. Buitenlandse investeringen zijn een manier om het afzetgebied te vergroten, dichterbij de buitenlandse consumenten te zijn, kosten te besparen door bijvoorbeeld te profiteren van lagere productiekosten en/of buitenlandse grondstoffen, of strategische doelen te realiseren.

Investerings via bijzondere financiële instellingen

De Verenigde Staten, Nederland en Luxemburg hebben wereldwijd de meeste investeringen uitstaan (OESO, 2024b). Nederland maar bijvoorbeeld ook Luxemburg zijn daarbij bijzondere gevallen. Zij hebben door hun gunstige fiscale regelgeving betrekkelijk veel investeringen die via bijzondere financiële instellingen, zoals brievenbusfirma's, naar andere landen doorstromen (Lejour & Van 't Riet, 2013). Circa een derde van de Nederlandse uitstaande investeringen en 60 procent van de uitstaande investeringen van Luxemburg gaat via zulke bijzondere financiële instellingen en heeft een andere oorsprong, veelal de VS (Hagendoorn, 2020). Ook België maakt in haar investeringscijfers onderscheid naar dit type investeringen. Hier is het aandeel investeringen via bijzondere financiële instellingen 7 procent. In de afgelopen jaren heeft Nederland verschillende maatregelen genomen om fiscale doorstroom minder aantrekkelijk te maken.

België 11^e investeerder wereldwijd

België behoorde het afgelopen decennium net niet tot de tien grootste investeerders wereldwijd. In 2022 hadden de Belgische investeringen in het buitenland een waarde van 697 miljard euro.⁴⁾ Hiermee stond België op een 11^e plek wat betreft uitstaande investeringen, na landen als Frankrijk, Zwitserland en Ierland. Nederland bekleedt wereldwijd de tweede plek. Ten opzichte van 2014 zijn de uitstaande Belgische investeringen in het buitenland met bijna 60 procent gegroeid. De nettowaarde van de Nederlandse uitstaande investeringen in het buitenland zijn tussen 2014 en 2022 met 22 procent gegroeid. Deze toename kwam volledig voor rekening van het Nederlandse bedrijfsleven; uitstaande investeringen via bijzondere financiële instellingen zijn tussen 2014 en 2022 sterk in waarde gedaald (OESO, 2024b). Datzelfde geldt ook voor België; de

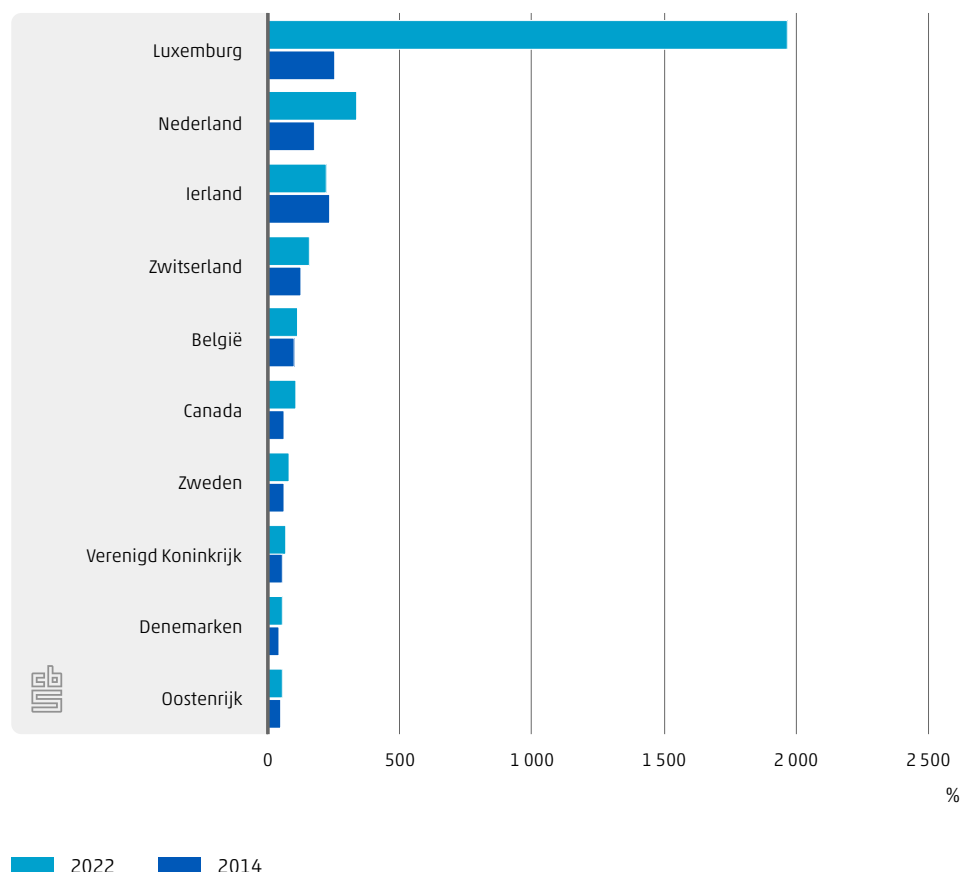
³⁾ Een bedrijf met directe investeringen in het buitenland bezit tenminste 10 procent van het gewone aandelenkapitaal of van de stemrechten of het equivalent daarvan in een bedrijf in het buitenland.

⁴⁾ In deze paragraaf wordt gekeken naar de zogenaamde 'netto posities' van directe buitenlandse investeringen. Posities op het gebied van directe buitenlandse investeringen geven de waarde weer van de financiële directe investeringsactiva van ingezetenen van een economie op niet-ingezetenen, en de financiële directe investeringsverplichtingen van ingezetenen van een economie op niet-ingezetenen. Investeringsposities geven informatie over de totale omvang van de investeringen (in het buitenland en in de rapporterende economie) voor een bepaalde referentiedatum, doorgaans het einde van het jaar. Deze gegevens zijn nuttig voor structurele analyses van investeringen in de gasteland, of investeringen in het investerende (thuis)land, vooral om het relatieve belang of de aanwezigheid van een economie in een ander land vast te stellen. De bedragen zijn omgerekend van dollars (USD) naar euro's (EUR) met de koers van 2014 en 2022 (Eurostat, 2023c).

toename van de uitstaande investeringen tussen 2014 en 2022 kwam met name door meer investeringen door het Belgische bedrijfsleven.

Afgezet tegen het Belgische bbp bedroegen de uitstaande buitenlandse investeringen 118 procent in 2022, zie figuur 1.4.1. Daarmee is België het vijfde land qua omvang van de uitstaande investeringen ten opzichte van het bbp. Alleen Luxemburg, Nederland, Ierland en Zwitserland gingen België voor. Het Belgisch belang in het buitenland in 2022 is vrijwel gelijk aan het gemiddelde van de afgelopen tien jaar.

1.4.1 Top 10 OESO-landen met grootste aandeel uitstaande directe investeringen t.o.v. bbp¹⁾

Bron: OESO (2024b)

¹⁾ Voor Luxemburg, Nederland, Zwitserland, België, Zweden, Denemarken en Oostenrijk zijn de investeringen door bijzondere financiële instellingen buiten beschouwing gelaten.

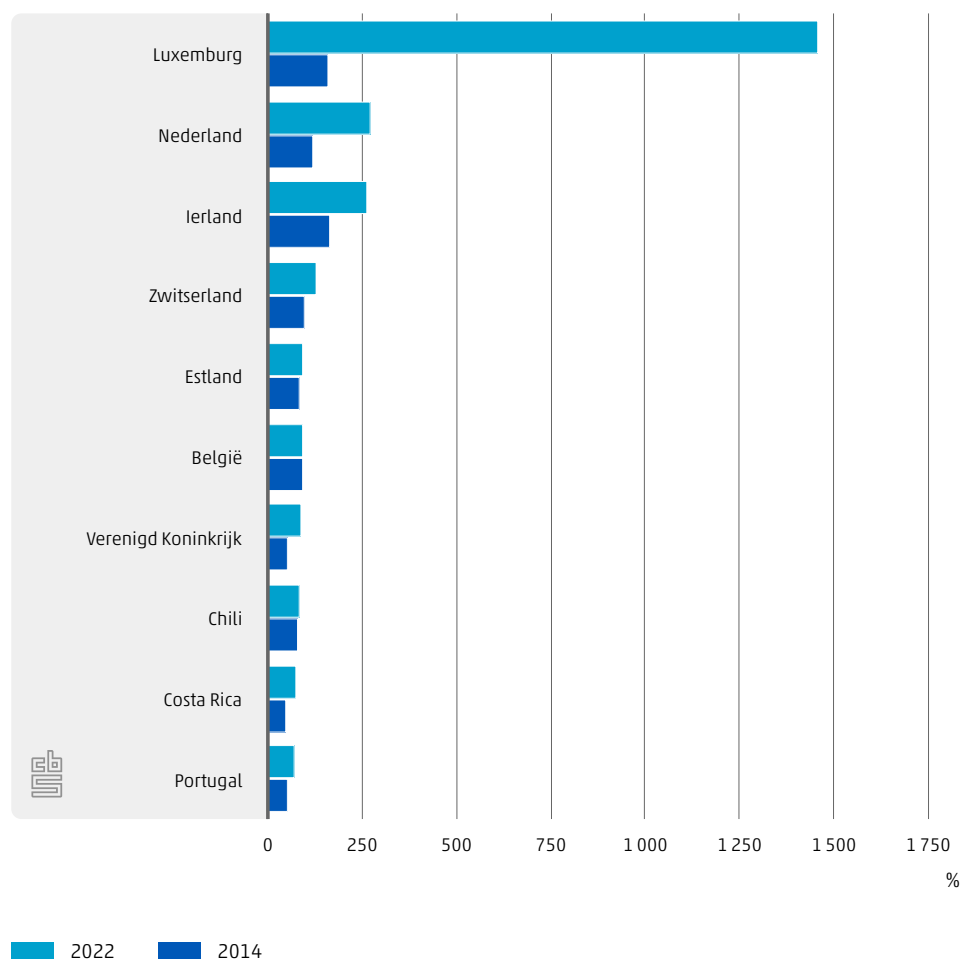
België 13^e bestemmingsland voor wereldwijde investeringen

België is ook een grote ontvanger van investeringen uit het buitenland. In 2022 was het het 13^e land wat betreft inkomende investeringen, in 2014 het 12^e (ingehaald door Ierland). In totaal stond er in 2022 voor circa 544 miljard euro uit aan directe investeringen in België. Dit is 30 procent meer dan in 2014. Deze groei hangt mogelijk samen met het feit dat de Belgische overheid de belasting op arbeid en de vennootschapsbelasting heeft verlaagd. België trekt met name investeringen aan op het vlak van (petro)chemie, plastics en composite, klimaattechnologie, voeding, gezondheidszorg en ICT (US Department of State, 2023). De wereldwijde investeringsposities in Nederland waren in 2022 ongeveer 22 procent

groter in waarde dan in 2014. In de afgelopen jaren is er in het algemeen sprake van grote schommelingen in wereldwijde directe investeringstransacties (OESO, 2024b).

De waarde van de ingekomen investeringen in België bedroeg in 2022 circa 92 procent van het Belgische bbp, zie figuur 1.4.2. Dat is vergelijkbaar met landen als het VK en Estland. Net als bij de uitstaande investeringen spant Luxemburg de kroon met inkomende investeringen vele malen groter dan het bbp. Ook de ingekomen investeringen in Nederland zijn in waarde bijna drie keer groter dan het bbp. Ook landen als Costa Rica, Chili, Estland en Portugal hebben inkomende investeringen die een groot aandeel vormen ten opzichte van hun bbp. Investerings in Chili zijn met name gericht op de delfstoffenwinning (met name metaalsector), de financiële sector en energie (OESO, 2023). Costa Rica is gespecialiseerd in het aantrekken van buitenlandse investeringen op het vlak van diensten, geavanceerde productie, biowetenschappen, lichte productie en de voedingsindustrie. Estland trekt vooral veel investeringen aan in de financiële sector, vastgoed, techniek en wetenschap (US Department of State, 2023).

1.4.2 Top 10 OESO-landen met grootste aandeel inkomende directe investeringen t.o.v. bbp¹⁾

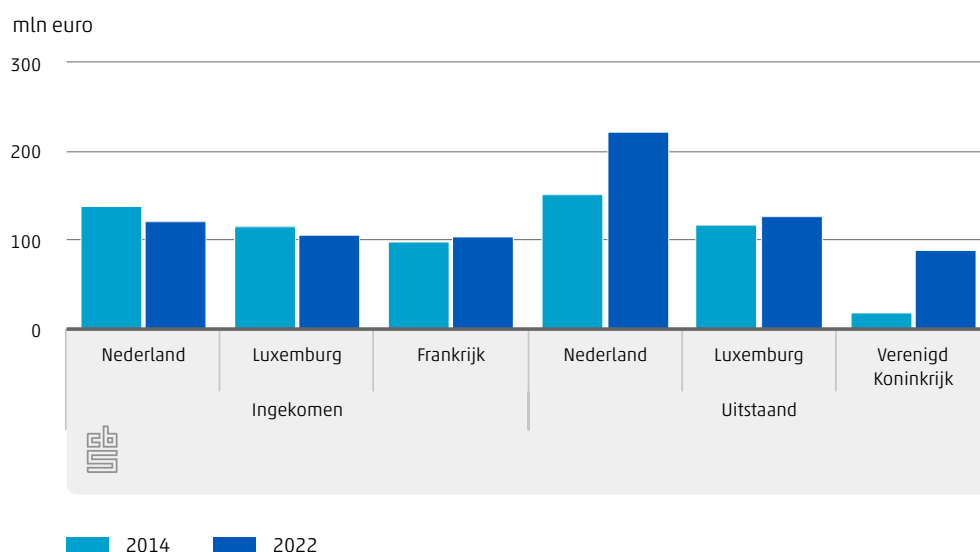
Bron: OESO (2024b)

¹⁾ Voor Luxemburg, Nederland, Zwitserland, België, Zweden, Denemarken en Oostenrijk zijn de investeringen door bijzondere financiële instellingen buiten beschouwing gelaten.

Buurlanden belangrijk in ingekomen en uitstaande Belgische investeringen

Figuur 1.4.3 laat zien dat buurlanden een grote rol spelen in de directe investeringspositie van België (exclusief investeringen via bijzondere financiële instellingen zoals brievenbusfirma's). Nederland was voor België de grootste bestemming voor investeringen alsook de grootste investeerder in het land, zowel in 2014 als in 2022. Luxemburg stond op een tweede plek. De Belgische investeringen in Nederland en het VK groeiden tussen 2014 en 2022 fors.

1.4.3 Herkomst en bestemming Belgische directe investeringen, posities, top 3 landen, exclusief bfi's¹⁾

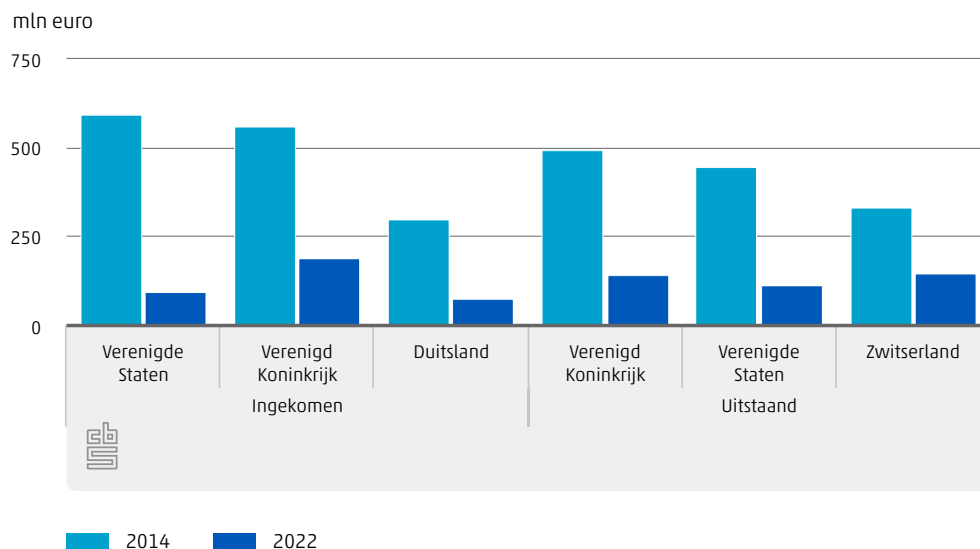
Bron: OESO (2024c)

¹⁾ De bedragen in de tabel zijn omgerekend van dollars (USD) naar euro's (EUR) met de koers van 2014 en 2022 (Eurostat, 2023c).

VS en VK prominente partners in Nederlandse ontvangen en uitstaande investeringen

Wat betreft bilaterale investeringen is België voor Nederland niet het grootste partnerland, zie figuur 1.4.4. Ook wanneer investeringen via bijzondere financiële instellingen buiten beschouwing worden gelaten, zijn de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk onze grootste investeringspartners. Bovendien laten deze ook een sterke groei zien. Het VK is in de afgelopen jaren een steeds belangrijkere investeringspartner van Nederland geworden, mede door de verhuizing van hoofdkantoren van grote multinationals vanuit Nederland naar het VK (Berkenbos et al., 2022). De VS is altijd al een belangrijke investeringspartner van Nederland geweest. De mutaties in investeringen over tijd worden vaak gedreven door gebeurtenissen bij individuele bedrijven. België stond in 2022 wat betreft uitstaande Nederlandse investeringen op een 13^e plek, en op de 5^e plek als investeerder in Nederland.

1.4.4 Herkomst en bestemming Nederlandse directe investeringen, posities, top 3 landen, exclusief bfi's¹⁾

Bron: OESO (2024c)

¹⁾ De bedragen in de tabel zijn omgerekend van dollars (USD) naar euro's (EUR) met de koers van 2014 en 2022 (Eurostat, 2023c).

Multinationals

Multinationals zijn belangrijke actoren in internationale investeringsstromen. Ze creëren werkgelegenheid en brengen kennis mee wanneer ze zich middels buitenlandse investeringen in een nieuw land vestigen. Een multinational is een onderneming die de uiteindelijke zeggenschap heeft over bedrijven in twee of meer landen. Met ruim 25 duizend vormden multinationals in 2021 een kleine 2 procent van alle bedrijven in het Nederlandse bedrijfsleven. Het CBS maakt onderscheid tussen multinationals waarvan de uiteindelijke zeggenschap in het buitenland ligt en multinationals onder Nederlands bewind.

Een Nederlandse multinational is een bedrijf onder (ultieme) Nederlandse zeggenschap met ten minste één dochter (meerderheidsdeelneming) in het buitenland.

Een buitenlandse multinational is een in Nederland gevestigde dochteronderneming, waarover de uiteindelijke zeggenschap in het buitenland ligt, bijvoorbeeld België.

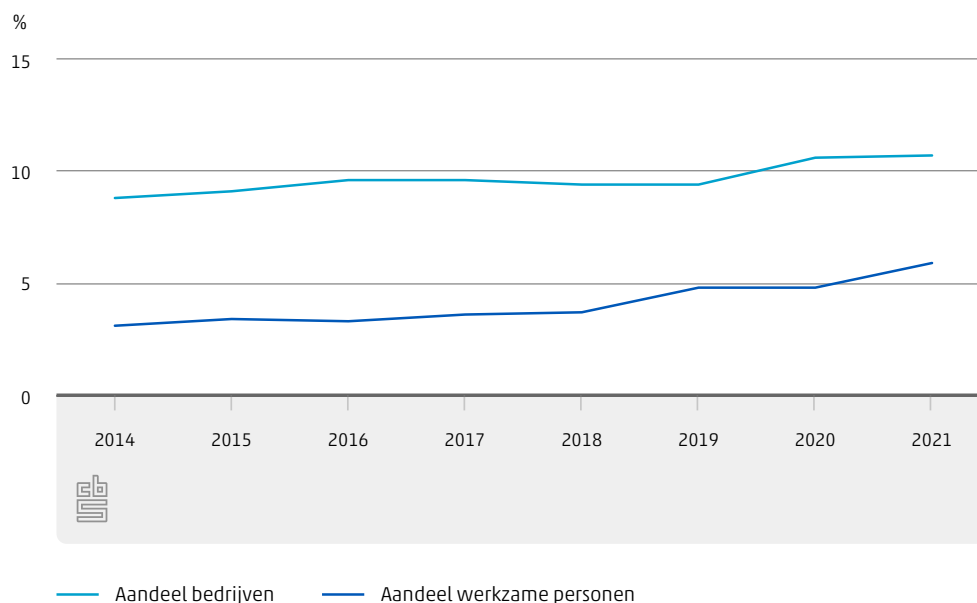
In 2021 stond 64 procent van de multinationals in Nederland onder buitenlandse zeggenschap en 36 procent onder Nederlandse zeggenschap (Berkenbos et al., 2023).

Bijna 11 procent van de buitenlandse bedrijven in Nederland onder Belgisch bewind

Nederland telde in 2021 ongeveer 1 720 bedrijven die onder Belgische zeggenschap staan. Dat wil zeggen dat Belgische bedrijven een meerderheidsbelang hebben in Nederlandse dochterbedrijven en daarmee de strategische beslissingen maken. Van alle bedrijven in Nederland die onder buitenlandse zeggenschap staan (16 duizend in 2021) stond er dus ruim 11 procent onder Belgische zeggenschap, zie figuur 1.4.5. In 2014 vormden Belgische

bedrijven nog een kleine 9 procent van alle buitenlandse bedrijven. Ook het aantal personen dat bij deze Belgische bedrijven in Nederland werkzaam is, neemt gestaag toe. In 2014 ging het om 3 procent (circa 27 duizend) van alle werkzame personen bij buitenlandse multinationals, in 2021 was dit al bijna 6 procent. Belgische bedrijven in Nederland zijn vaak actief in de groothandel, holdings en managementadvies, en diverse branches in de industrie zoals de metaalproductenindustrie. Omgekeerd heeft Nederland ook dochterondernemingen in België. In 2021 ging het om circa 2 200 dochterondernemingen in België, met ongeveer 100 duizend werkzame personen. Circa 30 procent van deze dochterondernemingen was actief in de bedrijfstak groot- en detailhandel.

1.4.5 Aandeel Belgische bedrijven en werkzame personen onder Belgische zeggenschap

Bron: CBS (2024)

1.5 Innovatie en digitalisering

Innovatieve oplossingen en een digitale economie zijn nodig om het hoofd te kunnen bieden aan maatschappelijke uitdagingen en om de toekomstige welvaart veilig te stellen.

Innovatie kan leiden tot een toename van productiviteit en daarmee economische groei (Europese Centrale Bank, 2017). In deze paragraaf onderzoeken we hoe België ervoor staat wat betreft innovatie en digitalisering. Hoe goed doet het land het wereldwijd, binnen de EU en in verhouding tot Nederland?

België wereldwijd bij 'leidende landen' op het gebied van innovatie, maar niet absolute top

België behoort, net als Nederland, zowel wereldwijd (WIPO, 2023) als op Europees vlak (Europese Commissie, 2023) bij de 'leidende landen' op het gebied van innovatie. In de meest recente *Global Innovation Index*, een lijst samengesteld door de Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom met 132 landen gerangschikt naar hun vermogen tot en

succes op het gebied van innovatie, neemt België de 23^e plek in (zie tabel 1.5.1). Op dezelfde ranglijst staat Nederland op de 7^e plek, achter Zwitserland, Zweden, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Singapore en Finland. Duitsland, Denemarken en Zuid-Korea maken de top 10 compleet.

Deze innovatie-index is gebaseerd op zo'n 80 indicatoren, welke onderverdeeld zijn in verscheidene thematische groepen. Zo scoort België relatief goed op het gebied van *business sophistication* (plek 10). Nederland staat op dit vlak wereldwijd 8^e. Onder *business sophistication* vallen onder meer kennisintensieve banen en uitgaven van bedrijven aan onderzoek en ontwikkeling. Ook samenwerkingen tussen universiteiten en bedrijven en uitgaven voor het gebruik van intellectueel eigendom vallen binnen deze categorie. België (plek 14) gooit ook relatief hoge ogen op het gebied van *menselijk kapitaal en onderzoek*, onder andere gebaseerd op indicatoren met betrekking tot onderwijs, onderzoek en R&D. Nederland neemt op het gebied van menselijk kapitaal en onderzoek plek 13 in.

Daarnaast scoort België relatief goed op het gebied van *kennis- en technologie-output*. België neemt in deze categorie wereldwijd de 15^e plaats in, Nederland de 8^e. Onder deze categorie valt onder andere kenniscreatie, gemeten aan de hand van het aantal patentaanvragen, het aantal wetenschappelijke artikelen en het aantal keer dat deze geciteerd worden in andere publicaties. Onder kennis en technologie-output vallen ook kennisimpact (onder meer gemeten als groei van de arbeidsproductiviteit), uitgaven aan software en hightech-productie en verspreiding van kennis (bijvoorbeeld gemeten als inkomsten uit intellectueel eigendom en export van hightech-goederen), zie tabel 1.5.1.

Op het gebied van *infrastructuur* loopt België (plek 44) achter in vergelijking met andere hoogontwikkelde economieën zoals de Scandinavische landen Finland, Zweden en Denemarken die de top 3 vormen. Hoewel Nederland het met een 14^e plek aanzienlijk beter doet dan België, is dit ook voor Nederland een relatief zwak punt. Onder infrastructuur vallen onder meer toegang tot, en gebruik van informatie en communicatietechnologie, online overheidsdiensten en algemene infrastructuur (onder andere gemeten naar elektriciteitsproductie en logistieke prestatie). Ook ecologische duurzaamheid, onder meer gemeten naar bbp per energieverbruik en de *Environmental Performance Index* (zie tabel 1.6.1) zijn onderdeel van infrastructuur.

België blijft ook wat achter op het gebied van ondernemersklimaat (plek 30). Nederland scoort juist goed op dit punt en neemt wereldwijd de 6^e plek in. Onder ondernemersklimaat valt een verscheidenheid aan graadmeters die bijvoorbeeld de stabiliteit van het beleidsklimaat voor ondernemers meten.

1.5.1 Innovatie- en digitaliseringsindicatoren voor België en Nederland¹⁾

	Jaar	België	Ranking België	Nederland	Ranking Nederland
Global Innovation Index ²⁾	2023	49,9	23	60,4	7
Global Talent Competitiveness Index (GTCI) ³⁾	2023	69,1	16	74,8	5
Werkgelegenheid onderzoek & ontwikkeling (onderzoekers/mln inw.) ⁴⁾	2021	6 582	8	6 074	10
Uitgaven aan onderzoek & ontwikkeling (% bbp) ⁵⁾	2021	3,4	4	2,3	15
Ontvangsten voor gebruik intellectueel eigendom (mld euro) ⁶⁾	2022	3,9	17	33,5	4
Hightech export (mld euro) ⁷⁾	2022	62,5	16	87,5	9
Internetgebruik (% bevolking) ⁸⁾	2022	94	30	93	35
European Innovation Scoreboard ⁹⁾	2023	125,8	5	128,7	4
Index van de digitale economie en samenleving (DESI) ¹⁰⁾	2022	50,3	16	67,4	3

Bron: ²⁾ WIPO (2023), ³⁾ INSEAD (2023), ⁴⁻⁸⁾ Wereldbank (2023h-l), ⁹⁻¹⁰⁾ Europese Commissie (2022, 2023a)

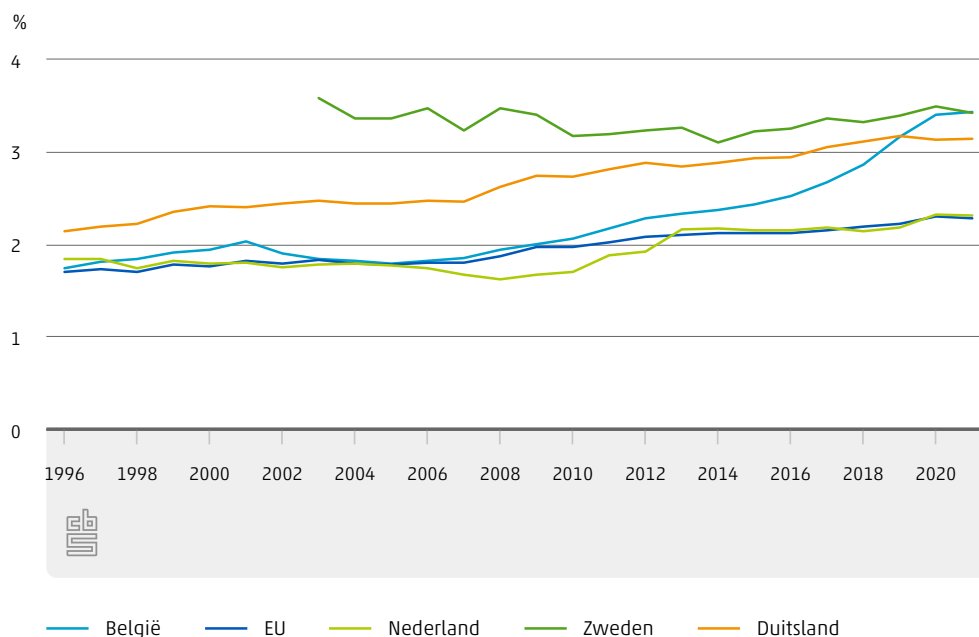
¹⁾ De bedragen in de tabel zijn omgerekend van dollars (USD) naar euro's (EUR) met de koers van 2022 (Eurostat, 2023c).

België in 2021 Europees koploper R&D-uitgaven, Nederland blijft achter

In tabel 1.5.1 zijn naast wereldwijde en Europese indices ook enkele individuele indicatoren opgenomen, welke deels ook in de *Global Innovation Index* verwerkt zitten. Hieruit komt naar voren dat in België relatief veel werkgelegenheid bestaat op het gebied van onderzoek en ontwikkeling: bijna 6 600 mensen per miljoen inwoners waren er in 2021 werkzaam als onderzoeker. Slechts in zeven landen ligt dit aandeel hoger, namelijk in Zuid-Korea, Zweden, Finland, Denemarken, Noorwegen, Singapore en IJsland. In Nederland werken per miljoen inwoners bijna 6 100 personen aan onderzoek en ontwikkeling. Nederland neemt hiermee wereldwijd de 9^e positie in. Het aantal onderzoekers lag 25 jaar eerder beduidend lager: in 1996 waren er in België een kleine 2 500 en in Nederland een kleine 2 300 onderzoekers per miljoen inwoners actief (Wereldbank, 2023h).

België spendeerde in 2021 een aanzienlijk groter deel van het bbp aan onderzoek en ontwikkeling dan Nederland en is Europees koploper. In figuur 1.5.2 zien we dat België daarmee Zweden, dat tot 2021 van de Europese landen het grootste deel van zijn bbp uitgaf aan R&D, voor het eerst nipt achter zich laat. Wereldwijd werd in slechts drie landen, relatief gezien, meer geld uitgegeven aan onderzoek en ontwikkeling, namelijk in Israël (5,6 procent), Zuid-Korea (4,9 procent) en de Verenigde Staten (3,5 procent). Waar België na de financiële crisis van 2008 duidelijk meer is gaan investeren in onderzoek en ontwikkeling, blijven de R&D-uitgaven in Nederland steken op het EU-gemiddelde. Dit is wel een verbetering ten opzichte van de jaren 2006–2012, toen de Nederlandse uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling onder het EU-gemiddelde lagen. Toch haalt Nederland noch de eigen doelstelling om 2,5 procent van het bbp uit te geven aan R&D (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie, 2011), noch die van de Europese Unie om 3 procent van het bbp voor R&D te reserveren (Europese Commissie, 2010). De relatieve uitgaven van een land aan onderzoek en ontwikkeling hangen ook samen met de omvang van de industrie in een land. De industrie geeft doorgaans meer uit aan R&D dan de dienstensector (Goedhart & van Roekel, 2022). België en Nederland zijn op dit vlak echter vergelijkbaar: de industrie beslaat in beide landen ongeveer een vijfde van het bbp (Wereldbank, 2023m).

1.5.2 R&D-uitgaven als percentage van het bbp

Bron: Wereldbank (2023i)

Nederlandse economie en samenleving meer gedigitaliseerd dan die van België

De Europese Commissie monitort ook de digitale vooruitgang van de lidstaten. Dit werd tot en met 2022 jaarlijks samengevat in de index van de digitale economie en samenleving (DESI, *Digital Economy and Society Index*; zie tabel 1.5.1). Volgens deze index liep België in 2022 binnen de EU achter op het gebied van digitalisering. België scoort onder het EU-gemiddelde en neemt op de index de 16^e plaats in. Nederland behoort met de derde plaats tot de best presterende EU-landen. De relatief lage plaats van België hangt onder andere samen met de trage uitrol van het glasvezelnetwerk in het land.

Qua aantal personen met digitale basisvaardigheden (54 procent) en het aantal personen met digitale basisvaardigheden boven het basisniveau (26 procent) deed België het in 2021 even goed als het EU-gemiddelde (Europese Commissie, 2023b). Nederland staat er met respectievelijk 79 en 52 procent een stuk beter voor. In België studeren relatief weinig ICT'ers af: in 2023 was 2,8 procent van de afstudeerders ICT'er. Ook in Nederland ligt het aandeel afgestudeerde ICT'ers (3,7 procent in 2023) onder het EU-gemiddelde van 4,2 procent. Hoewel het aandeel ICT-banen in Nederland met 7,2 procent (Europese Commissie, 2023b) relatief hoog ligt, heeft Nederland aanzienlijk meer ICT-specialisten nodig om koploper in de digitale transitie te blijven (Europese Commissie, 2022). Ook in België (5,6 procent) ligt dit aandeel boven het EU-gemiddelde van 4,6 procent. In Europees verband doen zowel Belgische als Nederlandse bedrijven het relatief goed met betrekking tot het toepassen van Big data, Cloud-toepassingen en artificiële intelligentie (AI).⁵⁾

5) Zie de Internationaliseringsmonitor over digitalisering voor meer informatie over deze ontwikkelingen, digitalisering in het algemeen, en de uitwerkingen ervan op de handel en economie (CBS, 2023b).

Het aandeel kleine en middelgrote ondernemingen in België dat haar producten (ook) online verkoopt was in 2023 groter dan dat in Nederland: respectievelijk 27 en 25 procent (Europese Commissie, 2023b). In de EU is dit aandeel gemiddeld 19 procent. Het aandeel ondernemingen in België dat haar goederen of diensten online grensoverschrijdend aanbiedt is opvallend hoog. In België doet 15,5 procent van de kleine en middelgrote ondernemingen dit. Binnen de EU ligt dit alleen in Oostenrijk hoger. In Nederland geldt dit voor 12,9 procent van de ondernemingen (Europese Commissie, 2023b).

1.6 Duurzaamheid

Uit paragraaf 1.2 bleek al dat België en Nederland naast verschillen ook vele overeenkomsten kennen. Tevens worden ze geconfronteerd met vergelijkbare uitdagingen op het gebied van milieu en samenleving, waaronder het terugdringen van de CO₂-uitstoot, maar ook de stikstofcrisis (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2023). In beide landen wordt dan ook door zowel kennisinstellingen als het bedrijfsleven (samen)gewerkt aan duurzame innovatie, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en circulaire bouw (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2022).

België geen voortrekker op het gebied van milieu en klimaat

De *Environmental Performance Index* (EPI; 'Milieuprestatie-index', zie tabel 1.6.1) vergelijkt en rangschikt 180 landen op basis van hun nationale inspanningen op het gebied van milieubescherming, het verbeteren van de vitaliteit van ecosystemen en het afremmen van klimaatverandering (Wolf et al., 2022). De EPI is gebaseerd op 40 indicatoren, verdeeld in drie categorieën: ecosysteem-vitaliteit (waaronder onder andere bescherming van biodiversiteit, duurzaamheid stikstofbeleid), milieugezondheid (waaronder onder andere luchtkwaliteit, afvalbeheer) en klimaatbeleid (met name broeikasgasuitstoot).

België (plaats 21) en Nederland (plaats 11) staan samen met andere Europese landen, Australië en Japan in de top 25 landen met de hoogste EPI-score. Denemarken voert de lijst aan, met kort daarachter het Verenigd Koninkrijk, Finland, Malta en Zweden.

Beide landen scoren relatief goed op het gebied van luchtkwaliteit, maar slecht op het gebied van verlies en degradatie van biodiversiteit. De uitstoot van broeikasgassen per hoofd van de bevolking is in zowel België (plek 150) als Nederland (plek 152) nog altijd hoog. De landen die per hoofd van de bevolking nog meer broeikasgassen uitstoten zijn voornamelijk olieproducerende landen. België is daarnaast goed op weg met het terugdringen van lachgas (N₂O) en soortenbescherming, terwijl Nederland relatief goed scoort met betrekking tot het terugdringen van methaan en afvalwaterzuivering.

Op de ranglijst waarop 166 landen worden gerangschikt aan de hand van de mate van het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, oftewel *Sustainable Development Goals*, van de Verenigde Naties (Sachs et al., 2023) staat België op plaats 19 en Nederland op plaats 20 (zie tabel 1.6.1). Onder de doelstellingen vallen naast sociale doelstellingen als beëindiging van armoede en honger, ook doelstellingen als betaalbare en duurzame energie, het bouwen van veerkrachtige infrastructuur en het bevorderen van duurzame industrialisering en innovatie, verduurzaming van steden, klimaatactie en de bescherming

van aan land gebonden en mariene ecosystemen. Ook samenwerking tussen landen om de doelstellingen te bereiken, is een doel op zich. België heeft 64,2 procent van deze doelstellingen behaald of ligt op koers deze te behalen. Voor Nederland is dit 54,3 procent (Sachs et al., 2023).

1.6.1 Duurzaamheidsindicatoren voor België en Nederland

	Jaar	België	Ranking België	Nederland	Ranking Nederland
Environmental Performance Index ¹⁾	2022	58,2	21	62,6	11
Sustainable Development Goals Index ²⁾	2023	79,5	19	79,4	20

¹⁾ Wolf et al. (2022)

²⁾ Sachs et al. (2023)

1.7 Samenvatting en conclusie

België is net als Nederland een relatief klein land, met een open economie. De economie van België blijkt echter gebouwd op andere pijlers dan de Nederlandse, hetgeen zich ook uit in verschillen in ontwikkeling van het bbp van de landen gedurende de tijd. Hoewel de absolute export en import van goederen en diensten door België lager zijn dan die van Nederland, zijn de stromen gemeten naar hoofd van de bevolking relatief vergelijkbaar. Met 11 duizend euro dienstenexport en 38 duizend euro goederenexport heeft België aanzienlijk meer handel per capita dan haar buurlanden Duitsland en Frankrijk. De dienstensector is, net als in Nederland, de drijvende kracht van de Belgische economie en zorgt voor de meeste werkgelegenheid in het land. Ook in de goederenhandel is België goed vertegenwoordigd, met de haven van Antwerpen als belangrijke hub voor die handel. Het belangrijkste exportproduct van België betreft, net als Nederland, minerale brandstoffen. België kenmerkt zich echter ook door haar farmaceutische industrie en behoort op dit gebied tot de wereldwijde top.

In 2022 was de waarde van de Belgische directe investeringen in het buitenland 697 miljard euro. Hiermee stond België wereldwijd op een 11^e plek wat betreft uitstaande investeringen. België heeft vooral veel investeringen uitstaan in Nederland, Luxemburg en het VK. Nederland staat wat betreft uitstaande directe investeringen wereldwijd op een tweede plek. Nederland heeft vooral veel investeringen uitstaan in de VS, het VK en Duitsland. De waarde van de uitstaande Belgische investeringen in het buitenland zijn tussen 2014 en 2022 met bijna 60 procent gegroeid – de Nederlandse met 22 procent.

Als ontvangende partij staat België wereldwijd op de 13^e plek wat betreft directe buitenlandse investeringen. In 2022 was de nettowaarde van de uitstaande investeringen in België circa 544 miljard euro; 30 procent meer dan in 2014. Nederland, Luxemburg en Frankrijk hebben de meeste investeringen uitstaan in België. De wereldwijde investeringsposities in Nederland waren in 2022 ongeveer 22 procent groter in waarde dan in 2014, waarmee Nederland op een 2^e plek staat. Het VK, de VS en Zwitserland waren in 2022 de grootste investeerders in Nederland.

Nederland telde in 2021 ongeveer 1 720 bedrijven onder Belgische zeggenschap, ofwel ruim 11 procent van alle buitenlandse bedrijven in Nederland. Dit aantal nam de afgelopen jaren gestaag toe, evenals het aantal werkzame personen bij deze Belgische bedrijven in Nederland. Belgische bedrijven in Nederland zijn vaak actief in de groothandel, holdings en

managementadvies, en diverse branches in de industrie zoals de metaalproductenindustrie. Omgekeerd heeft Nederland ook dochterondernemingen in België: in 2021 circa 2 200 dochterondernemingen met ongeveer 100 duizend werkzame personen.

Hoewel België wereldwijd en binnen Europa bij de 'leidende landen' gerekend wordt op het gebied van innovatie, behoort het op dit vlak niet tot de absolute wereldtop. Nederland doet het iets beter, maar blijft op dit gebied eveneens achter bij landen als Zwitserland, Zweden en de Verenigde Staten. In België lijkt men te beseffen dat er op dit terrein winst valt te behalen. Sinds een aantal jaren stijgen in België de uitgaven aan R&D gestaag en het land streefde in 2021 Zweden voorbij en werd daarmee Europees koploper R&D-uitgaven. Ook werken er in België relatief veel onderzoekers. Alleen in Zuid-Korea, de Scandinavische landen en Singapore ligt dit aandeel hoger. België is dan ook relatief goed in het aantrekken, laten groeien en behouden van internationaal talent, al blijft het ook hier wat achter bij landen als Zwitserland, de VS, maar ook Nederland.

Op het gebied van digitalisering heeft België een achterstand in vergelijking met andere EU-landen. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in het beperkte aantal huishoudens dat er aangesloten is op het glasvezelnetwerk. Ook wat betreft digitale vaardigheden van de bevolking loopt België achter binnen de EU: slechts een kwart van de inwoners beschikt over digitale basisvaardigheden boven het basisniveau, in Nederland meer dan de helft. Daarnaast zijn er in België en Nederland relatief weinig afgestudeerde ICT'ers, hoewel er in beide landen veel behoefte is aan ICT-specialisten. Toch doen zowel Belgische als Nederlandse bedrijven het in Europees verband relatief goed op het gebied van Big data-, Cloud- en artificiële intelligentie (AI)-toepassingen.

Wat betreft duurzaamheid, gemeten naar nationale inspanningen op het gebied van milieubescherming en het afremmen van klimaatverandering, doet België het weliswaar redelijk goed, maar ook op dit gebied hoort het niet bij de wereldtop. Nederland doet het op dit vlak wederom iets beter, maar loopt eveneens achter op landen als Denemarken en het VK. Zowel in België als Nederland worden er per hoofd van de bevolking nog altijd veel broeikasgassen uitgestoten. België blijkt bovendien beter te zijn in het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's).

1.8 Literatuur

Berkenbos, A., Creemers, S., Jaarsma, M., Rud, I., & Stienstra, A.-M. (2022). Buitenlandse investeringen en multinationals. In D. Herbers & M. Jaarsma (Reds.), *Nederland Handelsland 2022: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Berkenbos, A., Creemers, S., Stienstra, A.-M., & Weusten, M. (2023). Buitenlandse investeringen en multinationals. In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland 2023: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Business Belgium (2024). Farmaceutische sector. Business Belgium. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

CBS (2018). Economische groei in Nederland volatieler dan in België. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2020). [*De Nederlandse en Belgische economie tijdens de lockdown*](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023a, 7 september). [*Wederuitvoer in 2022 groter dan export van Nederlandse makelij*](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023b). [*Internationaliseringsmonitor 2023, derde editie: Digitalisering*](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2024). [*Buitenlandse zeggenschap bedrijven in Nederland; kerncijfers, bedrijfstak*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 15 februari 2024.

CPB (2023, juli). [*De Nederlandse economie in historisch perspectief*](#). Centraal Planbureau.

Creemers, S., Kerckhoffs, B., & Rooyakkers, J. (2023). [*Samenstelling en geografische dimensie van de Nederlandse goederenhandel*](#). In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland 2023: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

EURES (2024). [*Informatie over de arbeidsmarkt: België*](#). EUROpean Employment Services. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Europese Centrale Bank (2017, 27 juni). [*Hoe leidt innovatie tot groei?*](#). Geraadpleegd op 9 februari 2024.

Europese Commissie (2010). [*Europa 2020 – Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei*](#). Europese Commissie: Brussel.

Europese Commissie, Directoraat-generaal Onderzoek en Innovatie (2022). [*Index van de digitale economie en samenleving \(DESI\)*](#). Europese Commissie: Brussel.

Europese Commissie, Directoraat-generaal Onderzoek en Innovatie, Hollanders, H. (2023a). [*European Innovation Scoreboard 2023*](#). Bureau voor publicaties van de Europese Unie.

Europese Commissie (2023b). [*DESI 2023 dashboard for the Digital Decade*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 5 februari 2024.

Eurostat (2023a, 19 oktober). [*General government gross debt*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Eurostat (2023b). [*GDP and main components \(output, expenditure and income\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Eurostat (2023c). [*Euro/ECU exchange rates – annual data*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 30 januari 2024.

FOD Economie (2023, 18 december). [*Overzicht van de economische activiteit in België*](#). Federale Overheidsdienst Economie. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Goedhart, R., & Roekel, van, R. (2022). [*Research & Development*](#). In R. de Heij & D. Pronk (Reds.), *ICT, kennis en economie 2022*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hagendoorn, E. (2020). VS nog belangrijker dan gedacht voor directe investeringen in Nederland. *Economisch Statistische Berichten*, 105 4786, 276–277.

Herbers, D., Limpens, D., & Poulissen, D. (2023). Internationale handel in diensten. In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland 2023: export, import en investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Het Nieuwsblad (2020, 24 maart). Ondanks oproep overheid vallen steeds meer fabrieken stil: "Thuisblijven lijkt stilaan interessanter dan te werken". *Het Nieuwsblad*.

INSEAD (2023). Global Talent Competitiveness Index. Institut Européen d'Administration des Affaires.

Janssen (2024). De Belgische Farmaceutische Industrie. Janssen België. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Lejour, A., & Van 't Riet, M. (2013). Nederland belastingparadijs? Nederland doorsluisland! CPB Policy Brief, 2013/07.

Mellens, M. C., Noordman, H. G. A., & Verbruggen, J. P. (2007). Wederuitvoer: internationale vergelijking en gevolgen voor prestatie-indicatoren. CPB Document 143. Centraal Planbureau.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2022). Nederland zoekt samenwerking met België op het gebied van duurzame infrastructuur en circulaire bouw.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2023). Nederland en België: solide handelspartners, koplopers in innovatie.

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (2011). Nationaal Hervormingsprogramma 2011. Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal d.d. 15 april 2011, nummer 21501-20-531. Den Haag.

OESEO (2023). FDI Qualities Review of Chile: Boosting Sustainable Development and Diversification. OECD Publishing. Parijs.

OESEO (2024a). Trade in services. [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

OESEO (2024b). FDI positions, main aggregates BMD4. [Dataset]. Geraadpleegd op 15 februari 2024.

Port of Antwerp Bruges (2024). Industrie. Port of Antwerp Bruges. Geraadpleegd op 13 februari 2024.

Ramaekers, P., Jaarsma, M., & Rooyakkers, J. (2022). Eurozone – verleden, heden en toekomst. In S. Creemers & M. Jaarsma (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, eerste kwartaal: De eurozone*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sachs, J. D., Lafortune, G., Fuller, G., & Drumm, E. (2023). Implementing the SDG Stimulus. Sustainable Development Report 2023. Paris: SDSN, Dublin: Dublin University Press, 2023.

Standaard Uitgeverij (2023, 3 februari). [*Het verhaal van Vlaanderen: De industriële revolutie*](#). Standaard Uitgeverij. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Statistiek Vlaanderen (2024, augustus). [*Bruto binnenland product per inwoner*](#). Statistiek Vlaanderen. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Thijskens, D. (2022, 13 mei). [*Waar de politiek het liefst over zwijgt: al 40 jaar is de staatsschuld torenhoog. Krijgen we later de rekening gepresenteerd?*](#) *De Morgen*. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

US Department of State (2023). [*2023 Investment Climate Statements*](#). Verenigde Staten.

Van Haver, K. (2023, 15 november). [*België stevent af op een na grootste begrotingstekort van eurozone*](#). *De Tijd*. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Vlaanderen.be (z.d.). [*De regionale overheden: gemeenschappen en gewesten*](#). Geraadpleegd op 16 februari 2024.

VN Comtrade (2023, 9 oktober). [*Trade of goods, US\\$, HS, All Commodities*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023a). [*Population, total*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023b). [*GDP growth \(annual %\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023c). [*GDP \(current US\\$\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023d). [*GDP per capita \(current US\\$\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Wereldbank (2023e). [*Land area \(sq. km\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Wereldbank (2023f). [*Population density \(people per sq. km of land area\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Wereldbank (2023g). [*Unemployment, total \(% of total labor force\) \(modeled ILO estimate\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Wereldbank (2023h). [*Researchers in R&D \(per million people\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Wereldbank (2023i). [*Research and development expenditure \(% of GDP\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Wereldbank (2023j). [*Charges for the use of intellectual property, receipts \(BoP, current US\\$\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Wereldbank (2023k). [*High-technology exports \(current US\\$\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Wereldbank (2023l). [*Individuals using the Internet \(% of population\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Wereldbank (2023m). [*Industry \(including construction\), value added \(% of GDP\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

WIPO (2023). [*Global Innovation Index 2023, 16th Edition*](#). World Intellectual Property Organization.

Wolf, M. J., Emerson, J. W., Esty, D. C., Sherbinin, de, A., Wendling, Z. A., et al. (2022). [*2022 Environmental Performance Index*](#). New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy.

2 Goederenhandel, -vervoer en kenmerken van exporteurs

Auteurs: Jacqueline van Beuningen, Sarah Creemers, Bas Kerckhoffs, Manon Weusten

2^e exportbestemming was België in de eerste drie kwartalen van 2023

1/5^e van de door Nederland internationaal getransporteerde goederen ging in 2022 naar België

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de goederenhandel tussen Nederland en België. Welke producten spelen een belangrijke rol in de Nederlandse handel met België? Wat is het belang van de handel met België in vergelijking met andere handelspartners? Hoeveel bedrijven in Nederland exporteren goederen naar België? In welke bedrijfstakken zijn deze bedrijven actief en hoe groot zijn ze? Hoe worden de goederen vervoerd? Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenhandel? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze en andere vragen door de goederenhandel en het goederenvervoer tussen/van Nederland en België te analyseren.

2.1 Inleiding

België en Nederland werken al jarenlang nauw samen, onder meer binnen de Benelux. Op 5 september 2024 wordt de 80^e verjaardag van de douanesamenwerking gevierd. Daarnaast is België in 2024 voorzitter van de Benelux Unie. Het land neemt hiermee het jaarlijks roterende voorzitterschap over van Nederland. Tijdens zijn voorzitterschap kiest België er resoluut voor om de interactie tussen de Benelux-landen en de EU te versterken (FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, 2024).

Door de relatief kleine omvang van de binnenlandse economie en de beperkte grondstoffen waarover België beschikt, is het land genoodzaakt handel te drijven met de rest van de wereld. België heeft dan ook één van de hoogste openheidsgraden – de omvang van de uit- en invoer van goederen en diensten in verhouding tot het bbp – ter wereld (Cheliout & Walravens, 2019). België en Nederland zijn belangrijke handelspartners van elkaar en investeren in elkaars economieën. De Nederlandse handel en investeringen in België zijn goed voor ruim 320 duizend banen in België. Andersom creëert België ruim 250 duizend banen in Nederland (VNO-NCW, 2023).

Op 21 en 22 juni 2023 gingen ruim 180 Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen mee op handelsmissie naar België, waarbij klimaattechnologie het centrale thema vormde (VNO-NCW, 2023). De handelsrelatie tussen de twee buurlanden wordt jaar na jaar hechter. In vijf jaar tijd is bijvoorbeeld het aantal Belgische bedrijven in Nederland met 34 procent gestegen en is de bijdrage van Belgische bedrijven aan de Nederlandse economie bijna verdubbeld tot 4,6 miljard euro (Verstappen & de Raet, 2023). België is voor veel Nederlandse ondernemers een aantrekkelijke markt dicht bij huis (MKB-Nederland, 2022). Op basis van CBS-cijfers zien we dat voor bijna 16 procent van de beginnende goederenexporteurs in 2020, België de eerste bestemming was. Van deze 2,1 duizend beginnende exporteurs behoorde 91 procent tot het zelfstandig mkb zonder buitenlandse dochters. België was daarmee de populairste bestemming voor de beginnende exporteurs.

Leeswijzer

Dit hoofdstuk behandelt de Nederlandse goederenhandel met België, het goederenvervoer van en tussen beide landen, en de kenmerken van bedrijven in Nederland die goederen naar België exporteren. In paragraaf 2.2 wordt de Nederlandse goederenexport naar België in meer detail besproken. Hoe is de Nederlandse export naar België samengesteld? Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenexport? Details over de Nederlandse goederenimport uit België staan in paragraaf 2.3. De kenmerken van de bedrijven met

goederenexport naar België worden uitgelicht in paragraaf 2.4. Paragraaf 2.5 focust op het goederenvervoer van Nederland en België, en ook tussen beide landen. In paragraaf 2.6 en 2.7 draaien we de rollen om en kijken we vanuit Belgisch perspectief. Welke partners zijn belangrijk voor de Belgische goederenexport en -import? Welke goederen spelen een voorname rol in het Belgische export- en importpakket? Zien we verschillen tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel qua handelsgedrag? Paragraaf 2.8 concludeert en vat het hoofdstuk samen.

2.2 Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenexport?

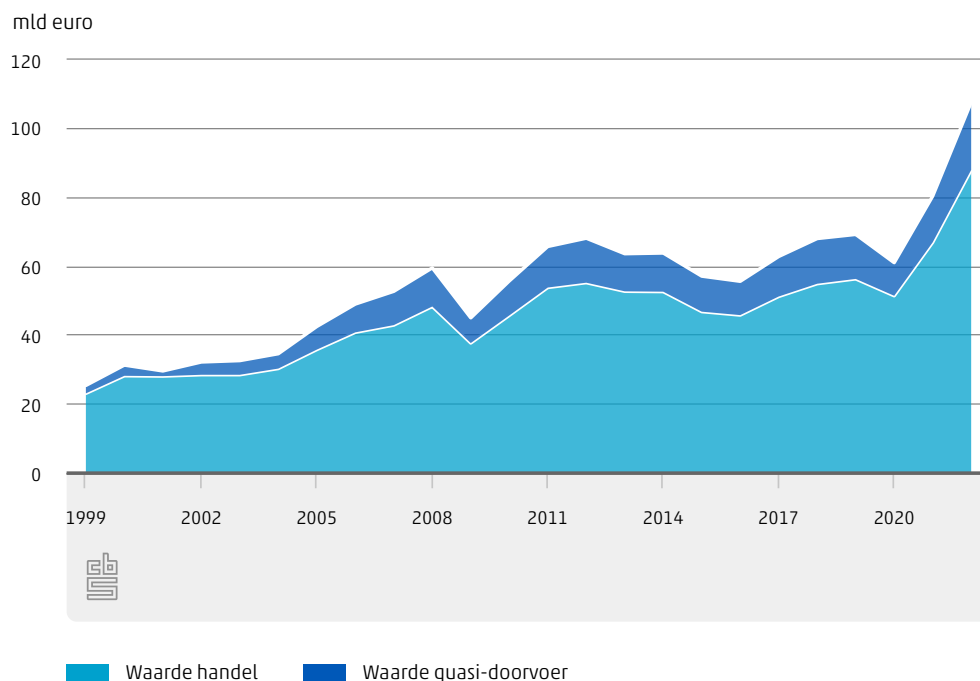
Nederlandse goederenexport naar België op hoofdlijnen

Het aandeel van België in de Nederlandse export van goederen ligt al jaren rond de 13 procent. Ook aan het begin van de eeuwwisseling werd er voor eenzelfde percentage uitgevoerd naar België. Het valt verder op dat rondom de jaren van de wereldwijde financiële crisis (2008), de uitvoer van goederen naar België relatief hoger lag: rond de 14,5 procent. In absolute waarde is de export naar België flink gestegen. Werde er in het jaar 2000 nog voor 28,1 miljard euro geëxporteerd, in 2022 liep dit op tot 87,9 miljard euro (zie Waarde handel in figuur 2.2.1).

Naast de reguliere export, die uit wederuitvoer en uitvoer van Nederlandse makelij bestaat, vindt er ook doorvoer van goederen plaats. Doorgevoerde goederen (oftewel quasi-doorvoer) worden, na aankomst in Nederland, vrijwel direct weer uitgevoerd zonder dat er een bewerking aan het product is gedaan. In 2000 werd er voor 3,1 miljard euro aan goederen doorgevoerd naar België. In 2022 liep de quasi-doorvoer op tot 19,6 miljard euro (zie Waarde quasi-doorvoer in figuur 2.2.1). Nederland is een belangrijk doorvoerland door haar strategische ligging, met onder andere de haven van Rotterdam en de luchthaven Schiphol. België heeft met haar vergelijkbare geografische ligging ook een belangrijke rol als doorvoerland.

De export van goederen naar België heeft een relatief gemiddeld exportpakket als het wordt vergeleken met de Nederlandse export als geheel. Met 44,7 procent is er iets meer wederuitvoer van goederen ten opzichte van de verdeling naar andere landen in de wereld (39,6 procent). Daarentegen wordt er met 18,7 procent iets minder doorgevoerd naar België in vergelijking met de quasi-doorvoer naar andere landen (20,5 procent).

2.2.1 Nederlandse uitvoer van goederen naar België

Herontwerp statistiek Internationale Handel in Goederen

Vanwege een herontwerp van de statistiek Internationale Handel in Goederen in 2021 is er sprake van een trendbreuk in de reeksen voor internationale handel in goederen. Er zijn twee afzonderlijke tijdreeksen ontstaan. Om een consistente ontwikkeling over een langere tijd weer te geven, is er een teruggelegde tijdreeks gemaakt. Het is mogelijk deze teruggelegde reeks te maken, omdat er voor het jaar 2021 zowel cijfers beschikbaar zijn volgens de oude, als de nieuwe methodiek. Hiermee is het mogelijk om trendmatige ontwikkelingen uit oude jaren te koppelen aan waarden uit die jaren volgens de nieuwe methodiek. De teruggelegde cijfers worden gebruikt voor de analyses in paragraaf 2.2 en 2.3. In deze paragrafen worden de handelscijfers volgens het concept grensoverschrijding gebruikt.

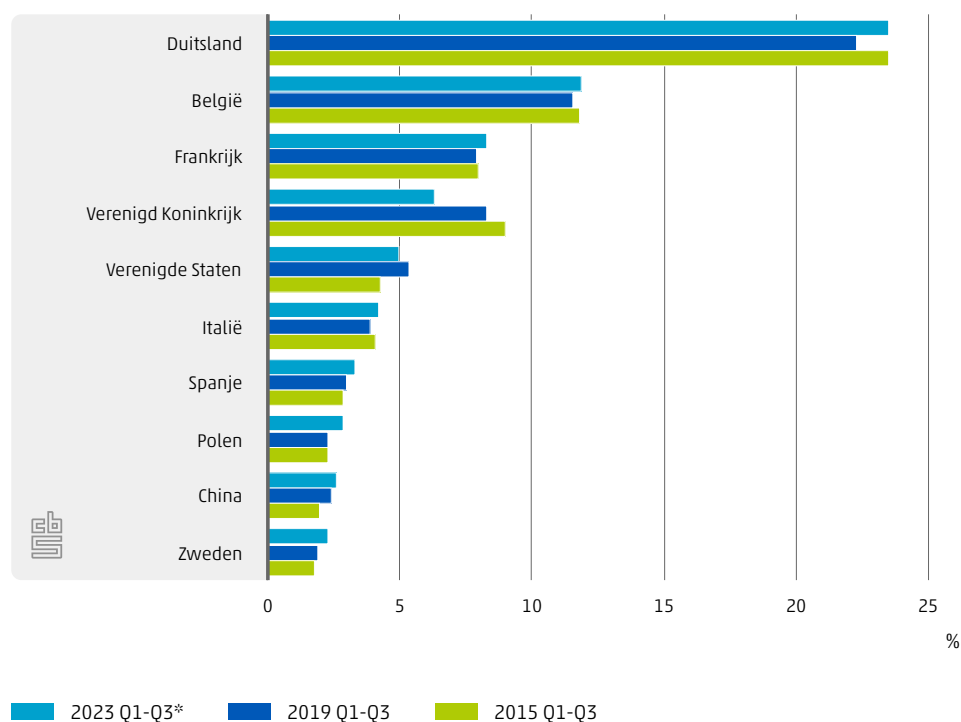
In de eerste drie kwartalen van 2023 bedroeg de totale Nederlandse goederenexport naar België 73,7 miljard euro. Hiervan was 27,0 miljard euro uitvoer van Nederlandse makelij en 33,0 miljard euro wederuitvoer. Daarnaast werd er nog voor 13,7 miljard euro aan goederen doorgevoerd. In het vervolg van deze paragraaf hebben alle waarden betrekking op handel zonder quasi-doorvoer, tenzij expliciet anders vermeld.

60 miljard euro export van goederen
naar België in de eerste drie kwartalen
van 2023

Al geruime tijd is België de op een na grootste handelspartner voor de goederenexport van Nederland. Nederland exporteerde in de eerste drie kwartalen van 2023 voor 60,0 miljard euro aan goederen naar België. Dit was goed voor 11,9 procent van de totale goederenexport, zie figuur 2.2.2. In 2022 exporteerde Nederland in dezelfde periode voor 65,2 miljard euro naar België. Daarmee had België in de eerste negen maanden van 2022 een aandeel van 12,5 procent in de totale Nederlandse goederenexport. Alleen Duitsland ontving in de eerste drie kwartalen van 2023, met een aandeel van 23,5 procent, meer Nederlandse goederen dan België. Op de derde plek stond Frankrijk met 8,3 procent. Mede door de gedaalde prijzen van energieproducten zijn de absolute waarden in 2023 over het algemeen lager dan in 2022.

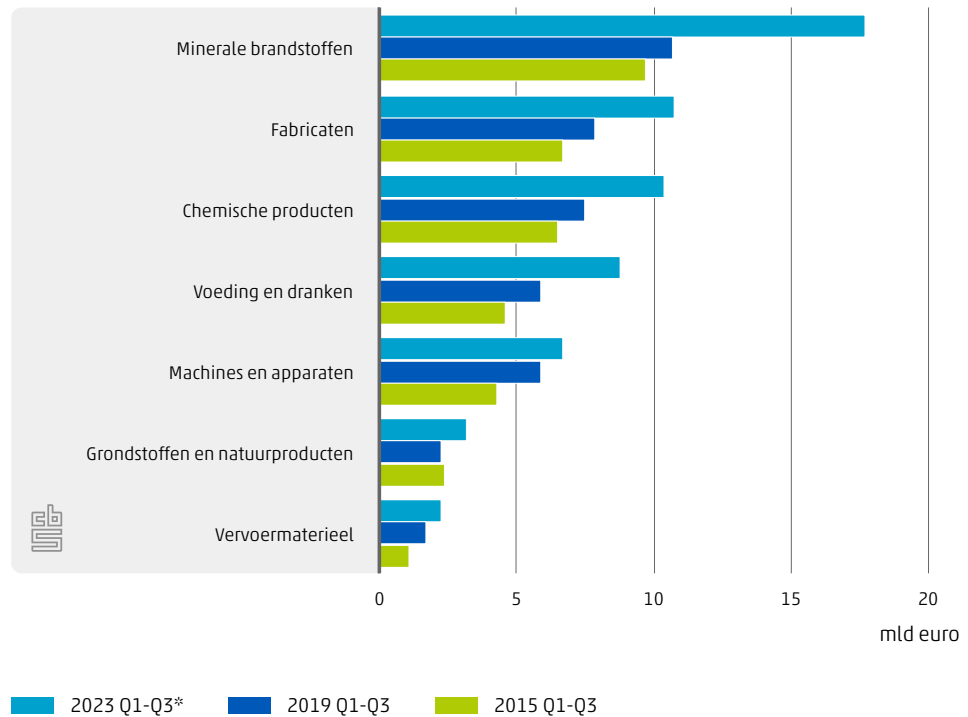
2.2.2 Aandelen belangrijkste partners voor Nederlandse goederenexport

Nederlandse goederenexport naar België in detail

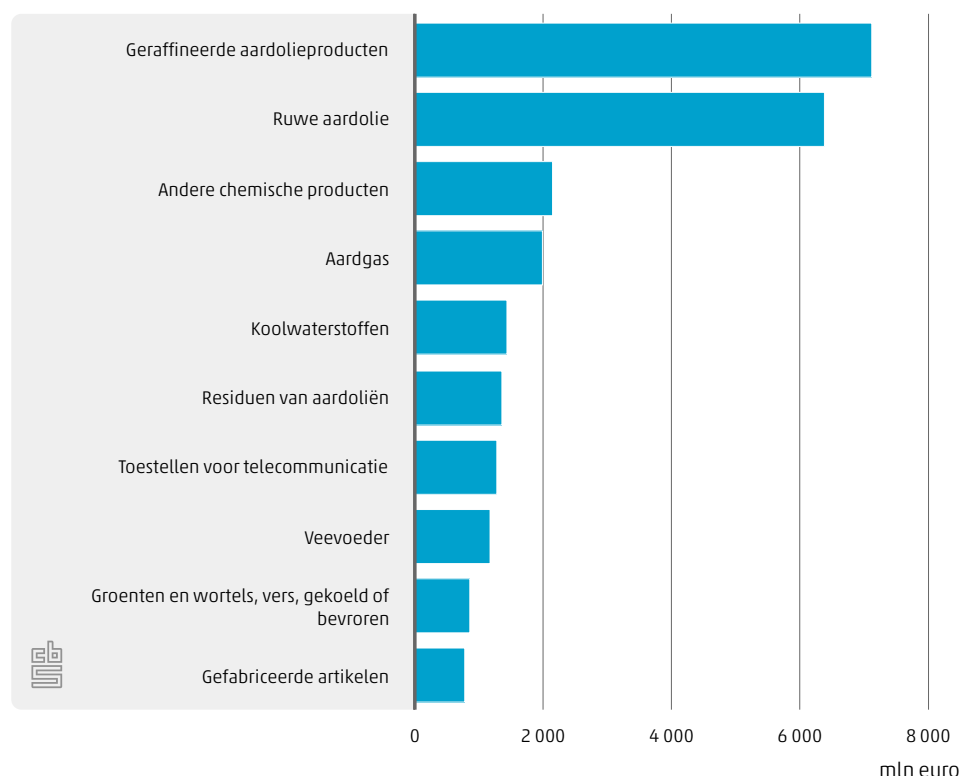
Als alle goederen in figuur 2.2.3 worden opgedeeld in zeven categorieën, valt op dat de exportwaarde van minerale brandstoffen in de eerste drie kwartalen van 2023 flink is gestegen ten opzichte van de jaren daarvoor. Werd er in de eerste drie kwartalen van 2015 nog voor 9,7 miljard euro aan minerale brandstoffen naar België geëxporteerd, in de eerste drie kwartalen van 2023 liep dit op tot 17,7 miljard euro. 2022 was een nog uitzonderlijker jaar. Door onder andere het uitbreken van de oorlog in Oekraïne en verstoringen in productieketens steeg de exportwaarde van minerale brandstoffen naar België tot 21,0 miljard euro. Chemische producten waren in de eerste drie kwartalen van 2022 nog de op een na belangrijkste exportcategorie met 13,1 miljard euro. In dezelfde periode in 2023 werd dit overgenomen door fabricaten. Voorbeelden van fabricaten zijn houtwerken, stoomgeneratoren en medische instrumenten.

2.2.3 Nederlandse goederenexport naar België per productcategorie

Figuur 2.2.4 geeft de tien belangrijkste goederen naar waarde in het Nederlandse exportpakket voor België weer. Geraffineerde producten van aardolie werden met 7,1 miljard euro het meest geëxporteerd in de eerste drie kwartalen van 2023. Maar liefst 14,2 procent van alle Nederlandse uitvoer van geraffineerde aardolieproducten ging richting België. Bij ruwe aardolie ging zelfs meer dan de helft van de totale Nederlandse export naar België: 52,7 procent. Het valt op dat de tien in waarde belangrijkste goederen samen goed zijn voor 41,0 procent van de totale goederenexport naar België. In de eerste drie kwartalen van 2015 had de waarde van deze tien goederen nog een aandeel van 36,6 procent. Dit geeft aan dat, naar waarde gemeten, de minerale brandstoffen flink zijn toegenomen. Hoewel geëxporteerd aardgas in België verbruikt kan worden, is het ook mogelijk dat België de goederen op haar beurt weer doorvoert naar andere landen (CBS, 2022). Het CBS heeft geen informatie over eventuele vervolgstromen.

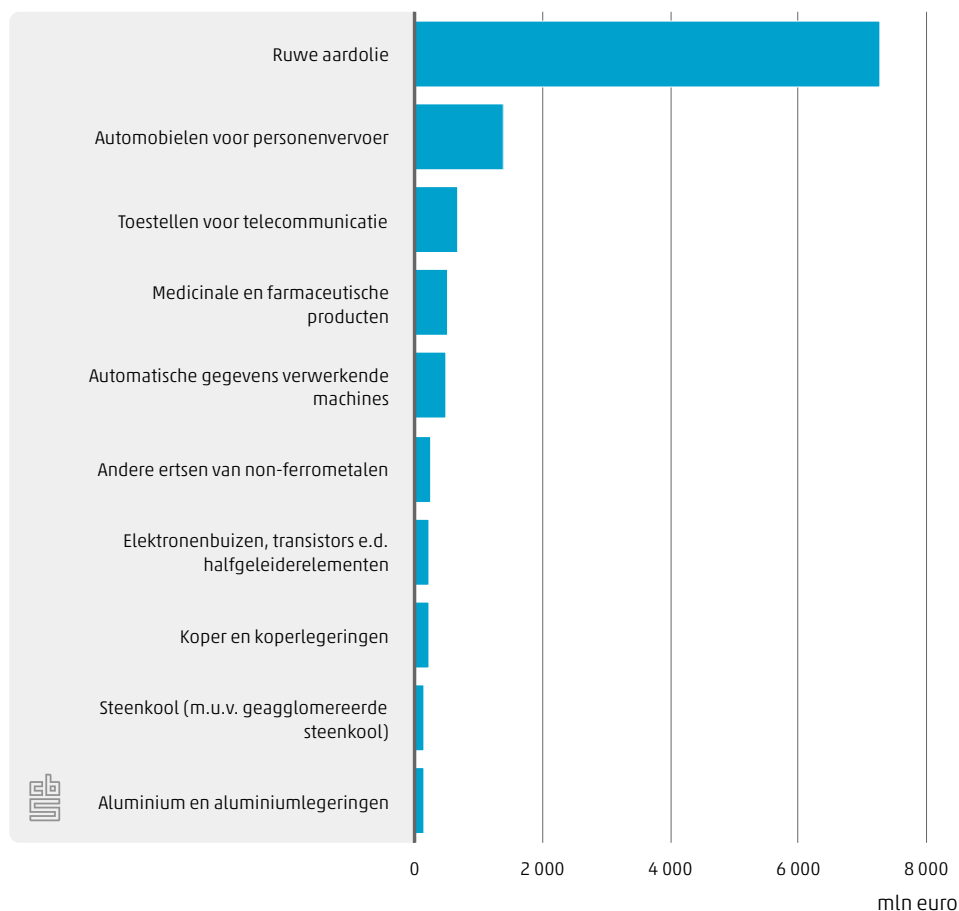
2.2.4 Nederlandse goederenexport naar België per product, 2023 eerste tot en met derde* kwartaal

Ruwe aardolie belangrijkste doorvoerproduct

Bij de quasi-doorvoer geldt ook dat energieproducten in waarde belangrijke goederen zijn, zie figuur 2.2.5. Ruwe aardolie was met 7,3 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023 het belangrijkste quasi-doorvoergoed richting België, gevolgd door auto's (1,4 miljard euro) en telefoons (0,6 miljard euro). Hierbij valt op te merken dat de totale waarde van doorgevoerde ruwe aardolie in de eerste drie kwartalen van 2022 (8,0 miljard euro) wederom hoger was dan in dezelfde periode van 2023, en dat de doorvoerwaarde aan telefoons vrijwel gelijk bleef.

2.2.5 Nederlandse quasi-doorvoer exportgoederen naar België per product, 2023 eerste tot en met derde* kwartaal

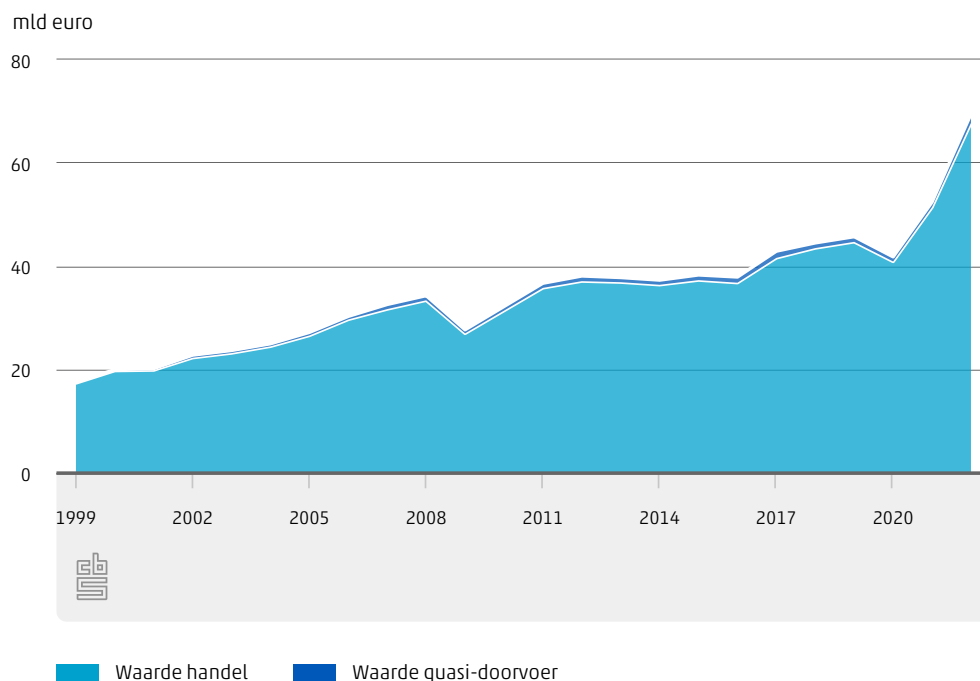
2.3 Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenimport?

Nederlandse goederenimport uit België op hoofdlijnen

Het aandeel van België in de Nederlandse goederenimport heeft sinds de eeuwwisseling rond de 9 procent geschommeld. Net zoals bij de export is ook bij de invoer van goederen uit België een flinke absolute stijging te zien: van 19,7 miljard euro in het jaar 2000 naar 67,7 miljard euro in 2022.

De invoerwaarde bestaat uit een handelswaarde en een quasi-doorvoerwaarde, zoals te zien in figuur 2.3.1. Goederen die door Nederland uit België worden geïmporteerd om vervolgens weer zonder substantiële bewerking verder geëxporteerd te worden (oftewel quasi-doorvoer), omvatten slechts een klein deel. De quasi-doorvoer is goed voor 2,4 procent van de totale invoerwaarde uit België. Tussen 2007 en 2021 lag de absolute waarde hiervan tussen de 675 miljoen euro en 1,1 miljard euro. In het vervolg van deze paragraaf hebben alle waarden betrekking op handel zonder quasi-doorvoer, tenzij expliciet anders vermeld.

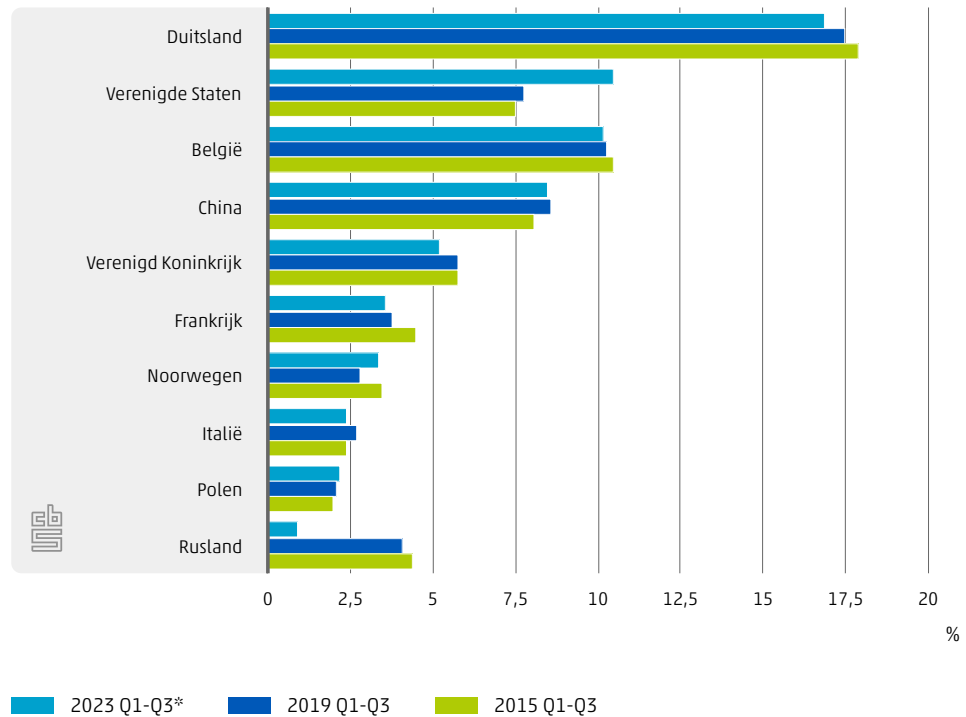
2.3.1 Nederlandse invoer van goederen uit België

België de op twee na grootste handelspartner voor Nederland bij import van goederen

Voor de import van goederen is België, net als bij de export, al sinds jaar en dag belangrijk voor Nederland. België nam in de eerste drie kwartalen van 2023 de derde belangrijkste positie in als goederenimporteur voor Nederland, zie figuur 2.3.2. In de eerste drie kwartalen van 2023 importeerde Nederland voor 47,5 miljard euro goederen uit België. Dit was goed voor 10,2 procent van de totale Nederlandse goederenimport. Er werd voor maar liefst 78,6 miljard euro geïmporteerd vanuit Duitsland. Net als bij de export, was Duitsland de grootste partner voor import door Nederland. Twee opvallende landen van herkomst zijn de Verenigde Staten en Rusland. Het aandeel van Rusland betrof in de eerste drie kwartalen van 2022 nog 3,8 procent. In 2023 viel dit aandeel terug tot 0,9 procent. Voor de Verenigde Staten zien we een stijging van 8,3 procent in de eerste drie kwartalen van 2022 tot 10,5 procent in dezelfde periode van 2023. Het voornemen van de Europese Unie om minder afhankelijk te zijn van Russisch gas en de transitie naar vloeibaar aardgas (LNG), onder andere afkomstig uit de Verenigde Staten, speelt mogelijk een rol in deze omslag (Brands, 2022).

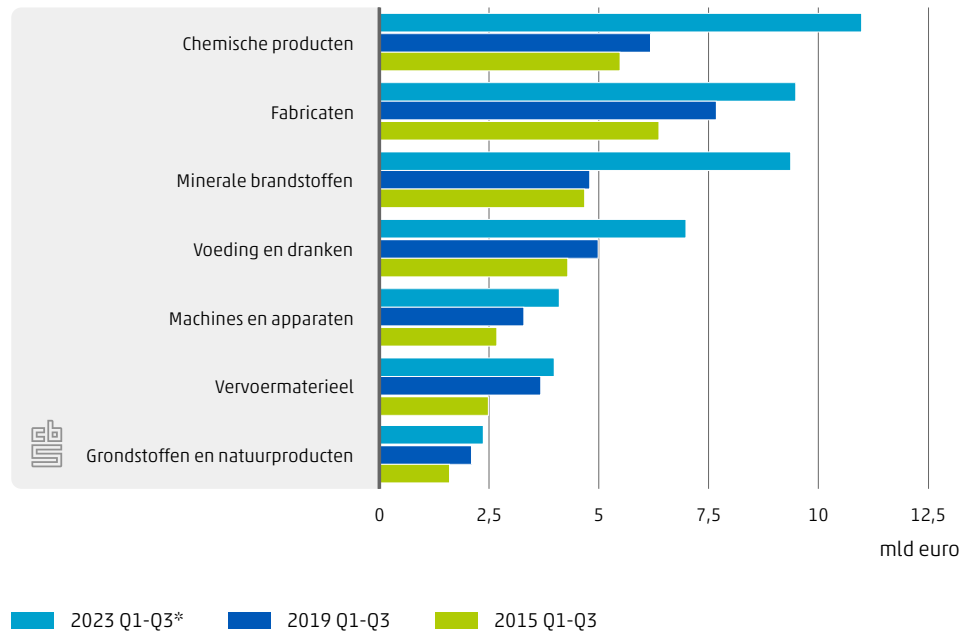
2.3.2 Belangrijkste partners voor Nederlandse goederenimport

Chemische producten het populairst in Nederlandse import uit België

De fors gestegen prijzen, voornamelijk bij de minerale brandstoffen, zorgen voor flink toegenomen geïmporteerde waarden. De import van chemische producten door Nederland uit België laat in figuur 2.3.3 bijna een verdubbeling zien tussen de eerste drie kwartalen van 2015 en 2023. Met 11,0 miljard euro was het bovendien in de eerste drie kwartalen van 2023 in waarde de belangrijkste ingevoerde productcategorie. Producten in deze categorie zijn onder andere geneesmiddelen, kunststoffen en meststoffen. Grondstoffen en natuurproducten lieten over de periode 2015 Q1-Q3 tot 2023 Q1-Q3 de minst grote stijging zien, al betrof het hier nog steeds een stijging van 48,0 procent tot 2,4 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023. De stijging bij de uitvoer van grondstoffen en natuurproducten over dezelfde periode was met 34,5 procent aanzienlijk minder.

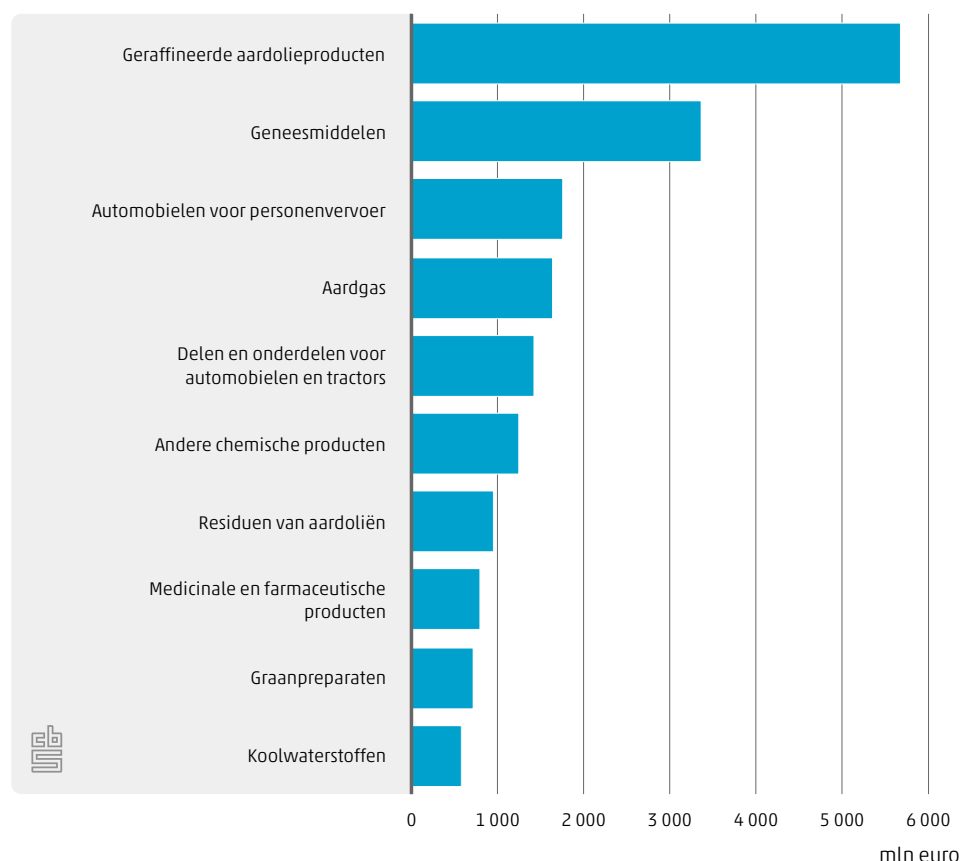
2.3.3 Nederlandse goederenimport uit België per productcategorie

België belangrijkste leverancier voor geneesmiddelen...

Figuur 2.3.4 toont de in waarde belangrijkste producten die Nederland in de eerste drie kwartalen van 2023 importeerde uit België. Het totaal van deze tien goederen is in deze periode goed voor 38,4 procent van de totale importwaarde uit België. Bij de export waren de tien belangrijkste goederen goed voor 41,0 procent van de export naar België. Dit toont aan dat het importpakket uit België gedifferentieerder is dan het exportpakket. Van de totale Nederlandse import kwam meer dan 20 procent van de geraffineerde aardolieproducten uit België. Voor geneesmiddelen was België het belangrijkste land van herkomst voor Nederland (29,2 procent), gevolgd door Duitsland (23,6 procent) en de Verenigde Staten (9,4 procent).

2.3.4 Nederlandse goederenimport uit België per product, 2023 eerste tot en met derde* kwartaal

...en ook van chocolade en bier

Een van de bekendste Belgische producten is chocolade. Daarnaast staat België ook bekend om zijn bieren, zoals de trappistenbieren. Gefocust op 'chocolade en bereidingen met cacao' valt inderdaad te zien dat voor Nederland het belangrijkste land van herkomst België is. In de eerste negen maanden van 2023 bedroeg de waarde 459 miljoen euro. Nederland importeerde hiermee 38,3 procent van al zijn chocolade uit België. Op geruime afstand volgen Duitsland en het Verenigd Koninkrijk met respectievelijk 22,5 procent en 9,4 procent. Bij de Nederlandse import van 'alcoholhoudende dranken' geldt er een minder groot overwicht van België. Toch zijn de zuiderburen ook hier de belangrijkste leverancier. Met 453 miljoen euro zijn ze goed voor 19,3 procent van alle Nederlandse import van alcoholhoudende dranken. Wederom is hier Duitsland met 16,4 procent goed voor de tweede plek, gevolgd door Frankrijk (16,1 procent).

38% van alle Nederlandse
import van chocolade kwam in de eerste
drie kwartalen van 2023 uit België

Handelsoverschot met België

Nederland exporteert al vele jaren meer goederen naar België dan dat het importeert. In de eerste drie kwartalen van 2023 bedroeg het handelsoverschot 11,2 miljard euro op de handel én quasi-doorvoer samen. In de eerste drie kwartalen van 2015 betrof dit overschot nog 6,9 miljard euro. Verreweg het grootste deel van het handelsoverschot in 2023 viel toe te schrijven aan minerale brandstoffen (62,7 procent), gevolgd door machines en apparaten (16,8 procent) en fabricaten (8,6 procent). Het overschot op minerale brandstoffen was procentueel gezien ook hoger dan in 2022 Q1-Q3 en 2021 Q1-Q3. Bij het vervoermaterieel, waar onder andere auto's, aanhangwagens en containers onder vallen, werd er in de eerste negen maanden van 2023 net meer geïmporteerd dan geëxporteerd: daar was sprake van een handelstekort.

2.4 Welke bedrijven in Nederland exporteren goederen naar België?

Bedrijven met goederenexport naar België staan centraal in deze paragraaf. Zij vormen een groot gedeelte van de totale populatie goederenexporteurs in Nederland: 57 procent van alle goederenexporteurs exporteerde in 2022 naar België.¹⁾ De kenmerken van bedrijven met export naar België worden vergeleken met die van bedrijven met goederenexport naar Duitsland en/of Frankrijk, omdat dit ook twee belangrijke handelspartners zijn voor Nederland, en tevens twee buurlanden van België. We beschouwen in deze paragraaf enkel de *totale business economy*. Dat betekent dat de landbouw, bosbouw en visserij niet worden meegeteld, evenmin als de financiële instellingen, openbaar bestuur, onderwijs, gezondheidszorg, cultuur, sport en recreatie, levensbeschouwelijke en politieke organisaties, wellness en uitvaartbranche, huishoudens en extraterritoriale organisaties en lichamen.

¹⁾ In deze paragraaf worden de CBS-handelscijfers zonder quasi-doorvoer gebruikt, volgens het concept grensoverschrijding (Statistiek Internationale Handel in Goederen).

Relatief gezien veel exporteurs naar België, maar met kleine exportwaarde

Nederland telde in 2022 iets meer dan 61 duizend bedrijven met goederenexport naar België, zie tabel 2.4.1.²⁾ Daarmee lag het aantal exporteurs naar België hoger dan het aantal exporteurs naar Duitsland en Frankrijk. De doorsnee goederenexporteur met bestemming België had in 2022 een exportwaarde van 17,3 duizend euro. Dat betekent dat als alle goederenexporteurs naar België gerangschikt worden naar exportwaarde in 2022, het middelste bedrijf een exportwaarde van 17,3 duizend euro heeft. Daarmee heeft de doorsnee exporteur met bestemming België een lagere waarde dan die met bestemming Duitsland of Frankrijk. Dit geeft aan dat de populatie goederenexporteurs naar België voor een groot deel uit kleine exporteurs bestaat in termen van hun jaarlijkse exportwaarde. Nederlandse mkb-bedrijven zetten vaak hun eerste internationale stappen in België (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2023; MKB-Nederland, 2022). Het ligt vlakbij en in grote delen van het land wordt ook Nederlands gesproken. Exporteren naar België vereist geen douaneformaliteiten, maar de verschillende taalgebieden, met hun eigen overheid en cultuur, kunnen het lastig maken. Voor Frankrijk zien we ruim 25 duizend exporteurs met een mediane exportwaarde van net geen 23 duizend euro.

2.4.1 Aantal exporteurs in Nederland en mediane exportwaarde naar bestemming, 2022*

Land	Exporteurs	Mediane exportwaarde
	aantal	euro
België	61 232	17 260
Duitsland	50 288	25 928
Frankrijk	25 406	22 795

1 op de 10 bedrijven
met export naar België behoort tot het
grootbedrijf

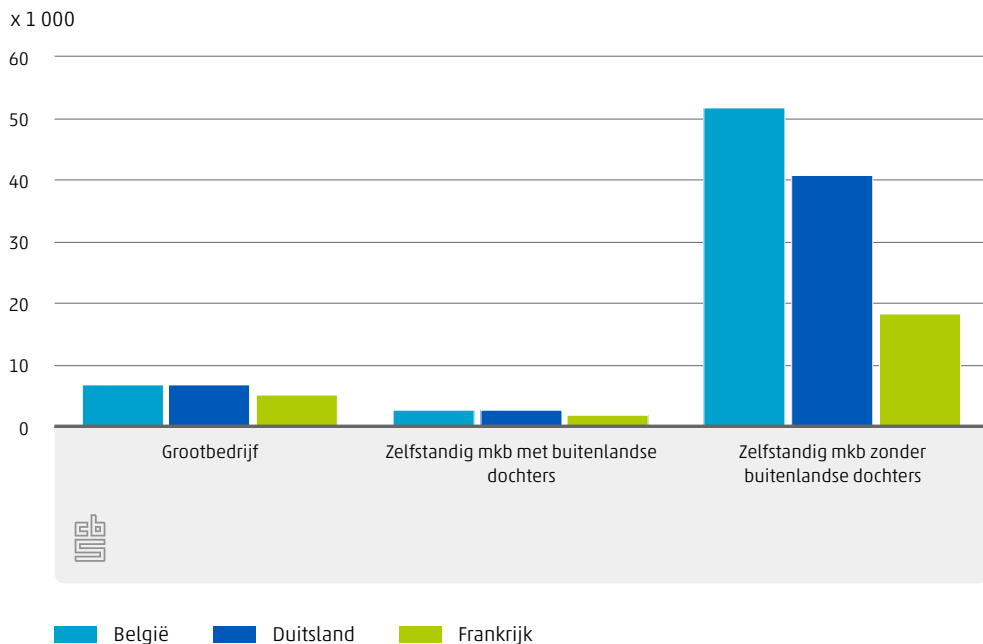
Uit tabel 2.4.1 was al af te leiden dat Nederland relatief gezien veel exporteurs met België als bestemming telt, maar dat de doorsnee exporteur een relatief kleine exportwaarde heeft. Die conclusie wordt ook bevestigd in figuur 2.4.2. Het overgrote deel, 85 procent, van de exporteurs naar België zijn zelfstandig mkb'ers zonder buitenlandse dochters. Dat komt overeen met bijna 52 duizend bedrijven in 2022. De exporteurs kunnen ook geclassificeerd worden op basis van de vraag of ze een Nederlandse of een buitenlandse multinational zijn, of juist geen multinational. Voor exporteurs met bestemming België is te zien dat het

²⁾ Een deel van de goederenhandel kan niet worden toegewezen aan individuele bedrijfseenheden in het ABR en laten we in deze paragraaf buiten beschouwing. Het betreft hier hoofdzakelijk handel door buitenlandse bedrijven die een Nederlands btw-nummer hebben om hun internationale handel te rapporteren, maar die geen fysieke aanwezigheid in Nederland hebben in de vorm van bijvoorbeeld een fabriek. In de goederenexport naar België in 2022 vertegenwoordigde dit onbekende deel bijna 20 procent van het totaal.

grootste aandeel niet-multinational (85 procent) is, 9 procent een buitenlandse multinational en 6 procent een Nederlandse multinational.

De verhoudingen naar grootteklasse en multinationalstatus zijn gelijkaardig voor de goederenexporteurs naar Duitsland. Voor exporteurs met bestemming Frankrijk is de groep grootbedrijf groter: 20 procent van de goederenexporteurs naar Frankrijk behoort tot het grootbedrijf. Logischerwijs ligt het percentage multinationals hier dan ook hoger: 27 procent.

2.4.2 Exporteurs in Nederland naar bestemming en grootte, 2022*

Merendeel van exporteurs naar België bestaat al 10 jaar of langer

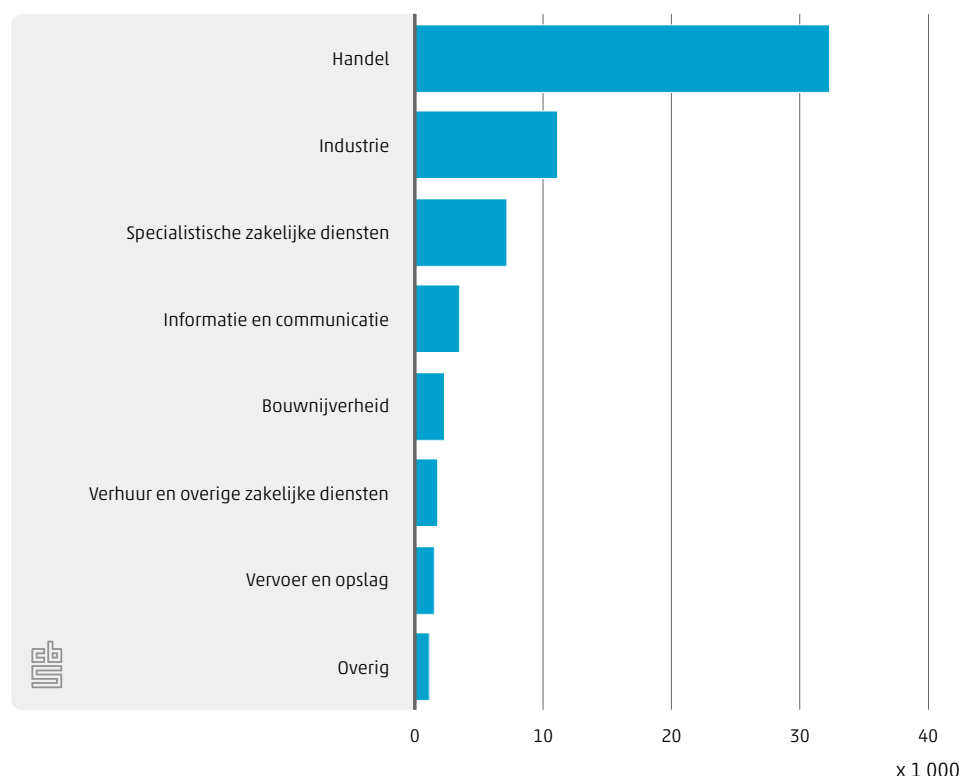
De goederenexporteurs kunnen ook onderscheiden worden naar leeftijd. Zo'n 62 procent van de bedrijven die exporteren naar België bestaat 10 jaar of langer, 18 procent bestaat tussen de 5 en 10 jaar en nog eens 20 procent bestaat minder dan 5 jaar. Deze aandelen zijn vergelijkbaar voor bedrijven die goederen exporteren naar Duitsland en/of Frankrijk.

53 op de 100 bedrijven met export naar België zijn actief in de bedrijfstak handel

Figuur 2.4.3 toont de bedrijfstakken waarin de exporteurs naar België actief zijn. Meer dan de helft van deze exporteurs was in 2022 actief in de handel. Hierbij moet voornamelijk gedacht worden aan de groothandel en handelsbemiddeling. De industrie en de specialistische zakelijke diensten volgen op ruime afstand, met een aandeel van respectievelijk 18 en 12 procent. Meer concreet zijn de industriële exporteurs met bestemming België voornamelijk actief in de metaalproductenindustrie, de machine-industrie, reparatie en installatie van machines, en de voedingsmiddelenindustrie. Bij specialistische zakelijke diensten moet gedacht worden aan holdings- en managementadviesbureaus, architecten-

en ingenieursbureaus, fotografie en vertaalbureaus of reclamewezen en marktonderzoek. De top 3 bedrijfstakken komt, met vergelijkbare aandelen, ook zo terug voor de bedrijven die goederen exporteren naar Duitsland en/of Frankrijk.

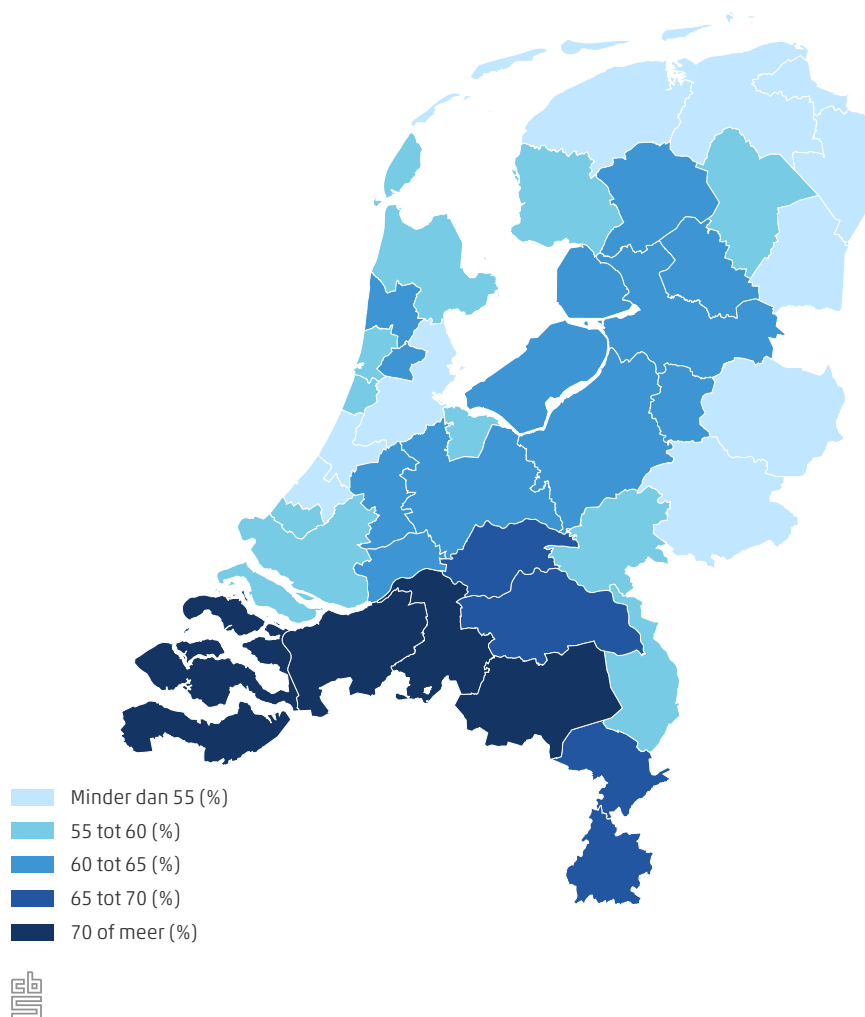
2.4.3 Exporteurs in Nederland naar België per bedrijfstak, 2022*

In grensgebieden relatief gezien meer vestigingen met export naar België

Bedrijven met vestigingen in gebieden dichtbij de grens met België blijken relatief vaker naar België te exporteren, vergeleken met bedrijven die meer in het noorden van Nederland zijn gevestigd. Er moet dan gedacht worden aan Noord-Brabant, Zeeland en Zeeuws-Vlaanderen. Het economisch potentieel van de grensstreek is groot. Dit zien we terug in figuur 2.4.4, waarin voor elk COROP-gebied het aantal vestigingen van bedrijven met goederenexport naar België in een bepaalde regio wordt afgezet tegen het totaal aantal vestigingen van goederenexporteurs in diezelfde regio. Ook bedrijven met export naar Duitsland hebben veelal vestigingen aan de grens tussen Duitsland en Nederland (zie ook Creemers et al., 2020). De vestigingen van bedrijven met export naar Frankrijk zijn meer verdeeld over Nederland.

2.4.4 Aandeel vestigingen van goederenexporteurs België in totaal aantal vestigingen goederenexporteurs per regio, 2022*

2.5 Goederenvervoer tussen België en Nederland

Voorgaande paragrafen gaan over de internationale goederenhandel waarbij de waarde van goederen centraal staat. Deze paragraaf gaat over het vervoer van goederen waarbij de focus ligt op het vervoerd gewicht (in tonnen), soms in combinatie met de afgelegde afstand (in tonkilometers), of het aantal vervoersbewegingen (ritten).

Het totale internationale transport vanuit Nederland naar andere landen, oftewel afvoer, was in 2022 441 miljoen ton. Dit is het transport via weg, spoor, water of lucht, zonder het buisleidingvervoer. In 2021 was het aandeel buisleidingvervoer 7 procent van het totaal. Circa 86,1 miljoen ton, ofwel een vijfde van de door Nederland internationaal getransporteerde goederen, ging naar België. Omgekeerd kwam in 2022 595 miljoen ton van andere landen naar Nederland, oftewel aanvoer, waarvan 62,0 miljoen ton uit België. Het binnenlands vervoer in Nederland was in 2022 met 0,8 miljard ton iets minder omvangrijk ten opzichte van het bilaterale vervoer van in totaal 1 miljard ton (aan- plus

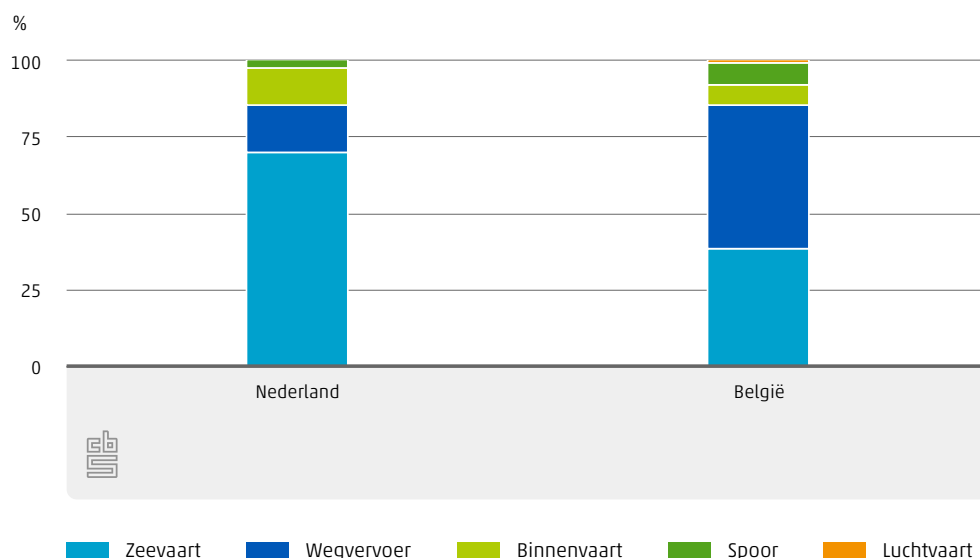
afvoer van en naar andere landen). Het Belgische transport was in 2022 in totaal 0,6 miljard ton, waarbij gegevens over buitenlandse vrachtwagens ontbreken. In Nederland namen buitenlandse vrachtwagens 6 procent van het totale vervoerde gewicht voor hun rekening. Als verondersteld wordt dat dit aandeel hetzelfde is voor België, dan zou het totale – binnenlandse en bilaterale – vervoer uitkomen op afgerond 0,7 miljard ton. Nederland heeft dus met in totaal 1,8 miljard ton ruim 2,5 keer zoveel goederenvervoer als België.

In Nederland meeste vervoer over water, in België over land

In 2021 werd voor Nederland het meeste goederenvervoer met een zeeschip gedaan (70 procent), op Belgisch grondgebied werd vooral de vrachtwagen gebruikt (47 procent).³⁾ De zeevaart volgde bij onze zuiderburen met 39 procent van het vervoer. Het gaat zowel om aan- en afvoer van internationaal transport als binnenlands vervoer. De percentages zijn gebaseerd op de afgelegde tonkilometers, een combinatie van vervoerd gewicht en afgelegde afstand, en zijn te vinden in figuur 2.5.1. Naast het relatief hoge aandeel goederenvervoer over de weg, was ook het vervoer per spoor voor België hoger dan voor Nederland; dit gold in mindere mate ook voor de luchtvaart. Buisleidingvervoer is niet meegenomen in deze percentages.

Hoewel bijna de helft van het Belgisch vervoer door vrachtwagens gebeurt, heeft Nederland in absolute zin meer vervoerd gewicht. Het vervoerd gewicht per vrachtwagen in Nederland is bijna 2,5 keer zo groot als in België. Het Nederlandse goederenvervoer in de zeevaart en de binnenvaart is ruim twee keer zo groot als het Belgische.

2.5.1 Vervoer in tonkilometers naar vervoerwijze¹⁾ in Nederland en België, 2021

Bron: CBS, Eurostat (2024)

¹⁾ Buisleidingvervoer is niet meegenomen. Cijfers zijn gebaseerd op het desbetreffende grondgebied.

³⁾ Het gaat om goederenvervoer op het grondgebied. Bij zeevaart gaat het om de goederen die geladen en/of gelost zijn in het betreffende land; de afstanden worden proportioneel toebedeeld aan landen afhankelijk van de grootte van hun Exclusieve Economische Zone (EEZ). Bij wegvervoer, binnenvaart en spoor gaat het om het vervoer door zowel de eigen als buitenlandse vrachtauto's, schepen en treinen binnen de landsgrenzen. Bij luchtvaart gaat het om goederen die geladen en/of gelost zijn in het land, waarbij de afstand van iedere vlucht binnen het nationale luchtruim wordt berekend.

Vervoer tussen Nederland en België

Een vijfde (86,1 miljoen ton) van de internationaal getransporteerde goederen ging in 2022 naar België. Ter vergelijking: bijna een derde ging naar Duitsland (136,3 miljoen ton), onze belangrijkste handelspartner. België is qua vervoer onze op een na belangrijkste partner.

Er ging in 2022 meer goederenvervoer van Nederland naar België dan andersom. Dat geldt voor alle modaliteiten, behalve voor luchtvaart waar er meer vracht vanuit België kwam. Het gaat dan om het totale gewicht van de vervoerde goederen inclusief verpakkingen en, in het geval van bijvoorbeeld containers of pallets, ook het gewicht van de transporteenheid. In 2022 kwam 10 procent van de in Nederland aangevoerde goederen uit België.

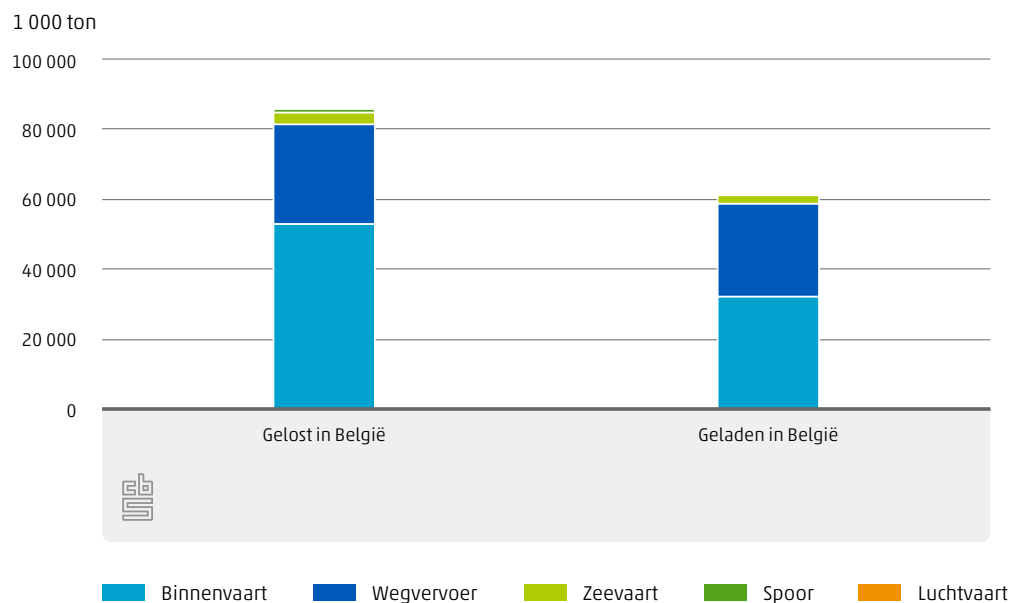
62% van het vervoerd gewicht
ging in 2022 via binnenvaart van
Nederland naar België

Goederen vooral via binnenvaartschip vervoerd tussen Nederland en België

Via de binnenvaart werd in 2022 ruim 53 miljoen ton vanuit Nederland naar België vervoerd en ruim 32 miljoen ton kwam per binnenvaartschip vanuit België naar Nederland. Daarmee vond het meeste vervoer tussen Nederland en België plaats over het water; dit geldt zowel voor de aan- als voor de afvoer, zie figuur 2.5.2. Het gaat met rond de 30 procent om chemische producten en synthetische of kunstmatige vezels (inclusief producten van rubber of kunststof en splijt- en kweekstoffen). Een kwart bestaat daarnaast uit cokes en geraffineerde aardolieproducten.

2.5.2 Vervoerd gewicht van en naar België naar vervoerwijze¹⁾, 2022

¹⁾ Buisleidingvervoer is niet meegenomen.

Van de totale Nederlandse afvoer naar het buitenland via de binnenvaart ging 43 procent naar België. Iets meer dan de helft van de aanvoer naar Nederland via de binnenvaart kwam uit België. Europees gezien ging 71 procent van al het vervoerde gewicht van de binnenvaart in Europa door Nederlandse wateren en 33 procent door Belgische. België staat hiermee in de EU op de derde plek na Nederland en Duitsland (37 procent).

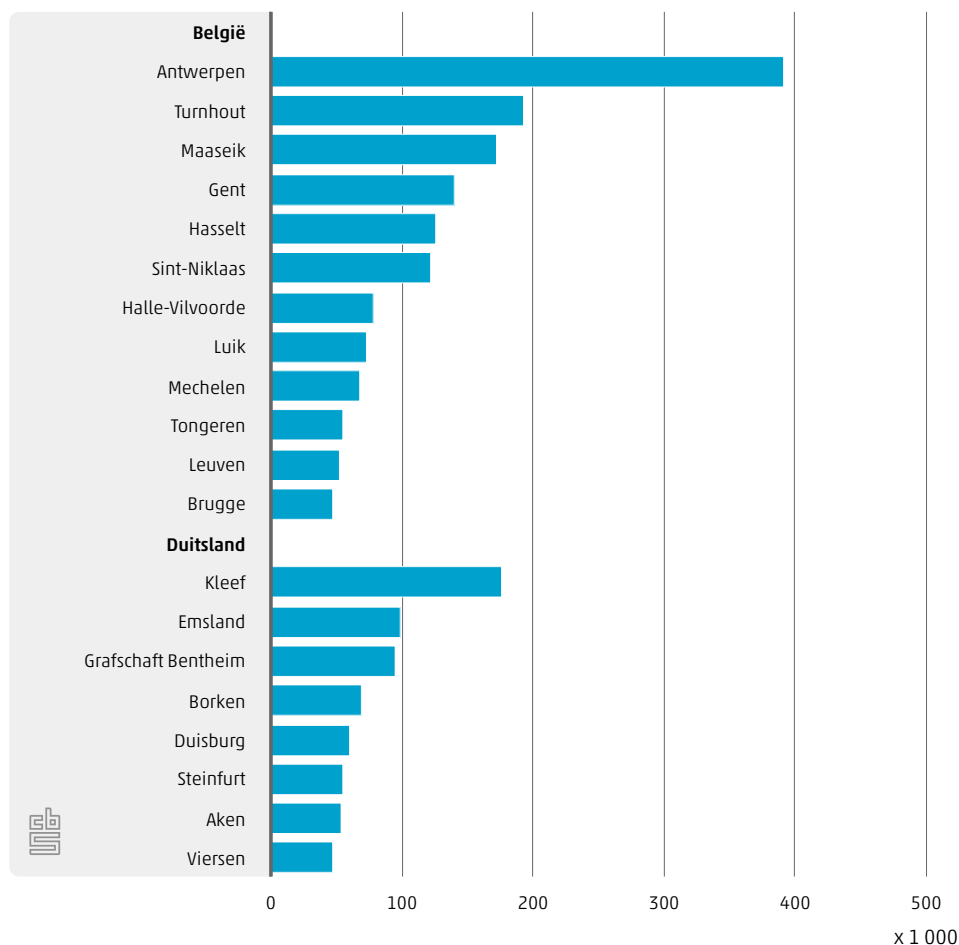
28 miljoen ton Nederlandse goederen werden in 2022 over de weg vervoerd naar België en 26 miljoen ton kwam over de weg van België naar Nederland. Deze goederen werden zowel door Nederlandse als buitenlandse vrachtauto's vervoerd. Vanuit Nederland ging 28 procent van het internationale wegvervoer naar België. Andersom kwam 29 procent van het internationale wegvervoer naar Nederland vanuit België.

Per spoor werd er in 2022 minder gewicht van en naar België vervoerd dan over de weg of per binnenvaartschip: 919 duizend ton ging met vrachttreinen van Nederland naar België en omgekeerd kwam 829 duizend ton van België naar Nederland over het spoor. Dit is respectievelijk 3 en 8 procent van de totale wereldwijde af- en aanvoer via het spoor.

Antwerpen populairste bestemming van Nederlandse vrachtwagens

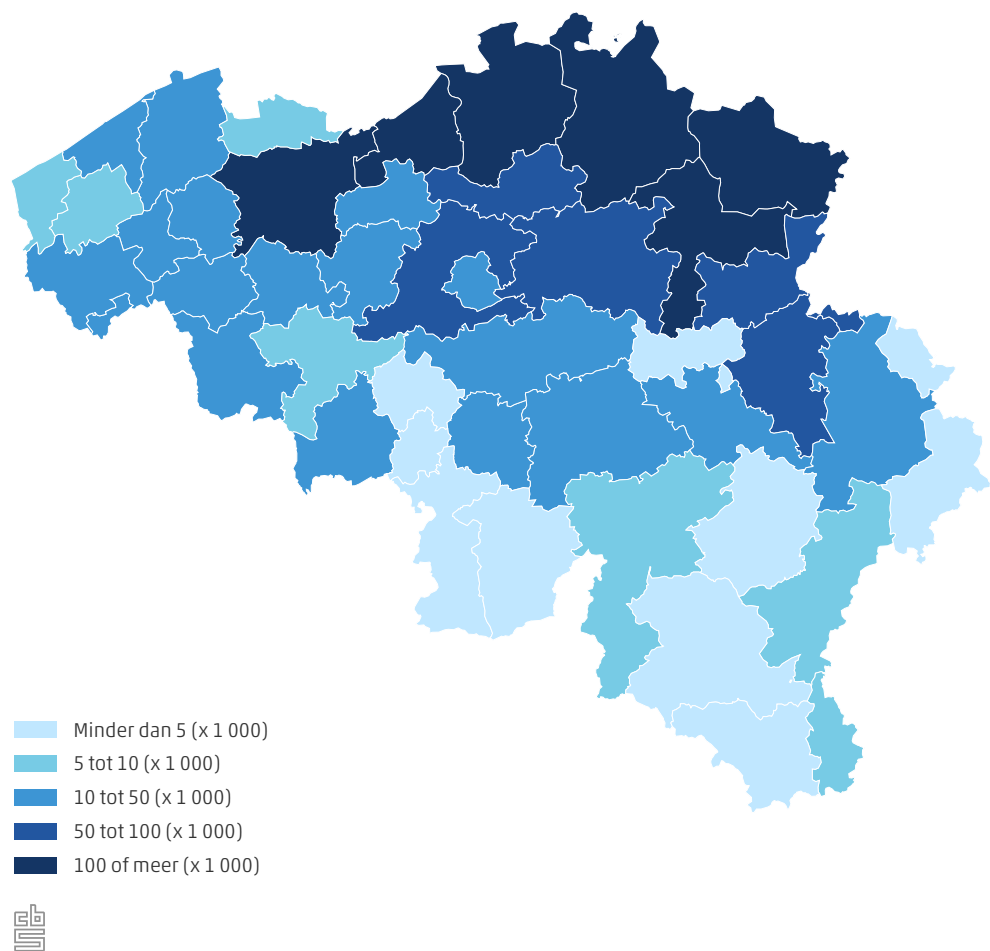
Nederlandse vrachtauto's reden in totaal 89 miljoen ritten in 2022. De meeste ritten waren binnen Nederland, namelijk circa 80 miljoen ritten. Van de 9 miljoen grensoverschrijdende ritten was de laad- en/of losplaats meestal in België en Duitsland met respectievelijk 3,9 en 3,8 miljoen ritten. Veel van deze ritten hadden een eindbestemming dichtbij Nederland. Een klein deel van de ritten ging naar Frankrijk, namelijk 0,6 miljoen. De top 20 bestemmingen van buitenlandse ritten bestond in 2022 dan ook geheel uit Belgische en Duitse plaatsen, zie figuur 2.5.3. De meeste ritten naar een ander land komen pas op een gedeelde 25^e plaats: Pas-de-Calais en Nord in Frankrijk.

2.5.3 Ritten naar de top 20 buitenlandse bestemmingen van Nederlandse vrachtauto's, 2022

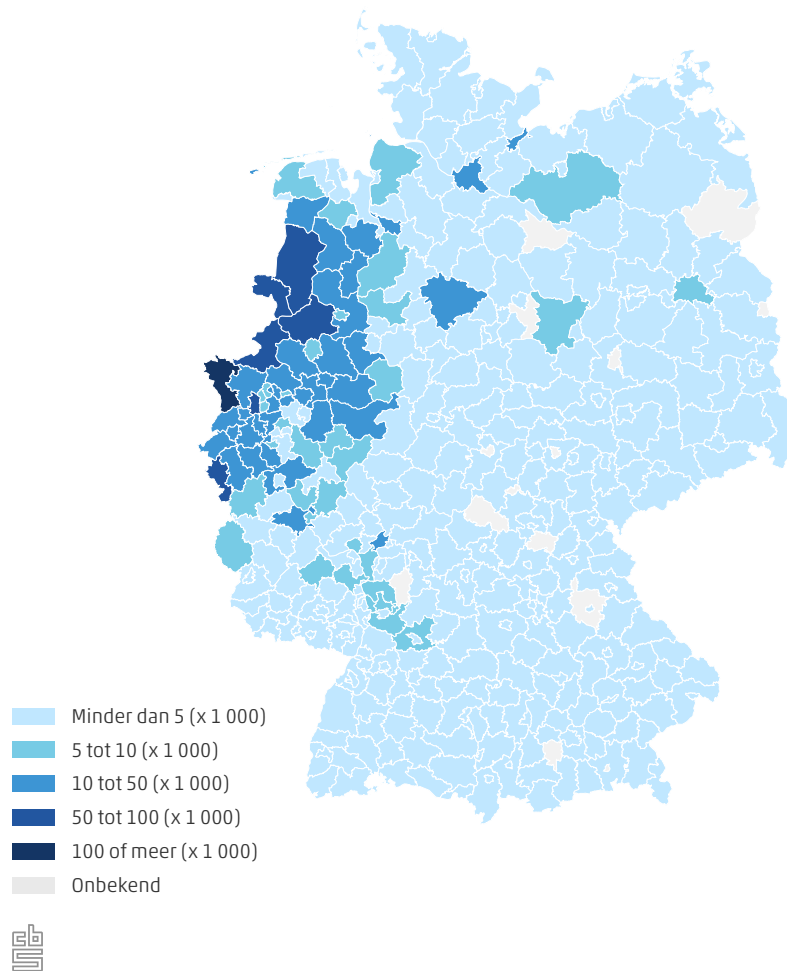

De meeste buitenlandse ritten naar België hadden bestemming Antwerpen: in 2022 werden er 392 duizend ritten door Nederlandse vrachtwagens naar het arrondissement Antwerpen afgelegd (zie figuur 2.5.3 en 2.5.4), waaronder ook de Antwerpse haven valt. Dit wordt gevolgd door 193 duizend ritten naar het arrondissement Turnhout, tevens in de provincie Antwerpen, en 173 duizend naar het arrondissement Maaseik, in de Belgische provincie Limburg vlakbij de grens met Nederland. Gent en Hasselt maken de top 5 Belgische bestemmingen compleet. Van de ritten naar Duitsland gingen 177 duizend ritten naar het district Kleve (Kleef) net over de grens bij Nijmegen, de Duitse nummer 1-bestemming (zie figuur 2.5.3 en 2.5.5). De ritten met een Franse eindbestemming gingen het vaakst naar de Noordelijke departementen Pas-de-Calais of Nord aan de grens met België, met ieder 39 duizend ritten. Dit zijn evenveel ritten als die naar Brussel in 2022. De ritten met Nederlandse vrachtauto's de andere kant op, van België naar Nederland, kwamen ook het vaakst uit Antwerpen (389 duizend ritten), gevolgd door Turnhout (190 duizend) en Maaseik (166 duizend).

2.5.4 Aantal ritten met Nederlandse vrachtauto's naar NUTS3 regio's in België, 2022

2.5.5 Aantal ritten met Nederlandse vrachtauto's naar NUTS3 regio's in Duitsland, 2022

2.6 Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenexport?

België is een van de meest open economieën ter wereld dankzij de strategische ligging, de relatief hoogopgeleide bevolking, het gunstige ondernemingsklimaat en de gediversifieerde economie (UNIZO, 2023; FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, 2020). Export creëert banen, stimuleert innovatie en ondersteunt economische groei. Het is dus een belangrijke motor van de Belgische welvaart: 94,2 procent van het Belgische bbp was in 2022 afkomstig van export (VBO FEB, 2023).

Belgische handelsconcepten uitgelegd: nationaal versus communautair

Twee concepten kunnen gebruikt worden voor het bepalen van de Belgische statistieken betreffende de buitenlandse handel van goederen: het communautair concept of het nationaal concept. Ook het CBS gebruikt voor het berekenen van de internationale handel in goederen twee verschillende methodes: grensoverschrijding of eigendomsoverdracht.

‘Cijfers volgens het *communautair concept* omvatten goederen die de landsgrenzen overschrijden, met uitzondering van goederen in transit en enkele eerder onbeduidende tijdelijke goederenbewegingen’ (ABH, 2023). Het communautaire concept is vergelijkbaar met het door het CBS gebruikte concept *grensoverschrijding*. Dit zijn goederenbewegingen waarbij de goederen fysiek de Nederlandse landsgrens passeren, zonder dat hierbij altijd sprake is van economische eigendomsoverdracht (CBS, z.d.). Internationaal gezien komen beide concepten overeen met het ITGS-concept (*international trade in goods*). In de Belgische en de Nederlandse handelscijfers nemen we in paragraaf 2.6 en 2.7 de quasi-doorvoer mee.

‘Cijfers volgens het *nationaal concept* zijn een afgeleide van de cijfers volgens het communautair concept en omvatten enkel de in- en uitvoerbewegingen waarbij ingezetenen betrokken zijn.’ Deze cijfers worden berekend volgens regels die nationaal in België werden vastgelegd door de Nationale Bank van België (NBB). De cijfers volgens het communautair concept omvatten een aanzienlijke hoeveelheid handel waarbij geen Belgische ingezetenen betrokken zijn (ABH, 2023). Het nationale concept is vergelijkbaar met het door het CBS gebruikte concept *eigendomsoverdracht*. Dit zijn goederentransacties waarbij een Nederlands bedrijf of persoon het economisch eigendom van de goederen overdraagt aan een buitenlands bedrijf of persoon en omgekeerd (CBS, z.d.). Internationaal gezien komen beide concepten overeen met het BOP-concept (*balance of payments*). In zowel de Belgische als de Nederlandse handelscijfers wordt de quasi-doorvoer niet meegenomen. De Belgische handelscijfers volgens het nationaal concept worden enkel gebruikt bij de uitsplitsing naar gewesten: Vlaamse Gewest, Waalse Gewest en Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (zie tabel 2.6.4 en tabel 2.7.3).

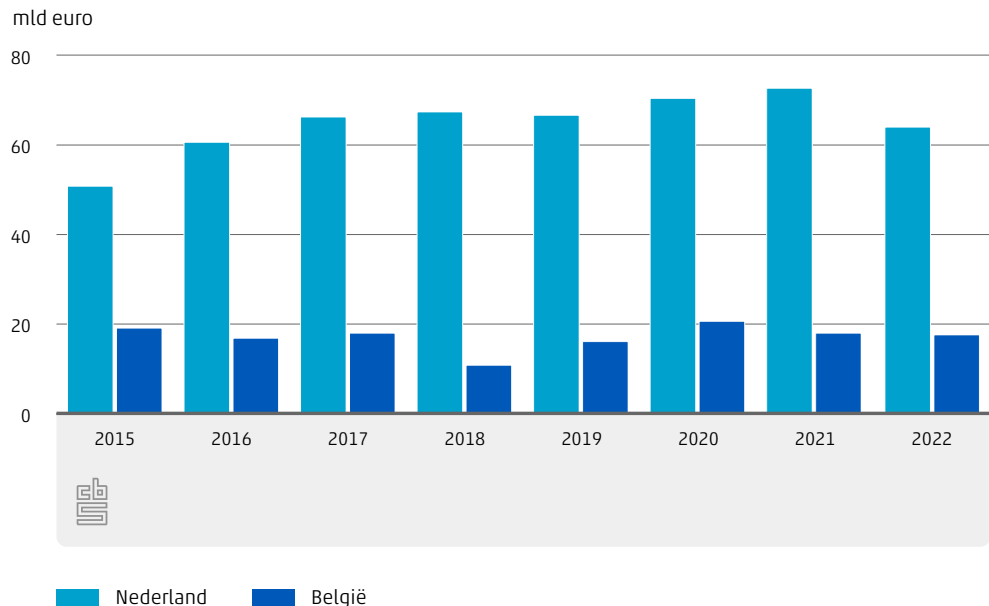
Handelsbalans voor België positief

De Belgische goederenexport bleef in 2022 in snel tempo groeien, nadat die in 2021 al sterk was toegenomen. De uitvoer van goederen steeg met 30 procent en de invoer met 32 procent. De hoge inflatie die België kende in 2022 speelde naar alle waarschijnlijkheid een rol bij die handelsgroei (FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, 2023). In 2022 was de Belgische exportwaarde iets hoger dan de importwaarde, zie figuur 2.6.1. Dat zorgde voor een handelsoverschot van 17,7 miljard euro. Voor Nederland is er ook een handelsoverschot: het voerde in 2022 64,1 miljard euro minder in dan het uitvoerde.

Voor de hoge energieprijzen verstoorden het evenwicht tussen wat de EU importeert en exporteert. De prijzen van aardolie en aardgas stegen als gevolg van de spanningen met Rusland en de oorlog in Oekraïne. Omdat EU-landen veel van die energieproducten moeten

invoeren, werd de handelsbalans almaar schever. Ook in België was dat het geval (Verhaeghe, 2023).

2.6.1 Handelsbalans: Nederland¹⁾ versus België

Bron: CBS (2024), NBB (2024a)

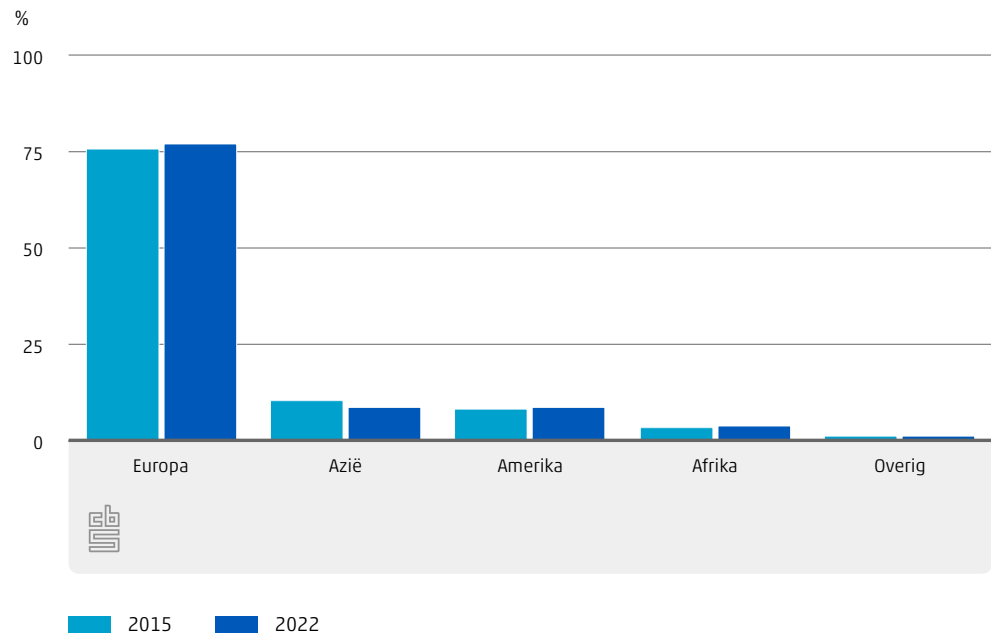
¹⁾ De Nederlandse cijfers voor 2022 zijn op dit moment voorlopig.

Europa blijft onverminderd belangrijk als bestemming voor Belgische export

In 2022 was 77,2 procent van alle uitvoer uit België bestemd voor Europese landen, terwijl maar 8,9 procent bestemd was voor de Aziatische markt en 8,6 procent voor de Amerikaanse markt (zie figuur 2.6.2). Ook voor Nederland waren Europese landen, met een aandeel van 80,7 procent in 2022, verreweg de belangrijkste exportbestemming (CBS, 2024).

De Belgische economie is een van de sterkst geïntegreerde in de interne markt van de Europese Unie: 41,7 procent van het Belgische bbp hangt af van de intra-Europese handel van goederen. Daarmee zit het land ver boven het Europese gemiddelde van 28,5 procent in 2021 (VBO FEB, 2023). De Europese interne markt zorgt ervoor dat goederen, diensten, personen en kapitaal vrijwel net zo gemakkelijk kunnen circuleren binnen de EU als binnen één land. Voor de Belgische bedrijfswereld groeide die interne markt uit tot de belangrijkste afzetmarkt. Volgens een studie uit 2019 van de Europese Commissie zou het Belgische bbp zonder toegang tot die interne markt naar schatting 18 procent lager liggen, en de werkgelegenheid dalen met 3,4 procent (VBO FEB, 2023). De eengemaakte markt leidde tot een daling van de handelskosten: onder andere douaneheffingen, conformiteitskosten en wisselkoersen in de eurozone. De handelsovereenkomst met de EU elimineert douanerechten en de meeste niet-tarifaire belemmeringen binnen de EU. 20 van de 27 lidstaten gebruiken de euro als munteenheid waardoor het voor bedrijven makkelijker en goedkoper is om handel te drijven in de eurozone (VBO FEB, 2023).

2.6.2 Belgische goederenexport naar continent

Bron: NBB (2024a)

Beter een goede buur dan een verre vriend

Als we in tabel 2.6.3 dieper inzoomen op Europa, zien we dat de buurlanden van België een groot aandeel hebben in de Belgische goederenexport. Duitsland is de grootste klant: ruim een vijfde van de Belgische export ging in 2022 naar bedrijven in Duitsland. Daarna komen Nederland en Frankrijk. De interesse voor nabije markten wordt mede gestuurd door de instabiele situatie in de markten buiten Europa, denk hierbij bijvoorbeeld aan de coronamaatregelen in China (RVO, 2022).

Vanuit Nederlands perspectief komen grotendeels dezelfde handelspartners voor: Duitsland, België, Frankrijk, het VK, Italië en de VS. Bedrijven in Nederland exporteren daarnaast voor een relatief grote waarde aan goederen naar Taiwan. Voor Belgische bedrijven is deze partner minder belangrijk, terwijl zij meer belang hechten aan Japan en India.

2.6.3 Top 10 exportpartners, 2022¹⁾

Nederland			België		
Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)
1	Duitsland	26,2	1	Duitsland	21,3
2	België	11,7	2	Nederland	13,9
3	Frankrijk	8,8	3	Frankrijk	13,2
4	VK	5,4	4	VS	5,8
5	Italië	4,3	5	VK	5,1
6	VS	4,1	6	Italië	4,4
7	Spanje	3,2	7	Spanje	2,8
8	Polen	2,8	8	Polen	2,3
9	Zweden	2,3	9	Japan	1,7
10	China	2,0	10	Zweden	1,6

Bron: CBS (2024) & NBB (2024a)
¹⁾ De Nederlandse cijfers voor 2022 zijn op het moment van schrijven voorlopig.

Nederland top bestemming voor Vlaamse goederenexport

De Belgische goederenexport wordt regionaal nog verder uitgesplitst in tabel 2.6.4 in het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Het Vlaamse Gewest was in 2022 verantwoordelijk voor ruim drie kwart van de Belgische goederenexport. Nederland was voor Vlaanderen met een aandeel van 16,3 procent de belangrijkste afnemer van goederen in 2022. Het Vlaamse Gewest is door de taal en de geografische nabijheid een laagdrempelige exportmarkt voor Nederlandse bedrijven die naar het buitenland willen (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2023). De Vlaamse goederenexport naar Nederland bestond voor het overgrote deel uit minerale brandstoffen. Met een aandeel van 44 procent was Nederland de belangrijkste afnemer van deze producten voor het Vlaamse Gewest (NBB, 2024b).

Het Waalse Gewest exporteerde in 2022 zo’n 6,6 procent van haar goederen naar Nederland. Daarmee stond Nederland, na Duitsland, Frankrijk en de VS, op een bescheiden vierde plaats als belangrijkste klant. Duitsland en Frankrijk zijn samen goed voor bijna 60 procent van de Waalse goederenexport. Vooral chemische producten zijn voornaam in het Waalse exportpakket bestemd voor ons land. Nederland importeert 10 procent van deze goederen en is daarmee de vierde belangrijkste afnemer voor het Waalse Gewest (NBB, 2024c). Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest speelt een eerder bescheiden rol in de totale Belgische goederenexport.

2.6.4 Top 10 exportpartners per gewest, 2022¹⁾

Vlaamse Gewest			Waalse Gewest			Brusselse Hoofdstedelijk Gewest		
Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)
1	Nederland	16,3	1	Duitsland	39,8	1	Duitsland	21,5
2	Duitsland	14,7	2	Frankrijk	19,2	2	Nederland	14,0
3	Frankrijk	10,7	3	VS	6,8	3	Frankrijk	10,8
4	VS	6,7	4	Nederland	6,6	4	Luxemburg	10,6
5	VK	5,9	5	Luxemburg	3,4	5	VS	9,3
6	Italië	3,9	6	Italië	3,3	6	VK	6,2
7	Japan	2,5	7	Spanje	3,0	7	Zwitserland	3,2
8	Spanje	2,5	8	VK	2,3	8	Noorwegen	2,7
9	Polen	2,3	9	Polen	1,6	9	Italië	1,8
10	Nigeria	2,1	10	Zweden	0,8	10	Polen	1,5

Bron: NBB (2024b, 2024c, 2024d)

¹⁾ Hier worden cijfers gebruikt op basis van het nationaal concept.

Een derde van Belgische exportpakket betreft minerale brandstoffen en farmaceutische producten

De drie belangrijkste sectoren van de Belgische export zijn de chemische sector, de minerale producten, en de machines en apparatuur (UNIZO, 2023). Dat zien we ook terug in figuur 2.6.5 met de tien producten met de grootste exportwaarde in 2022.

De goederenexport bestond in 2022 uit bijna 18 procent minerale brandstoffen en 16 procent farmaceutische producten. Onder invloed van de aanhoudende stijging van de prijzen van energieproducten, versterkt door de oorlog in Oekraïne, kende de uitvoer van minerale brandstoffen een uitzonderlijke groei: 260 procent meer in waarde ten opzichte van 2015. Minerale brandstoffen waren in 2022 voornamelijk bestemd voor de Europese markt, met Duitsland, Nederland en Frankrijk als grootste afnemers.

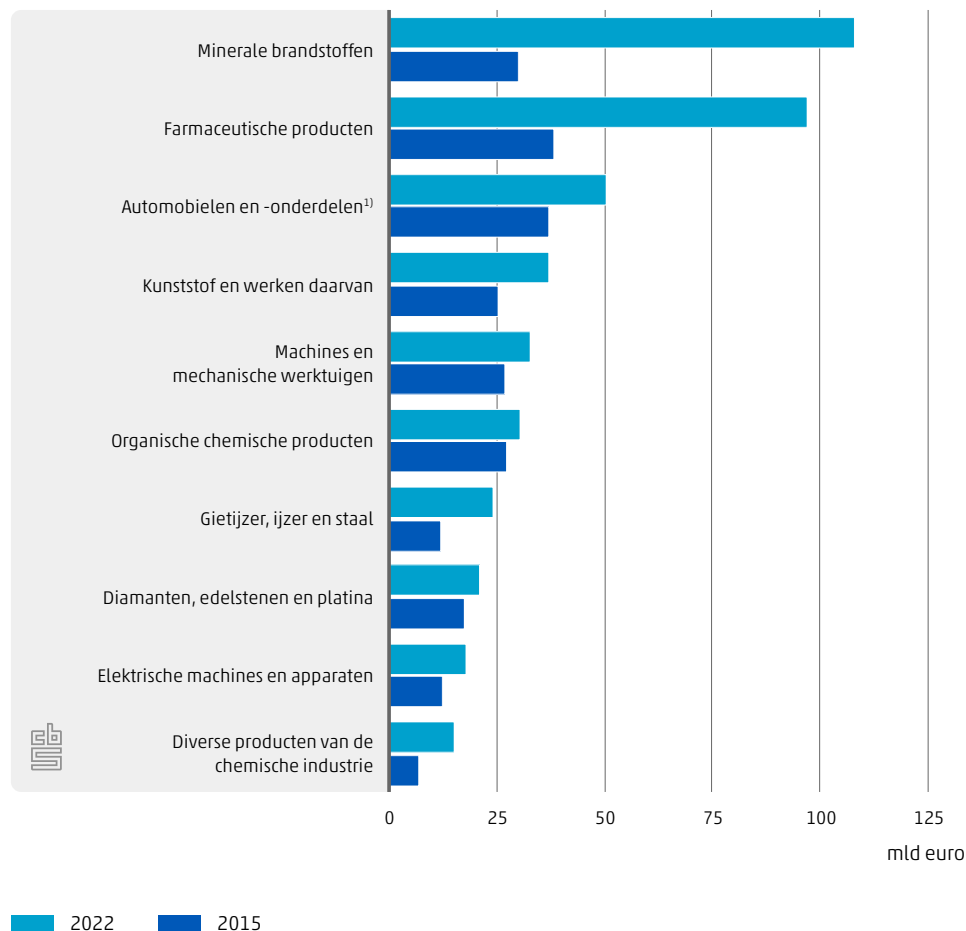
De exportwaarde van farmaceutische producten nam in 2022 met 152 procent toe ten opzichte van 2015. België is een belangrijke exporteur van chemicaliën en farmaceutica, zoals geneesmiddelen, pesticiden, plastic en rubber. Die producten vertegenwoordigen een belangrijk deel van de Belgische uitvoer en staan wereldwijd hoog in aanzien. De Belgische export van farmaceutische producten had in 2022 de VS, Duitsland en Japan als belangrijkste afnemers. Ruim de helft van deze export had een Europese bestemming, terwijl respectievelijk 24 en 19 procent richting Amerika en Azië werd verscheept.

11% van Belgische export van auto's en auto-onderdelen ging in 2022 naar Nederland

Personenauto's en auto-onderdelen stonden in 2022 op plek 3, goed voor 8 procent van de Belgische goederenexport. België is dan ook een belangrijke exporteur van auto's en auto-onderdelen, met fabrieken als Volvo en Audi. In 2022 was 87 procent van de exportwaarde van deze productgroep bestemd voor Europese afnemers, waaronder Duitsland, Frankrijk, Nederland en Zweden.

2.6.5 Top 10 exportproducten België in 2022

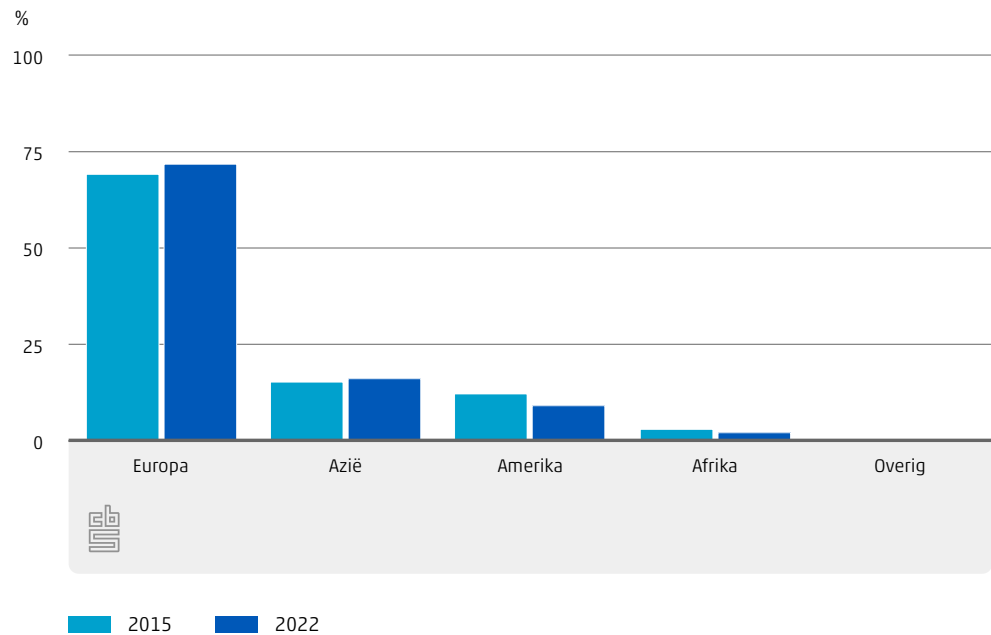
Bron: NBB (2024a)

¹⁾ Deze productgroep bevat ook tractors, rijwielen, motorrijwielen en andere voertuigen over land.

2.7 Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenimport?

In 2022 kwam 72 procent van de Belgische goederenimport uit Europese landen, zie figuur 2.7.1. Dat is bijna 4,5 keer meer dan de import uit Azië en 8 keer meer dan uit Amerika. Ook voor Nederland zijn Europese landen de belangrijkste goederenleveranciers, gevolgd door Aziatische handelspartners (CBS, 2024).

2.7.1 Belgische goederenimport naar continent

Bron: NBB (2024a)

19% van Belgische goederenimport kwam in 2022 uit Nederland

Nederland belangrijker als leverancier voor België dan omgekeerd

Nederland was voor buurland België met een aandeel van 18,7 procent de belangrijkste leverancier van goederen in 2022, zie tabel 2.7.2. Daarna komen Duitsland en Frankrijk. Vanuit Nederlands perspectief voert China de top van importpartners (inclusief quasi-doorvoer) aan, gevolgd door Duitsland en de VS. België staat voor Nederland op de vierde plaats als herkomstland voor goederen. In 2022 importeerde Nederland 8,1 procent van de goederen uit België. Voor Belgische bedrijven is China met een aandeel van 6 procent minder belangrijk.

2.7.2 Top 10 importpartners, 2022¹⁾

Nederland			België		
Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)
1	China	14,6	1	Nederland	18,7
2	Duitsland	13,0	2	Duitsland	11,1
3	VS	8,4	3	Frankrijk	9,4
4	België	8,1	4	China	6,0
5	VK	5,7	5	VS	6,0
6	Noorwegen	3,7	6	VK	5,9
7	Rusland	3,5	7	Spanje	4,1
8	Frankrijk	3,0	8	Italië	3,9
9	Italië	2,3	9	Ierland	3,5
10	Polen	1,9	10	Noorwegen	2,9

Bron: CBS (2024) & NBB (2024a)

¹⁾ De Nederlandse cijfers voor 2022 zijn op het moment van schrijven voorlopig.

Nederland belangrijkste importpartner voor Vlaamse Gewest en Brussel

De Belgische goederenimport wordt regionaal nog verder uitgesplitst in tabel 2.7.3 in het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Het Vlaamse Gewest was in 2022 verantwoordelijk voor 84 procent van de Belgische goederenimport. Net zoals bij de export speelt Nederland ook bij de Vlaamse import een belangrijke rol: 22,3 procent van de Vlaamse goederenimport kwam in 2022 uit Nederland. Duitsland volgt met een aandeel van 11,4 procent op de tweede plaats. Bijna de helft van de Vlaamse import uit Nederland in 2022 betrof minerale brandstoffen. Met een aandeel van 39 procent was Nederland de belangrijkste leverancier van deze producten voor het Vlaamse Gewest. Naast Nederland waren ook het VK en Noorwegen belangrijke leveranciers van minerale brandstoffen voor het Vlaamse Gewest (NBB, 2024b).

Het Waalse Gewest importeerde in 2022 zo'n 10,9 procent van zijn goederen uit Nederland. Daarmee stond Nederland, na Frankrijk, Duitsland en Zwitserland, op een bescheiden vierde plaats als belangrijkste goederenleverancier. Het Waalse importpakket afkomstig uit Nederland is meer divers: van onedele metalen en werken (waaronder gietijzer, ijzer en staal) tot chemische producten (waaronder farmaceutische producten, organische chemische producten, meststoffen en anorganische chemische producten) en elektrische machines (NBB, 2024c). Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest speelt een kleine rol in de totale Belgische goederenimport. Bijna een kwart van alle Brusselse goederenimport kwam in 2022 uit Nederland.

2.7.3 Top 10 importpartners per gewest, 2022¹⁾

Vlaamse Gewest			Waalse Gewest			Brusselse Hoofdstedelijk Gewest		
Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)	Ranking	Partner	Aandeel (%)
1	Nederland	22,3	1	Frankrijk	32,4	1	Nederland	24,9
2	Duitsland	11,4	2	Duitsland	13,0	2	Duitsland	20,1
3	Frankrijk	7,5	3	Zwitserland	12,5	3	Frankrijk	16,7
4	VK	7,4	4	Nederland	10,9	4	Hongarije	6,4
5	VS	5,8	5	Italië	8,3	5	Spanje	5,6
6	Noorwegen	4,4	6	VS	3,1	6	Italië	3,9
7	Ierland	4,1	7	Japan	2,9	7	Ierland	2,5
8	Italië	3,9	8	Rusland	1,9	8	Polen	1,9
9	China	3,8	9	China	1,7	9	VS	1,9
10	Rusland	2,6	10	Spanje	1,4	10	VK	1,8

Bron: NBB (2024b, 2024c, 2024d)

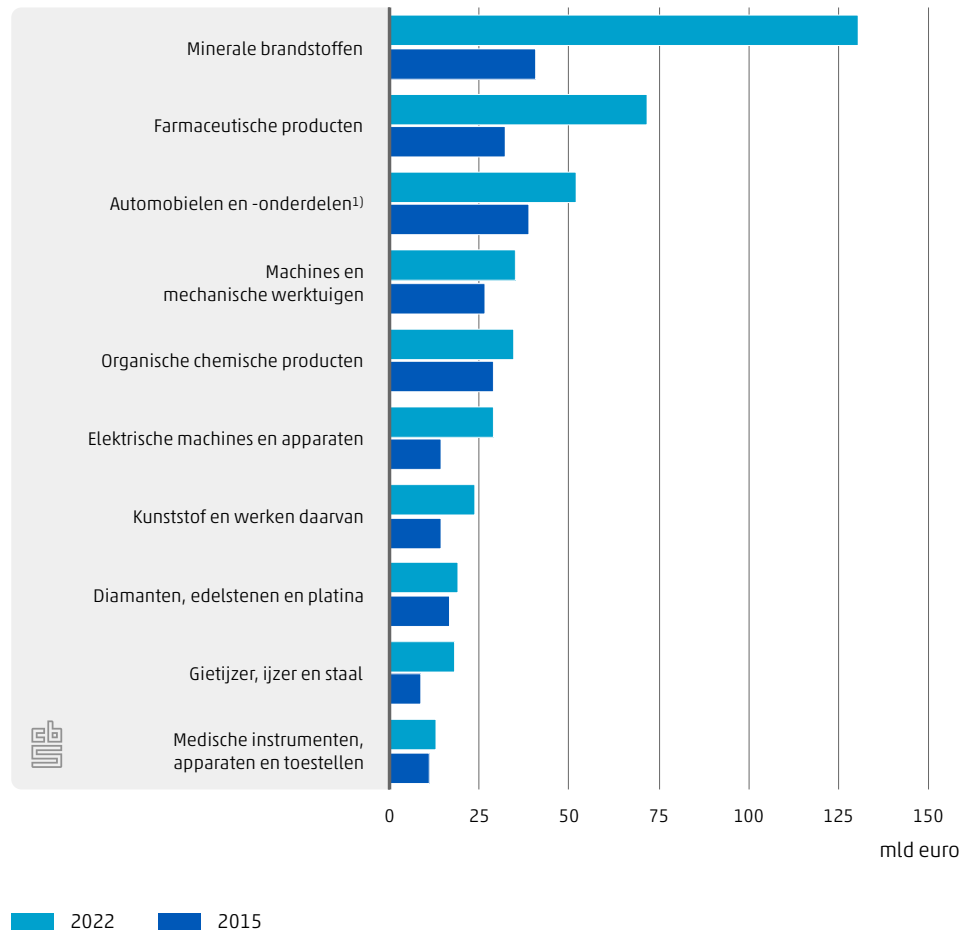
¹⁾ Hier worden cijfers gebruikt op basis van het nationaal concept.

Belgische import van auto's groeide met 34 procent ten opzichte van 2015

De totale Belgische goederenimport bestond in 2022 voor 22 procent uit minerale brandstoffen, voor 12 procent uit farmaceutische producten en voor 9 procent uit automobielen en -onderdelen. Dat is terug te zien in figuur 2.7.4. De importwaarde van minerale brandstoffen is mede door hogere energieprijzen ruim 3 keer zo groot als in 2015. Deze minerale brandstoffen kwamen in 2022 voornamelijk uit Nederland, het VK, Noorwegen en Frankrijk. Ook de importwaarde aan farmaceutische producten groeide in 2022 met 121 procent in vergelijking met 2015. Deze producten werden vooral geïmporteerd uit andere Europese landen, zoals Spanje, Ierland en Italië.

Duitsland (aandeel van 17,5 procent), China (aandeel van 12,3 procent), Frankrijk (aandeel van 11,4 procent), Japan (aandeel van 11,3 procent) en Nederland (aandeel van 7,6 procent) waren in 2022 voor België de belangrijkste leveranciers van automobielen en -onderdelen. De import van personenwagens nam toe met 34 procent (+13,2 miljard euro) ten opzichte van 2015. Er is met name een grote groei te zien bij de invoer van (elektrische) personenauto's uit China. Die groei is onder andere te danken aan de relatief goedkope prijzen van Chinese merken, het feit dat de productie in China wordt gesubsidieerd, en de lagere invoerheffingen in Europa dan in de VS (De Standaard, 2023). Daarnaast beschikken de havens van Zeebrugge en Antwerpen over belangrijke autoterminals waardoor ze als toegangspoort voor Europa dienen (De Standaard, 2023).

2.7.4 Top 10 importproducten België in 2022

Bron: NBB (2024a)

¹⁾ Deze productgroep bevat ook tractors, rijwielen, motorrijwielen en andere voertuigen over land.

2.8 Samenvatting en conclusie

Nederland en België zijn meer dan alleen burens: ze zijn ook hechte handelspartners. De Nederlandse en Belgische economieën zijn door handel sterk met elkaar verweven. Ze delen een grens, de EU vergemakkelijkt het verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen, en ze hebben een gemeenschappelijke munt. Het is een vuistregel in de internationale (handels)betrekkingen: wie een klein binnenland heeft, heeft een groot buitenland.

Hoe belangrijk is België voor de Nederlandse goederenhandel?

België is sinds jaar en dag een van de belangrijkste handelspartners van Nederland. Nederland exporteerde in de eerste drie kwartalen van 2023 voor 60,0 miljard euro aan goederen naar België. Dit was goed voor 11,9 procent van de totale goederenexport. Hiermee was België de op een na belangrijkste exportpartner van Nederlandse goederen, na Duitsland en voor Frankrijk. België nam in de eerste drie kwartalen van 2023 de derde

belangrijkste positie in als goederenimporteur voor Nederland: Nederland importeerde voor 47,5 miljard euro goederen uit België. Dit was goed voor 10,2 procent van de totale Nederlandse goederenimport. Ook hier neemt Duitsland de eerste positie in, gevolgd door de Verenigde Staten en België.

Welke producten spelen een belangrijke rol in de Nederlandse handel met België?

Minerale brandstoffen domineren met een aandeel van 30 procent de export, gevolgd door fabricaten (zoals medische instrumenten) en chemische producten (zoals medicijnen en kunststoffen). Voor de Nederlandse import uit België is het pakket divers. Hier waren de chemische producten met 23 procent van de totale import het belangrijkste, gevolgd door fabricaten en minerale brandstoffen. Geneesmiddelen waren na de geraffineerde aardolieproducten het belangrijkste importgoed. Bovendien was België de belangrijkste leverancier van geneesmiddelen voor Nederland: 29,2 procent van alle geneesmiddelen-import kwam uit België.

Welke bedrijven in Nederland exporteren goederen naar België?

Nederland telt met 61 duizend relatief gezien veel exporteurs met België als bestemming, maar de doorsnee exporteur heeft met 17,3 duizend euro een relatief kleine exportwaarde. De populatie goederenexporteurs naar België bestaat voor een groot deel uit kleine exporteurs. Het merendeel van de bedrijven in Nederland met export van goederen naar België bestaat al 10 jaar of langer. Meer dan de helft van de Nederlandse exporteurs naar België was in 2022 actief in de bedrijfstak handel, zoals de groothandel en handelsbemiddeling. Bedrijven met vestigingen in gebieden dichtbij de grens met België blijken relatief vaker naar België te exporteren.

Hoe worden de goederen vervoerd door België en Nederland en tussen beide landen?

België was na Duitsland in 2022 het belangrijkste herkomst- en bestemmingsland van goederen die in Nederland de grens over gingen. Er ging meer goederenvervoer van Nederland naar België dan andersom. In absolute zin was het Nederlandse vervoer omvangrijker dan het Belgische. Het vervoer tussen de twee landen ging vooral via de binnenvaart gevolgd door het wegvervoer. De overige modaliteiten nemen een relatief klein deel van het vervoer tussen Nederland en België voor hun rekening.

Als we het Belgische vervoer met het Nederlandse vergelijken, valt op dat Nederland relatief meer zeevaart heeft dan België terwijl het Belgische vervoer procentueel gezien meer leunt op wegvervoer. Dit heeft vooral te maken met het belang van de Rotterdamse haven van waaruit goederen van over de hele wereld naar het Europese achterland worden vervoerd. Het zorgt daarnaast, na overslag van deze goederen, in absolute zin ook voor meer Nederlands goederenvervoer met andere modaliteiten. Na Rotterdam is de Antwerpse haven de grootste van Europa als het gaat om goederenoverslag, Antwerpen is qua tonnen overslag ruim 1,5 keer zo klein als Rotterdam.

Hoe belangrijk is Nederland voor de Belgische goederenhandel?

In 2022 was 13,9 procent van alle Belgische goederenexport bestemd voor Nederland. Daarmee was Nederland de tweede exportbestemming voor België, enkel voorafgegaan door Duitsland. Omgekeerd was België in 2022 voor Nederland ook de tweede grootste exportpartner: Nederland exporteerde 11,7 procent van de goederen naar België. Voor het Vlaamse Gewest was Nederland zelfs de belangrijkste afnemer van goederen in 2022.

Het Nederlandse aandeel in de Belgische goederenimport bedroeg in 2022 18,7 procent en België is daarmee het land dat voor het grootste deel afhankelijk is van goederen afkomstig uit Nederland. Omgekeerd stond België voor Nederland op de vierde plaats als herkomstland voor goederen, goed voor een importaandeel van 8,1 procent. Nederland blijkt dus belangrijker te zijn als leverancier voor België dan andersom. Voor het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest was Nederland de belangrijkste goederenleverancier in 2022.

Hoe ziet de Belgische goederenhandel eruit?

Het Belgische exportpakket bestond in 2022 met name uit minerale brandstoffen, farmaceutische producten, en personenauto's en auto-onderdelen. Minerale brandstoffen en auto's waren voornamelijk bestemd voor de Europese markt. De VS was in 2022 de belangrijkste afnemer voor de Belgische export van farmaceutische producten. De drie belangrijkste producten voor de Belgische import waren in 2022 minerale brandstoffen, farmaceutische producten en personenauto's. De minerale brandstoffen kwamen voornamelijk uit Nederland en het VK. Farmaceutische producten werden vooral geïmporteerd uit Spanje en Ierland. Duitsland was in 2022 voor België de belangrijkste leverancier van automobielen en -onderdelen; Nederland stond op plek vier.

2.9 Literatuur

ABH (2023). [*Handelsbetrekkingen van België met Nederland*](#). Agentschap voor Buitenlandse Handel.

Brands, A. (2022, 18 mei). [*Strenger, groener, zuiniger: zo wil de Europese Commissie af van Russisch gas*](#). *NOS Nieuws*. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

CBS (2022, 10 augustus). [*Waar komt ons gas vandaan?*](#) Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2024). [*Internationale goederenhandel; grensoverschrijding, kerncijfers*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

CBS (z.d.). [*Statistiek Internationale handel in goederen volgens eigendomsoverdracht en grensoverschrijding*](#). *Centraal Bureau voor de Statistiek*. Geraadpleegd op 9 februari 2024.

Cheliout, S., & Walravens, L. (2019). [*Belgium's foreign trade: between restoring competitiveness and neo-protectionism*](#). Nationale Bank van België: Economic Review.

Creemers, S., Jaarsma, M., & Rooyakkers, J. (2020). [Welke bedrijven exporteren naar Duitsland en welke ondernemers zijn hier bij betrokken?](#) In S. Creemers, M. Jaarsma & A. Lammertsma (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2020, eerste kwartaal: Duitsland*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

De Standaard (2023, 16 oktober). [Belgische in- en export blijft dalen, behalve voor Chinese wagens](#). *De Standaard*. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

Eurostat (2024). [Modal split of air, sea and inland freight transport](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 21 februari 2024.

FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (2024, 30 januari). [België zit Benelux Unie voor: nog meer voordelen voor burgers en bedrijven](#). Geraadpleegd op 9 februari 2024.

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie (2020, 14 september). [Overzicht van de Belgische economie – Conjunctuurnota van juli 2020](#).

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie (2023, 18 december). [Conjunctuurindicatoren voor België](#).

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2023, 20 juni). [Nederland en België: solide handelspartners, koplopers in innovatie](#). *Webblogbericht*. Geraadpleegd op 9 februari 2024.

MKB-Nederland (2022, 3 juni). [De buitenlandse post: België](#). *MKB-Nederland*. Geraadpleegd op 20 februari 2024.

NBB (2024a). [Buitenlandse handel – België – Communautaire concept](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 24 januari 2024.

NBB (2024b). [Buitenlandse handel – Vlaams gewest – Nationaal concept](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 19 januari 2024.

NBB (2024c). [Buitenlandse handel – Waals gewest – Nationaal concept](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 19 januari 2024.

NBB (2024d). [Buitenlandse handel -Brussels Hoofdstedelijk gewest – Nationaal concept](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 19 januari 2024.

RVO (2022). [Internationaliseringsrapportage Trade Relations Programma \(TRP\)](#). Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

UNIZO (2023, 2 februari). [Belgische handel: verhaal van buurlanden](#). *De Unie van Zelfstandige Ondernemers*. Geraadpleegd op 9 februari 2024.

VBO FEB (2023, 6 november). [Focus international trade: Handelbetrekkingen versterken](#). Semestriële uitgave van het Verbond van Belgische Ondernemingen.

Verhaeghe, O. (2023, 24 mei). [Goedkopere energie trekt Europese handelsbalans weer recht](#). *De Tijd*. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

Verstappen, A. & Raet, de, F. (2023, 22 juni). [Staatsbezoek Nederlandse vorsten: Belgische en Nederlandse bedrijven zitten samen over klimaattransitie](#). *Verbond van Belgische Ondernemingen*. Geraadpleegd op 9 februari 2024.

VNO-NCW (2023, 14 juni). [Grote handelsmissie klimaattechnologie bij staatsbezoek aan buurland België](#). Geraadpleegd op 9 februari 2024.

3 Internationale handel in diensten

Auteurs: Dio Limpens, Manon Weusten, Sarah Creemers

6^e export- en importpartner was België in de eerste drie kwartalen van 2023

28,1% van alle uit België geïmporteerde diensten waren zakelijke diensten in de eerste drie kwartalen van 2023

België en Nederland zijn als buurlanden altijd sterk verbonden geweest, onder andere door de handel. Met de mondiale groei van de dienstensector groeide ook de handel in diensten tussen beide landen. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de handelsrelatie tussen Nederland en België voor wat betreft de diensten. Hoe heeft de bilaterale dienstenhandel tussen de buurlanden zich ontwikkeld? Welke dienstesoorten spelen een belangrijke rol in de Nederlandse dienstenhandel met België? Zien we regionale verschillen voor de dienstenhandelaren gevestigd in Nederland met België? Dit hoofdstuk geeft antwoorden op deze en andere vragen door de dienstenhandel tussen Nederland en België, en de kenmerken van bedrijven achter die handel onder de loep te nemen.

3.1 Inleiding

Zowel België als Nederland zijn open economieën, waarvoor de internationale handel een belangrijke bron van welvaart is. Het is daarom ook niet gek dat beide landen aanzienlijke spelers zijn in de mondiale dienstenhandel. Nederland was zowel de 7^e exporteur als importeur in de wereldwijde dienstenhandel in 2021 (Herbers et al., 2023). In datzelfde jaar is België terug te vinden op de 15^e plaats voor zowel import als export van diensten. Het Nederlandse aandeel in de wereldwijde dienstenexport was in 2021 bijna twee keer groter dan dat van België: 3,7 procent tegen 1,9 procent. Ondanks dat zowel hun absolute import- als exportwaarde in recente jaren toeneemt, blijft hun aandeel in de wereldwijde dienstenhandel stabiel (Herbers et. al., 2023).

Mede door hun nabije geografische ligging zijn Nederland en België nauw met elkaar verweven voor wat betreft de handel. Dit is ook voor de goederenhandel het geval, zoals beschreven in hoofdstuk 2 van deze Internationaliseringsmonitor. België heeft, net als Nederland, een hoogopgeleide beroepsbevolking en beschikt over een goede communicatie-infrastructuur (FOD Economie, 2023a). Het Nederlandse bbp is 1,7 keer zo groot als dat van België (Wereldbank, 2024). Deze verhouding is ook terug te zien in het aandeel van beide landen in de wereldwijde dienstenhandel. Met de de-industrialisatie groeide het aantal banen in de dienstensectoren. Inmiddels werkt in Nederland 83 procent in de dienstensector, met het merendeel actief in de zakelijke dienstverlening (Sleuwaegen, 2022). In België was 79 procent van de werknemers in 2018 actief in de dienstensectoren.

Leeswijzer

Dit hoofdstuk behandelt verschillende facetten van de Nederlands-Belgische dienstenhandel. Allereerst beschrijven we in paragraaf 3.2 het algemene beeld van de dienstenhandel tussen beide landen alsmede de ontwikkelingen hierin. De Nederlandse dienstenexport naar België wordt in paragraaf 3.3 toegelicht, waarin we ook kijken naar de belangrijkste dienstesoorten. Details over de Nederlandse dienstenimport uit België staan in paragraaf 3.4. De kenmerken van de bedrijven in Nederland die diensten verhandelen met België worden uitgelicht in paragraaf 3.5. Vervolgens draaien we in paragraaf 3.6 de rollen om en kijken we vanuit Belgisch perspectief naar de dienstenhandel. Hiervoor gebruiken we handelscijfers van de Nationale Bank van België. Ten slotte zal in paragraaf 3.7 het hoofdstuk worden samengevat en geconcludeerd.

3.2 Algemene trends in de dienstenhandel tussen Nederland en België

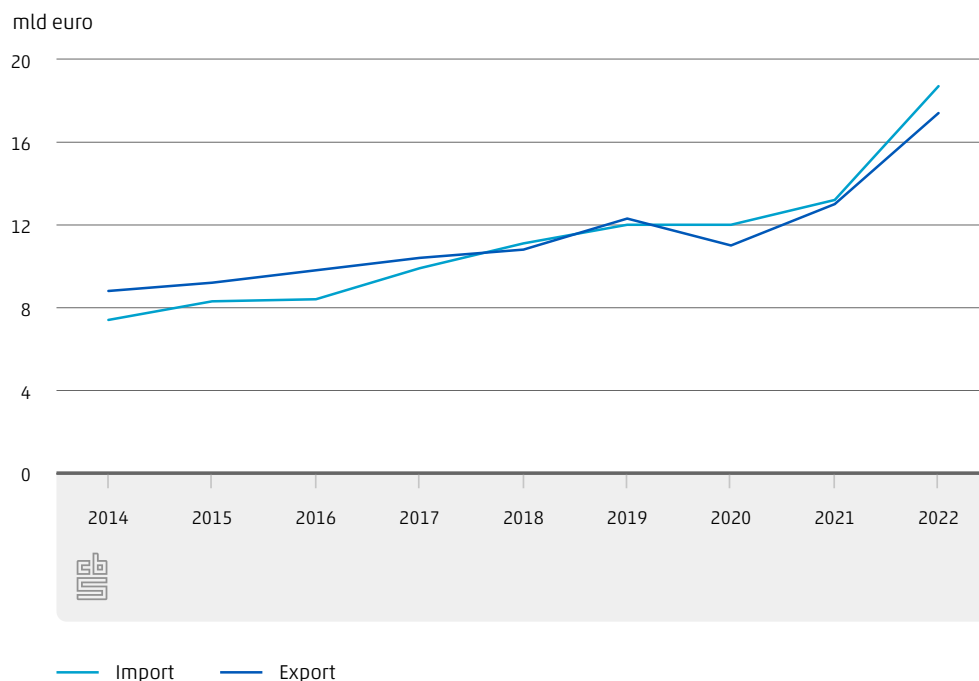
In de periode 2014–2021 groeide zowel de Nederlandse importwaarde als de exportwaarde van diensten uit en naar België lichtjes, zie figuur 3.2.1. De groei van de exportwaarde sinds 2014 kan grotendeels op conto geschreven worden van de toegenomen export van financiële diensten, vergoedingen voor intellectueel eigendom, telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, en zakelijke diensten. De import uit België nam voornamelijk toe doordat Nederland meer vergoedingen voor intellectueel eigendom afdroeg aan België en door een toegenomen import van met name financiële diensten, telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, en verzekeringsdiensten.

Herontwerp statistiek Internationale Handel in Diensten

Vanwege een herontwerp van de statistiek Internationale Handel in Diensten in 2020 is er sprake van een breuk in de bestaande tijdreeksen voor de internationale dienstenhandel. Hierdoor zijn er twee afzonderlijke verzamelingen tijdreeksen ontstaan: één oorspronkelijke verzameling reeksen voor de periode 2014–2020 (CBS, 2022), en één nieuwe verzameling reeksen die starten in 2020 (CBS, 2023), het jaar waarin het herontwerp plaatsvond. Om toch ontwikkelingen over een langere tijdspanne in kaart te kunnen brengen zijn er voor deze editie van de Internationaliseringsmonitor nieuwe, lange tijdreeksen ontwikkeld waarin trendmatige ontwikkelingen uit de oorspronkelijke reeksen worden gekoppeld aan de waarden en ontwikkelingen uit de 'nieuwe' reeksen. Hierdoor is het mogelijk om ontwikkelingen vanaf 2014 in plaats van vanaf 2020 in kaart te brengen. Vooruitlopend op een toekomstige revisie van de tijdreeksen voor de internationale dienstenhandel zijn er daarnaast enkele specifieke en qua omvang beperkte wijzigingen in sommige tijdreeksen doorgevoerd op basis van nieuwe informatie over de Nederlandse dienstenhandel.

Vanaf 2021 zit de waarde van zowel de import uit als de export van diensten naar België in de lift: in 2022 nam de export met 4,4 miljard euro toe en de importwaarde steeg met 5,4 miljard zelfs meer. Deze toename is overwegend terug te zien in de zakelijke diensten, vervoersdiensten, en financiële dienstenstromen voor de import. Bij de export is de toename voor het grootste deel terug te zien bij de zakelijke diensten. De toename van de handelswaarde sinds 2021 kan mogelijk een effect zijn van de inflatie en/of voortvloeiende uit de gestegen energiekosten of de globale verstoringen in de productieketens (Poulissen et al., 2022).

3.2.1 Ontwikkeling Nederlandse dienstenhandel met België

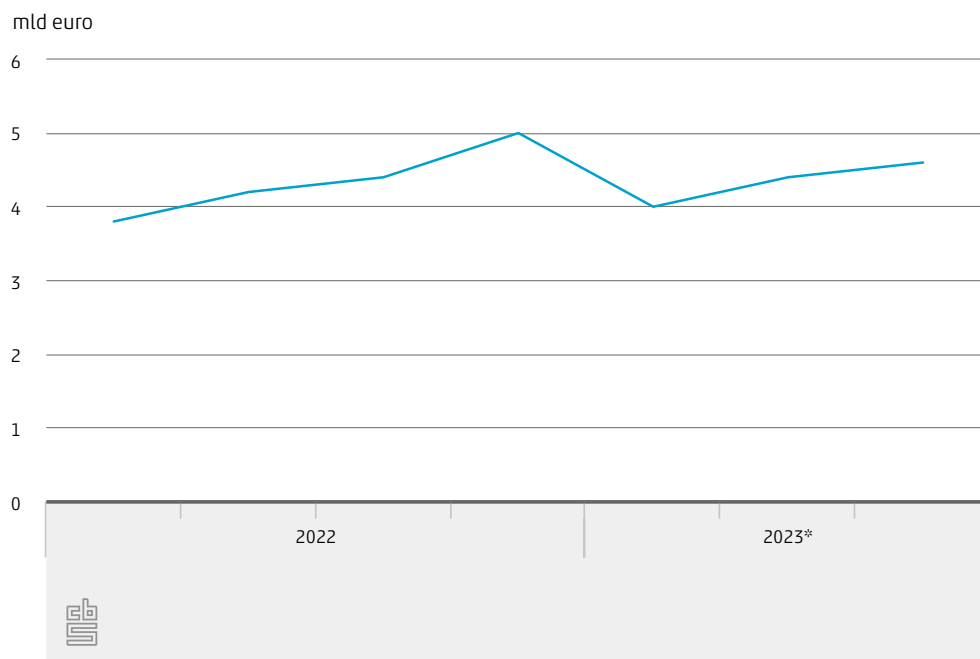

3.3 Nederlandse dienstenexport naar België

Om iets te kunnen vertellen over de recentste ontwikkelingen van de Nederlandse dienstenhandel met België gebruiken we in deze paragraaf CBS-kwartaalcijfers vanaf 2022. Op het moment van schrijven zijn deze beschikbaar tot en met het derde kwartaal van 2023.

De Nederlandse export naar België vertoont in figuur 3.3.1 tussen het eerste kwartaal van 2022 en het derde kwartaal van 2023 een lichte groei. De krimp in het eerste kwartaal van 2023 ten opzichte van het kwartaal ervoor komt deels op conto van een seizoenseffect, en is met name zichtbaar in een verminderde uitvoer van zakelijke diensten. De eerste drie kwartalen van 2022 laten een soortgelijk patroon zien als de eerste drie kwartalen van 2023: in het eerste kwartaal is de export het laagst en neemt deze toe naarmate het jaar vordert. Echter, de exportwaarde valt in deze kwartalen voor het jaar 2023 hoger uit: waar in de eerste drie kwartalen van 2022 opgeteld 12,4 miljard euro aan diensten van Nederland naar België ging, was dat in de eerste drie kwartalen van 2023 13,0 miljard euro.

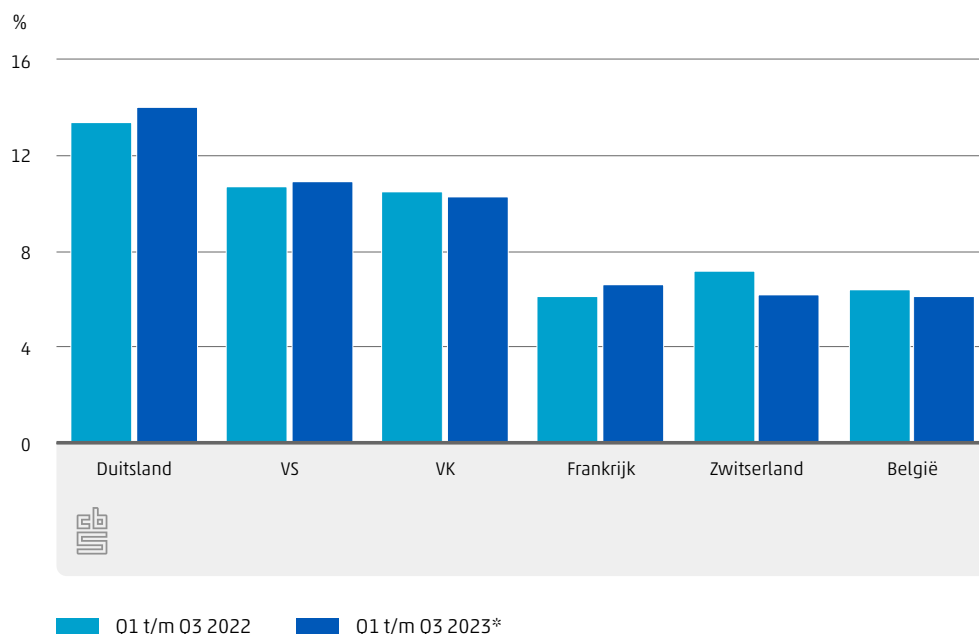
3.3.1 Dienstenexport van Nederland naar België

België op 6^e plaats van belangrijkste partners voor dienstenexport

We vinden onze zuiderburen op de 6^e plaats terug als bestemming voor onze diensten in de eerste negen maanden van 2023, zie figuur 3.3.2. Deze plaats werd in dezelfde periode een jaar eerder ook door België bezet. In de eerste drie kwartalen van 2023 hadden de Nederlandse diensten het vaakst Duitsland als bestemming, goed voor 14,0 procent van onze dienstenexport. Verder wist Nederland veelvuldig de VS, het VK, Frankrijk en Zwitserland te vinden als afnemers voor haar diensten. België zag in de eerste drie kwartalen van 2023 6,1 procent van alle Nederlandse dienstenexport haar kant op komen. Daarmee was het aandeel van België iets kleiner, 0,3 procentpunt, dan in dezelfde periode van 2022. Het enige land in de top 6 met een grotere daling van het exportaandeel is Zwitserland. Deze exportpartner verloor 1 procentpunt aan aandeel ten opzichte van de eerste drie kwartalen van 2022. Met exportbestemmingen Duitsland, de VS en Frankrijk is de handelsrelatie geïntensiveerd: hun exportaandeel nam toe.

3.3.2 Top 6 partners in Nederlandse dienstenuitvoer¹⁾

¹⁾ Bepaling top 6 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023.

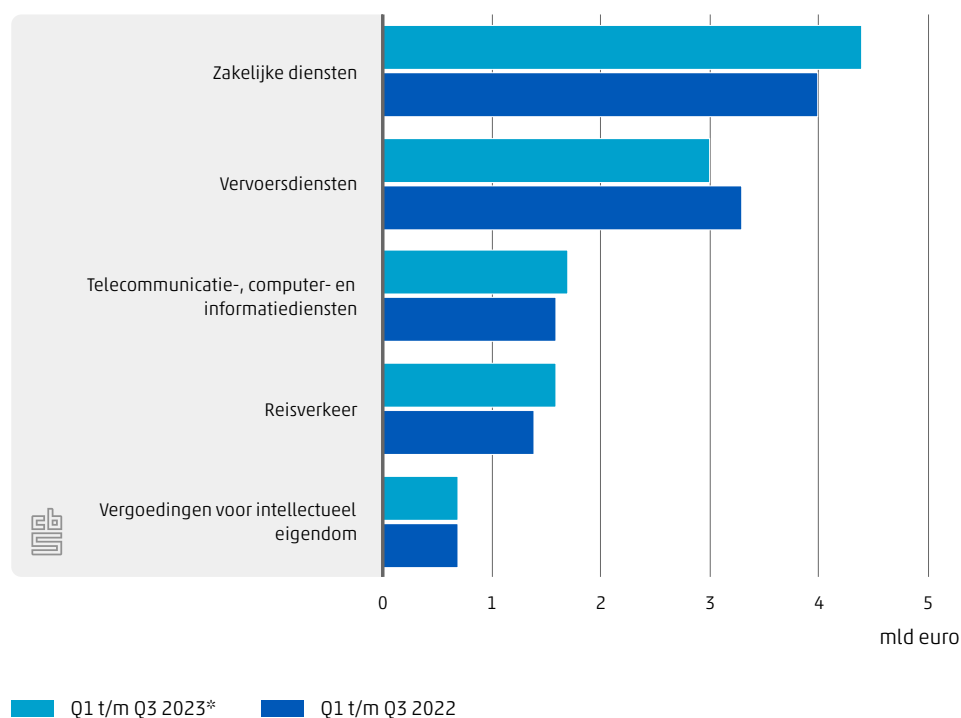
Zakelijke diensten het grootst in dienstenexport naar België

Van de 13,0 miljard euro aan dienstenexport naar België in de eerste negen maanden van 2023, bestond 33,8 procent uit zakelijke diensten. Dat komt in figuur 3.3.3 overeen met 4,4 miljard euro. In de eerste negen maanden van 2022 was de exportwaarde van deze dienstensoort lager, maar dat gold ook voor de totale exportwaarde. In de eerste drie kwartalen van 2022 bestond de totale dienstenexport voor 32,3 procent uit zakelijke diensten.

Vervoersdiensten zijn qua exportwaarde de tweede grootste dienstensoort in de export naar België. Met een waarde van 3,0 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023 had deze dienstensoort een aandeel van 23,0 procent in de totale dienstenexport naar België. De twee grootste dienstensoorten, zakelijke diensten en vervoersdiensten, zijn samen goed voor meer dan de helft van de Nederlandse exportwaarde naar België.

De top 5 wordt aangevuld met telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, reisverkeersdiensten, en vergoedingen voor intellectueel eigendom. Deze vertegenwoordigden in de eerste drie kwartalen van 2023 samen een exportwaarde van 4,0 miljard euro. Dit maakt dat deze drie dienstensoorten een gezamenlijk aandeel van 30,4 procent hadden in de totale Nederlandse dienstenexport naar België. Met de groei van de totale export naar België groeide ook de absolute exportwaarde van alle dienstensoorten, met uitzondering van vervoersdiensten, de vergoedingen van intellectueel eigendom, verzekeringsdiensten en overheidsdiensten.

3.3.3 Ontwikkeling top 5 Nederlandse dienstenuitvoer naar België¹⁾

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023.

België relatief grote afnemer van verzekerings- en reisverkeersdiensten

België was in de eerste drie kwartalen van 2023 de vijfde belangrijkste afnemer van zakelijke diensten. Een groter deel van de Nederlandse zakelijke diensten had als bestemming de VS, Duitsland, het VK of Frankrijk. Als afnemer van vervoersdiensten stonden onze zuiderburen op de 4^e plek. Voor vervoersdiensten waren Duitsland, het VK en de VS de belangrijkste bestemmingen.

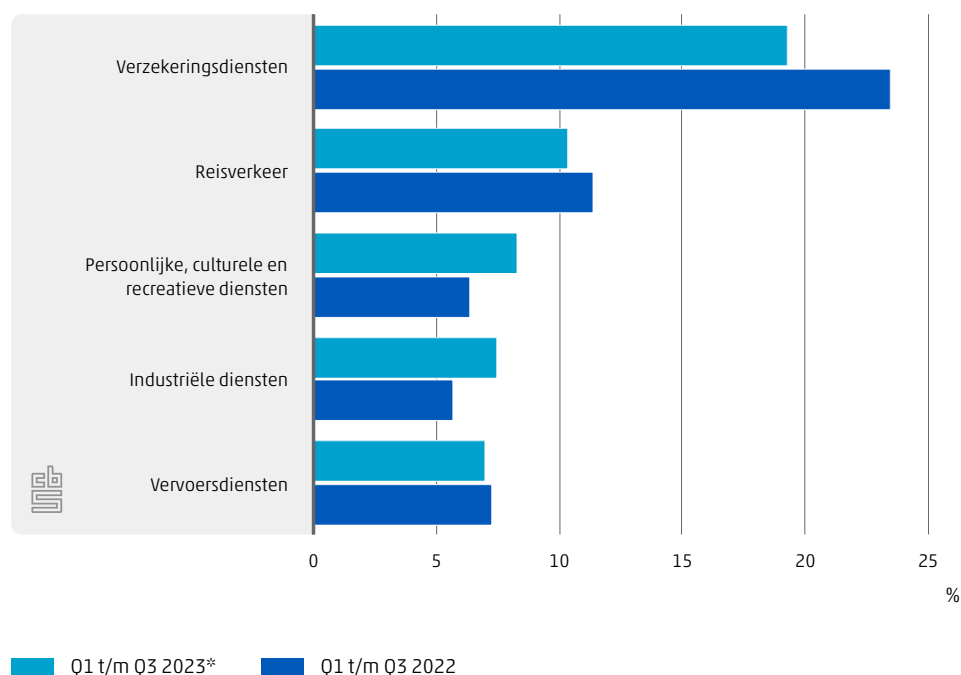
19,3% van de Nederlandse export van verzekeringsdiensten ging in de eerste drie kwartalen van 2023 naar België

Qua verzekeringsdiensten en qua reisverkeersdiensten mag onze zuiderbuur zich de 2^e bestemming noemen. 19,3 procent van de exportwaarde aan verzekeringsdiensten ging in de eerste drie kwartalen van 2023 naar België, zie figuur 3.3.4. Voor de export van reisverkeer was dat 10,4 procent. Duitsland was met een aandeel van 44,2 procent de belangrijkste partner van Nederland voor het inkomend reisverkeer. De uitgaven door

Belgische reizigers tijdens hun verblijf in Nederland, oftewel inkomend reisverkeer, worden gezien als Nederlandse export van diensten. De verzekeringsdienstenstroom was met een exportwaarde van 0,2 miljard euro naar België in de eerste drie kwartalen van 2023 erg beperkt. Het inkomend reisverkeer was met 1,6 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023 wel een noemenswaardige stroom. Reisverkeer kwam ook al terug in figuur 3.3.3 als 4^e belangrijkste dienstensoort in de totale Nederlandse export naar België.

3.3.4 Ontwikkeling top 5 relatieve aandeel export dienstensoorten naar België¹⁾

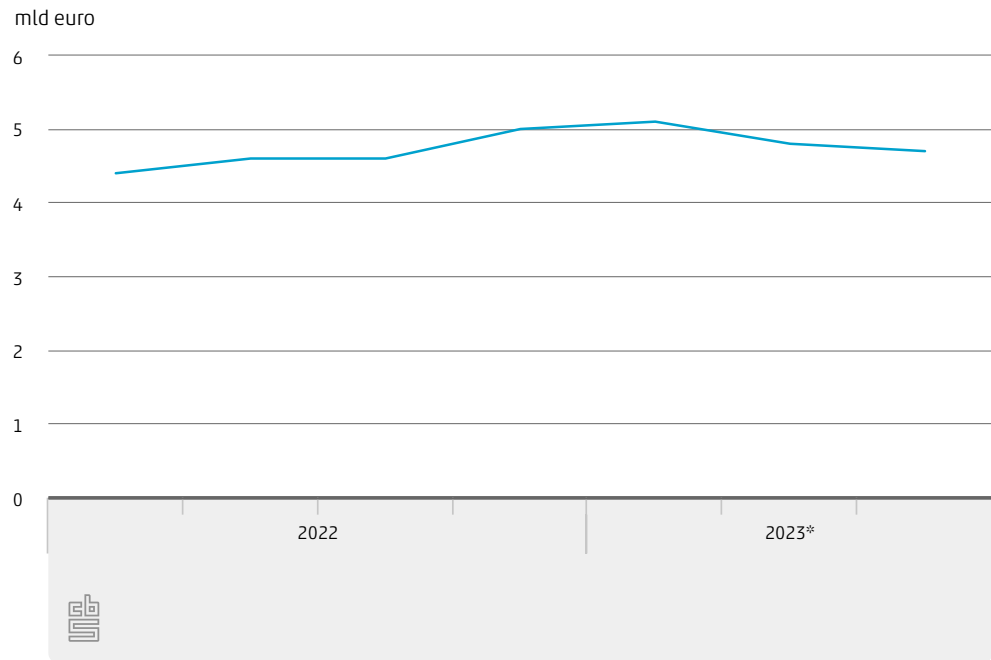

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023.

3.4 Nederlandse dienstenimport uit België

De kwartaalcijfers van de dienstenimport uit België laten in figuur 3.4.1 een ander patroon zien dan bij de export. De import van diensten is sinds het begin van 2022 toegenomen tot en met het eerste kwartaal van 2023, waarna er door bedrijven in Nederland in de volgende kwartalen steeds minder geïmporteerd werd uit België. Voornamelijk de toename in importwaarde in het vierde kwartaal van 2022 ten opzichte van een kwartaal eerder is noemenswaardig. In het derde kwartaal van 2022 heeft Nederland meer financiële diensten en zakelijke diensten geïmporteerd uit België dan in het laatste kwartaal van 2022. Tevens heeft Nederland in de eerste drie kwartalen van 2023 voor een hogere waarde aan diensten geïmporteerd uit België dan in dezelfde periode van 2022. In de eerste drie kwartalen van 2022 werd voor 13,6 miljard euro aan diensten uit België ingevoerd. De eerste drie kwartalen van 2023 werd voor 14,6 miljard euro aan diensten geïmporteerd uit België. Dit betekent dat Nederland voor 1 miljard euro meer aan diensten uit België heeft gehaald.

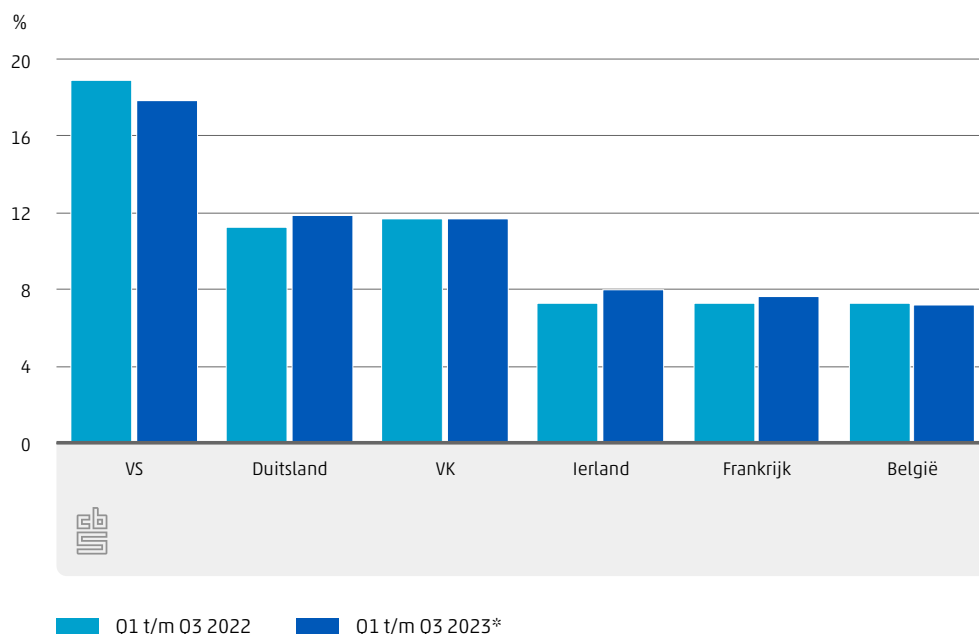
3.4.1 Dienstenimport van Nederland uit België

België 6^e leverancier van diensten aan Nederland

In de eerste drie kwartalen van 2023 stond België op de 6^e plaats als dienstenleverancier van Nederland. Het belang van onze zuiderburen in onze dienstenimport is in de eerste drie kwartalen van 2023 nagenoeg gelijk aan het belang in de eerste drie kwartalen van 2022, zie figuur 3.4.2. De Nederlandse dienstenimport uit België heeft een kleinere groei doorgemaakt dan de totale Nederlandse dienstenimport uit alle landen van de wereld. Frankrijk, Ierland en Duitsland zagen hun aandeel in de Nederlandse dienstenimport wel toenemen. Het Verenigd Koninkrijk, de 3^e voornaamste partner in de eerste negen maanden van 2023, behield haar aandeel van 11,7 procent. De belangrijkste leverancier van diensten aan Nederland was in de eerste drie kwartalen van 2023 de Verenigde Staten: 17,9 procent van de Nederlandse import van diensten kwam uit de VS. Desondanks daalde het aandeel van deze importpartner met 1 procentpunt in vergelijking met dezelfde periode in 2022. Hiermee kromp het aandeel het sterkst van alle top 6 importpartners van Nederland.

3.4.2 Top 6 partners in Nederlandse diensteninvoer¹⁾

¹⁾ Bepaling top 6 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023

Nederland ontving 8,2 miljard euro aan zakelijke diensten en vervoersdiensten uit België

Van de 14,6 miljard euro aan dienstenimport uit België kwam qua waarde het grootste deel voort uit zakelijke diensten en vervoersdiensten: beide goed voor 4,1 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023, zie figuur 3.4.3. Hiermee vertegenwoordigden deze twee dienstensoorten gezamenlijk een aandeel van 60,3 procent in de Nederlandse dienstenimport uit België. Tevens importeerde Nederland in de eerste negen maanden van 2023 een hogere waarde voor beide dienstensoorten uit België dan in dezelfde periode een jaar eerder. Met name de importwaarde van zakelijke diensten steeg hard: een toename van 11,2 procent. Het gaat dan met name om een hogere importwaarde aan professionele en managementadviesdiensten.

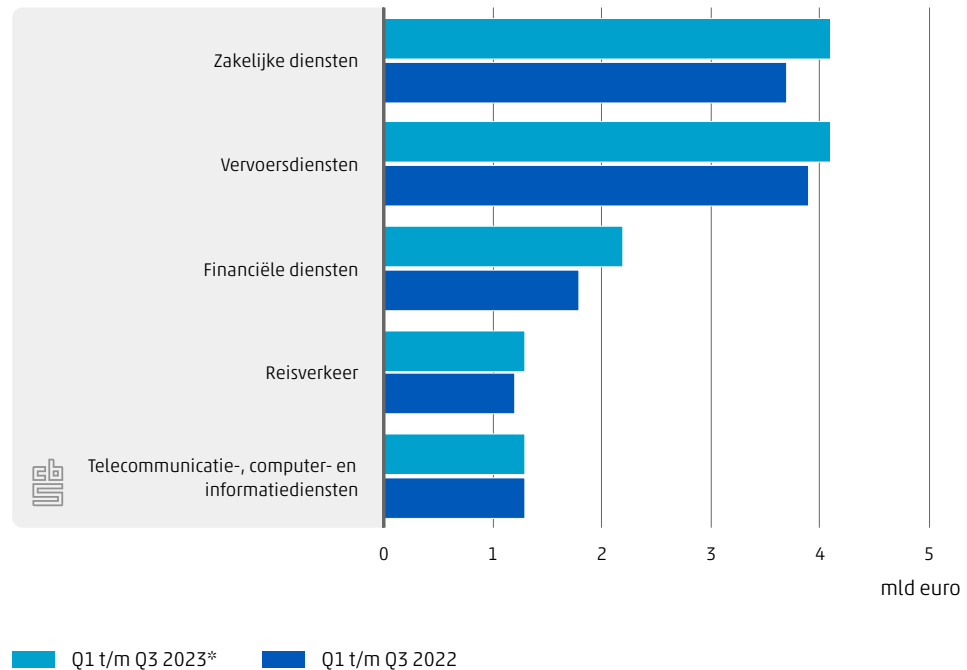
2,2 miljard euro aan financiële diensten afkomstig uit België in de eerste drie kwartalen van 2023

De importwaarde van financiële diensten uit België groeide met 22 procent ook sterk en was met een waarde van 2,2 miljard euro de 3^e grootste dienstestroom uit België in het derde kwartaal van 2023. Verder maken het uitgaand reisverkeer en telecommunicatie-, computer-, informatiediensten de top 5 compleet. Het aandeel van deze drie

dienstensoorten in de totale dienstenimport uit België was 32,9 procent in de eerste drie kwartalen van 2023.

3.4.3 Ontwikkeling top 5 Nederlandse diensteninvoer uit België¹⁾

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023.

België 2^e leverancier van financiële diensten en vervoersdiensten aan Nederland

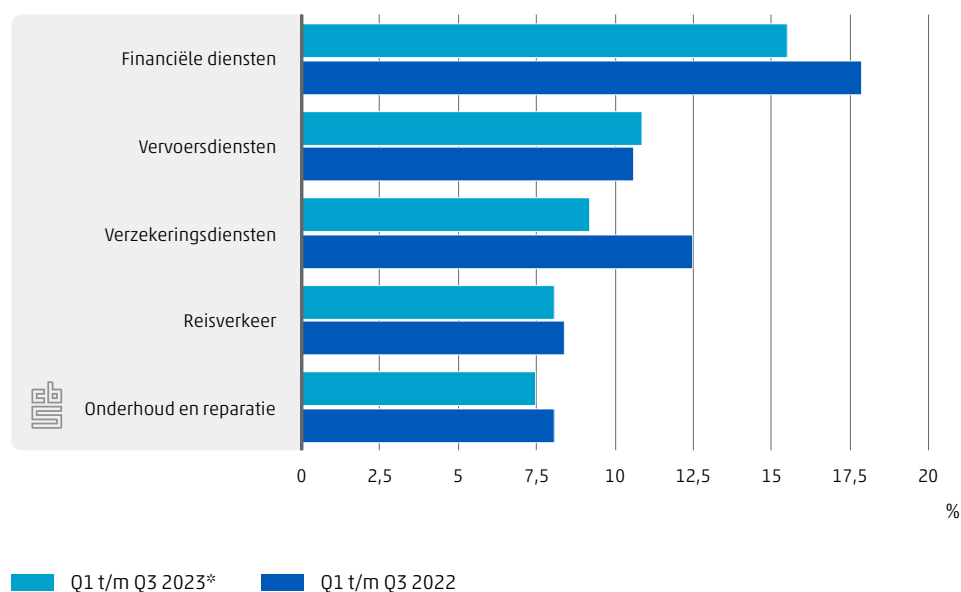
In absolute waarde zijn de zakelijke diensten en vervoersdiensten de grootste dienstensoorten die Nederland uit België importeerde. Maar relatief gezien heeft België het grootste belang in het verstrekken van financiële diensten aan Nederland, zie figuur 3.4.4. Nederland haalde in de eerste negen maanden van 2023 namelijk 15,5 procent van deze dienstensoort uit België. Daarmee zijn onze zuiderburen de 2^e belangrijkste leverancier van deze dienstensoort. Het moet enkel de Verenigde Staten, met een aandeel van 16,6 procent, voor zich dulden. Ondanks de stijging in absolute invoerwaarde, zie figuur 3.4.3, is het relatieve aandeel in figuur 3.4.4 gedaald. Dit betekent dat Nederland deze dienstensoort wereldwijd meer is gaan importeren uit andere landen dan België.

Met 10,9 procent had België het tweede grootste belang in de Nederlandse import van vervoersdiensten in de eerste drie maanden van 2023. Duitsland was de voornaamste leverancier van deze dienstensoort met een aandeel van 12,9 procent. Bij de andere dienstensoorten in figuur 3.4.4 behoorde België niet tot de drie belangrijkste leveranciers in de eerste drie kwartalen van 2023.

Bij alle dienstensoorten, met uitzondering van de diensten verbonden aan be- en verwerking van goederen, vervoersdiensten, en overheidsdiensten, nam het relatieve aandeel af ten opzichte van de eerste drie kwartalen 2022. In de top 5 relatieve import van dienstensoorten nam naast het aandeel van de financiële diensten ook het aandeel van de verzekeringsdiensten sterk af. De afname van het aandeel valt grotendeels samen met een verminderde

import van ondersteunende diensten voor verzekeringen uit België in de eerste drie kwartalen van 2023.

3.4.4 Top 5 relatieve aandeel import dienstensoorten uit België¹⁾

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers in Q1 t/m Q3 2023.

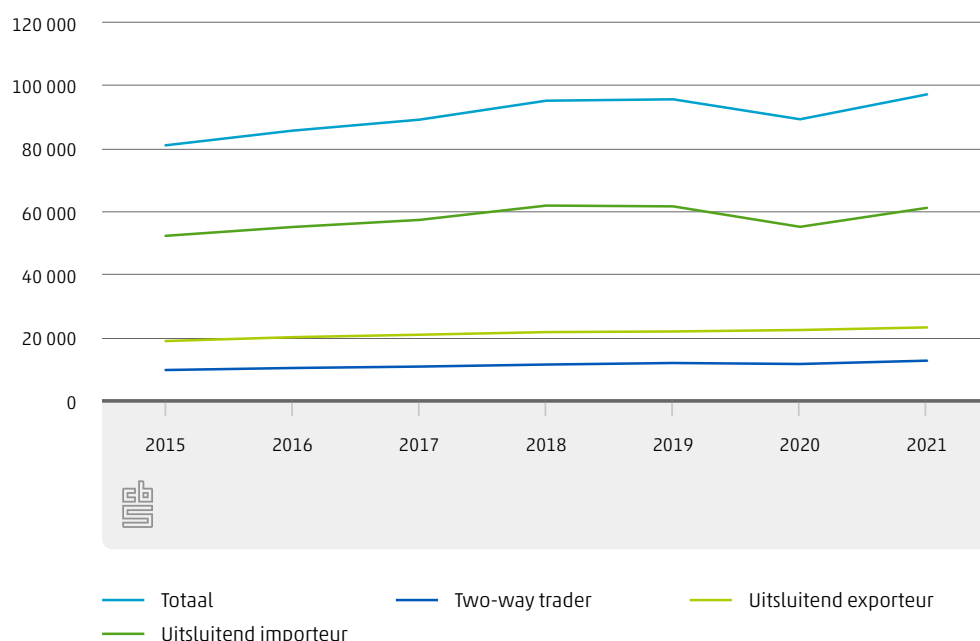
3.5 Het bedrijfsleven achter de dienstenhandel met België

In deze paragraaf maken we een analyse van bedrijven in Nederland die dienstenhandel hadden met België in de periode 2015–2021. Hierbij wordt gekeken naar onder andere aantallen handelaren, bedrijfskenmerken en mediane handelswaarden. Ook het aantal vestigingen van de bedrijfseenheden met dienstenimport en/of -export naar regio wordt in kaart gebracht. De kenmerken van bedrijven die dienstenhandel voerden met België worden vergeleken met die van bedrijven met dienstenimport en/of -export naar Duitsland en/of Frankrijk, omdat dit ook twee belangrijke handelspartners zijn voor Nederland, en tevens twee buurlanden van België. We beschouwen in deze paragraaf enkel de *totale business economy*. Dat betekent dat de landbouw, bosbouw en visserij worden niet meegeteld, evenmin als de financiële instellingen, openbaar bestuur, onderwijs, gezondheidszorg, cultuur, sport en recreatie, levensbeschouwelijke en politieke organisaties, wellness en uitvaartbranche, huishoudens en extraterritoriale organisaties en lichamen. In deze paragraaf gebruiken we de statistiek Internationale Handel in Diensten in combinatie met het Algemeen Bedrijvenregister (ABR) en regionale kenmerken van vestigingen behorende bij de bedrijfseenheden op NUTS3-niveau.

Grootste groep dienstenhandelaren met België heeft uitsluitend import

Het aantal dienstenhandelaren met België is in figuur 3.5.1 van 2015 tot en met 2021 met een vijfde toegenomen: van 81 duizend dienstenhandelaren tot 97 duizend. Met uitzondering van coronajaar 2020, waarin het aantal dienstenhandelaren met ongeveer 7 procent terugviel ten aanzien van het jaar ervoor, was er jaarlijks een stijging van het aantal handelaren te zien. Van die groep dienstenhandelaren met België had 63 procent in 2021 uitsluitend import en 24 procent uitsluitend export. De overige 13 procent importeerde én exporteerde diensten uit/naar België (oftewel een two-way trader). Indien we België vergelijken met Duitsland en Frankrijk zien we een zelfde patroon.

3.5.1 Bedrijven dienstenhandel met België

Met ruim 118 duizend waren er in 2021 een vijfde meer dienstenhandelaren in Nederland met Duitsland als met België. Het aantal dienstenhandelaren met België is daarentegen 3 maal zo hoog als het aantal dienstenhandelaren met Frankrijk in dat jaar, bijna 33 duizend. Mogelijkerwijs spelen verschillende wet- en regelgevingen binnen België een rol in het relatief lager aantal dienstenhandelaren met België ten aanzien van Duitsland. Doordat het land verschillende regeringen heeft, kunnen er per gebied andere wet- en regelgeving gelden wat de dienstenhandel voor een Nederlands bedrijf kan bemoeilijken (Ad Hoc Data, 2022). Duitsland is daarnaast een groot centraal gelegen land, één van de grootste economieën wereldwijd en één van de grootste landen in Europa.

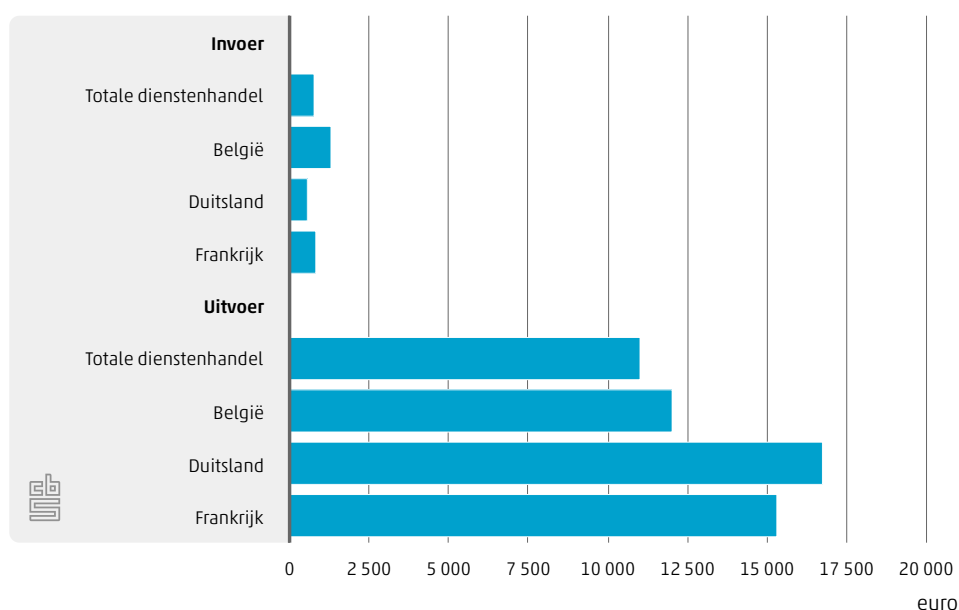
Mediane export- en importwaarde België boven mediane waarde van totale dienstenhandel

De mediane dienstenexportwaarde van bedrijven in Nederland ligt voor België en haar buurlanden boven de mediane waarde van de totale dienstenexport, zie figuur 3.5.2. Deze landen liggen dan ook relatief dichtbij Nederland wat de dienstenhandel vergemakkelijkt.

De mediane exportwaarde naar Frankrijk en Duitsland liggen daarbij wel hoger dan de 12 duizend euro mediane exportwaarde naar België. België en haar buurlanden maken deel uit van de EU, waardoor er minder handelsbarrières zijn in vergelijking met landen buiten de EU (RVO, 2023). Mogelijkerwijs speelt dit een rol bij de relatief hoge mediane waarden ten aanzien van de totale wereldwijde dienstenhandel. Dit neemt niet weg dat er voor de dienstenhandel helemaal geen barrières meer zijn. Waar onder andere douanekosten binnen de EU wegvallen, zijn er namelijk wel mogelijke kosten vanwege andere wet- en regelgeving in een land, of zijn er natuurlijke barrières zoals taal, cultuur of mate van digitalisering van een land (Cremers et al., 2022).

De mediane importwaarde van zowel de Belgische als de Franse dienstenhandel liggen boven de mediane importwaarde van de totale dienstenhandel, maar voor België ligt deze waarde bijna 50 procent hoger dan voor Frankrijk. Voor Duitsland ligt de mediane importwaarde onder de mediane importwaarde van de totale dienstenhandel.

3.5.2 Mediane waarde dienstenhandel naar stroom en land, 2021

Het flinke verschil tussen de mediane import- en exportwaarden is opvallend. Dit geldt voor zowel de mediane importwaarde van de totale dienstenhandel, als die van België en haar buurlanden. Waar figuur 3.5.1 liet zien dat het grootste deel van de goederenimport bestond uit uitsluitend importeurs, toont figuur 3.5.2 dat een groot deel van deze importeurs wordt gevormd door bedrijven met een relatief gezien lage importwaarde.

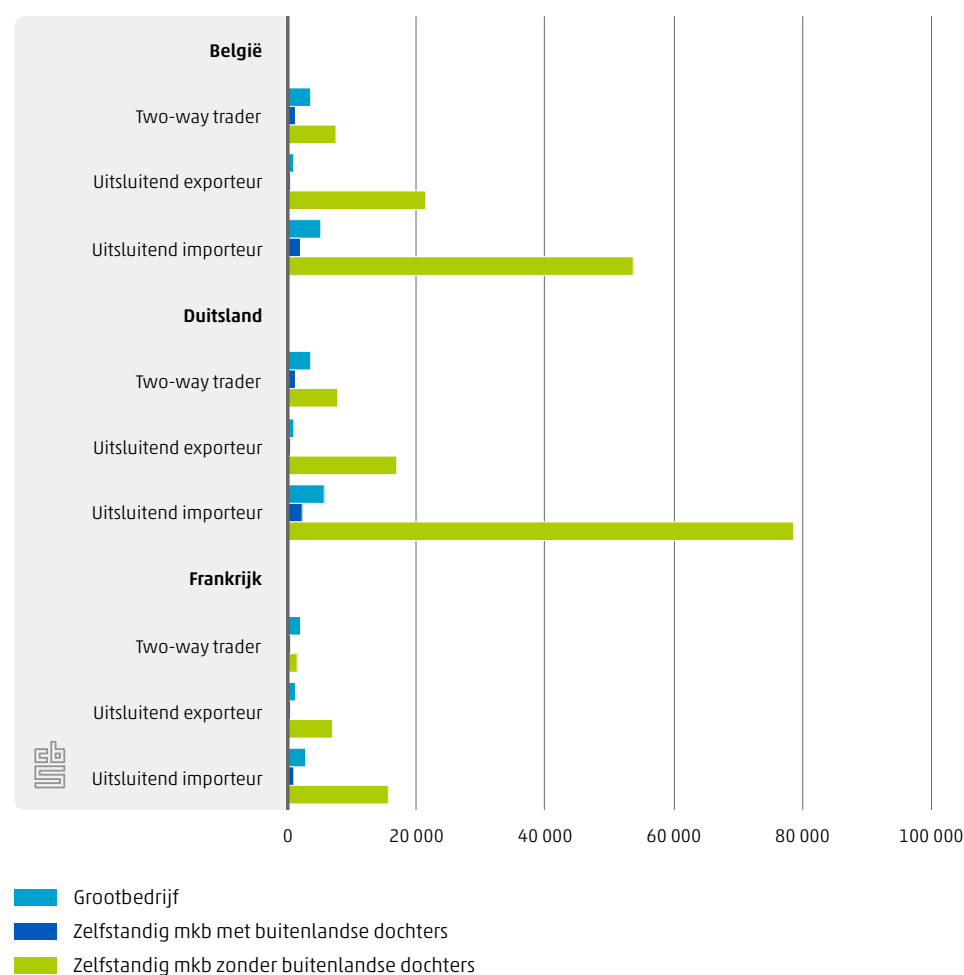
Zelfstandig mkb goed voor 90 procent van dienstenhandelaren met België

Het zelfstandig midden- en kleinbedrijf is met 87 duizend bedrijven goed vertegenwoordigd in de dienstenhandel met België. Er handelen 4 procentpunt meer zelfstandig mkb-bedrijven met België dan het gemiddelde aantal in de totale Nederlandse dienstenhandel. 86 procent van de dienstenhandelaren met België is zelfstandig mkb'er zonder buitenlandse dochters en 4 procent betreft het zelfstandig mkb met buitenlandse dochters, oftewel de multinationals

onder het zelfstandig mkb. Duitsland toont een vergelijkbaar beeld als België. Frankrijk heeft met haast 20 procent juist relatief veel grootbedrijven in de dienstenhandel. Waar Duitsland en België vlak over de grens liggen en er in Vlaanderen dezelfde taal wordt gesproken, lijken deze landen relatief makkelijk bereikbaar voor het zelfstandig mkb. Cremers et al. (2022) hebben uit onderzoek opgemaakt dat België en Duitsland de onbetwiste nummer één en twee zijn als meest populaire bestemmingen om te beginnen met het exporteren van diensten naar nieuwe bestemmingen binnen de EU. Het direct over de grens exporteren brengt minder transport- en transactiekosten, minder risico en minder onzekerheid met betrekking tot andere regels, cultuur of gebruiken met zich mee. Daardoor is de markt toegankelijker voor kleine of startende bedrijven. Het verder weg exporteren en handelen lijkt derhalve weggelegd voor grotere, productievere bedrijven die het daarmee gepaarde risico kunnen dragen.

België heeft met ruim 95 procent een relatief hoog aandeel zelfstandig mkb-bedrijven die uitsluitend exporteren in vergelijking met haar buurlanden, zie figuur 3.5.3, en het totaal van alle Nederlandse dienstenhandelaren. Frankrijk heeft met 40 procent relatief gezien veel grootbedrijven die zowel diensten importeren als exporteren in vergelijking met de andere landen en de totale Nederlandse dienstenhandel.

3.5.3 Dienstenhandelaren naar grootteklasse en handelsstatus, 2021

Relatief veel 'oude bekenden' onder dienstenhandel met België

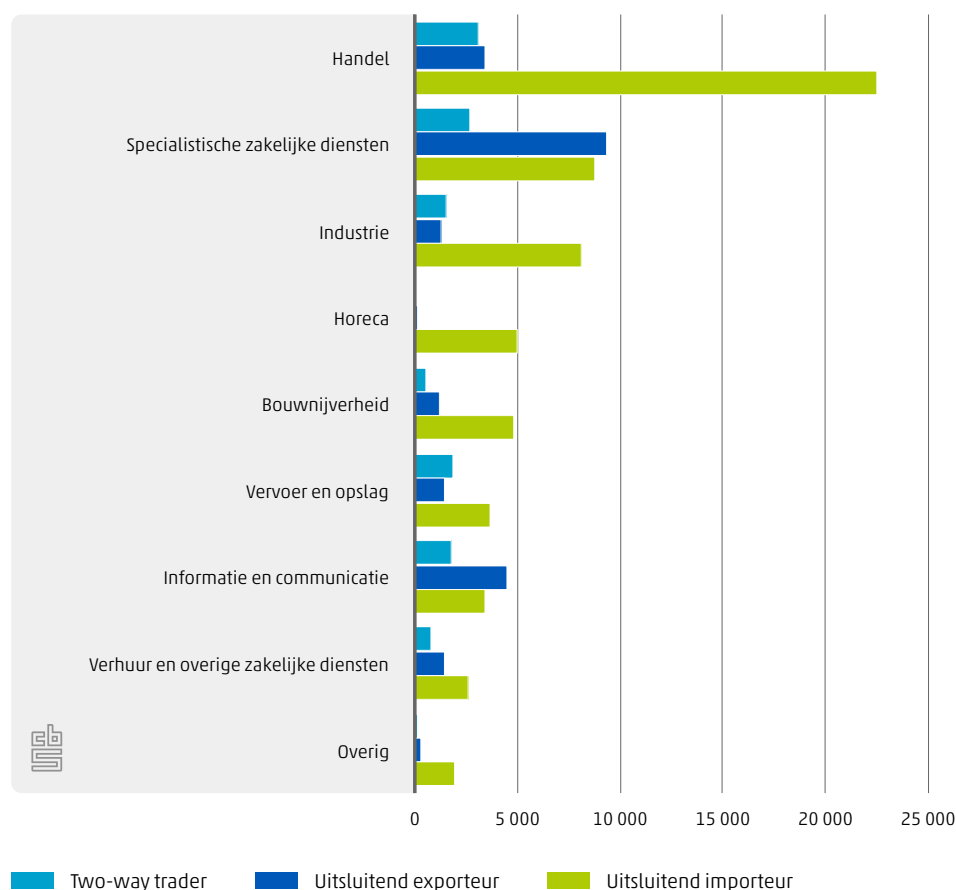
De verdeling van het aantal dienstenhandelaren naar bedrijfsleeftijd volgt voor België, Duitsland en Frankrijk de verdeling van het totaal aantal dienstenhandelaren in Nederland. 57 procent van de bedrijven in Nederland met dienstenhandel met België bestaan tenminste 10 jaar. Geduld en een (langdurige) vertrouwensband blijken belangrijk bij het zakendoen met België (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2021). Ook bij de dimensies van Hofstede blijken macht en onzekerheidsmijding voor België een belangrijke rol te spelen (Hofstede Insights, 2024). Voor Duitsland en Frankrijk valt respectievelijk 54 en 56 procent van de dienstenhandelaren binnen de leeftijdscategorie 10 jaar en ouder.

Groot- en detailhandel dominant in dienstenhandel met België

Het grootste deel dienstenhandelaren met bestemming België was in 2021 actief in de bedrijfstak handel: ruim 29 duizend bedrijven. Dit zijn met name bedrijven in de groothandel en handelsbemiddeling, en bedrijven in de detailhandel (niet zijnde auto's). Binnen de bedrijfstak handel domineren de bedrijven in Nederland die uitsluitend diensten importeren uit België, zie figuur 3.5.4.

Met net geen 21 duizend bedrijven was de specialistische zakelijke dienstverlening in 2021 de tweede grootste bedrijfstak onder de dienstenhandelaren met België. Deze groep bestaat voornamelijk uit bedrijven actief in de IT-dienstverlening, holdings- en managementadviesbureaus, en design, fotografie en vertaalbureaus. Waar bedrijven actief in de groot- en detailhandel voor het grootste deel bestonden uit uitsluitend importeurs, bestaan de bedrijven actief in de specialistische zakelijke diensten juist hoofdzakelijk uit uitsluitend exporteurs.

3.5.4 Dienstenhandelaren België naar bedrijfstak en handelsstatus, 2021

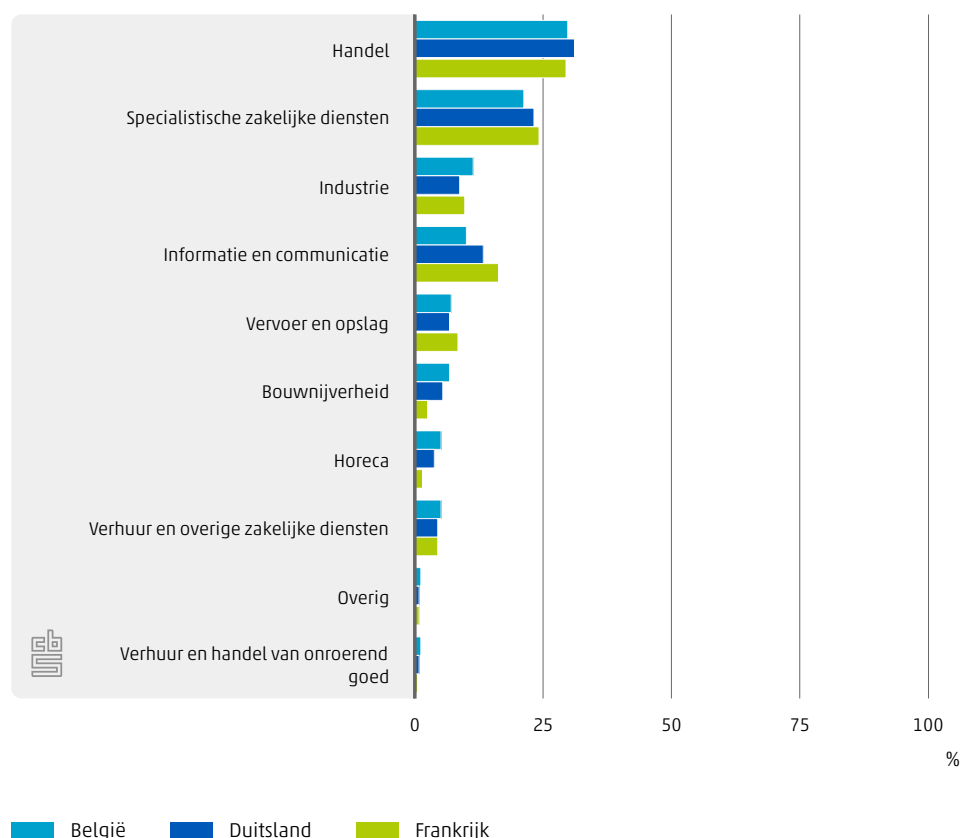

Meer dienstenhandelaren uit industrie, bouw en horeca actief in dienstenhandel met België in tegenstelling tot haar buurlanden

Als we in figuur 3.5.5 de bedrijfstakken van bedrijven die diensten verhandelden met België vergelijken met die van bedrijven die diensten verhandelden met Duitsland of Frankrijk, blijkt dat er relatief gezien veel bedrijven actief zijn in de industrie. Deze industriële handelaren met bestemming België zijn voornamelijk geconcentreerd in de metaalproductenindustrie, de reparatie en installatie van machines, de machine-industrie, en de voedingsmiddelen-industrie. Ook zijn er in vergelijking met Duitsland en Frankrijk als bestemming relatief gezien vaker bedrijven in Nederland actief in de bouwnijverheid betrokken bij de dienstenhandel met België. Tot slot is er ook een relatief hoog percentage bedrijven uit de horeca bij dienstenhandel met België betrokken. Het merendeel wordt gevormd door bedrijven actief in de eet- en drinkgelegenheden die uitsluitend importeren.

Bedrijven die diensten verhandelden met Duitsland waren in 2021 juist relatief gezien vaker actief in de bedrijfstak handel. De grootste groep betreft uitsluitend importeurs actief in de groothandel en handelsbemiddeling. Bij de bedrijven die diensten verhandelden met Frankrijk zijn relatief gezien veel bedrijven juist actief in de bedrijfstakken specialistische zakelijke diensten, informatie en communicatie, en vervoer en opslag.

3.5.5 Dienstenhandelaren naar bedrijfstak en land, 2021

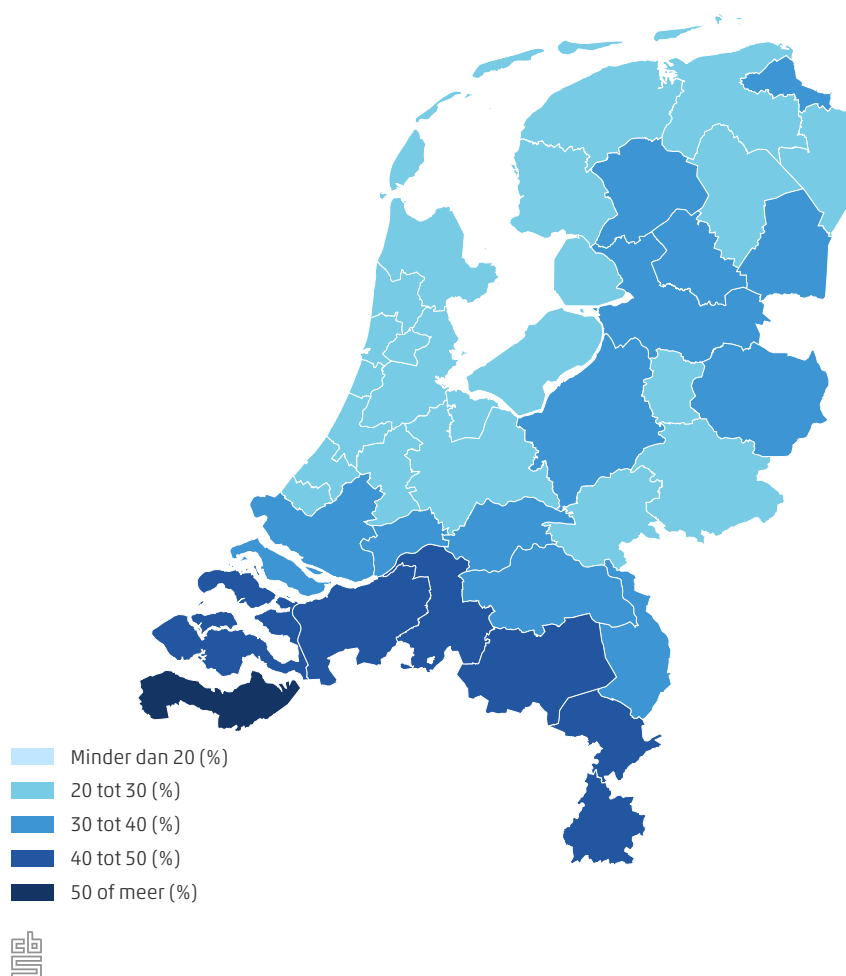

Vestigingen met dienstenimport uit België geconcentreerd aan Belgische grens

Figuur 3.5.6 toont de verdeling van het aantal vestigingen van bedrijven in Nederland met dienstenimport uit België in een bepaalde regio ten aanzien van het totaal aantal vestigingen van alle dienstenimporteurs in diezelfde regio. Vestigingen van bedrijven met dienstenimport uit België zijn sterk geconcentreerd in Zeeuws-Vlaanderen: 71 procent van de vestigingen met dienstenhandel importeert uit België. Naast Zeeuws-Vlaanderen bevinden ook relatief gezien veel vestigingen met dienstenimport uit België zich in Zuid-Limburg, Midden-Limburg en West-Noord-Brabant.

De vestigingen van dienstenimporteurs uit Duitsland zijn ook met name aan de Nederlands-Duitse grens te vinden. In Noord-Limburg importeerde 55 procent van de vestigingen met dienstenhandel uit Duitsland, gevolgd door Oost-Groningen en Zuidoost-Drenthe. De vestigingen met dienstenimport uit Frankrijk zijn sterk verspreid over de Nederlandse regio's. Gezien het grote aantal kleine importeurs lijkt het daarom gemakkelijker om net over de grens uit België en Duitsland diensten te importeren dan van verder weg, zoals Frankrijk.

3.5.6 Aandeel vestigingen importeurs met dienstenimport uit België in totaal aantal vestigingen dienstenimporteurs, 2021

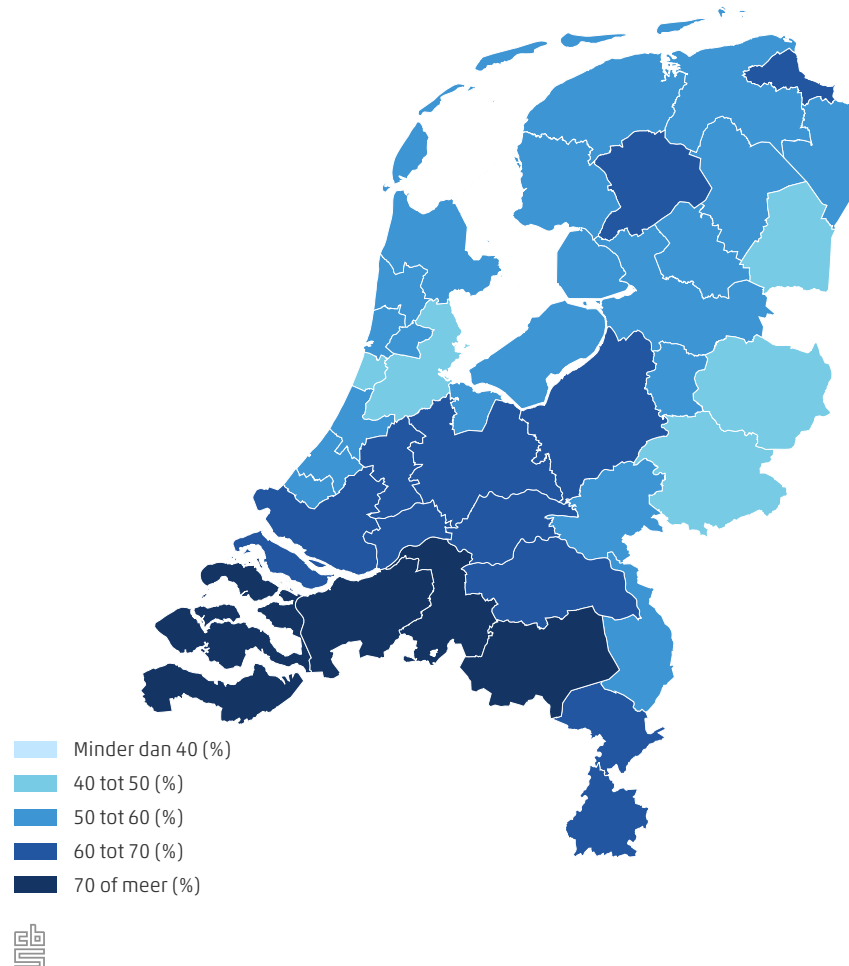
Dienstenexport met België meer versnipperd over Nederlandse regio's

We zien in figuur 3.5.7 dat ook de vestigingen van bedrijven met dienstenexport naar België sterk geconcentreerd zijn aan de Nederlands-Belgische grens. Zeeuws-Vlaanderen voert wederom de lijst aan als grootste regio: 89 procent van de vestigingen met dienstenhandel exporteert naar België. Zeeuws-Vlaanderen wordt gevolgd door Overig Zeeland, West-Noord-Brabant en Midden-Noord-Brabant. Er kan ook gesteld worden dat de vestigingen van bedrijven met dienstenexport naar België meer verdeeld zijn over de grensgebieden dan de dienstenimport uit België.

Wederom is het beeld voor Duitsland vergelijkbaar met België wat betreft de geografische spreiding van het aandeel dienstenexport vestigingen naar het land in vergelijking met het totaal aantal vestigingen met dienstenhandel. Het aantal vestigingen met export naar Duitsland is meer verspreid dan de vestigingen met import vanuit Duitsland. Desalniettemin is er toch sprake van een lichte concentratie aan de oostgrens van Nederland: Delfzijl en omgeving, Zuidoost-Drenthe en Oost-Groningen.

Het aandeel vestigingen met dienstenexport naar Frankrijk wijkt net als de vestigingen met dienstenimport af van België en Duitsland. Het hoogste aandeel vestigingen met dienstenexport naar Frankrijk ligt in Delfzijl en omgeving. Verder zijn de vestigingen met name geconcentreerd in Noord- en Midden-Nederland.

3.5.7 Aandeel vestigingen exporteurs met dienstenexport uit België in totaal aantal vestigingen dienstenexporteurs, 2021

3.6 Belgische dienstenhandel met Nederland vanuit Belgisch perspectief

België heeft een relatief grote dienstensector en net als Nederland kan er gesteld worden dat de dienstensector de drijvende kracht is van de Belgische economie (FOD Economie, 2023b). Een select groepje grote dienstverlenende bedrijven zorgt voor een aanzienlijk deel van de werkgelegenheid in België. Hierbij kan er gedacht worden aan onder andere bpost, banken als KBC en ING België, maar ook grote handelsketens zoals bijvoorbeeld Delhaize Groep (EURES, 2024). Doorgaans is de dienstensector in België de belangrijkste motor van de economische groei (FOD economie, 2023a). De economische structuur varieert nogal naar gewest. Zo heeft in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest de diensthandel gedurende de coronajaren een krimp gekend, maar maakte de financiële dienstverlening een grote groei

door (NBB, 2023). In het Vlaamse Gewest is gedurende deze periode de dienstenhandel gegroeid, voornamelijk gestuwd door de dienstenhandel van de industriële sector. Ook in het Waalse Gewest is de dienstenhandel tijdens de coronajaren gegroeid, maar deze groei kwam voornamelijk voor bij de uitvoer van vervoersdiensten en financiële diensten.

Uit paragrafen 3.3 en 3.4 weten we hoe belangrijk België is voor de Nederlandse dienstenhandel. België is de 6^e belangrijkste bestemming voor de Nederlandse diensten en deze export bestaat met name uit zakelijke diensten en vervoersdiensten. Als herkomst voor de Nederlandse diensteninvoer staat België ook op plaats zes en importeren we voornamelijk vervoersdiensten en zakelijke diensten. Maar hoe ziet de export- en importmarkt van België er uit? Welke dienstentypes zijn belangrijk voor België? Wat zijn de voornaamste handelspartners van België? En hoe verschilt dit van Nederland? Deze vragen worden in deze paragraaf beantwoord gebruikmakend van de handelscijfers van de Nationale Bank van België. Deze handelscijfers zijn op het moment van schrijven beschikbaar tot en met 2022 (NBB, 2024).

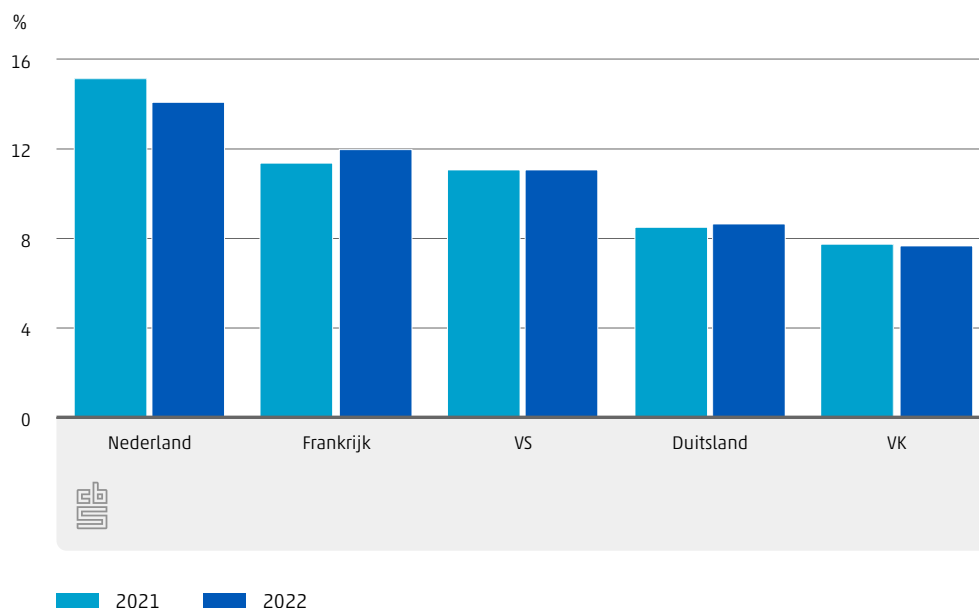
Nederland belangrijkste bestemming voor Belgische diensten

Als we in figuur 3.6.1 dieper inzoomen op de Belgische exportpartners, zien we dat Nederland in 2022 de belangrijkste bestemming was voor Belgische diensten. Van alle door België geëxporteerde diensten ging 14,1 procent naar Nederland. Hiermee laat Nederland grote dienstenlanden als de VS en het VK achter zich. Naar de VS, de 3^e partner in 2022, exporteerde België voornamelijk zakelijke diensten. Sinds 2021 is ze dat op grotere schaal gaan doen, waardoor de VS Belgisch voornaamste bestemming voor zakelijke diensten was in 2021 en 2022.

De diensten die België naar buurland Frankrijk, de 2^e belangrijkste exportpartner, exporteerde zijn erg divers. Naast zakelijke diensten gingen ook veel telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, vervoersdiensten en reisverkeer vanuit België naar Frankrijk. Nederland ontving uit België op haar beurt een groter aandeel aan vervoers- en reisverkeersdiensten dan Frankrijk.

Als we de top 5 exportpartners van België met die van Nederland in 2022 vergelijken, kunnen we stellen dat ze grotendeels hetzelfde zijn. Zo exporteerden beide landen een hoge waarde aan diensten naar de VS, het VK en Duitsland. Tevens zijn de verschillen in de positionering bij de kleinere exportpartners nagenoeg niet verschillend.

3.6.1 Top 5 partners in Belgische dienstenuitvoer¹⁾

Bron: NBB (2024)

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers van 2022.

Zakelijke en vervoersdiensten belangrijkste exportdiensten voor België

Grotendeels bestond de export van diensten van België in 2022 uit zakelijke diensten en vervoersdiensten. Deze twee dienstensoorten waren goed voor 59,6 procent van de totale Belgische dienstenexport in 2022, zie tabel 3.6.2. De voornaamste bestemmingen van die Belgische zakelijke diensten waren de Verenigde Staten, Nederland en Frankrijk.

De belangrijkste bestemmingen van vervoersdiensten liggen dicht bij Brussel: Nederland, Frankrijk en Duitsland. Verder maakten telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, financiële diensten, en het inkomend reisverkeer deel uit van de vijf grootste dienstensoorten voor de Belgische dienstenexport in 2022. Deze drie dienstensoorten hadden in 2022 samen een aandeel van 24,3 procent. Bij alle dienstensoorten uit de top 5 behoorde Nederland in 2022 tot de drie belangrijkste exportbestemmingen.

59,6% van de Belgische
dienstenexport bestond in 2022 uit
zakelijke diensten en vervoersdiensten

Belgisch exportmandje nagenoeg gelijk aan dat van Nederland

In de top 5 van exportdiensten van België vinden we in tabel 3.6.2 nagenoeg dezelfde dienstesoorten terug als voor Nederland. Het aandeel van deze diensten in de totale dienstenexport verschilt echter enigszins tussen beide landen. De zakelijke diensten maakten in 2022 een groter deel uit van de Belgische dienstenexport dan bij de Nederlandse. Daarnaast hebben de vergoedingen voor intellectueel eigendom een lager aandeel in de Belgische dienstenexport dan in de Nederlandse dienstenexport: 3,0 procent ten opzichte van 14,4 procent in 2022. Qua partners voor de top 5 dienstesoorten komen de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland bij zowel België als Nederland terug. Echter waar België bij alle dienstesoorten Nederland als een van de top 3 bestemmingen heeft, is België enkel bij reisverkeer terug te vinden in de top 3 bestemmingen voor de Nederlandse dienstenexport.

3.6.2 Top 5 exportdiensten met top 3 partners voor België en Nederland in 2022

België ¹⁾	Dienstesoort	Aandeel in totale diensten-export (in %)	1 ^e partner	2 ^e partner	3 ^e partner	Ranking Nederland
1	Zakelijke diensten	37,3	VS	Nederland	Frankrijk	2
2	Vervoersdiensten	22,3	Nederland	Frankrijk	Duitsland	1
3	Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	13,4	Frankrijk	VS	Nederland	3
4	Financiële diensten	5,9	Luxemburg	VK	Nederland	3
5	Reisverkeer	5,0	Nederland	Frankrijk	Luxemburg	1

Nederland ²⁾	Dienstesoort	Aandeel in totale diensten-export (in %)	1 ^e partner	2 ^e partner	3 ^e partner	Ranking België
1	Zakelijke diensten	29,3	VS	VK	Duitsland	4
2	Vervoersdiensten	22,4	Duitsland	VK	VS	5
3	Vergoedingen voor intellectueel eigendom	14,4	Ierland	Zwitserland	VK	9
4	Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	14,1	Ierland	Duitsland	VS	6
5	Reisverkeer	5,7	Duitsland	België	Polen	2

Bron: CBS, NBB (2024)

¹⁾ Op basis van cijfers van de Nationale Bank België.

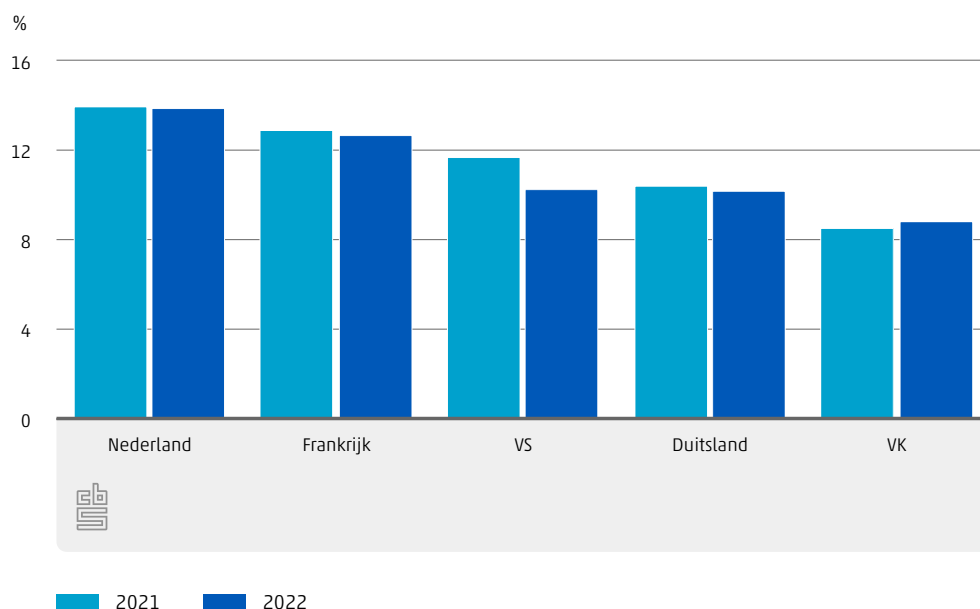
²⁾ Op basis van cijfers van het CBS.

België haalde diensten het vaakst uit Nederland

België haalde in 2022 de meeste diensten uit de landen waar ze ook diensten aan leverde, zie figuur 3.6.1 en 3.6.3. De gehele top 5 importpartners komt namelijk precies overeen met de top 5 bestemmingen van Belgische diensten in 2022. Zelfs de aandelen van de import- en exportpartners zijn in dezelfde orde van grootte. Nederland was niet alleen de belangrijkste

bestemming van diensten voor België, maar ook het voornaamste herkomstland voor diensteninvoer in 2022. 13,9% van de Belgische dienstenimport kwam in 2022 uit Nederland. Vrijwel alle Belgische partners in de top 5 zagen hun aandeel in 2022 ietwat afnemen ten opzichte van 2021. De Verenigde Staten leden het grootste verlies van 1,4 procentpunt. Dit komt voornamelijk door minder import van zakelijke diensten door België, waar de VS voor België de belangrijkste leverancier van is. Het Verenigd Koninkrijk boekt echter een lichte winst van 0,3 procentpunt. Uit dit land is België meer zakelijke diensten gaan importeren in vergelijking met 2021.

3.6.3 Top 5 partners in Belgische diensteninvoer¹⁾

Bron: NBB (2024)

¹⁾ Bepaling top 5 op basis van cijfers van 2022

Zakelijke diensten en vervoersdiensten grootste invoerstromen van België

Net als bij de export zijn de zakelijke diensten en de vervoersdiensten qua waarde de grootste diensten importstromen van België, zie tabel 3.6.4. Bijna 36 procent van de Belgische dienstenimport bestond in 2022 uit zakelijke diensten. Voor vervoersdiensten lag dit aandeel op net geen 23 procent. Deze aandelen zijn vergelijkbaar met die voor de Nederlandse dienstenimport. De belangrijkste importpartners voor zakelijke diensten wijken af tussen België en Nederland. België haalde in 2022 relatief veel zakelijke diensten uit de VS, Nederland en Frankrijk. Voor Nederland bleken het VK, de VS en Duitsland de belangrijkste leveranciers te zijn.

Nederland behoort in de top 5 dienstensoorten van België enkel niet tot de drie belangrijkste partners voor de telecommunicatie-, computer- en informatiediensten. België importeerde in 2022 echter een groter aandeel aan reisverkeer dan Nederland. Nederland importeerde op zijn beurt voor een groter deel aan vergoedingen voor intellectueel eigendom. Vanuit zowel Belgisch als Nederlands perspectief komen grotendeels dezelfde importpartners voor. Echter staat België bij de dienstensoorten vaker lager in de rangschikking bij Nederland dan Nederland bij België.

3.6.4 Top 5 importdiensten met top 3 partners voor België en Nederland in 2022

België ¹⁾	Dienstensoort	Aandeel in totale diensten-import (in %)	1 ^e partner	2 ^e partner	3 ^e partner	Ranking Nederland
1	Zakelijke diensten	35,6	VS	Nederland	Frankrijk	2
2	Vervoersdiensten	22,8	Nederland	Duitsland	Frankrijk	1
3	Reisverkeer	11,7	Frankrijk	Nederland	Spanje	2
4	Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	11,4	VK	VS	Frankrijk	5
5	Financiële diensten	5,3	Luxemburg	Nederland	Frankrijk	2

Nederland ²⁾	Dienstensoort	Aandeel in totale diensten-import (in %)	1 ^e partner	2 ^e partner	3 ^e partner	Ranking België
1	Zakelijke diensten	33,8	VK	VS	Duitsland	6
2	Vervoersdiensten	19,5	Duitsland	Frankrijk	België	3
3	Vergoedingen voor intellectueel eigendom	15,5	VS	Ierland	VK	5
4	Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	10,2	VS	VK	Duitsland	6
5	Reisverkeer	7,0	Duitsland	Frankrijk	Spanje	4

Bron: CBS, NBB (2024)

¹⁾ Op basis van cijfers van de Nationale Bank België.

²⁾ Op basis van cijfers van het CBS.

3.7 Samenvatting en conclusie

Nederland en België hebben een sterke relatie met elkaar. Beide landen delen niet alleen veel culturele waarden en gedeeltelijk dezelfde taal. Ze verhandelen ook veelvuldig diensten met elkaar. Daarnaast spelen beide landen een aanzienlijke rol in de globale dienstenhandel en behoren derhalve tot de top 15 landen in de mondiale dienstenhandel. In beide landen werkt mede door de de-industrialisatie al meer dan driekwart van de werknemers in een dienstensector. Sinds 2014 is de waarde van de Nederlandse dienstenimport en -export meer dan verdubbeld tot 18,7 miljard euro aan import uit België en 17,4 miljard euro aan dienstenexport naar België in 2022.

In de eerste drie kwartalen van 2023 exporteerde Nederland naar België al voor 0,6 miljard euro meer aan diensten dan in de eerste drie kwartalen in het jaar ervoor. Met een totale exportwaarde van 13,0 miljard euro in de eerste drie kwartalen van 2023 mag België zich de 6^e belangrijkste partner van Nederland noemen. Duitsland, de VS, het VK, Frankrijk en Zwitserland, in volgorde, waren belangrijkere partners voor de dienstenexport van Nederland. Van de totale export aan diensten naar België in de eerste drie kwartalen van 2023 was 33,8 procent zakelijke diensten. Dit maakte zakelijke diensten ook de voornaamste exportdienst welke aan België geleverd werd. Vervoersdiensten waren met 23,0 procent, goed voor 3,0 miljard euro, de tweede dienstensoort welke naar België

geëxporteerd werd in de eerste drie kwartalen van 2023. Verder stuurde Nederland veel telecommunicatie-, computer- en informatiediensten, vergoedingen voor intellectueel eigendom en reisverkeersdiensten naar onze zuiderburen.

De totale importwaarde van diensten uit België was in de eerste drie kwartalen van 2023 goed voor 14,6 miljard euro. Dit is een toename van 1,0 miljard euro ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Dit maakt België de 6^e belangrijkste partner voor de Nederlandse dienstenimport, een positie welke het land ook heeft in de export. In de eerste drie kwartalen van 2023 importeerde Nederland voor meer waarde uit de VS, Duitsland, het VK, Ierland en Frankrijk. Zakelijke en vervoersdiensten zijn de voornaamste dienstesoorten welke Nederland wereldwijd importeert. Deze twee dienstesoorten zijn ook de voornaamste dienstesoorten welke uit België worden geïmporteerd. Voor beide dienstesoorten werd voor 4,1 miljard euro geïmporteerd. Hiermee is het aandeel van deze twee dienstesoorten 60,3 procent van de totale dienstenimport uit België. Verder importeerde Nederland in de eerste drie kwartalen van 2023 veelvuldig financiële diensten, reisverkeersdiensten en telecommunicatie-, computer-, en informatiediensten.

Er waren in 2021 97 duizend bedrijven in Nederland met dienstenhandel naar België, een toename van 20 procent ten opzichte van 2015. De mediane export- en importwaarden van Nederlandse dienstenhandelaren met België liggen boven de mediane waarden van de totale Nederlandse dienstenhandel. Het grootste deel van de dienstenhandelaren met België wordt gevormd door het zelfstandig mkb. Deze groep is voor België zelfs 4 procentpunt hoger dan het aandeel in de totale Nederlandse dienstenhandelaren. België ligt relatief dichtbij, maakt deel uit van de EU, en in een deel van het land wordt dezelfde taal gesproken. Het is dan ook niet geheel verrassend dat beginnende mkb-bedrijven hun eerste internationale stappen vaak in België zetten. De grootste groep bedrijven in de dienstenhandel met België wordt echter gevormd door Nederlandse bedrijven van ten minste 10 jaar. Geduld en een vertrouwensband zijn belangrijke pijlers in het zakendoen met België. Met ruim 29 duizend bedrijven was het grootste deel van de dienstenhandelaren met België actief in de groot- en detailhandel. Met net geen 21 duizend bedrijven waren ook Nederlandse bedrijven in de specialistische zakelijke dienstverlening vaak actief in de dienstenhandel met België. Waar bedrijven actief in de groot- en detailhandel voor het grootste deel bestonden uit uitsluitend importeurs, bestaan de bedrijven actief in de specialistische zakelijke diensten juist hoofdzakelijk uit uitsluitend exporteurs. In vergelijking met Duitsland en Frankrijk zijn Nederlandse dienstenhandelaren met België ook relatief vaak actief in de industrie, bouw en horeca. Vestigingen van Nederlandse bedrijven met dienstenhandel met België zijn sterk geconcentreerd in de grensstreken waarbij Zeeuws-Vlaanderen de top aanvoert.

Vanuit Belgisch perspectief is Nederland de belangrijkste partner voor België in haar dienstenimport en -export in het jaar 2022. Deze handelsrelatie is van groter belang voor België vanwege haar grotere afhankelijkheid van Nederland. Voor het grootste deel verhandelen beide landen voornamelijk zakelijke diensten en vervoersdiensten. In zowel de import als de export zijn deze dienstesoorten goed voor meer dan 50 procent van de totale export- of importwaarde van diensten in beide landen. Het import- en exportmandje van beide landen zijn dan weliswaar grotendeels gelijk wat betreft dienstesoorten en partners, maar vertonen toch kleine verschillen. Zo zijn de vergoedingen van intellectueel eigendom van groter belang voor de Nederlandse dienstenhandel en de financiële diensten op hun beurt voor de Belgische dienstenhandel. Bij België behoren buurlanden als Luxemburg en

Frankrijk vaker tot de voornaamste partners dan dat bij Nederland het geval is. Op haar beurt staat Duitsland hoger in de positionering bij de Nederlandse dienstenhandel.

3.8 Literatuur

Ad Hoc Data (2022, 1 september). [*Kansen en valkuilen op de Belgische markt*](#). Ad Hoc Data. Geraadpleegd op 5 februari 2024.

CBS (2022). [*Internationale handel; invoer en uitvoer van diensten 2014–2020*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

CBS (2023). [*Internationale handel; invoer en uitvoer van diensten naar land, kwartaal*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

Creemers, S., Jacobs, M., Lammertsma, A., Ras, P., & Rooyakkers, J. (2020). [*Trends in de Nederlands-Duitse handel*](#). In S. Creemers, M. Jaarsma & A. Lammertsma (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2020, eerste kwartaal: Duitsland*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Creemers, D., Creemers, S., Franssen, L., Jaarsma, M., Rud, I., & Berg, van den, M. (2022). [*Dienstenexport naar een nieuw EU-land: kansen en belemmeringen*](#). In D. Herbers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, tweede kwartaal: Dienstenhandel: Ontwikkelingen en belemmeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Herbers, D., Limpens, D., & Poulissen, D. (2023). [*Internationale handel in diensten*](#). In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland 2023: export, import en investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hofstede Insights (2024). [*Country Comparison Tool*](#). Hofstede Insights. Geraadpleegd op 19 februari 2024.

EURES (2024). [*Informatie over de arbeidsmarkt: België*](#). EUROpean Employment Services. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

FOD Economie (2023a). [*Overzicht van de Belgische economie: conjunctuurnota februari 2023*](#). Federale Overheidsdienst Economie. Geraadpleegd op 14 februari 2024.

FOD Economie (2023b, 18 december). [*Overzicht van de economische activiteit in België*](#). Federale Overheidsdienst Economie. Geraadpleegd op 25 januari 2024.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2021, 3 december). [*Tips en tricks voor ondernemen op de Belgische markt van ervaringsexperts*](#). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Geraadpleegd op 5 februari 2024.

NBB (2023). [*Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten*](#). Nationale Bank van België. Geraadpleegd op 14 februari 2024.

NBB (2024). [*Internationale handel in diensten*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 7 februari 2024.

Poulissen, D., Rooyakkers, & Smit, R. (2022). [De internationale dienstenhandel in woelige tijden](#). In D. Herbers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, tweede kwartaal: Dienstenhandel: Ontwikkelingen en belemmeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

RVO (2023, 9 mei). [3 tips voor een succesvolle start op de Belgische e-commercemarkt](#). Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Geraadpleegd op 5 februari 2024.

Sleuwaegen, L. (2022, 22 november). [Nederland versus België: verschillen in economische dynamiek en beleid](#). *Leuvense Economische Standpunten*, 2022(197).

Wereldbank (2024). [GDP \(current US\\$\)](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 12 februari 2024.

4 De verwevenheid van Nederland met België in mondiale waardeketens

Auteurs: Tom Notten, Christiaan Visser

28,5 miljard euro verdiende Nederland in 2022 aan de export naar België

32,9 miljard euro bedroeg de Nederlandse invoer van intermediaire goederen en diensten uit België in 2022

België behoort tot de belangrijkste handelspartners van Nederland. In 2022 exporteerde Nederland voor 92,5 miljard euro aan goederen en diensten naar onze zuiderburen. Na aftrek van kosten voor ingevoerde grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten hield Nederland daar 28,5 miljard euro aan over. Welke bedrijfstakken verdienen het meest aan de productie van deze export? Hoeveel banen zijn daarmee gemoeid? Wat verdient Nederland als toeleverancier aan de export van België naar andere landen? De invoer in 2022 bedroeg 71,1 miljard euro. Hoe werd deze invoer binnen de Nederlandse economie ingezet? Hoeveel houden onze zuiderburen over aan deze invoer? En is dat meer of minder dan wat Nederland aan de export naar België verdient? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze en andere vragen door de verwevenheid van de twee buurlanden in mondiale waardeketens te analyseren.

4.1 Inleiding

De afgelopen decennia zijn productieprocessen in toenemende mate opgeknapt en deelprocessen van de productie vinden plaats waar dit het meest kostenefficiënt is. In deze internationale productieketens of mondiale waardeketens importeren bedrijven grondstoffen en halffabricaten, voegen waarde toe middels het verwerken van deze producten en verkopen deze verwerkte producten als halffabricaat of als eindproduct. Vaak worden deze producten na verdere verwerking vervolgens weer geëxporteerd. Inmiddels bestaat meer dan twee derde van de wereldhandel uit zogenoemde intermediaire producten zoals grondstoffen en halffabricaten die bestemd zijn voor verdere verwerking (Wereldbank & WTO, 2019). Mondiale waardeketens werden steeds langer en complexer met delen van het productieproces die over verschillende locaties en vaak ook over verschillende landen verspreid zijn.

Het CBS heeft de afgelopen jaren in de Internationaliseringsmonitor gepubliceerd over verwevenheden en afhankelijkheden via de waardeketen met verschillende landen zoals de Verenigde Staten (Wong et al., 2019), China (Notten et al., 2020), Duitsland (Cremers et al., 2020) en India (Aerts et al., 2023a). Deze economische grootmachten zijn belangrijk voor de Nederlandse handel via de waardeketen. Er is echter weinig aandacht voor België, terwijl onze zuiderburen vanuit economisch perspectief ontzettend belangrijk zijn voor Nederland – wat ook al blijkt uit hoofdstuk 1, 2 en 3 van deze Internationaliseringsmonitor. Zo was België de derde belangrijkste handelspartner van Nederland gemeten naar exportverdiensten in 2021 (Prenen & Rooyakkers, 2023). De Belgische economie lijkt ook robuust in tijden van hoge inflatie en geopolitieke onrust. Terwijl de Nederlandse, Duitse, Britse en Chinese economieën de afgelopen jaren stagneerden, behoort de Belgische economie de laatste jaren tot de best presterende in de Eurozone (Federaal Planbureau, 2024).

Zowel Nederland als België hebben een open economie. Beide landen hebben gemeen dat zij relatief veel goederen en diensten importeren en exporteren. De mate van openheid van een economie kan worden aangegeven door het belang te bepalen van de in- en uitvoer van goederen en diensten in het bruto binnenlands product (bbp). Dit kan worden gemeten door de waarde van de invoer en uitvoer van goederen en diensten te nemen als percentage van het bbp. Voor Nederland en België bedroeg dat percentage respectievelijk 193 procent en 177 procent in 2022. Ter vergelijking, voor de totale EU was dat 111 procent, voor Duitsland was dat 100 procent en voor Frankrijk 73 procent (Eurostat, 2023).

Beide economieën worden ook gekenmerkt door een hoge activiteit van multinationale ondernemingen. In Nederland waren de activiteiten van multinationals in 2016 goed voor 30,1 procent van het bbp en 21,7 procent van de werkgelegenheid (CBS, 2018). In België waren multinationals in 2015 samen goed voor meer dan 40 procent van het bbp en een kwart van de werkgelegenheid (Hambye et al., 2022).

Ook zijn beide economieën vergelijkbaar sterk geïntegreerd in internationale productieketens of mondiale waardeketens. Zowel België als Nederland importeren en exporteren relatief veel intermediaire goederen en diensten. Met andere woorden: beide landen importeren veel grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten om deze te bewerken en al dan niet als eindproduct te exporteren. De GVC participatie-index¹⁾ geeft een indicatie van de deelname van landen in mondiale waardeketens: hoe hoger de index, hoe intensiever de deelname in mondiale waardeketens. Voor beide landen was de GVC participatie-index in 2020 vrijwel gelijk: voor Nederland bedroeg die 54,7 en voor België 55,5. Ter vergelijking, voor de exportgrootmachten Duitsland en China was de GVC participatie-index respectievelijk 43,9 en 33,9. Zowel Nederland als België zijn volgens de GVC participatie-index grote deelnemers in mondiale waardeketens, en dus sterk afhankelijk van de handel voor de eigen welvaart en werkgelegenheid.

Onderzoeksvragen

Om in kaart te brengen hoe Nederland en België via de handel en binnen mondiale waardeketens met elkaar verbonden zijn, staan de volgende vier onderzoeksvragen centraal in dit hoofdstuk:

1. Wat is het belang van de rechtstreekse export naar België voor de Nederlandse economie in termen van verdiensten en werkgelegenheid?
 - Wat verdiende het Nederlandse bedrijfsleven aan de directe export naar België in 2022? En hoeveel werkgelegenheid leverde dat op?
 - Hoe is de verhouding exportverdiensten en voltijdbanen dankzij de export van goederen van Nederlandse makelij, wederuitvoer en de export van diensten?
 - Welke bedrijfstakken verdienen het meest aan de directe export naar België? En hoeveel voltijdbanen zijn daarmee gemoeid?
 - Aan welke geëxporteerde goederen en diensten werd het meest verdiend?
2. Op welke wijze profiteert Nederland van de export naar België in internationale waardeketens?
 - In welke mate verdient Nederland aan de indirecte export naar België? Via welke andere handelspartners verloopt deze export en welke bedrijfstakken zijn hierbij betrokken?
 - In welke mate is België de eindbestemming van de Nederlandse (in)directe export, en in welke mate vervolgen deze producten hun reis in mondiale productieketens na verdere verwerking in België?

¹⁾ De GVC participatie-index is de som van twee ratio's: het importgehalte van de export of buitenlandse toegevoegde waarde afgezet tegen de bruto export en de binnenlandse toegevoegde waarde in de export van derde landen afgezet tegen de bruto export (Ahmad et al., 2017).

3. Wat doet Nederland met de invoer van goederen en diensten uit België?
 - Welke invoer is bestemd voor binnenlandse consumptie en welke voor wederuitvoer?
 - Welke uit België geïmporteerde goederen en diensten worden ingezet in Nederlandse productieprocessen?
4. Op welke wijze profiteert België van de export naar Nederland in internationale waardeketens?
 - In welke mate verdient België aan de (in)directe export naar Nederland? Via welke andere handelspartners verloopt deze export en welke bedrijfstakken zijn hierbij betrokken?
 - In welke mate is Nederland de eindbestemming van de Belgische (in)directe export, en in welke mate vervolgen deze producten hun reis in mondiale productieketens na verdere verwerking in Nederland?

Leeswijzer

De opbouw van dit hoofdstuk volgt de onderzoeksvragen zoals hierboven beschreven. In paragraaf 4.2 maken we gebruik van CBS-cijfers uit 2022 en geven we antwoord op de eerste onderzoeksvraag. Deze paragraaf focust op de Nederlandse verdiensten en werkgelegenheid dankzij de directe export naar België. Gebruikmakend van internationale data uit 2020 geeft paragraaf 4.3 antwoord op de tweede onderzoeksvraag. Hierbij wordt de Nederlandse export naar België via mondiale waardeketens geanalyseerd. In paragraaf 4.4 wordt met CBS-cijfers voor verslagjaar 2022 de inzet van de invoer van goederen en diensten uit België binnen de Nederlandse economie bestudeerd. Daarmee geven we een antwoord op de derde onderzoeksvraag. In paragraaf 4.5 draaien we de rollen om en wordt de onderzoeksvraag uit paragraaf 4.3 beantwoord vanuit Belgisch perspectief, oftewel de vierde onderzoeksvraag. De samenvattende conclusies van het hoofdstuk worden gepresenteerd in paragraaf 4.6. Meer informatie over de databronnen en methoden, die gebruikt zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden, staat beschreven in paragraaf 4.7.

4.2 Nederlandse verdiensten en werkgelegenheid dankzij de rechtstreekse export naar België

In hoofdstuk 2 en 3 van deze Internationaliseringsmonitor worden aan de hand van traditionele handelsstatistieken de (bruto) bilaterale handelsstromen tussen Nederland en België in kaart gebracht. Deze cijfers geven echter niet weer hoeveel Nederland verdient aan de export van goederen en diensten naar onze zuiderburen. De cijfers zoals ze in dit hoofdstuk gepresenteerd worden, zijn gebaseerd op cijfers van de Nationale Rekeningen. Voor de Nationale Rekeningen staat het concept eigendomsoverdracht centraal, wat betekent dat bepaalde transacties in het buitenland tot de Nederlandse in- en uitvoer kunnen worden gerekend ook als de verhandelde goederen fysiek niet in Nederland zijn geweest. Mede hierdoor wijken de cijfers in dit hoofdstuk af van de cijfers zoals gerapporteerd in hoofdstuk 2 en 3, waar het concept grensoverschrijding centraal staat.

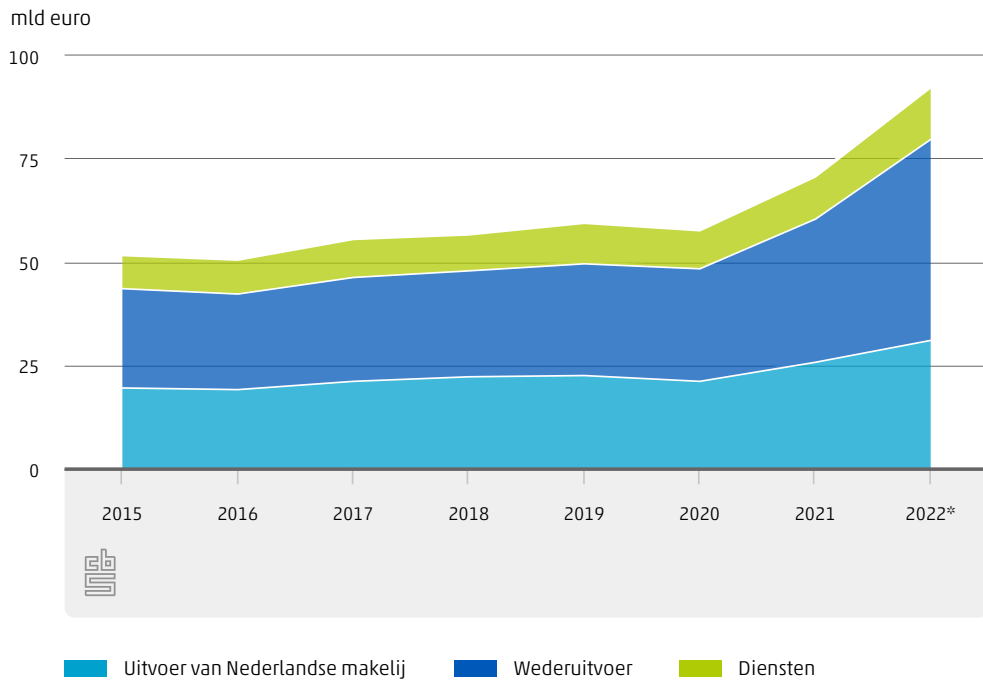
Voor de Nederlandse exportverdiensten is het van belang of een product volledig vervaardigd is in Nederland of dat er binnen het productieproces gebruik is gemaakt van geïmporteerde grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten. De verdiensten per 1 euro export zijn hoger naarmate een product of dienst grotendeels wordt geproduceerd of geleverd met grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten die afkomstig zijn uit Nederland zelf. De dienstenexport levert relatief veel op, omdat er relatief weinig gebruik wordt gemaakt van inputs afkomstig uit het buitenland. Bij wederuitvoer valt de toegevoegde waarde relatief gezien lager uit, omdat daarbij geïmporteerde producten slechts in beperkte mate bewerkingen ondergaan in Nederland alvorens ze weer worden geëxporteerd.

Nederland verdient meer dan een derde van zijn bbp met het exporteren van goederen en diensten. Volgens berekeningen met gedetailleerde CBS-cijfers bedroeg het aandeel van de exportverdiensten in het bbp van Nederland 35,1 procent in 2022 (CBS, 2023a). In deze paragraaf kijken we hoeveel Nederland verdient aan de directe export naar België en de daaraan gerelateerde werkgelegenheid.

Toename bruto export naar België te danken aan groei wederuitvoer

Figuur 4.2.1 laat zien dat de Nederlandse export naar België vooral vanaf 2021 sterk begon te stijgen. Na het herstel van de coronacrisis zorgde de fors hogere exportprijzen van veel goederen zoals minerale brandstoffen, voedingsmiddelen en (bouw)materialen voor een stijging van de Nederlandse export (CBS, 2023b). Nederland exporteerde in 2022 voor bijna 92,5 miljard euro aan goederen en diensten rechtstreeks naar België. Dat is bijna 33 miljard euro (55 procent) meer dan in 2019. Deze stijging zat voornamelijk in een toename van de exportwaarde in de wederuitvoer van goederen: +21,6 miljard euro. De exportwaarde van goederen van Nederlandse makelij en de dienstenexport namen toe met respectievelijk 8,6 miljard euro en 2,7 miljard euro. België is hiermee de op één na grootste handelspartner gemeten naar bruto exportwaarde. Duitsland is de belangrijkste exportpartner. Frankrijk maakt de top 3 compleet.

4.2.1 Bruto export naar België

Nederland verdiende aan België het meest met de export van Nederlandse makelij

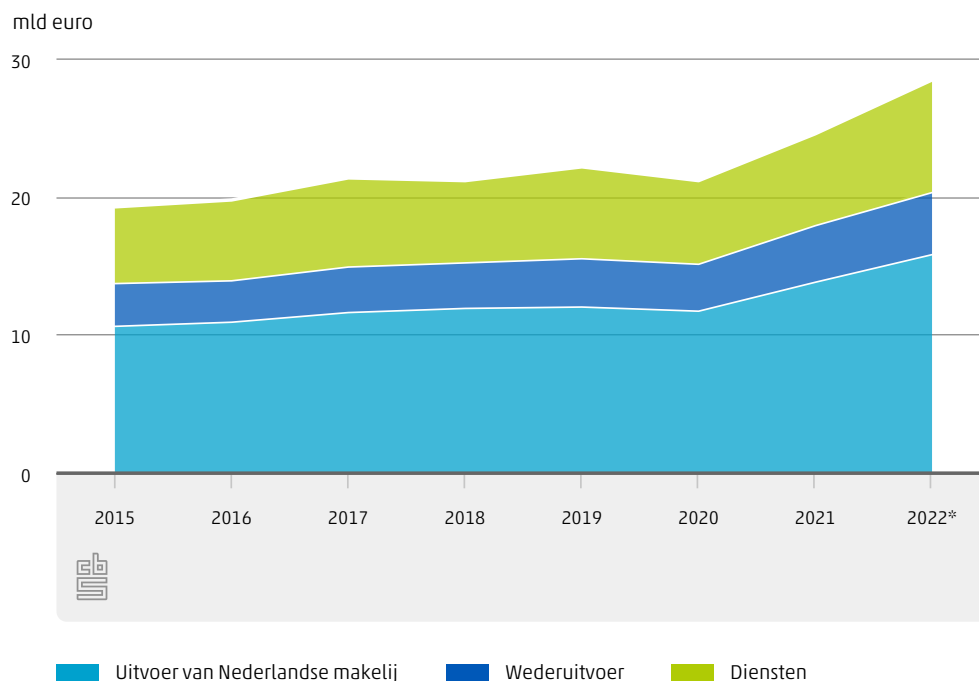
Net als bij de Nederlandse bruto export naar België, zien we in figuur 4.2.2 een soortgelijke trend bij de verdiensten dankzij de export naar België. Nederland verdiende in 2022 in totaal 28,5 miljard euro aan de export naar België, goed voor 8,5 procent van de totale exportverdiensten. België is daarmee de derde handelspartner van Nederland qua exportverdiensten, na Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Aan 1 euro export naar België hield Nederland 21 eurocent over. Vergelijken met 2015 zijn de exportverdiensten naar België in 2022 gestegen met 48 procent. Daarmee groeiden de exportverdiensten naar België sterker dan de totale exportverdiensten (CBS, 2023a). Deze stijging komt doordat Nederland relatief veel minerale brandstoffen en voedingsmiddelen naar België exporteert. Beide productcategorieën zijn onderhevig geweest aan sterke stijgingen van de exportprijzen.

De 28,5 miljard euro die Nederland in 2022 dankzij de directe export naar België verdiende, was goed voor ruim 3,3 procent van het bbp. Met een stijging van 0,2 procentpunt ten opzichte van 2015 is België, als exportpartner, iets belangrijker geworden voor de Nederlandse welvaart. Alleen de directe export naar Duitsland (7,2 procent) en het Verenigd Koninkrijk (3,5 procent) droegen in 2022 meer bij aan het Nederlandse bbp.

Met bijna 16 miljard euro verdiende Nederland het meest aan de export van goederen van Nederlandse makelij. Aan de uitvoer van diensten hield Nederland 8,1 miljard euro over. De wederuitvoer naar België leverde Nederland 4,5 miljard euro op; dit terwijl wederuitvoer naar België de grootste bruto exportwaarde in 2022 had. Dit bevestigt dat de toegevoegde waarde op de wederuitvoer relatief laag is: per euro wederuitvoer naar België verdiende Nederland 9 eurocent. Aan de export van Nederlandse makelij werd aan 1 euro gemiddeld

51 eurocent verdiend en aan de dienstenexport naar België hield Nederland gemiddeld 65 eurocent per 1 euro export over in 2022.

4.2.2 Exportverdiensten aan België

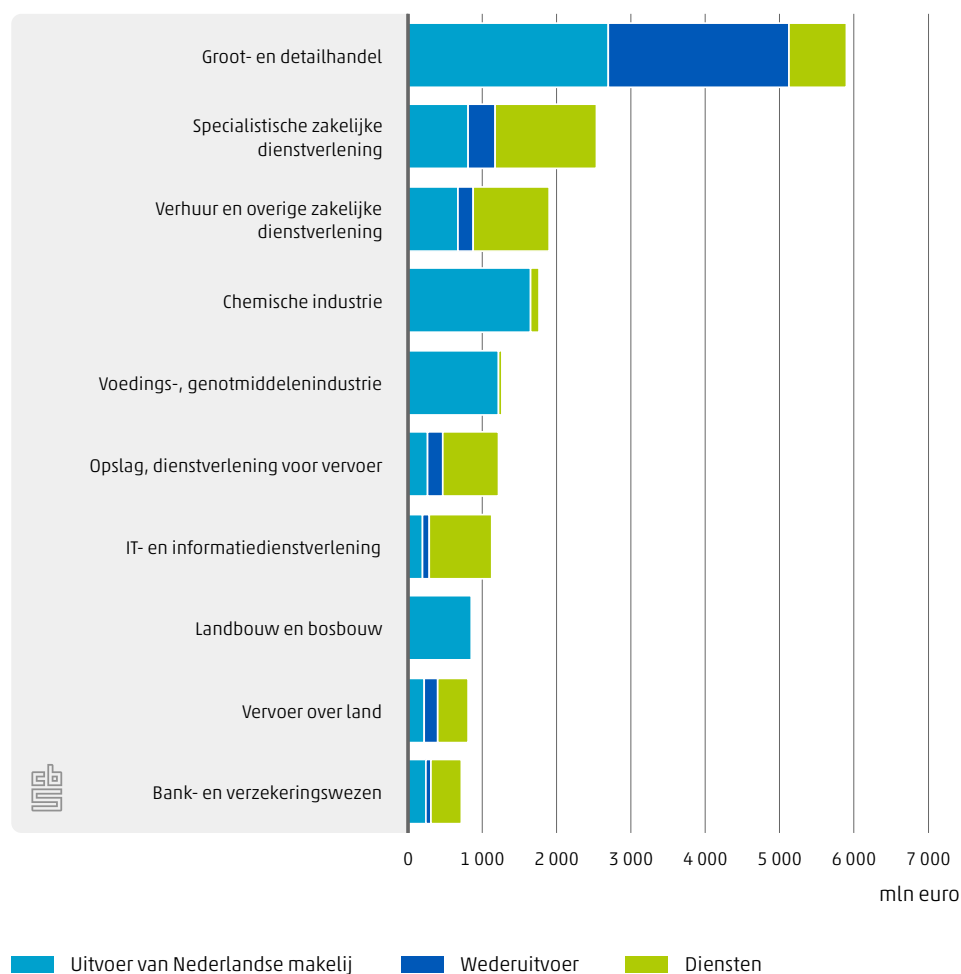
Groot- en detailhandel grootverdiener aan export naar België

Aan de export naar België verdiende, zoals te zien is in figuur 4.2.3, de groot- en detailhandel het meest met bijna 5,9 miljard euro in 2022.²⁾ Dat is goed voor 21 procent van de totale exportverdiensten aan België. Bij de export spelen groothandelaren een voorname rol als tussenpersoon voor bedrijven die hulp nodig hebben om buitenlandse markten te bereiken (Wong, 2019; Cremers et al., 2020; Notten et al., 2020). Aan de export van goederen van Nederlandse makelij hield de groot- en detailhandel 2,7 miljard euro over. Dit zijn doorgaans goederen geproduceerd door agrarische of industriële bedrijven waarbij de groothandel als tussenpersoon of intermediair fungeert om te exporteren. De groot- en detailhandel is met 2,4 miljard euro tevens de bedrijfstak die in 2022 verreweg het meest verdiende van alle bedrijfstakken aan de wederuitvoer van goederen. 54 procent van de totale exportverdiensten van wederuitvoer naar België werden gegenereerd door de groot- en detailhandel.

De industrie in zijn geheel verdiende 6,9 miljard euro aan de export naar België in 2022. Van de industriële bedrijfstakken hadden de chemische industrie met 1,8 miljard euro en de voedings- en genotmiddelenindustrie met bijna 1,3 miljard euro de hoogste exportverdiensten. Het overgrote deel van de industriële exportverdiensten kwam tot stand door de export van goederen van Nederlandse makelij. De specialistische zakelijke dienstverlening, verhuur en overige zakelijke dienstverlening, en de IT- en informatiedienstverlening waren de dienstverlenende bedrijfstakken met de hoogste exportverdiensten aan België in 2022.

²⁾ De exportverdiensten dankzij de export naar België van de bedrijfstakken winning van aardolie en aardgas en energievoorziening behoren ook tot de top 10, maar kunnen vanwege geheimhouding niet gepubliceerd worden.

4.2.3 Top 10 bedrijfstakken die het meest verdienen aan de directe export naar België, 2022*

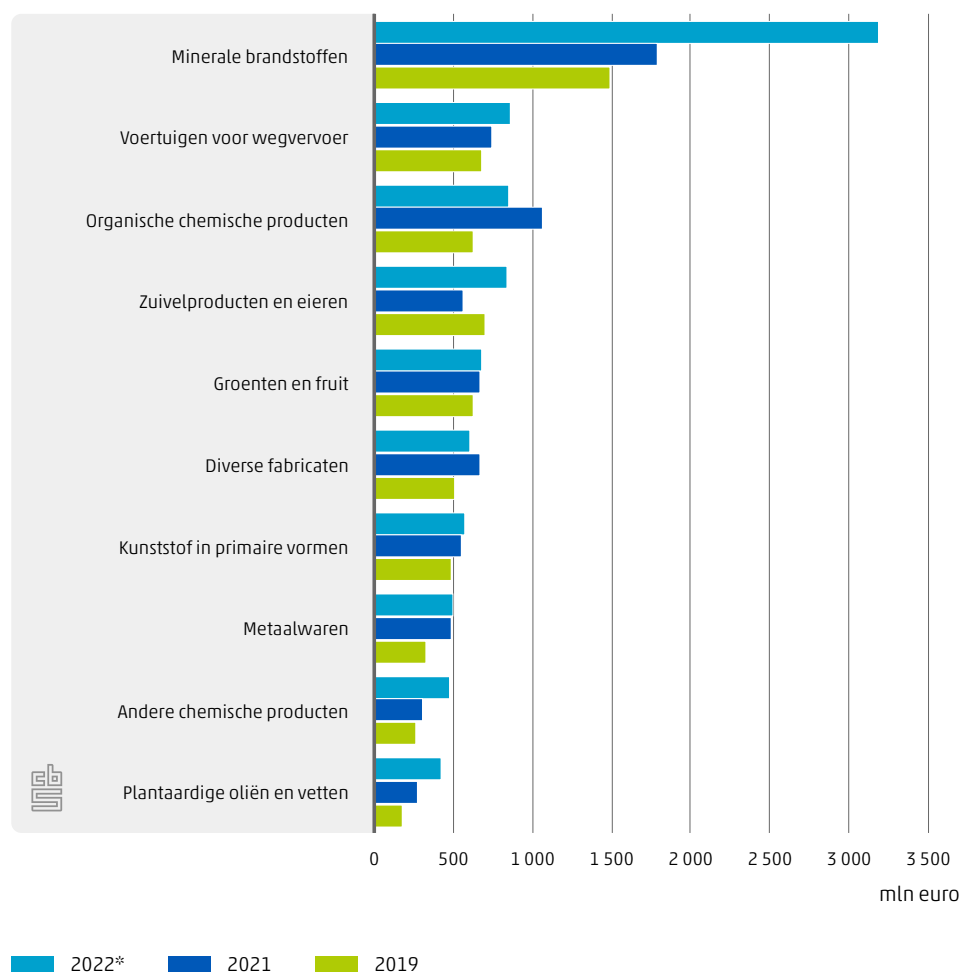

Nederland verdiende het meest aan minerale brandstoffen en overige vervoersdiensten

Als het gaat om de toegevoegde waarde van exportproducten van Nederlandse makelij naar België verdiende Nederland in 2022 het meest aan minerale brandstoffen, zoals te zien is in figuur 4.2.4. De verdiensten aan minerale brandstoffen, zoals aardolie en aardgas, waren in 2022 goed voor 3,2 miljard euro. Dat is een stijging van 78 procent ten opzichte van het jaar ervoor. Ook zuivelproducten (onder andere melk, boter en kaas) en eieren lieten in 2022 ten opzichte van 2021 een sterke stijging van 48 procent zien. Dit komt hoofdzakelijk door een stijging in exportprijzen van melk en eieren, veroorzaakt door de hoge energie- en veevoerkosten als gevolg van de oorlog in Oekraïne (CBS, 2023c).

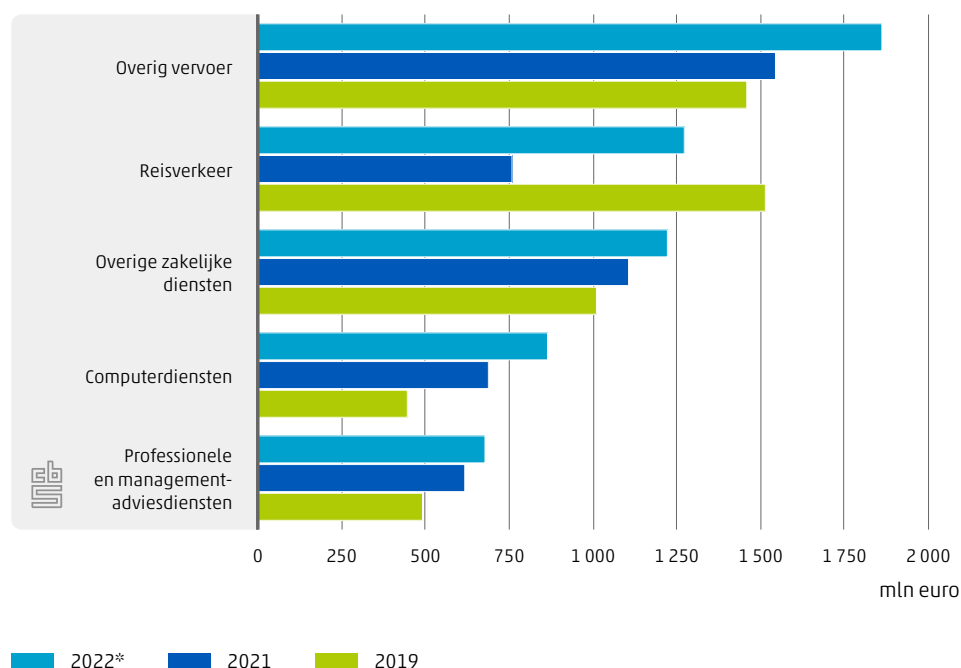
Na minerale brandstoffen werd in 2022 aan voertuigen voor wegvervoer (onder andere personenauto's, vrachtauto's en onderdelen) met 864 miljoen euro het meest verdiend aan de export van goederen van Nederlandse makelij naar België. Organische chemische producten maakten met een verdienste van 850 miljoen euro aan de export naar België de top 3 compleet. Organische chemische producten, zoals koolwaterstoffen en alcohol, waren samen met diverse fabricaten de enige productgroepen die in 2022 een daling ten opzichte van het jaar ervoor lieten zien.

4.2.4 Top 10 exportverdiensen goederen van Nederlandse makelij naar België

Nederland verdiende in 2022 bijna 1,9 miljard euro aan de export van overige vervoersdiensten naar België, wat het de dienstencategorie maakt met de hoogste verdiense, zie figuur 4.2.5. Onder overige vervoersdiensten valt naast het wegvervoer en binnenvaart, ook vervoer per pijplijn en transport van elektriciteit. Naast de overige vervoersdiensten verdiende Nederland aan België ook aan reisverkeer en overige zakelijke diensten. Deze drie dienstencategorieën samen waren in 2022 goed voor 54 procent van de verdiensten afkomstig van de dienstenexport naar België. Alleen bij het reisverkeer zijn de effecten van de coronapandemie nog duidelijk te zien. Door lockdown-maatregelen verdiende Nederland in 2021 bijna de helft minder aan Belgische toeristen dan in 2019, het jaar vóór de pandemie. In 2022 herstelden de verdiensten aan het Belgische reisverkeer, maar waren deze nog steeds bijna 16 procent lager dan in 2019.

4.2.5 Top 5 exportverdiensdiensten naar België

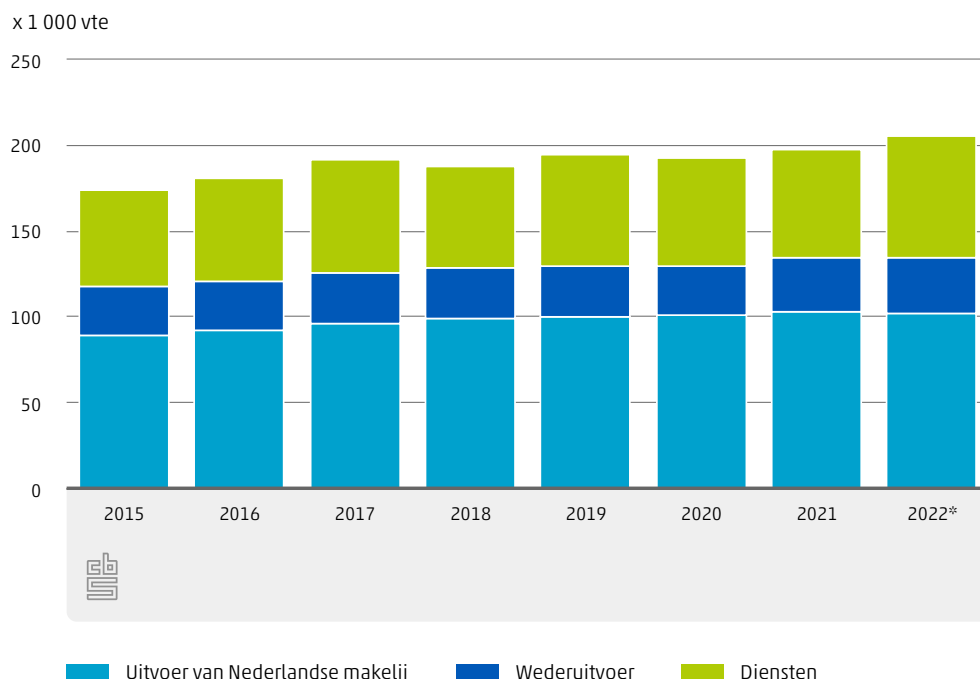
205 duizend voltijdbanen in 2022
dankzij de export naar België

Dienstenexport zorgt voor grootste banengroei dankzij export naar België

Naast toegevoegde waarde levert export ook werkgelegenheid op. Waar bij de bruto exportwaarde (figuur 4.2.1) en de exportverdiensdiensten (figuur 4.2.2) vanaf 2021 een sterke stijging te zien is, is de stijging in termen van werkgelegenheid niet zo uitgesproken. Figuur 4.2.6 laat zien dat in 2022 ruim 205 duizend voltijdbanen (vte) gerelateerd waren aan de export naar België. Dit was goed voor 8 procent van de totale exportgerelateerde werkgelegenheid en 2,5 procent van de totale Nederlandse werkgelegenheid. In 2015 waren dit nog 174 duizend voltijdbanen. De groei van 30 procent in voltijdbanen tussen 2015 en 2022 kwam met name voor rekening van de dienstenexport. De export van Nederlandse makelij naar België creëerde echter de meeste voltijdbanen: in 2022 waren dit bijna 102 duizend voltijdbanen (50 procent). 71 duizend voltijdbanen (34 procent) waren gerelateerd aan de Belgische dienstenexport; 33 duizend vte's (16 procent) werden ingezet voor de wederuitvoer naar België in 2022.

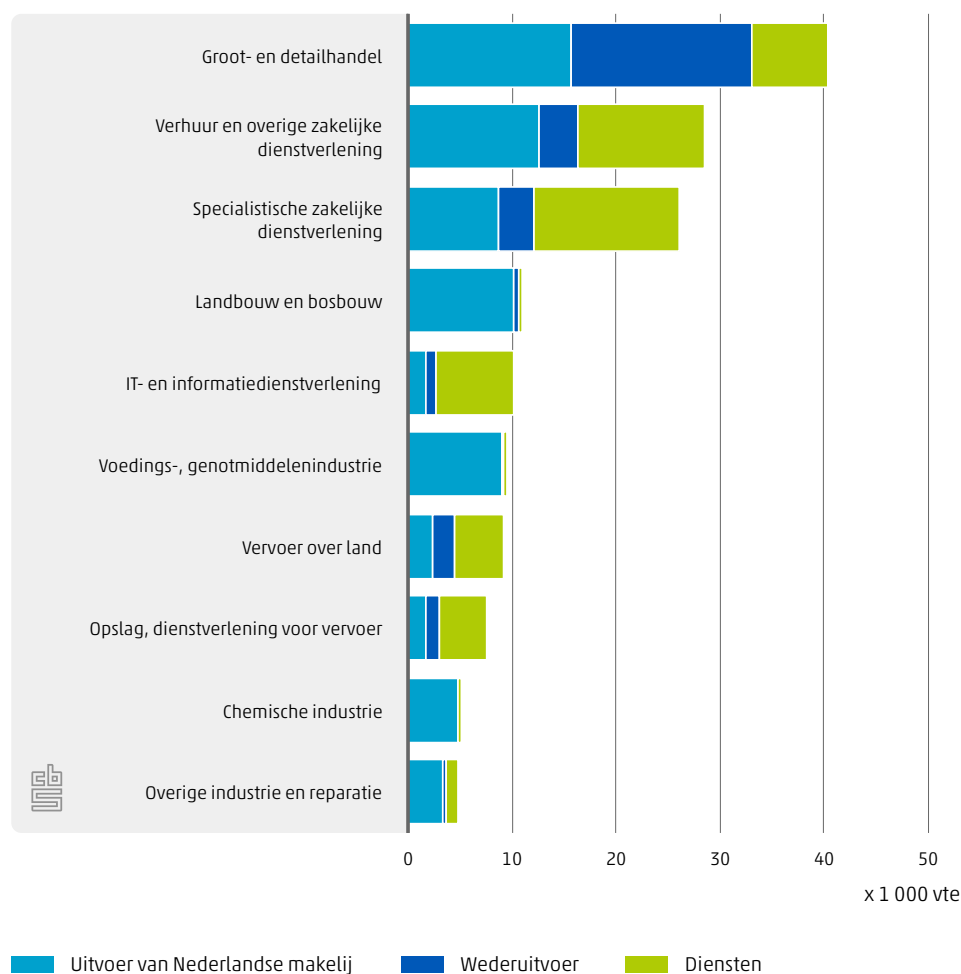
4.2.6 Opbouw werkgelegenheid dankzij export naar België

In figuur 4.2.7 is per bedrijfstak te zien hoeveel voltijdbanen dankzij de export naar België gecreëerd zijn. De meeste werkgelegenheid komt tot stand in dienstverlenende bedrijfstakken, zo ook dankzij de export naar België. In 2022 had de groot- en detailhandel met 20 procent het grootste aandeel in werkgelegenheid dankzij de export naar België. De verhuur en overige zakelijke dienstverlening en de specialistische zakelijke dienstverlening volgden met respectievelijk 14 en 13 procent.

Wat betreft de verdeling van de werkgelegenheid over de verschillende soorten uitvoer naar België, valt op dat de groot- en detailhandel de enige bedrijfstak is die veel banen creëert door de wederuitvoer naar België in 2022. 40,5 duizend vte waren in 2022 verbonden aan de export naar België door de groot- en detailhandel, waarbij de wederuitvoer met 17,3 duizend vte de meeste banen opleverde. Bij de specialistische zakelijke dienstverlening, IT- en informatiedienstverlening, vervoer over land en opslag en dienstverlening voor vervoer zorgde de dienstenexport naar België juist voor de meeste werkgelegenheid. Bij de overige bedrijfstakken in de top 10 voerde de export van Nederlandse makelij de boventoon in termen van werkgelegenheid dankzij de export naar België.

4.2.7 Top 10 bedrijfstakken met de meeste werkgelegenheid dankzij export naar België, 2022*

4.3 Nederlandse export naar België via mondiale waardeketens

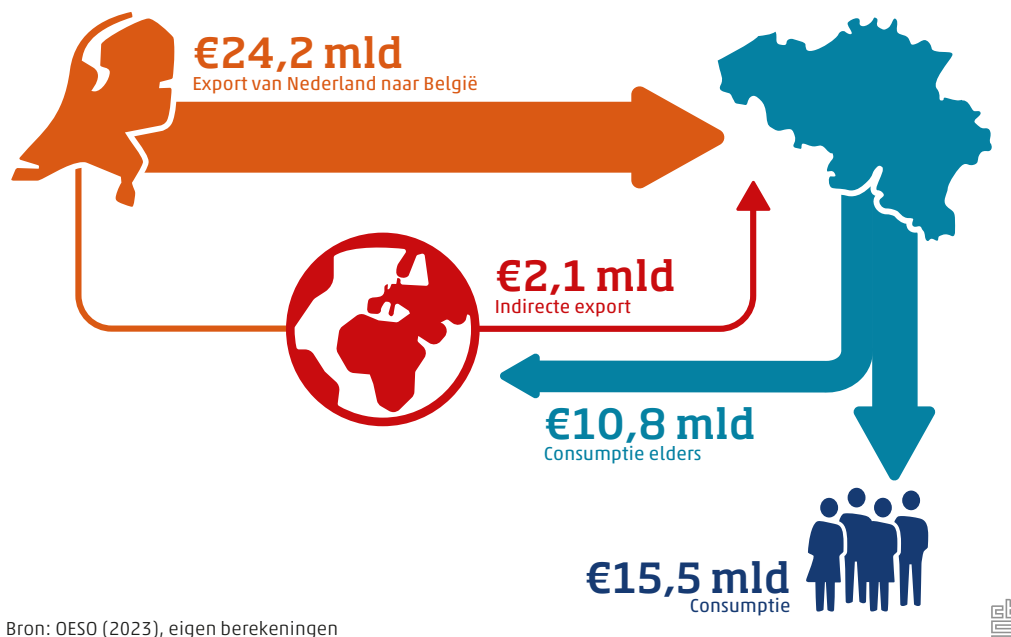
In de vorige paragraaf zijn de verdiensten van de directe Nederlandse export naar België in kaart gebracht. De Nederlandse export is ook op indirecte wijze verbonden met de Belgische economie, via andere handelspartners binnen mondiale waardeketens. Nederlandse goederen en diensten worden ook verwerkt in de export van andere landen naar België. In deze paragraaf wordt onderzocht op welke wijze de Nederlandse export direct en indirect verbonden is met België via mondiale waardeketens, en in welke mate ons land hieraan verdient.

Data export via andere landen

Om ook de indirecte exportstroom in beeld te krijgen – en de daaraan verbonden verdiensten – zijn de nationale cijfers van het CBS niet toereikend. Voor deze analyses wordt daarom gebruikgemaakt van internationale data van de OESO (2023). Het meest

recente verslagjaar is 2020. Deze data is voor alle landen onderling consistent gemaakt, waardoor deze cijfers enigszins afwijken van de nationale cijfers van het CBS, zoals gepresenteerd in paragraaf 4.2. Desondanks verschaffen deze externe data extra inzichten in de mondiale waardeketens waar Nederlandse bedrijven deel van uit maken. Meer informatie kan worden gevonden in de technische toelichting in paragraaf 4.7.

4.3.1 Hoeveel en op welke wijze verdient Nederland aan de export van goederen en diensten naar België, 2020?

Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

Nederland verdient vooral aan de directe export naar België

De mondiale waardeketen die via Nederland en België loopt is in figuur 4.3.1 grafisch weergegeven. Met de oranje pijl in figuur 4.3.1 wordt de directe export aangeduid, oftewel de goederen en diensten die rechtstreeks van Nederland naar België gaan. Deze directe export is gedetailleerd beschreven in paragraaf 4.2. Nederlandse bedrijven verdienen via mondiale waardeketens ook aan Nederlandse goederen en diensten die verwerkt zijn in de export van andere landen naar België. Denk hierbij bijvoorbeeld aan in Nederland geproduceerde auto-onderdelen die naar Duitsland worden geëxporteerd en daar worden gebruikt door de auto- en aanhangwagenindustrie om personenauto's te produceren die uiteindelijk naar België worden geëxporteerd. Dit verschijnsel staat bekend als indirecte export. In figuur 4.3.1 wordt deze indirecte exportstroom weergegeven met de dunne oranje pijl die vervolgens als rode pijl doorgaat naar België. Door deze internationale verwevenheid is de onderlinge afhankelijkheid tussen landen toegenomen. Als er zich bijvoorbeeld economische schokken voordoen in andere landen, zoals een recessie of een natuurramp, dan kan dat tot haperingen in productieketens leiden en consequenties hebben voor Nederlandse toeleveranciers.

In 2020 verdiende Nederland 26,3 miljard euro aan de directe en indirecte export naar België, goed voor 3,5 procent van het Nederlandse bbp. Alleen aan de directe en indirecte export naar Duitsland hield de Nederlandse economie meer over. Volgens berekeningen met OESO-cijfers stoot België het Verenigd Koninkrijk daarmee van de tweede plaats. De directe export leverde in 2020 volgens berekeningen met OESO-cijfers in dat jaar 24,2 miljard euro op, zie figuur 4.3.1.³⁾ Aan de indirecte export naar onze zuiderburen verdiende Nederland toen circa 2,1 miljard euro. Daarmee was het aandeel van indirecte exportverdiensten in de totale exportverdiensten aan België 7,9 procent.

36,2% van indirecte
exportverdiensten aan België via
toeleveringen aan Ierland

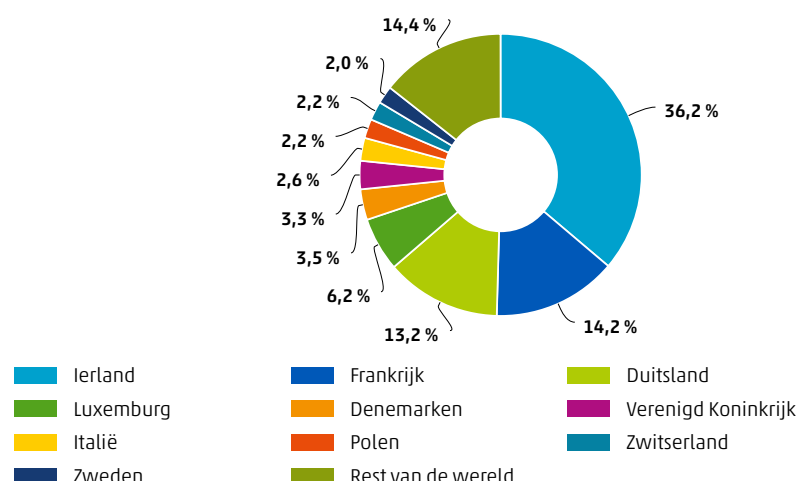

Indirecte export naar België vooral via Europese landen

De indirecte exportverdiensten komen voort uit grondstoffen, tussenproducten en ondersteunende diensten die Nederland levert voor de exportproductie van andere handelspartners met België als eindbestemming. Figuur 4.3.2 geeft de top 10 van landen die veel Nederlandse inputs gebruikten in hun export naar België. Deze top 10 bestond in 2020 volledig uit Europese landen. Ierland is de belangrijkste afnemer van grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten uit Nederland die uiteindelijk in België geconsumeerd worden. 36,2 procent van de toegevoegde waarde die Nederland verdiende aan de indirecte export naar België ontstaat door toeleveringen aan Ierland. De belangrijkste Ierse bedrijfstakken die Nederlandse producten verwerken zijn de farmaceutische industrie, de IT- en informatiedienstverlening, de chemische industrie en het bank- en verzekeringswezen. 14,2 procent van de Nederlandse indirecte exportverdiensten aan België kwamen tot stand door toeleveringen aan Frankrijk en dan voornamelijk via de Franse specialistische zakelijke dienstverlening, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de groot- en detailhandel. 13,2 procent van de Nederlandse indirecte exportverdiensten verliepen via Duitsland. Hier zijn het de chemische industrie en de auto- en aanhangwagenindustrie die de meeste Nederlandse inputs verwerkten in hun export naar België.

³⁾ Deze cijfers wijken enigszins af van de CBS-cijfers voor de directe exportverdiensten naar België die voor verslagjaar 2020 gelijk waren aan 21,2 miljard euro.

4.3.2 Nederlandse verdiensten aan export van andere landen naar België, 2020

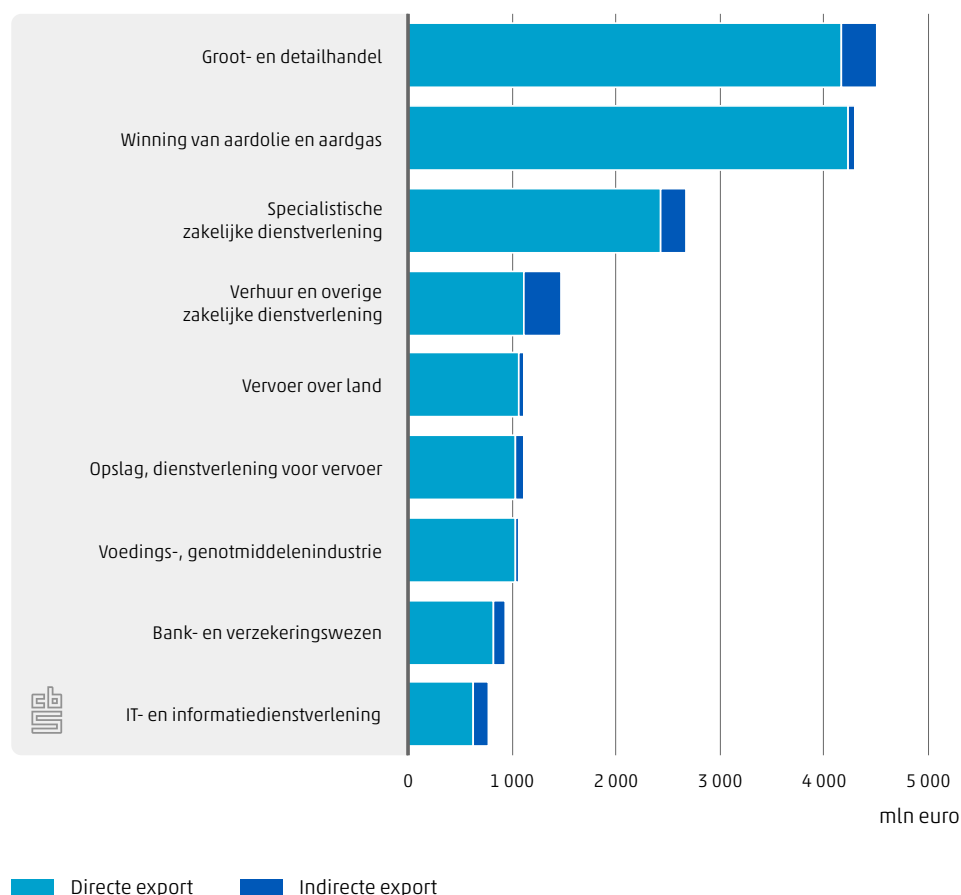
Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

Ierse farmaceutische industrie belangrijke schakel in waardeketen naar België

De bedrijfstak verhuur en overige zakelijke dienstverlening verdiende met 352 miljoen euro in 2020 het meest aan de indirecte export naar België, gevolgd door de groot- en detailhandel en de specialistische zakelijke dienstverlening, zie figuur 4.3.3. Ierland en met name de farmaceutische industrie speelde een grote rol in de waardeketen met België van deze drie Nederlandse bedrijfstakken. De bedrijfstak verhuur en overige zakelijke dienstverlening verdiende namelijk 111 miljoen euro aan België via toeleveringen aan de Ierse farmaceutische industrie. Bij de groot- en detailhandel ging 47 miljoen euro aan indirecte exportverdiensten aan België via de Ierse farmaceutische industrie en bij de specialistische zakelijke dienstverlening 45 miljoen euro. Een aanzienlijk deel van de in Ierland geproduceerde farmaceutische producten vindt zijn weg naar België, waar deze verder wordt gedistribueerd naar het Europese achterland of de rest van de wereld (Flanders Investment & Trade, 2022a).

De Nederlandse bedrijfstakken die in 2020 relatief veel verdienden aan de indirecte export via andere landen naar België waren uitgeverijen, film, TV en radio, waar 26,2 procent van de 228 miljoen euro aan exportverdiensten aan België indirect tot stand kwam, verhuur en overige zakelijke dienstverlening met 23,8 procent van de 1,5 miljard euro aan exportverdiensten en de IT- en informatiedienstverlening met 20,1 procent van de 786 miljoen euro.

4.3.3 Top 10 bedrijfstakken met de grootste exportverdiensten via directe en indirecte export naar België, 2020

Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

Merendeel exportverdiensten aan België dankzij finale bestedingen

Van de Nederlandse exportverdiensten aan België in 2020 was 58,9 procent uiteindelijk bestemd voor Belgische finale bestedingen. Ongeveer 15,5 miljard euro van de 26,3 miljard euro die Nederland in totaal verdiende aan de export naar België hangt samen met consumptie of investeringen in België. Denk hierbij niet alleen aan door Belgische huishoudens geconsumeerde Nederlandse tomaten, maar ook aan in Nederland geproduceerde auto-onderdelen die zijn verwerkt in personenauto's geassembleerd in Duitsland, die uiteindelijk door Belgische huishoudens gekocht worden. Van de Nederlandse bedrijfstakken is het de industrie die het meest verdiende aan Belgische finale bestedingen met exportverdiensten van 3,6 miljard euro. Binnen de industrie is het de voedings- en genotmiddelenindustrie die met 852 miljoen euro de hoogste exportverdiensten rapporteerde aan de finale bestedingen in België, gevolgd door de aardolie-industrie met 347 miljoen euro en de chemische industrie met 341 miljoen euro. De groothandel verdiende 3,1 miljard euro aan Belgische finale bestedingen en de specialistische zakelijke dienstverlening 1,6 miljard euro.

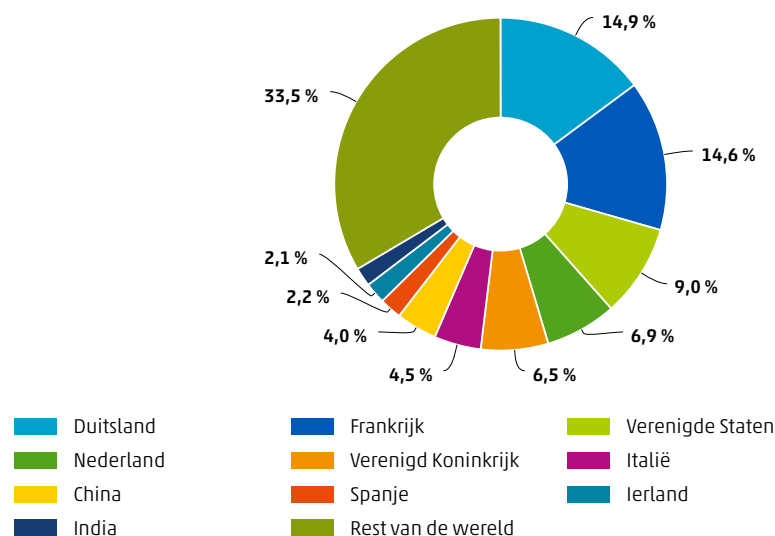
41,1 procent van de Nederlandse exportverdiensten naar België – 10,8 miljard euro – is verwerkt in de Belgische export van goederen en diensten naar andere landen. Bijna 4,8 miljard euro van deze exportverdiensten wordt uiteindelijk geconsumeerd in markten buiten de Europese Unie. Het merendeel van de Belgische export van goederen en diensten met Nederlandse inbreng wordt daarentegen afgezet in de Europese Unie.

7 procent van de exportverdiensten aan België door Nederlandse consumptie

Figuur 4.3.4 laat zien waar deze goederen of diensten – die mede met Nederlandse inzet tot stand zijn gekomen – uiteindelijk worden geconsumeerd. Ruim 1,6 miljard euro aan Belgische goederen en diensten met Nederlandse inbreng in de vorm van grondstoffen, halffabricaten of ondersteunende diensten kwamen uiteindelijk terecht in Duitsland, goed voor 14,9 procent van het totaal in 2020. Na Duitsland was Frankrijk de belangrijkste eindbestemming met bijna 1,6 miljard euro. De Verenigde Staten zijn de belangrijkste niet-EU eindbestemming van Belgische goederen en diensten met Nederlandse inbreng. De Nederlandse toegevoegde waarde die is verwerkt in de Belgische export naar de Verenigde Staten bedroeg 972 miljoen euro. Opmerkelijk is dat 749 miljoen euro of 6,9 procent van de verdiensten aan export die verder gaat dan België uiteindelijk in Nederland wordt geconsumeerd. Denk hierbij aan in Nederland geproduceerde chemicaliën die in België worden verwerkt in farmaceutische producten die uiteindelijk door Nederlandse huishoudens worden geconsumeerd.

De Nederlandse bedrijfstakken die in 2020 door het toeleveren aan Belgische bedrijven het meest verdienen aan de Belgische export zijn de winning van aardolie en aardgas met 3,1 miljard euro, gevolgd door de industrie met 1,8 miljard euro. Van de industriële bedrijfstakken heeft de chemische industrie de hoogste verdiensten (405 miljoen euro). De groot- en detailhandel verdiende 1,4 miljard euro en de specialistische zakelijke dienstverlening bijna 1,1 miljard euro.

4.3.4 Eindbestemming van Nederlandse export die verder gaat dan België, 2020

Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

4.4 De inzet van de invoer van goederen en diensten uit België binnen de Nederlandse economie

In deze paragraaf lichten we toe hoe goederen en diensten uit België in Nederland worden ingezet. Is deze invoer bestemd voor Nederlandse consumenten, wordt deze door Nederlandse bedrijven verwerkt in hun productie voor de binnen- of buitenlandse markt, of verlaat deze invoer Nederland in vrijwel onbewerkte staat in de vorm van wederuitvoer?

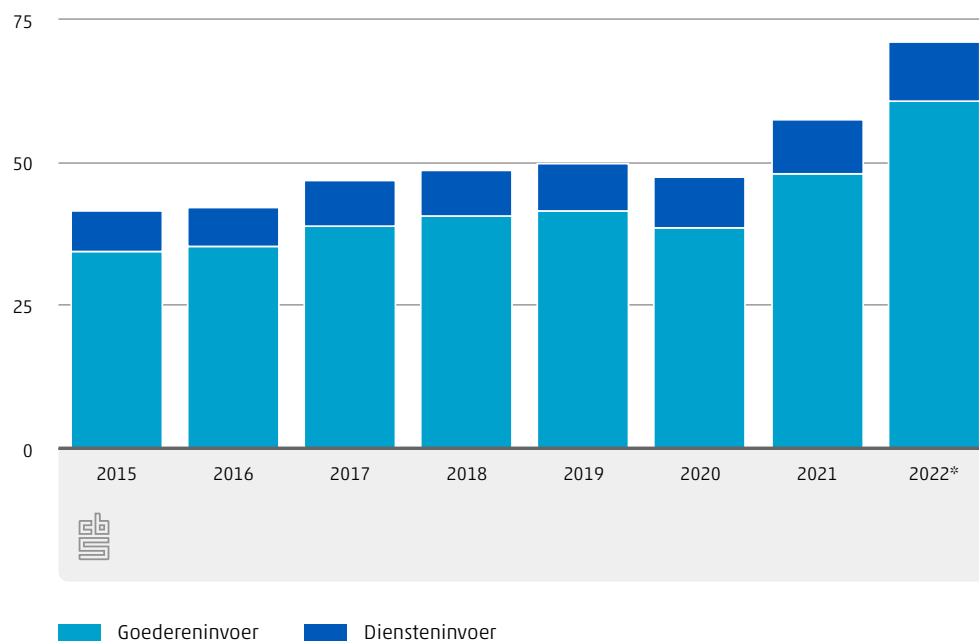
Sterke groei invoerwaarde in 2022 door hogere invoerprijzen

In 2022 importeerde Nederland voor 71,1 miljard euro aan goederen en diensten uit België, zie figuur 4.4.1. De importwaarde viel in 2022 maar liefst 24 procent hoger uit dan in het jaar ervoor. Het was vooral de goedereninvoer die sterke groei liet zien met een toename van 26 procent, terwijl de diensteninvoer een groei rapporteerde van 10 procent. De sterke groei van de invoerwaarde van goederen kan worden verklaard door de sterke groei in invoerprijzen.⁴⁾ De invoer van goederen en diensten uit België is sinds 2015 gestaag gegroeid en kende alleen in coronajaar 2020 een afname.

⁴⁾ Volgens cijfers van Eurostat Comext stegen de Nederlandse invoerprijzen van goederen uit België in 2022 met 22,8 procent, terwijl de volumegroei 6,6 procent bedroeg. De sterke groei in invoerprijzen deed zich vooral voor bij minerale brandstoffen die een aanzienlijk aandeel hebben in het importportfolio uit België (Eurostat, 2024).

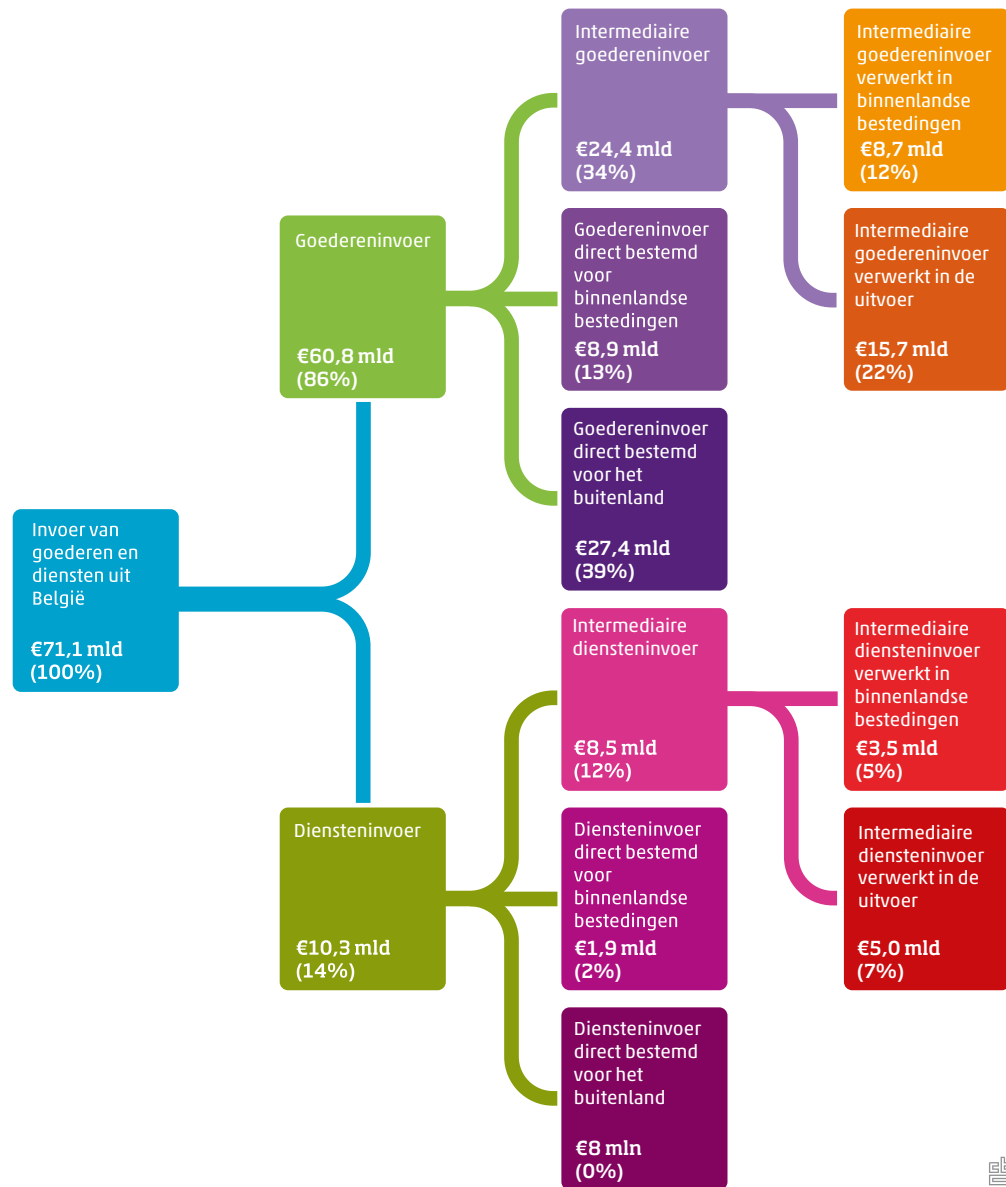
4.4.1 Invoer van goederen en diensten uit België

mld euro

Het aandeel van België in de totale invoer van goederen en diensten bedroeg 8,9 procent in 2022. Alleen uit Duitsland en de Verenigde Staten werd meer geïmporteerd. De goederenhandel had een aandeel van 86 procent in de totale Nederlandse invoer uit België, zie figuur 4.4.2.

4.4.2 Bestemmingsverdeling van de Nederlandse invoer uit België, 2022*

45 procent van de goedereninvoer uit België bestemd voor wederuitvoer

Een aanzienlijk deel van de totale Nederlandse goedereninvoer is bestemd voor wederuitvoer (Aerts et al., 2023b). Circa 39 procent van de import uit België in 2022 bestond uit geïmporteerde goederen die Nederland in vrijwel onbewerkte vorm weer verlieten als wederuitvoer, zoals figuur 4.4.2 laat zien. Een voorbeeld van invoer voor wederuitvoer is in België geraffineerde aardolie die door een Nederlandse groothandelaar wordt ingevoerd en vervolgens naar het Verenigd Koninkrijk wordt geëxporteerd zonder dat daarbij een bewerking plaatsvindt.

In 2022 werd voor 8,9 miljard euro aan goederen uit België ingevoerd die rechtstreeks werden verbruikt door Nederlandse huishoudens, overheidsinstellingen en door bedrijven in de vorm van investeringen in vaste activa. Een in België geproduceerde en gebottelde fles bier is een voorbeeld van invoer die direct is bestemd voor Nederlandse huishoudens. Maar

ook een door een Nederlands bedrijf uit België ingevoerde landbouwmachine valt onder invoer die direct bestemd is voor binnenlandse bestedingen (investerings in vaste activa).

40% van de goedereninvoer uit België was bestemd voor verdere verwerking door Nederlandse bedrijven in 2022

Ten slotte zijn er nog de ingevoerde goederen uit België die ingezet worden in Nederlandse productieprocessen. De waarde van deze ingevoerde goederen voor verdere verwerking bedroeg 24,4 miljard euro in 2022. Deze invoerstroom kan weer worden opgesplitst in ingevoerde goederen die verwerkt worden in goederen en diensten die worden afgezet op de binnenlandse markt ter waarde van 8,7 miljard euro en ingevoerde goederen die worden verwerkt in goederen en diensten die werden geëxporteerd ter waarde van 15,7 miljard euro.

Nederland importeert vooral grondstoffen, halffabricaten en tussenproducten uit België

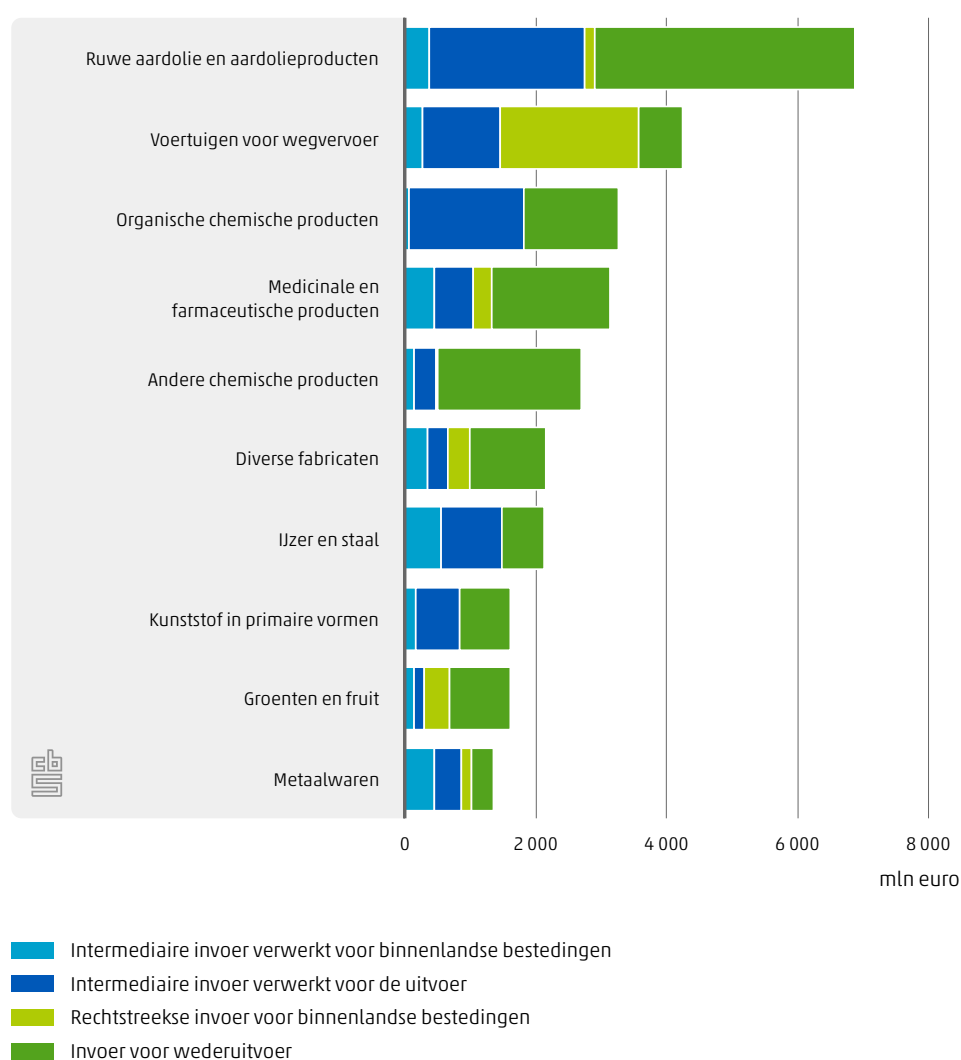
Figuur 4.4.3 geeft de top 10 categorieën weer met de hoogste waarde in de goedereninvoer uit België uitgesplitst naar verbruiksbestemming.⁵⁾ De categorieën met zowel absoluut als relatief veel invoer voor wederuitvoer zijn ruwe aardolie en aardolieproducten, organische chemische producten, medicinale en farmaceutische producten, andere chemische producten, en kunststof in primaire vormen. De invoer van groenten en fruit was ook voor de meerderheid bestemd voor wederuitvoer. De invoer van voertuigen voor wegvervoer werd daarentegen voor bijna de helft rechtstreeks geconsumeerd door de Nederlandse consument, zonder dat deze door een Nederlands bedrijf significant is bewerkt. België herbergt verschillende fabrieken waar de eindassemblage van personenauto's en vrachtwagens van grote automerken plaatsvindt (Flanders Investment & Trade, 2022b).

Bij de invoer van grondstoffen, halffabricaten en tussenproducten die werden ingevoerd door Nederlandse bedrijven voor het vervaardigen van goederen en het leveren van diensten was ook de categorie ruwe aardolie en aardolieproducten het grootst. Van de ingevoerde ruwe aardolie en aardolieproducten werd overigens de overgrote meerderheid verwerkt voor de export. Nederlandse bedrijven importeren ook aanzienlijke hoeveelheden aan chemische producten uit België voor het gebruik in productieprocessen. Bij de invoer van organische chemische producten valt ook op dat het meeste van de intermediaire invoer verwerkt wordt voor de export. Ook ijzer en staal en andere metaalwaren zijn voornamelijk bestemd voor verdere verwerking door Nederlandse bedrijven.

5) De invoer van aardgas en industriegas behoort oorspronkelijk ook tot de top 10, maar deze kan vanwege geheimhouding niet gepubliceerd worden.

Als we kijken naar het aandeel van België in de totale goederenimport van specifieke goederengroepen met een hoge invoerwaarde, dan zien we dat 18,4 procent van voertuigen voor wegvervoer in 2022 België als herkomst had. Bij de invoer voor verdere verwerking is het Belgische aandeel met 28,3 procent nog hoger. Ook bij de intermediaire invoer van organische chemische producten is het aandeel van België hoog: 18,7 procent van de invoer voor verdere verwerking in deze goederencategorie was in 2022 afkomstig van onze zuiderburen. Bij de invoer voor verdere verwerking van medicinale en farmaceutische producten was dat 28,4 procent, bij andere chemische producten 18,4 procent, bij ijzer en staal 19,8 procent, bij kunststof in primaire vormen 24,4 procent. Bij goederengroepen met lagere invoerwaarden voor verdere verwerking, maar een hoge importafhankelijkheid van België komen de invoer van suiker en suikerwerken naar voren: de intermediaire invoerwaarde van 240 miljoen euro uit België was goed voor 34,8 procent van de totale Nederlandse invoerwaarde voor verdere verwerking van deze goederencategorie. Ook bij dranken was het aandeel van België relatief hoog in de intermediaire invoer: 284 miljoen euro aan intermediaire invoer was goed voor 28,4 procent van de totale invoerwaarde voor verdere verwerking van deze goederengroep.

4.4.3 Top 10 goederenimport uit België naar SITC-2 goederengroep en verbruiksbestemming, 2022*

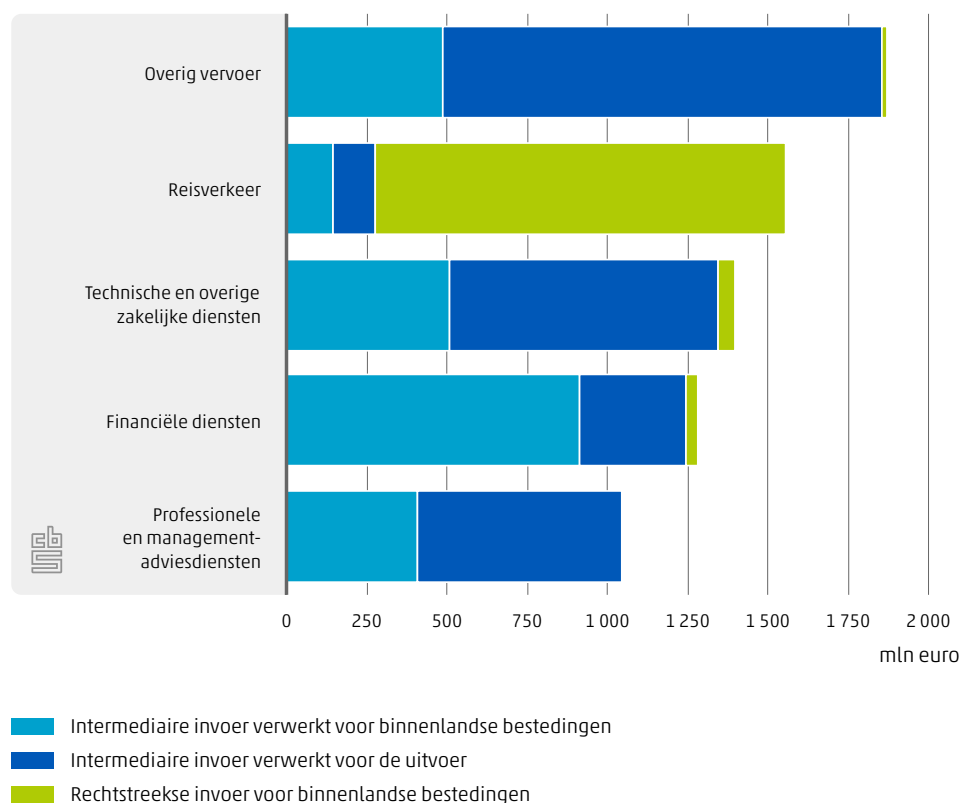

Twee derde van diensteninvoer direct bestemd voor binnenlandse bestedingen afkomstig van reisverkeer

Figuur 4.4.4 geeft de top 5 van de diensteninvoer uit België uitgesplitst naar dienstencategorie weer. Overig vervoer was in 2022 met bijna 1,9 miljard euro de grootste categorie in de invoer van diensten uit België. Deze categorie vertegenwoordigt onder andere het vervoer per spoor, vervoer per pijpleiding en andere logistieke dienstverlening. Het overgrote merendeel in deze categorie bestaat uit intermediaire invoer. Reisverkeer is de op één na grootste categorie. Het reisverkeer bestaat hoofdzakelijk uit diensteninvoer direct bestemd voor binnenlandse bestedingen en domineert bovendien ook deze invoerstroom. Van de 1,9 miljard euro diensteninvoer direct bestemd voor binnenlandse bestedingen, kwam 68 procent voor rekening van het reisverkeer in 2022. Onder import van reisverkeer – oftewel uitgaand reisverkeer – vallen bestedingen van Nederlandse reizigers in het buitenland en in dit geval België. Dit kunnen ook zakelijke reizigers zijn, waardoor deze invoer ook bestemd kan zijn voor intermediair verbruik. Op de derde en vierde plaats staan technische en overige zakelijke diensten, en financiële diensten. Ook hier wordt het overgrote deel ingezet voor intermediair verbruik door Nederlandse bedrijven. Het merendeel van de ingevoerde diensten uit België is namelijk bestemd voor intermediair verbruik. Deze ondersteunende diensten worden door Nederlandse bedrijven ingekocht en ingezet voor het produceren van goederen en het leveren van diensten. Met een waarde van 8 miljoen euro in de totale invoer van goederen en diensten, is de invoer voor wederuitvoer van diensten verwaarloosbaar klein.⁶⁾

⁶⁾ Wederuitvoer van diensten bestaat hoofdzakelijk uit betalingen voor royalty's en licenties aan in Nederland geregistreerde bijzondere financiële instellingen (bfi's), die de rechten over intellectueel eigendom beheren, en deze geïnde betalingen rechtstreeks afdragen aan moederbedrijven in het buitenland (Mellens et al., 2007; CBS, 2016).

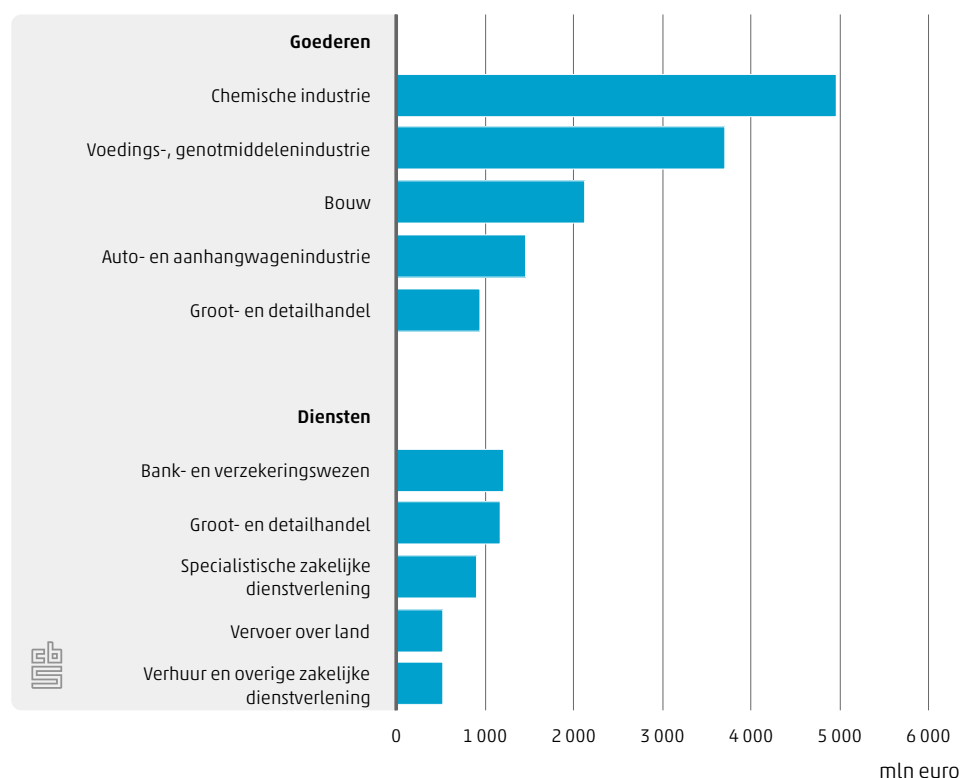
4.4.4 Top 5 diensteninvoer uit België naar EBOPS 2010 dienstencategorie en verbruiksbestemming, 2022*

Aandeel van Belgische goedereninvoer in farmaceutische industrie sterk toegenomen

De chemische industrie rapporteerde de hoogste invoerwaarde uit België. In 2022 importeerde deze bedrijfstak voor bijna 5 miljard euro aan goederen uit België, zie figuur 4.4.5. Dat was goed voor 18,5 procent van de totale goedereninvoer in deze bedrijfstak. De voedings- en genotmiddelenindustrie importeerde voor 3,7 miljard euro, bouwbedrijven voor 2,1 miljard euro en de auto- en aanhangwagenindustrie voor 1,5 miljard euro. Het bank- en verzekeringswezen was de grootste importeur van diensten uit België. In 2022 bedroeg de diensteninvoer van het bank- en verzekeringswezen uit België meer dan 1,2 miljard euro. Daarmee had België een aandeel van 9,2 procent in de totale diensteninvoer van deze bedrijfstak. De groot- en detailhandel importeerde voor bijna 1,2 miljard euro aan diensten uit België, gevolgd door de specialistische zakelijke dienstverlening en vervoer over land.

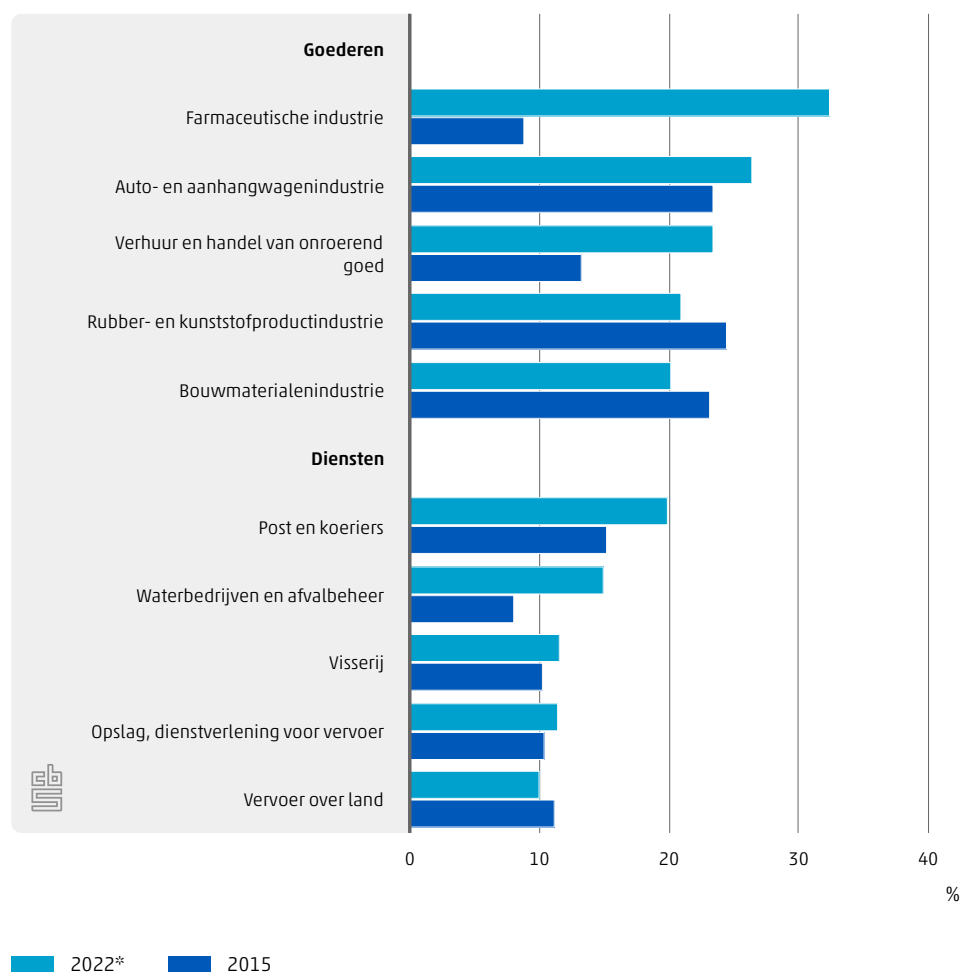
4.4.5 Invoer van goederen en diensten uit België naar bedrijfstak, 2022*

In figuur 4.4.6 is te zien dat de farmaceutische industrie in 2022 relatief gezien de meeste goederen uit België importeerde: 32,4 procent van de geïmporteerde goederen van deze bedrijfstak was afkomstig uit België. Ten opzichte van 2015 is het aandeel van de Belgische goederenimport van deze bedrijfstak bijna vier keer zo groot. De Nederlandse farmaceutische industrie is vanaf 2021 substantieel meer geneesmiddelen gaan importeren uit België. Dit kan mogelijk worden verklaard door de export van coronavaccins. Het Amerikaanse bedrijf Pfizer heeft namelijk een productiefaciliteit in België (Nu.nl, 2021). De auto- en aanhangwagenindustrie, terug te vinden op plek twee, zag het aandeel van België in de totale goederenimport groeien van 23,5 naar 26,5 procent tussen 2015 en 2022. Verhuur en handel van onroerend goed maakt de top 3 compleet met een stijging van 10,1 procentpunt ten opzichte van 2015.

De bedrijfstak post en koeriers importeerde in 2022 relatief gezien de meeste diensten uit België (aandeel van 20 procent). In 2015 was dat nog 15,2 procent. Op de tweede plek van bedrijfstakken die relatief gezien het meest aan diensten uit België importeren staan waterbedrijven en afvalbeheer en op de derde plaats visserij. Waterbedrijven en afvalbeheer zagen het aandeel van België in de totale invoer van diensten toenemen van 8,1 procent in 2015 tot 15,0 procent in 2022, terwijl het aandeel van België in de diensteninvoer van de visserij toenam van 10,3 procent in 2015 tot 11,6 procent in 2022.

4.4.6 Importafhankelijkheid goederen en diensten uit België naar bedrijfstak, top 5

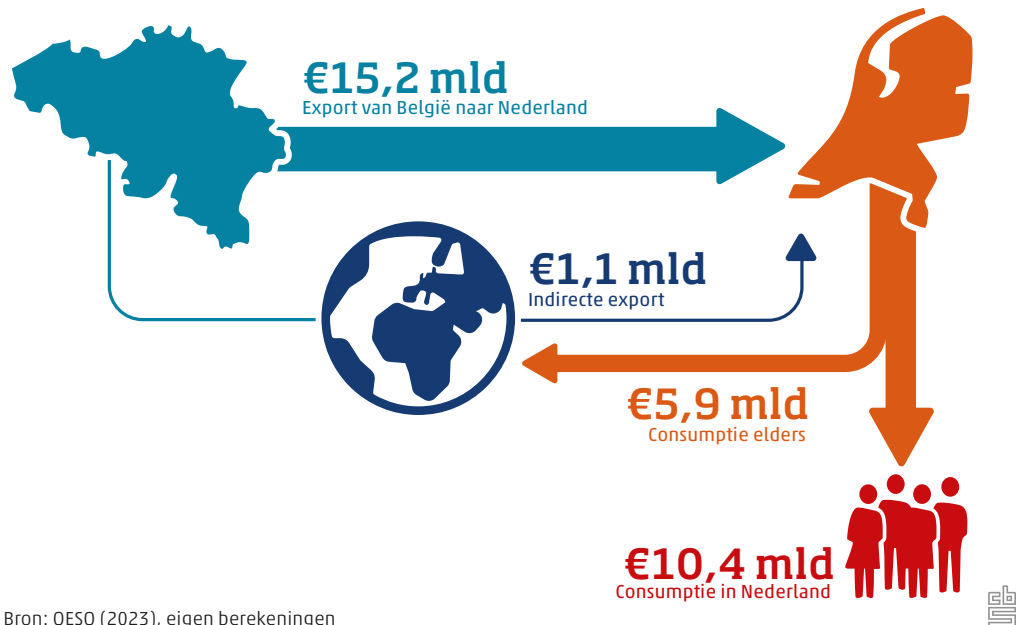

4.5 Belgische export naar Nederland via mondiale waardeketens

In deze paragraaf bekijken we de omgekeerde kant door de Belgische exportverdiensten aan Nederland te analyseren. Net als de Nederlandse economie is de Belgische economie sterk georiënteerd op de export. In 2020 verdiende België in totaal 162,2 miljard euro aan de export van goederen en diensten. Dat was goed voor 37,4 procent van het Belgische bbp. In 2020 verdiende België 16,3 miljard euro aan de export van goederen en diensten naar Nederland, zowel direct als indirect via mondiale waardeketens. Dat is ongeveer 10 procent van de totale Belgische exportverdiensten. In 1995 was dit nog 12,7 procent. België verdiende in 2020 direct en indirect aan de export naar Nederland 10 miljard euro minder dan Nederland aan de export naar België verdiende. Alleen aan de export naar Frankrijk en de Verenigde Staten hield de Belgische economie meer over, respectievelijk 22,1 miljard euro en 19,9 miljard euro. De exportverdiensten aan Nederland droegen in 2020 voor 3,8 procent bij aan het Belgische bbp. In 1995 droeg de export van goederen en diensten naar Nederland nog voor 4,4 procent bij aan het bbp van België. Dat betekent dat Nederland een kwarteeuw geleden relatief belangrijker was voor de Belgische economie dan nu het

geval is. Ook het belang van Duitsland voor de Belgische economie is sterk afgenomen. Daarentegen zijn Ierland, Luxemburg en de Verenigde Staten tussen 1995 en 2020 steeds belangrijker geworden voor de Belgische economie.

4.5.1 Hoeveel en op welke wijze verdient België aan de export van goederen en diensten naar Nederland, 2020?

België verdient 15,2 miljard euro aan Nederland door rechtstreekse export

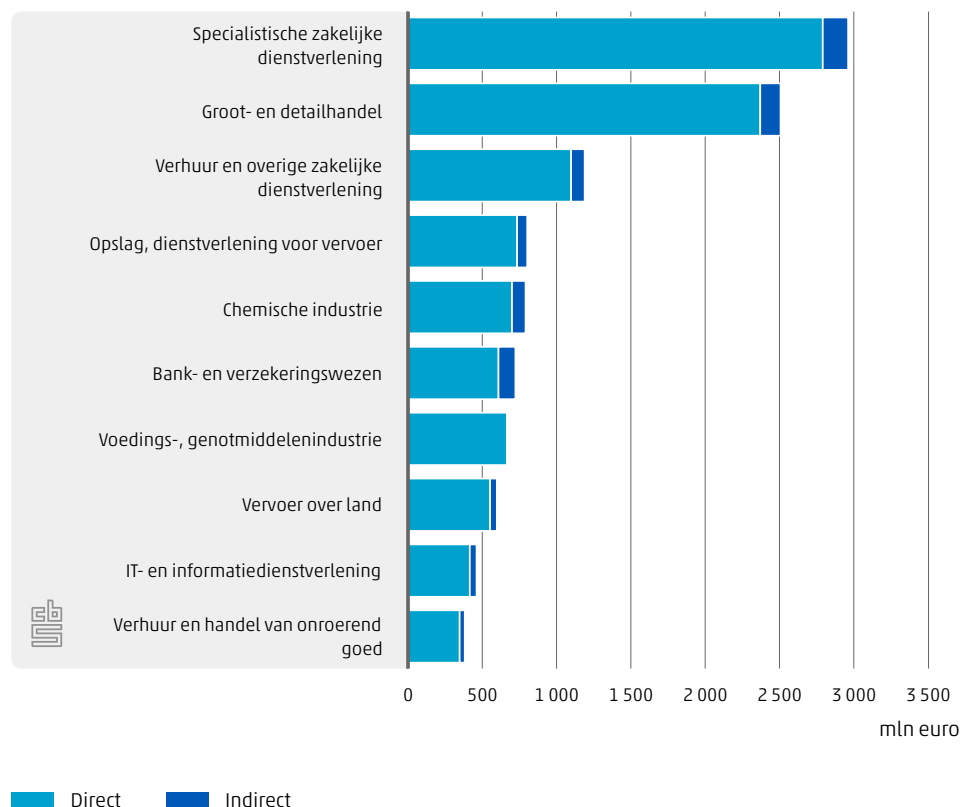
In figuur 4.5.1 is te zien dat België in 2020 15,2 miljard euro verdiende aan Nederland door de rechtstreekse export van goederen en diensten en 1,1 miljard euro aan de export via andere handelspartners. Anders gezegd, kijken we hier naar het laatste tussenstation in de waardeketen voordat de verwerkte goederen en diensten die oorspronkelijk uit België komen Nederland bereikten. Indirecte exportverdiensten hadden daarmee een aandeel van 6,7 procent in de totale Belgische exportverdiensten aan Nederland. Van deze 1,1 miljard euro, werd 78,5 procent verdiend via de export van andere EU-landen. De indirecte Belgische exportverdiensten aan Nederland kwamen voornamelijk tot stand via Duitsland met 233 miljoen euro, Frankrijk met 133 miljoen euro en Luxemburg met 127 miljoen euro.

Zakelijke dienstverlening en groothandel verdienen het meest aan export naar Nederland

Figuur 4.5.2 toont de Belgische bedrijfstakken die in 2020 het meest verdienen aan de export van goederen en diensten naar Nederland, met een uitsplitsing in directe en indirecte export. De specialistische zakelijke dienstverlening verdiende direct en indirect bijna 3 miljard euro aan de export naar Nederland, gevolgd door de groot- en detailhandel met 2,5 miljard euro en verhuur en overige zakelijke dienstverlening met 1,2 miljard euro. De industrie in zijn geheel verdiende ruim 4 miljard euro aan de export van goederen en diensten naar Nederland. Van de industriële bedrijfstakken verdiende de Belgische chemische industrie het meest aan de export naar Nederland met 791 miljoen euro.

De voedings- en genotmiddelenindustrie verdiende 686 miljoen euro. De bedrijfstakken met het hoogste aandeel aan indirecte verdiensten aan Nederland waren de basismetaalindustrie waarvan de exportverdiensten voor 17,3 procent via andere landen tot stand kwam, gevolgd door het bank- en verzekeringswezen met 15,3 procent.

4.5.2 Top 10 bedrijfstakken met de grootste exportverdiensten via directe en indirecte export naar Nederland, 2020

Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

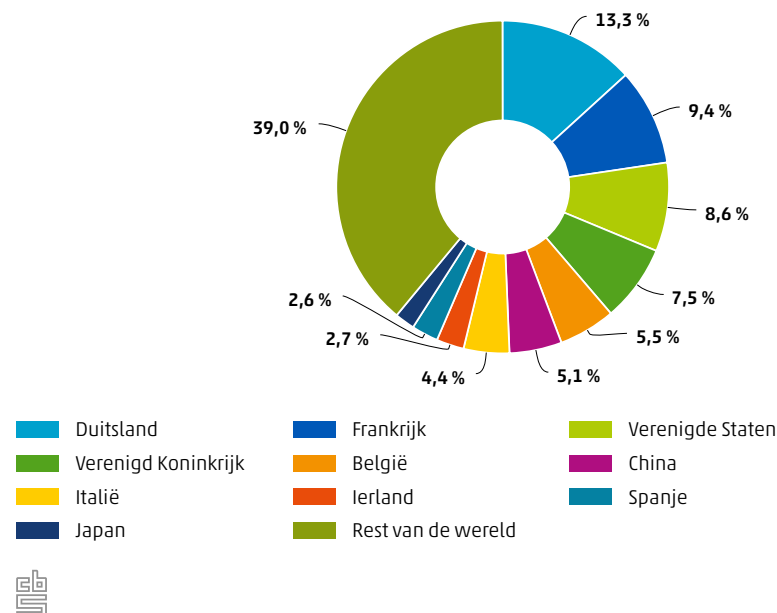
63,8 procent van de Belgische export die Nederland in 2020 bereikte – zo'n 10,4 miljard euro – was bestemd voor Nederlandse finale bestedingen, zoals consumptie en investeringen. De overige 36,2 procent van alle naar Nederland geëxporteerde goederen en diensten uit België werd in Nederland verwerkt en geëxporteerd naar een buitenlandse (eind)bestemming. Dat kwam overeen met 5,9 miljard euro. Dat is relatief gezien wat minder dan de Nederlandse exportverdiensten aan de Belgische export (zie paragraaf 4.3).

De Belgische bedrijfstakken waarvan de export van goederen en diensten vooral werden ingezet voor de realisatie van de Nederlandse export waren de auto- en aanhangwagen-industrie (54,2 procent van de 791 miljoen euro aan exportverdiensten aan Nederland) en opslag en dienstverlening voor vervoer (49,5 procent van 802 miljoen euro). Belgische bedrijfstakken die voornamelijk verdienen aan de consumptie en investeringen binnen Nederland zijn de bouwmaterialenindustrie (79,7 procent van de 212 miljoen euro aan exportverdiensten) en de voedings- en genotmiddelenindustrie (78,4 procent van 686 miljoen euro).

Helft van in Nederland verwerkte Belgische export heeft EU als eindbestemming

Figuur 4.5.3 laat zien waar de goederen en diensten met Belgische inbreng uiteindelijk geconsumeerd worden, nadat ze Nederland verlaten hebben in 2020. De helft van de Belgische exportverdiensten die zijn verwerkt in de Nederlandse export van goederen en diensten wordt uiteindelijk in de Europese Unie (EU-27) geconsumeerd. Bestemmingen buiten de EU die in de top 10 voorkomen zijn de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, China en Japan. In het geval van België betreffen dit dus goederen waar België in een eerder deel van de mondiale waardeketen waarde aan heeft toegevoegd, voordat het uiteindelijk via Nederland weer bij de Belgische consument belandt. Denk bijvoorbeeld aan auto-onderdelen die Nederland uit België haalt, die gebruikt worden om een personenauto te maken die uiteindelijk weer verkocht wordt aan de Belgische consument.

4.5.3 Eindbestemming van Belgische export die verder gaat dan Nederland, 2020

Bron: OESO (2023), eigen berekeningen

4.6 Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht in welke mate België en Nederland verweven zijn in mondiale waardeketens. Daarbij keken we naar wat beide landen verdienen aan de onderlinge export, welke bedrijfstakken hiervan met name profiteren, via welke andere landen verdiend wordt aan de wederzijdse indirecte export en waar de export uiteindelijk terecht komt.

Wat is het belang van de rechtstreekse export naar België voor de Nederlandse economie in termen van verdiensten en werkgelegenheid?

De toegevoegde waarde die de Nederlandse economie in 2022 genereerde dankzij de export van goederen en diensten naar België was in totaal 28,5 miljard euro, goed voor 3,3 procent van het Nederlandse bbp. België is daarmee de derde handelspartner van Nederland qua exportverdiensten. Nederland verdiende, met bijna 16 miljard euro, het meest aan de export van goederen van Nederlandse makelij naar België. De dienstenexport leverde Nederland 8,1 miljard euro op en de wederuitvoer 4,5 miljard euro. Het was de bedrijfstak groot- en detailhandel die het meest verdiende aan de export naar België, gevolgd door de specialistische zakelijke dienstverlening en verhuur en overige zakelijke dienstverlening. In totaal waren 205 duizend voltijdbanen in 2022 gerelateerd aan de export naar België, goed voor 2,5 procent van de totale Nederlandse werkgelegenheid. De groot- en detailhandel had de meeste voltijdbanen door de directe export naar België, gevolgd door specialistische zakelijke dienstverlening, en verhuur en overige zakelijke dienstverlening.

Op welke wijze profiteert Nederland van de export naar België in internationale waardeketens?

Naast de directe export naar België verdiende Nederland in 2020 ook nog 2,1 miljard euro aan de export door andere landen naar België, waarin Nederlandse tussenproducten, halffabricaten of ondersteunende diensten waren verwerkt. Ierland, Frankrijk en Duitsland waren de belangrijkste tussenbestemmingen. Van de totale verdiensten aan de export naar België was in 2020 bijna 60 procent uiteindelijk bestemd voor de Belgische finale bestedingen. De meeste goederen of diensten, die met Nederlandse inzet tot stand zijn gekomen, kwamen via de Belgische export vooral terecht in Duitsland en Frankrijk. De Nederlandse bedrijfstakken die in 2020 door het toeleveren aan Belgische bedrijven het meest verdienden aan de Belgische export waren de groot- en detailhandel, gevolgd door de winning van aardolie en aardgas, en specialistische zakelijke dienstverlening.

Wat doet Nederland met de invoer van goederen en diensten afkomstig uit België?

In 2022 importeerden Nederlandse bedrijven voor 71,1 miljard euro uit België, waarvan 60,8 miljard euro aan goederen en 10,3 miljard euro aan diensten. Dit zorgde voor een aandeel van 8,9 procent in de totale invoer van goederen en diensten. Circa 39 procent van de import uit België in 2022 bestond uit geïmporteerde goederen die Nederland in vrijwel onbewerkte vorm weer verlieten als wederuitvoer. 15 procent van de ingevoerde goederen uit België werden rechtstreeks verbruikt door Nederlandse huishoudens, overheidsinstellingen en door bedrijven in de vorm van investeringen in vaste activa. De waarde van ingevoerde goederen voor verdere verwerking was goed voor 34 procent van de totale invoer uit België. Qua importafhankelijkheid van de goederen en diensten uit België was de farmaceutische industrie in Nederland met 32 procent het meest afhankelijk van de Belgische goedereninvoer in 2022. De bedrijfstak post en koeriers was dat met 20 procent voor de invoer van Belgische diensten.

Op welke wijze profiteert België van de export naar Nederland in internationale waardeketens?

Net als de Nederlandse economie is de Belgische economie sterk georiënteerd op de export. In 2020 verdiende België 16,3 miljard euro aan de export van goederen en diensten naar Nederland, waarvan 15,2 miljard euro direct en 1,1 miljard euro indirect via mondiale waardeketens. Dit was goed voor 3,8 procent van het Belgische bbp. Alleen aan de export naar Frankrijk en de Verenigde Staten hield de Belgische economie meer over. De specialistische zakelijke dienstverlening verdiende direct en indirect met bijna 3 miljard euro het meest aan de export naar Nederland, gevolgd door de groot- en detailhandel. 63,8 procent van de Belgische export die Nederland in 2020 bereikte was daadwerkelijk bestemd voor Nederlandse finale bestedingen, zoals consumptie en investeringen; 36,2 procent werd in Nederland verwerkt en geëxporteerd naar een buitenlandse eindbestemming. De helft van de Belgische exportverdiensten die zijn verwerkt in de Nederlandse export van goederen en diensten wordt uiteindelijk in de EU-27 geconsumeerd.

4.7 Data en methoden

Door de opdeling van productieprocessen wereldwijd vertellen traditionele handelsstatistieken slechts een deel van het verhaal. Om de directe en indirecte relaties tussen landen en bedrijfstakken goed in te schatten is waardeketenanalyse noodzakelijk. De onderlinge afhankelijkheid gaat immers verder dan alleen de directe relatie tussen toeleverancier en afnemer; het gaat om alle betrokkenen in de hele keten. Waardeketenanalyse (input-outputanalyse) maakt het mogelijk in kaart te brengen hoeveel waarde wordt toegevoegd op ieder punt in de keten, waardoor dwarsverbanden en afhankelijkheden in de keten inzichtelijk worden.

In dit hoofdstuk wordt gesproken over de verdiensten van de Nederlandse export naar België en omgekeerd. Dankzij het koppelen van de statistieken Internationale Handel in Goederen (IHG) en Internationale Handel in Diensten (IHD) aan input-outputtabellen afkomstig van de Nationale Rekeningen (NR) van het CBS, is het mogelijk om deze verdiensten in kaart te brengen. De methode die gebruikt wordt om deze koppeling tot stand te brengen is ontwikkeld door Lemmers (2015) en maakt het mogelijk vast te stellen wat Nederland verdient aan de directe export naar andere afzetmarkten. Deze koppeling maakt het ook mogelijk om de werkgelegenheid die gemoeid is met deze export in kaart te brengen door gebruik te maken van cijfers uit de Arbeidsrekeningen van het CBS. Daarbij wordt eveneens gebruikgemaakt van input-outputanalyse (Miller & Blair, 2009). Een vergelijkbare koppeling wordt gebruikt om cijfers over de goederen- en diensteninvoer te koppelen met de input-outputtabellen van het CBS, waardoor het mogelijk is uitspraken te doen over de inzet van de invoer binnen de Nederlandse economie.

Input-outputtabellen laten onder andere per bedrijfstak zien hoeveel deze aan de andere bedrijfstakken levert, waar de bedrijfstak de benodigde goederen en diensten zelf inkoopt en hoeveel de bedrijfstak produceert en exporteert. Met behulp van een dergelijke input-outputtabel is het mogelijk te berekenen hoeveel toegevoegde waarde er gegenereerd wordt in iedere bedrijfstak en hoeveel werkgelegenheid hiermee gepaard gaat. Hiermee kunnen afhankelijkheden in waardeketens inzichtelijk worden gemaakt.

Het CBS beschikt echter uitsluitend over gegevens over de directe internationale handel van Nederland met een andere handelspartner. Het laatst beschikbare verslagjaar voor deze data was op het moment van schrijven 2022. Het CBS heeft echter geen zicht op wat er met de goederen en diensten gebeurt nadat ze zijn geëxporteerd. Met multiregionale input-outputtabellen gepubliceerd door de OESO (2023) kan het CBS wel schatten wat er met de export gebeurt: worden de goederen en diensten in het importerende land bijvoorbeeld geconsumeerd of verwerkt voor verdere export? Deze gegevens van de OESO bestaan uit aan elkaar gekoppelde nationale input-outputtabellen; de zogenaamde '*multi region*' *input-outputtabellen (MRIO)*. Deze MRIO-tabellen delen de wereld op in 76 gebieden en 45 bedrijfstakken en laten onder andere zien hoeveel onderlinge leveringen er zijn tussen bedrijfstakken en aan consumenten, overheid en investeringen voor de periode 1995–2020. Om de verdiensten van deze indirecte handel in kaart te brengen wordt eveneens gebruikgemaakt van input-outputanalyse. Voor meer informatie over deze methode zie onder andere Lemmers (2013), Lemmers et al. (2014) en Jaarsma en Wong (2017).

4.8 Literatuur

Aerts, N., Creemers, S., Cremers, D., Notten, T., Prenen, L., & Visser, C. (2023a). [Nederland en India in internationale waardeketens](#). In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2023, eerste editie: India*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Aerts, N., Bohn, T., Creemers, S., Notten, T., & Weusten, M. (2023b). [Inzet van de invoer in de Nederlandse economie](#). In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland: Export, import & investeringen 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Ahmad, N., Bohn, T., Mulder, N., Vaillant, M., & Zaclicever, D. (2017). [Indicators on global value chains: A guide for empirical work](#). Parijs: OESO.

CBS (2016, 13 oktober). [Export van diensten goed voor 10 procent bbp](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2018, 12 oktober). [Multinationals goed voor 30 procent economie](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023a, 23 november). [Verdiensten en arbeidsvolume; uitvoerstromen](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023b, 13 juni). [Export van goederen voor het eerst boven 700 miljard euro](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023c, 1 januari). [Recordwaarde landbouwexport door prijsstijgingen](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

Cremers, D., Notten, T., Prenen, L., Rud, I., & Wong, K. F. (2020). [Nederlands-Duitse handel in mondiale waardeketens](#). In S. Creemers, M. Jaarsma & A. Lammertsma (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2020, eerste kwartaal: Duitsland*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Eurostat (2023). [*GDP and main components \(output, expenditure and income\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Eurostat (2024). [*DS-001722 – SITC classification \(1-digit\)*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 31 januari 2024.

Federaal Planbureau (2024). [*Economische vooruitzichten 2024–2029 voor België: stabiele groei, maar het overheidstekort wordt groter*](#). Federaal Planbureau: Brussel.

Flanders Investment & Trade (2022a). [*Kansrijke sectoren Ierland*](#). Geraadpleegd op 4 maart 2024.

Flanders Investment & Trade (2022b). [*Automotive Industry*](#). Geraadpleegd op 4 maart 2024.

Hambye, C., Michel, B. K., Trachez, G., & Menten, de, G. (2022). [*Multinationale groepen in België – Structuur en economische activiteit*](#). Brussel: Federaal Planbureau.

Jaarsma, M., & Wong, K. F. (2017). [*Wat verdient Nederland aan de export naar het Verenigd Koninkrijk?*](#) In M. Jaarsma & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2017, eerste kwartaal: Verenigd Koninkrijk*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Lemmers, O. (2013). Global value chains and the value added of trade. In M. Jaarsma (Red.), *Internationalisation Monitor 2013*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Lemmers, O. (2015). [*Who needs MRIOs anyway? An alternative assignment of value added of trade*](#). Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Lemmers, O., Rozendaal, L., Berkel, van, F., & Voncken, R. (2014). [*Nederland en internationale waardeketens*](#). Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Mellens, M. C., Noordman, H. G., & Verbruggen, J. P. (2007). [*Wederuitvoer: internationale vergelijking en gevolgen voor prestatie-indicatoren*](#). Den Haag: CPB.

Miller, R. E., & Blair, P. D. (2009). *Input-Output Analysis: Foundations and Extensions* (2e ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Notten, T., Cremers, D., & Voncken, R. (2020). [*Nederland en China in internationale waardeketens*](#). In S. Creemers, M. Jaarsma & A. Lammertsma (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2020, tweede kwartaal: China*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Nu.nl (2021, 31 december). [*Pfizer-vaccin levert Belgische economie 1 miljard euro op*](#).

OECD (2023). [*OECD Inter-Country Input-Output Database*](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 15 januari 2024.

Prenen, L., & Rooyakkers, J. (2023). [*Nederlandse verdiensten aan de export*](#). In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland handelsland 2023: Export, Import & Investerings*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Wereldbank & WTO (2019). *Global Value Chain Development Report 2019: Technological Innovation, Supply Chain Trade, and Workers in a Globalized World*. Washington, DC: World Bank Group.

Wong, K. F. (2019). Het belang van de groothandel als poort naar de wereldmarkt. In M. Jaarsma & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2019, derde kwartaal: Groothandel*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Wong, K. F., Jaarsma, M., & Voncken, R. (2019). Wat verdienen de Verenigde Staten en Nederland aan de wederzijdse export? In M. Jaarsma & S. Vos (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2019, eerste kwartaal: Verenigde Staten*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

5 De Nederlandse en Belgische arbeidsmarkt; overeenkomsten, verschillen en verwevenheden

Auteurs: Harry Bierings, Johan van der Valk, Stef Weijers, Marjolijn Jaarsma

81,8% van de 15- tot 65-jarigen in Nederland had werk in 2022

66,5% van 15- tot 65-jarigen in België werkte in 2022

De Nederlandse en de Belgische arbeidsmarkt kennen overeenkomsten, maar ook stevige verschillen. Zo kenmerkt de Nederlandse arbeidsmarkt zich als een flexibele markt, met relatief veel tijdelijke contracten en deeltijdwerk, een hoge arbeidsparticipatie en een grote dienstensector. De Belgische economie kent, naast eveneens een grote dienstensector, een relatief grote industrie en publieke sector, en een grote taaldiversiteit. Als buurlanden zijn beide arbeidsmarkten met elkaar verbonden. Duizenden mensen met de Belgische nationaliteit wonen in Nederland, bijvoorbeeld voor hun werk of studie. Daarnaast pendelen enkele duizenden mensen – met de Belgische, Nederlandse of een andere nationaliteit – regelmatig vanuit hun woonland België naar Nederland. Omgekeerd zijn er ook zulke stromen vanuit Nederland naar België. Dit hoofdstuk schetst een beeld van beide arbeidsmarkten en de verwevenheden tussen deze twee.

5.1 Inleiding

Voor een open economie als Nederland is het buitenland nooit ver weg. Dat we met een muisklik toegang hebben tot producten en diensten vanuit de hele wereld is inmiddels gemeengoed. Ook arbeidskrachten, met hun specifieke kennis en vaardigheden, komen regelmatig uit het buitenland. Vrachtwagenchauffeurs, bouwvakkers, zorgmedewerkers of IT'ers zijn voorbeelden van beroepen die niet zelden door mensen uit het buitenland worden uitgeoefend. Ook op het terras, in de supermarkt of het theater word je steeds vaker geholpen door iemand die geen Nederlands spreekt (Witlox, 2023). Groeiende krapte op de arbeidsmarkt met een vergrijzende bevolking en een vraag naar specifieke kennis of vaardigheden, maakt dat werkgevers ook over de grens kunnen kijken bij het zoeken naar personeel. Werknemers, op hun beurt, kijken bij het bepalen van hun carrièrekeuzes ook naar de nabijheid van relevante arbeidsplaatsen. En wie in een grensregio woont, kan daarbij ook het buitenland betrekken. Zeker als die grens geen taalbarrière vormt.

Vrij verkeer van personen en werknemers...

Als één van de oprichters van de Europese Unie (EU) zijn Nederland en België al van oudsher voorvechters van de oorspronkelijke Europese idealen: vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal (Europese Commissie, 2023). Het recht dat EU-burgers hebben om een dienstverband aan te gaan in een andere lidstaat, vrijheid van vestiging, de vrijheid zich te verplaatsen op het grondgebied van de betreffende lidstaat en de vrijheid tot verblijf voor het uitoefenen van een beroep staan hierbij centraal. Het Schengenakkoord, dat in 1995 in werking trad, was hiervoor een belangrijke mijlpaal.

...vindt op allerlei manieren plaats

Wonen en/of werken in het buitenland kent vele verschijningsvormen. Mensen kunnen naar een ander land verhuizen en daar eventueel studeren, een baan accepteren of beroep uitoefenen. Emigratie is daarbij niet altijd noodzakelijk; duizenden studenten en forensen pendelen dagelijks of periodiek tussen hun woonland en Nederland. Dit laatste wordt ook wel grensarbeid of grenspendel genoemd (zie bijvoorbeeld Van der Valk et al., 2020).

Leeswijzer

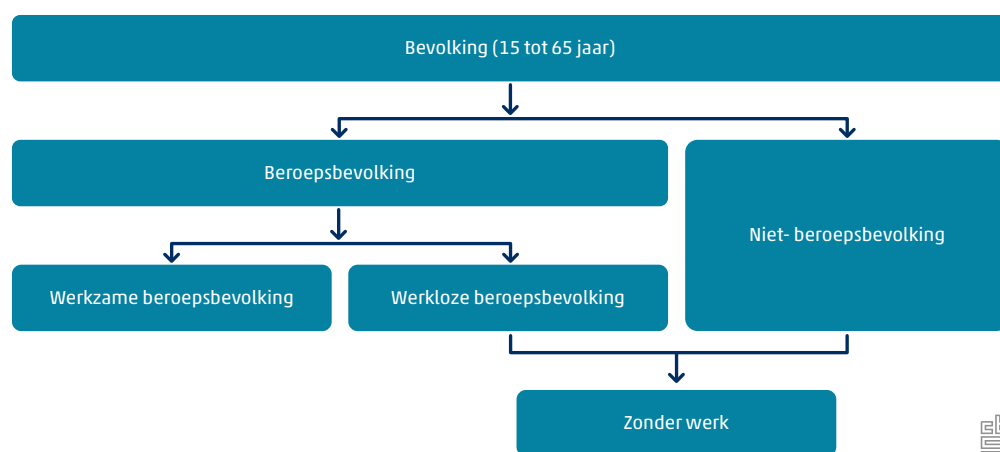
In de voorgaande hoofdstukken van deze Internationaliseringsmonitor viel te lezen dat de Nederlandse en Belgische economie nauw verbonden zijn. Er vindt over en weer veel goederen- en dienstenhandel plaats, waarbij productieketens sterk met elkaar verweven zijn. Eerder is in een Benelux (2019) studie op basis van cijfers uit 2015 de arbeidsmarkt en de economie in Nederland uitgebreid vergeleken met die in de aangrenzende landen, waaronder dus ook België. In dit hoofdstuk onderzoeken we hoe de Nederlandse en Belgische arbeidsmarkt zich tot elkaar verhouden: wat zijn overeenkomsten en verschillen? En: in hoeverre zijn beide arbeidsmarkten met elkaar verweven? In paragraaf 5.2 gaan we daarom eerst in op belangrijke kenmerken van de Nederlandse en Belgische arbeidsmarkt, met een sterke focus op de beroepsbevolking. Arbeidsparticipatie en de kenmerken van werkenden staan hierin centraal. Vervolgens zoomen we in op de verwevenheid tussen beiden arbeidsmarkten. Dit doen we in paragraaf 5.3 met een beschrijving van de groep Belgische ingezetenen van Nederland, en in welke bedrijfstakken Belgische werknemers in Nederland werkzaam zijn (paragraaf 5.4). Paragraaf 5.5 beschouwt eveneens Belgen die in Nederland aan de slag zijn, maar focust op diegenen die dat vanuit België doen (grenspendel). In paragrafen 5.4 en 5.5 worden deze grootheden afgezet tegen deze van andere relevante populaties, bijvoorbeeld het aantal Duitse ingezetenen, grenspendel vanuit Nederland of door andere nationaliteiten.

5.2 Vergelijking tussen de Nederlandse en Belgische beroepsbevolking

Aandeel beroepsbevolking in Nederland stabiel groter

In Nederland behoorde in 2022 gemiddeld 84,7 procent van de bevolking van 15 tot 65 jaar tot de beroepsbevolking, tegenover 70,5 procent in België. Het verschil in deze zogenaamde bruto-arbeidsparticipatie was in de periode 2013–2022 tussen Nederland en België tamelijk stabiel rond de 14 procentpunt. De beroepsbevolking bestaat uit personen die ofwel betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking), of recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking), zie figuur 5.2.1. In Nederland werkte 81,8 procent van de 15- tot 65-jarige bevolking. In België was dit minder, namelijk 66,5 procent. Dit wordt ook wel de netto-arbeidsparticipatie genoemd.

5.2.1 Samenstelling beroepsbevolking

Data arbeidsmarkt

De gegevensbron voor de beroepsbevolking (behalve grenspendelaars) in deze paragraaf is de database van Eurostat met gegevens uit de 'Labour Force Survey (LFS)', die weer ontleend is aan de Arbeidskrachtenenquête voor België en de Enquête beroepsbevolking (EBB) voor Nederland. De cijfers in dit hoofdstuk ontleend aan de Eurostat-database zijn niet allemaal beschikbaar voor de 15- tot 75-jarigen, wel voor de 15- tot 65-jarigen. Daarom is in deze publicatie, anders dan in de reguliere cijfers van het CBS die betrekking hebben op de 15- tot 75-jarigen, consequent gekozen voor 15 tot 65 jaar. De gegevens omvatten de volledige bevolking die in particuliere huishoudens woont, maar niet de bevolking die in collectieve huishoudens woont, zoals tehuizen, instellingen en ziekenhuizen.

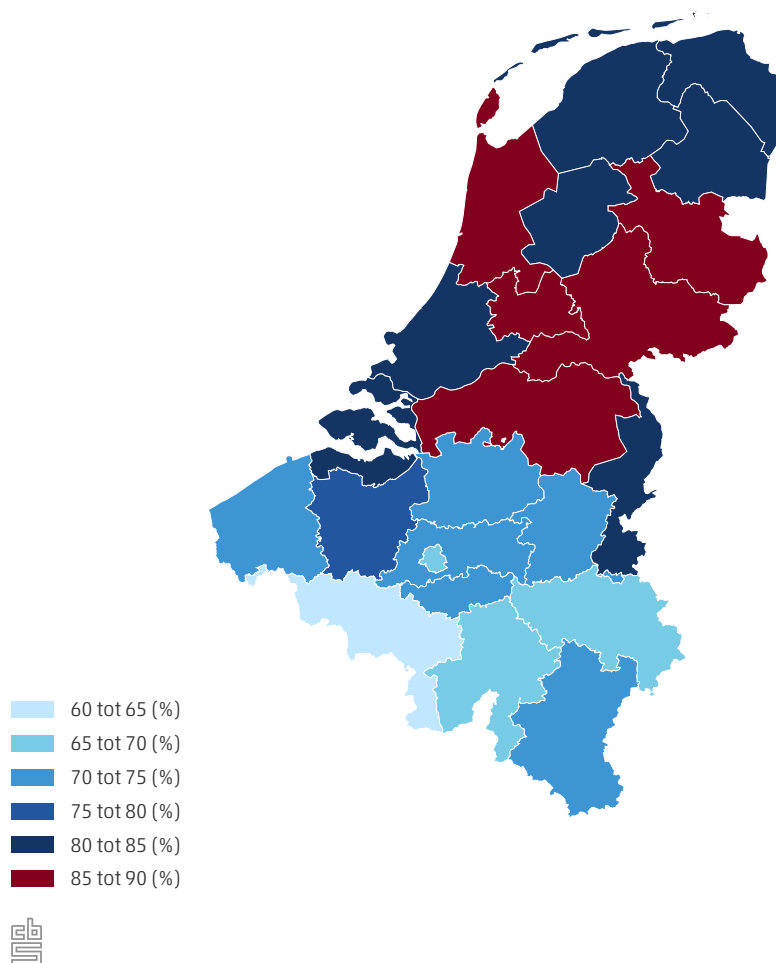
Arbeidsparticipatie Vlaamse Gewest kleinste verschil met Nederland

In 2022 was de bruto-arbeidsparticipatie in Nederland niet alleen hoger dan in België, ook was deze in Nederland gelijkmatiger gespreid over de landsdelen dan in België over de gewesten. In België waren de regionale verschillen in arbeidsparticipatie relatief groot in 2022. Van de gewesten had het Vlaamse Gewest, in het directe grensgebied met Nederland, de hoogste bruto-arbeidsparticipatie met 73,8 procent en het Waalse Gewest de laagste met 65,5 procent. Het cijfer voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest lag daar met 67,7 procent tussenin.

In 2022 had de provincie Hainaut ('Henegouwen') in het Waalse Gewest de laagste bruto-arbeidsparticipatie (62,4 procent). De provincie Oost-Vlaanderen, onderdeel van het Vlaamse Gewest, had de hoogste bruto-arbeidsparticipatie (76,2 procent). In Nederland zijn de regionale verschillen in bruto-arbeidsparticipatie kleiner, zowel tussen de landsdelen als ook tussen de provincies. Voor de landsdelen varieerde het cijfer van 84,4 procent in Noord-Nederland tot 85,1 in Oost-Nederland, op provincieniveau van 81,5 procent in Limburg tot 85,9 procent in Noord-Brabant. De participatie van de doelgroep 25- tot 55-jarigen bedroeg

in het Vlaamse Gewest 89,3 procent en was daarmee nagenoeg zo groot als in Nederland (89,1 procent).

5.2.2 Bruto-arbeidsparticipatie (15 tot 65 jaar), 2022, NUTS2

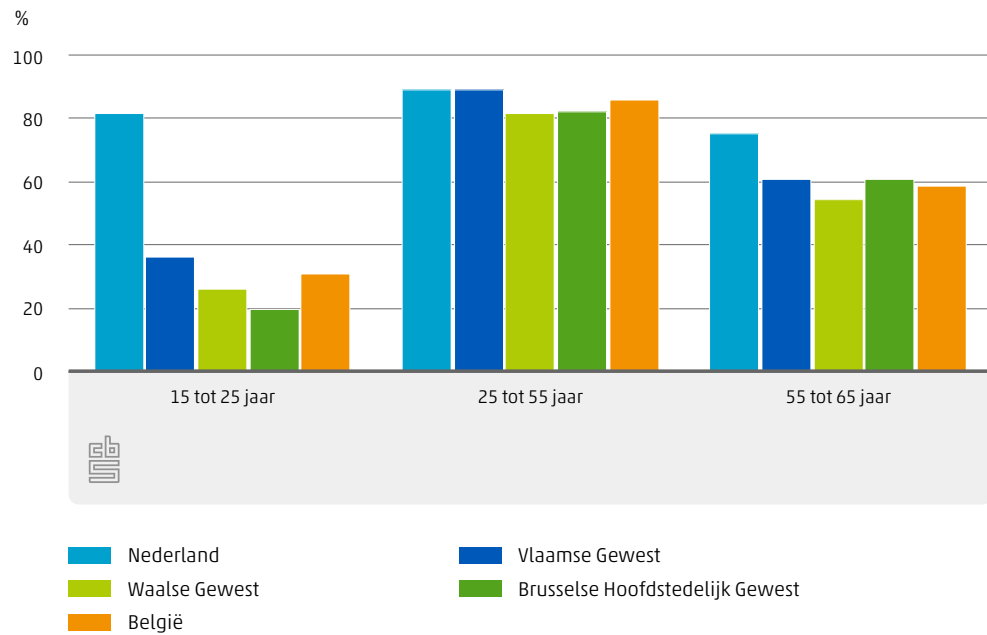

Bron: Eurostat (2024a)

Bruto-arbeidsparticipatie jongeren hoger in Nederland

In Nederland is de bruto-arbeidsparticipatie van jongeren van 15 tot 25 jaar duidelijk hoger dan in België (81,8 tegenover 31,1 procent), zie figuur 5.2.3. Anders dan in België werken jongeren in Nederland vaker naast school of studie. Driekwart van de onderwijsvolgende jongeren heeft betaald werk naast de opleiding of studie. In de leeftijdsgroep 25 tot 55 jaar waren de verschillen in bruto-arbeidsparticipatie tussen Nederland (89,1 procent) en België (86,1 procent) het kleinst. Bij de 55- tot 65-jarigen ging het om 75,3 procent tegenover 58,8 procent.

5.2.3 Bruto-arbeidsparticipatie naar leeftijd, 2022

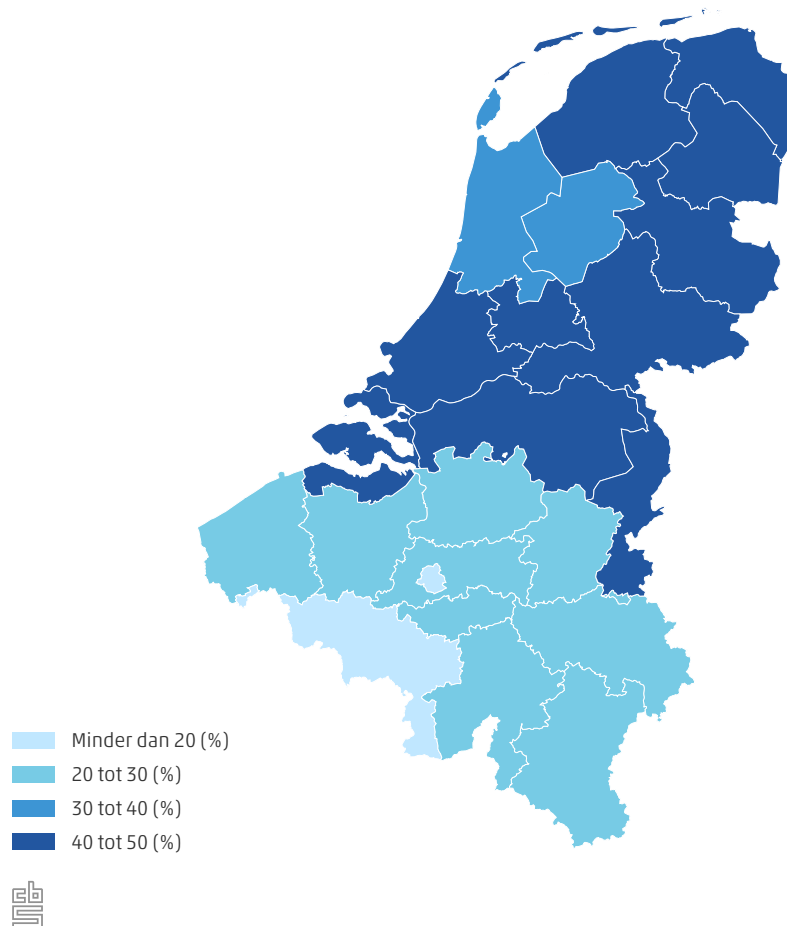
Bron: Eurostat (2024b)

Deeltijdbaan een Nederlands fenomeen

In 2022 werkte in Nederland 81,8 procent van de 15- tot 65-jarigen, in België was dit met 66,5 procent een kleiner aandeel. Hoewel er in België een kleiner aandeel werkzaam is, worden er door de werkenden wel meer uren gewerkt. In Nederland had 42,2 procent van de werkenden volgens eigen opgave een deeltijdbaan, in België 23,8 procent. Deeltijdwerk lag in West-Nederland onder het landelijk gemiddelde (40,1 procent), in Noord-Nederland en Oost-Nederland met 45,9 en 45,0 procent erboven. In België lag het aandeel dat werkzaam was in deeltijd in het Vlaamse Gewest boven het landelijk gemiddelde (25,1 procent), in het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest eronder (19,8 en 22,5 procent).

Voorals vrouwen hebben een deeltijdbaan. 63,0 procent van de werkende vrouwen in Nederland in 2022 werkte in deeltijd, voor de werkende mannen was dit 23,3 procent. Vergelijkbare cijfers voor België waren 38,4 procent vrouwen werkzaam in deeltijd en 10,8 procent mannen werkzaam in deeltijd.

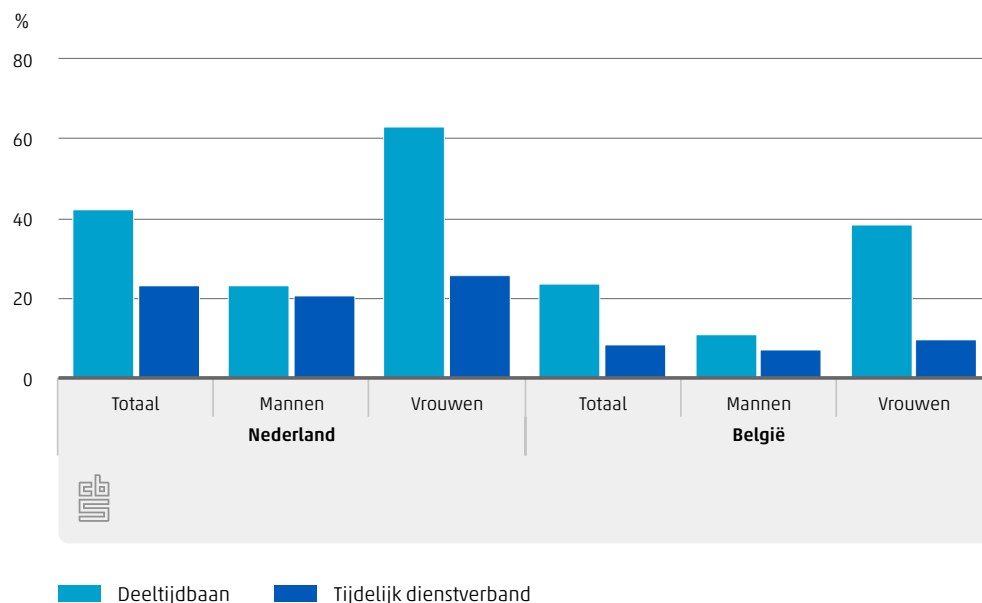
5.2.4 Aandeel werkzaam in deeltijd (15 tot 65 jaar), 2022, NUTS2

Ook tijdelijk dienstverband komt in Nederland vaker voor

Werkenden in Nederland werkten bijna drie keer zo vaak in een tijdelijk dienstverband in vergelijking met België (23,2 procent tegenover 8,3 procent). Aan een tijdelijk dienstverband ligt een contract van bepaalde duur ten grondslag. Een dergelijk contract onderscheidt zich van een vast dienstverband, dat van onbepaalde duur is. Naar geslacht verschillen de percentages tijdelijk werk tussen Nederland en België in ongeveer dezelfde mate als tussen de landen totaal. Het zijn vooral de jongeren van 15 tot 25 jaar die in een tijdelijk dienstverband werken, hetgeen voor starters op de arbeidsmarkt niet verrassend is. In Nederland lag het aandeel met een tijdelijk dienstverband in deze leeftijdscategorie hoger dan in België (58,3 procent tegenover 47,4 procent). Van de werkenden in de leeftijd 25 tot 55 jaar had in Nederland 18,0 procent een tijdelijk contract, in België 6,0 procent, bij de 55-tot 65-jarigen was dit respectievelijk 8,2 en 2,7 procent.

5.2.5 Werkend in een deeltijdbaan of tijdelijk dienstverband (15 tot 65 jaar), 2022

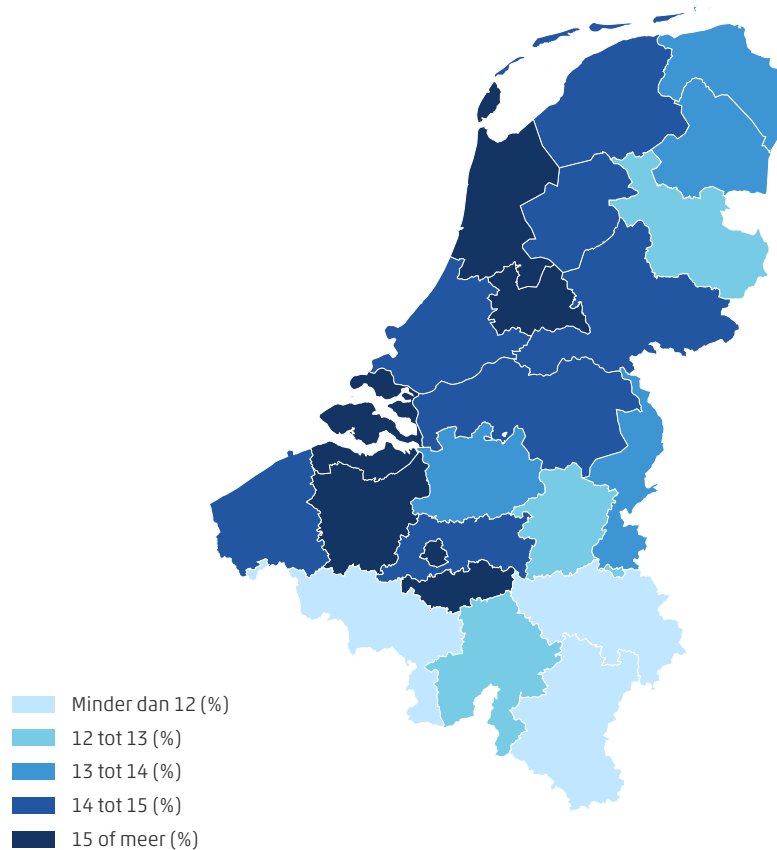

Bron: Eurostat (2024d)

Kleine verschillen in aandeel zelfstandigen tussen Nederland en België

Het percentage werkenden dat als zelfstandige werkt, verschilt minder sterk dan deeltijdwerk en tijdelijke dienstverbanden tussen Nederland en België. Dit ligt voor Nederland op 15,2 procent, voor België op 14,3 procent. In Noord-, Oost- en Zuid-Nederland was ongeveer 14 procent als zelfstandige werkzaam, in West-Nederland 16,3 procent. In het Vlaamse Gewest lag het zelfstandigenpercentage op 14,8, in het Waalse Gewest was dit met 12,9 procent het laagst.

5.2.6 Aandeel werkzaam als zelfstandige (exclusief meewerkend gezinslid) (15 tot 65 jaar), 2022, NUTS2

Bron: Eurostat (2024e)

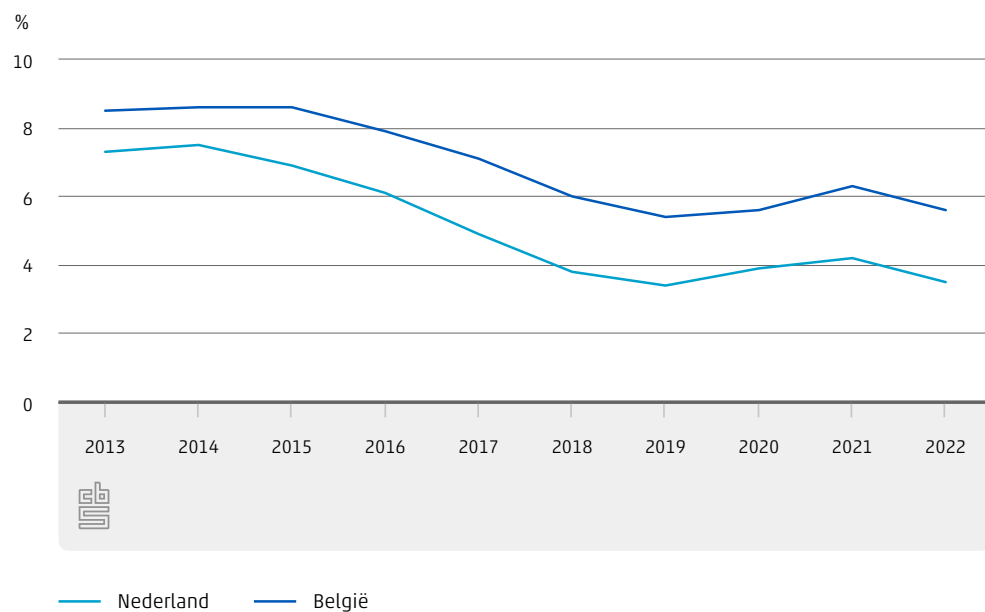
3,5% Nederlandse
beroepsbevolking werkloos tegenover
5,6% in België

Werkloosheid hoger in België

Van 2013 tot en met 2022 lag het werkloosheidspercentage in Nederland lager dan in België. In 2022 was van de beroepsbevolking van 15 tot 65 jaar 3,5 procent werkloos tegenover 5,6 procent in België. De werkloosheid in het Vlaamse Gewest was met 3,2 procent laag voor België. De werkloosheidspercentages voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en voor het Waalse Gewest lagen met respectievelijk 11,5 en 8,4 procent duidelijk hoger.

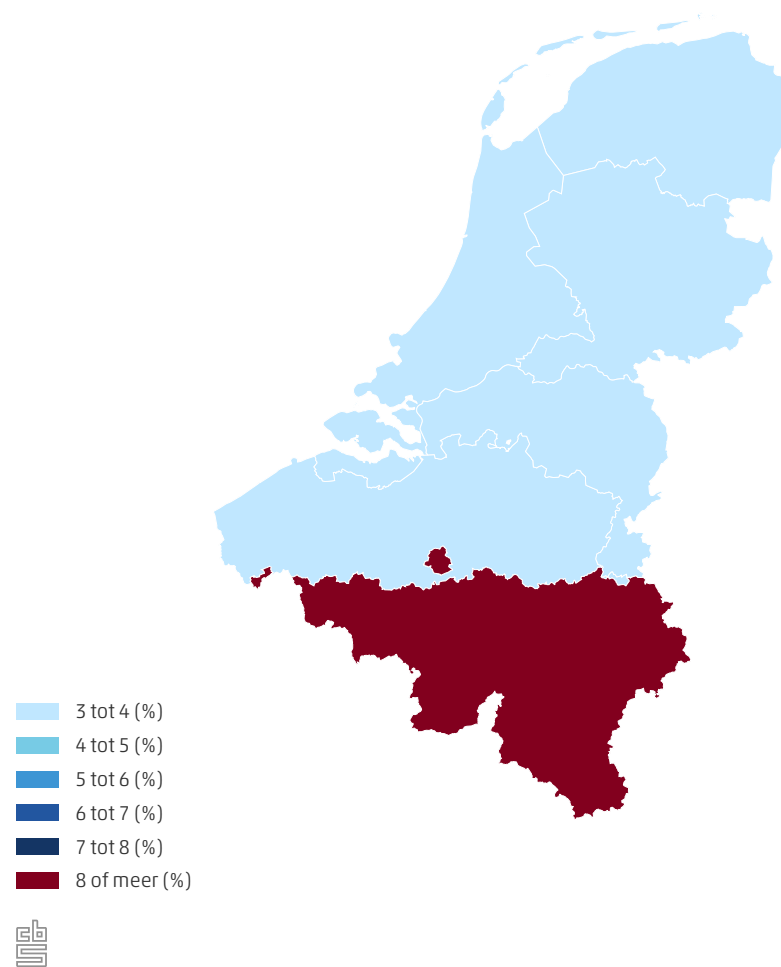
5.2.7 Werkloosheid (15 tot 65 jaar)¹⁾

Bron: Eurostat (2024f)

¹⁾ Als percentage van de beroepsbevolking.

5.2.8 Werkloosheidspercentage (15 tot 65 jaar), 2022, NUTS1

Bron: Eurostat (2024g)

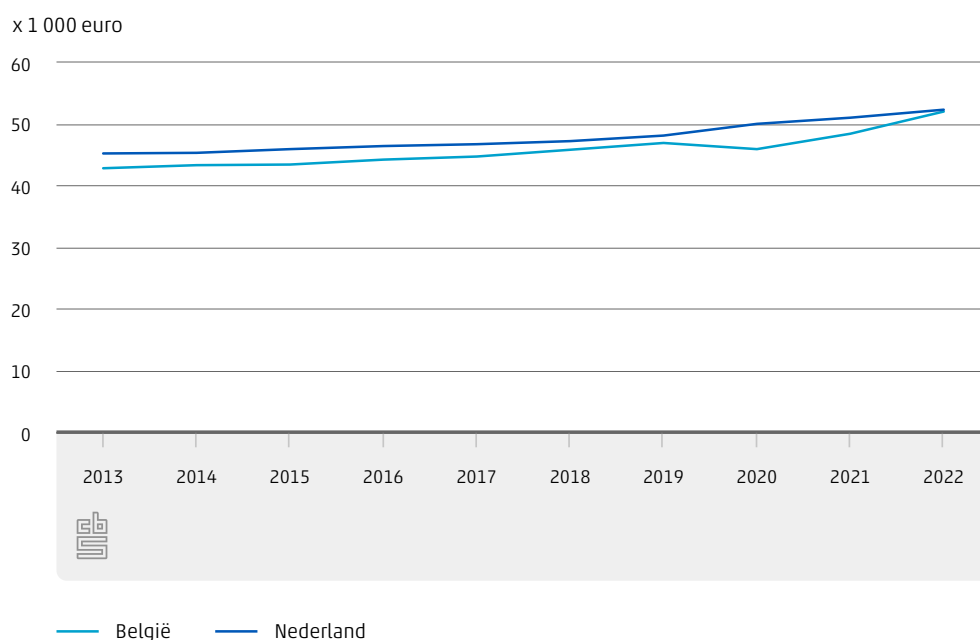
Gemiddeld jaarloon gelijkgetrokken in 2022

Van 2013 tot en met 2021 lag het gemiddeld jaarloon in Nederland hoger dan in België. In 2022 is het verschil (nagenoeg) verdwenen. Het gemiddeld jaarinkomen van beide landen per voltijdequivalent werknemer bedroeg in 2022 52 duizend euro.

Data gemiddeld jaarloon

De gegevensbron voor de gemiddelde jaarlonen zijn de Nationale Rekeningen van Nederland en België. De cijfers zijn ontleend aan de databank van de OESO. Het gemiddeld jaarloon is berekend per voltijdequivalent werknemer, door de totale loonsom op basis van de Nationale Rekeningen te delen door het gemiddeld aantal werknemers en vervolgens te vermenigvuldigen met de verhouding tussen het gemiddeld gebruikelijk aantal uren per voltijdequivalent werknemer en het gemiddeld gebruikelijk aantal uren per week voor alle werknemers.

5.2.9 Gemiddeld jaarloon

Bron: OESO (2023)

5.3 Belgen in Nederland

Op 1 januari 2023 woonden er ongeveer 17,8 miljoen mensen in Nederland. Ruim 1,4 miljoen van deze inwoners had een andere nationaliteit¹⁾ dan de Nederlandse. Van deze groep komt bijna de helft uit een ander EU-land. De grootste groep met een andere dan de Nederlandse nationaliteit in Nederland, zijn de bijna 187 duizend Polen. Na de Russische

¹⁾ Personen kunnen meerdere nationaliteiten hebben. Om dubbeltellingen te voorkomen wordt in statistische overzichten aan personen die meerdere nationaliteiten hebben slechts één nationaliteit toegekend. Daartoe worden prioriteringsregels gesteld. Die komen erop neer dat iemand met de Nederlandse nationaliteit in de statistiek steeds Nederlander is. Voor mensen die niet de Nederlandse nationaliteit bezitten, geldt de volgorde:

inval in Oekraïne in februari 2022 zijn de Oekraïners de op een na grootste groep geworden, gevolgd door respectievelijk Turken, Duitsers, Syriërs, Bulgaren, Italianen, Indiërs, Roemenen, Spanjaarden, Britten en Chinezen. Met ruim 39 duizend personen vormden Belgen in omvang de 13^e groep niet-Nederlanders woonachtig in Nederland.

Bijna 40 duizend Belgen woonachtig in Nederland begin 2023

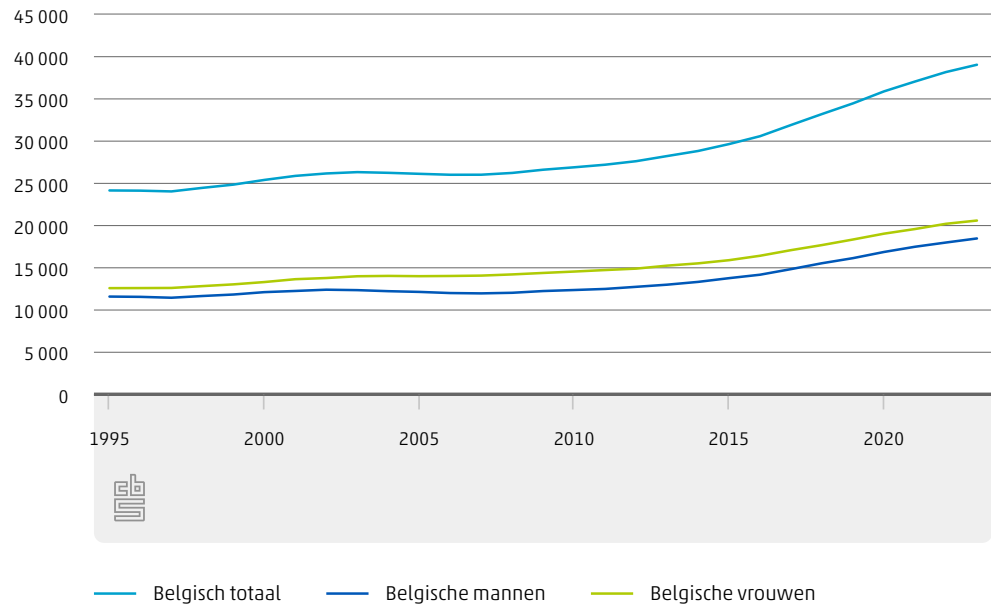
In figuur 5.3.1 wordt het aantal inwoners in Nederland met de Belgische nationaliteit weergegeven voor de periode 1995–2023. Hieruit blijkt dat het aantal Belgen dat woonachtig is in Nederland van 1995 tot ongeveer 2010 vrij stabiel was: rond de 25 duizend. Daarna is dit aantal gestegen naar ruim 39 duizend op 1 januari 2023. Een van de mogelijke verklaringen hiervoor, is de actieve werving door makelaars van potentiële Belgische woningkopers in Zeeuws-Vlaanderen sinds 2011, waardoor het aantal Belgen dat zich in die streek vestigt toeneemt (Van der Werf, 2021). Tussen 2014 en 2023 vestigden zich ruim 2,3 duizend Belgen in Zeeuws-Vlaanderen, een toename van 39 procent (CBS, 2023a). Daarnaast valt de groei van de Belgische bevolking over deze periode in de COROP-gebieden op: Groot-Amsterdam (+1 700 inwoners; +74 procent), West-Noord-Brabant (+1 200; +44 procent), Zuid-Limburg (+700; +29 procent), Groot-Rijnmond (+700; +45 procent) en Utrecht (+500; +37 procent). In deze regio's zijn veel Belgische multinationals gevestigd (CBS, 2022). Tussen 2015 en 2020 steeg het aantal Belgische multinationals in Nederland met 34 procent van 1 140 naar 1 530 (CBS, 2022). Op gemeenteniveau is er naast deze trends ook een duidelijke toename van het aantal Belgen te zien in typische studentensteden als Wageningen, Delft en Groningen (CBS, 2023a). Dit geldt ook voor de Zeeuwse gemeentes Middelburg en Reimerswaal.

Meer Belgische vrouwen dan mannen woonachtig in Nederland

Slechts 0,16 procent van alle inwoners in Nederland had in 1995 de Belgische nationaliteit. Over de tijd is dit aandeel gestegen naar 0,22 procent in 2023. Er wonen iets meer Belgische vrouwen dan mannen in Nederland, zie figuur 5.3.1. Gemiddeld over de periode 1995–2023 was 53 procent van de inwoners met de Belgische nationaliteit vrouw.

nationaliteit van één van de Benelux-landen (België, Nederland en Luxemburg), nationaliteit van een staat binnen de Europese Unie, andere Europese nationaliteit, niet-Europese nationaliteit.

5.3.1 Aantal inwoners in Nederland met de Belgische nationaliteit

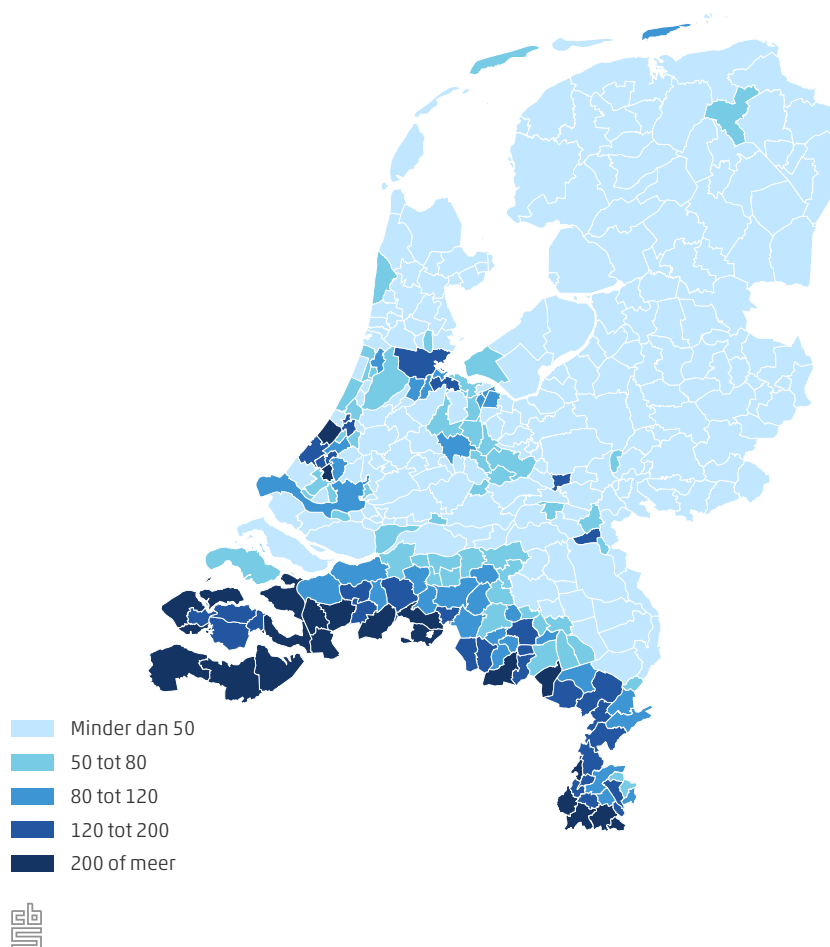

Belgen wonen in heel het land, hoge concentraties aan grens en in Randstad

In figuur 5.3.2 is de concentratie-index van inwoners met de Belgische nationaliteit per gemeente afgebeeld op 1 januari 2023. Deze concentratie-index voor een gemeente is de verhouding tussen het percentage Belgische inwoners in de gemeente en het percentage Belgen in de totale bevolking van Nederland, vermenigvuldigd met 100. Belgen zijn vrijwel in heel Nederland woonachtig: in slechts twee van de 342 Nederlandse gemeenten woonde geen enkele Belg. De concentratie Belgen is hoger in gemeenten aan of nabij de grens met België, in de Randstad en in studentensteden als Delft en Wageningen. Ook in 2006 was dit al het geval (CBS, 2008).

In Terneuzen wonen in absolute zin de meeste Belgen, gevolgd door Amsterdam. Beide gemeenten tellen meer dan 3,3 duizend inwoners met de Belgische nationaliteit. De top 5 gemeenten met de meeste Belgische inwoners wordt verder gevormd door de gemeenten Hulst en Sluis, net als Terneuzen gelegen in Zeeuws-Vlaanderen, en het nabijgelegen Noord-Brabantse Woensdrecht, dat zich direct boven Antwerpen bevindt. Zeeuws-Vlaanderen is in trek bij Belgische woningzoekenden, met name door de in vergelijking met Vlaanderen lage woningprijzen aldaar (Van der Werf, 2021). In de drie bovengenoemde gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen en Woensdrecht tezamen woont meer dan een kwart van de Belgen in Nederland. In de top 10 staan verder Den Haag, Maastricht, Rotterdam, Utrecht en Eindhoven. Werk, studie of een al in Nederland wonende partner zijn belangrijke redenen voor Belgen om zich in Nederland te vestigen (CBS, 2023b). Voor Belgische mannen is werk vaker een motief dan voor Belgische vrouwen. Belgische vrouwen komen dan weer vaker naar Nederland om te studeren. Ongeveer evenveel Belgische mannen als vrouwen vestigen zich vanwege een partner in Nederland.

5.3.2 Concentratie index inwoners met Belgische nationaliteit, 2023¹⁾

¹⁾ De concentratie-index voor een gemeente is de verhouding tussen het percentage Belgische inwoners in de gemeente en het percentage Belgen in de totale bevolking van Nederland, vermenigvuldigd met 100.

5.4 Belgische werknemers in Nederland

Deze paragraaf beschrijft een aantal achtergrondkenmerken van Belgische werknemers in Nederland, ongeacht hun woonland. Met werknemers worden hier personen bedoeld die in Nederland werken en onder de Nederlandse sociale zekerheidswetgeving vallen; zzp'ers en overige zelfstandigen vallen buiten deze groep. Van deze groep bekijken we onder meer de leeftijdsopbouw, in welke sectoren zij werkzaam zijn, en wat hun uurloon is. Deze statistieken worden vergeleken met die van Duitse werknemers in Nederland en werknemers met de Nederlandse nationaliteit. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens voor het jaar 2022.

Belgische werknemers relatief vaak werkzaam in industrie

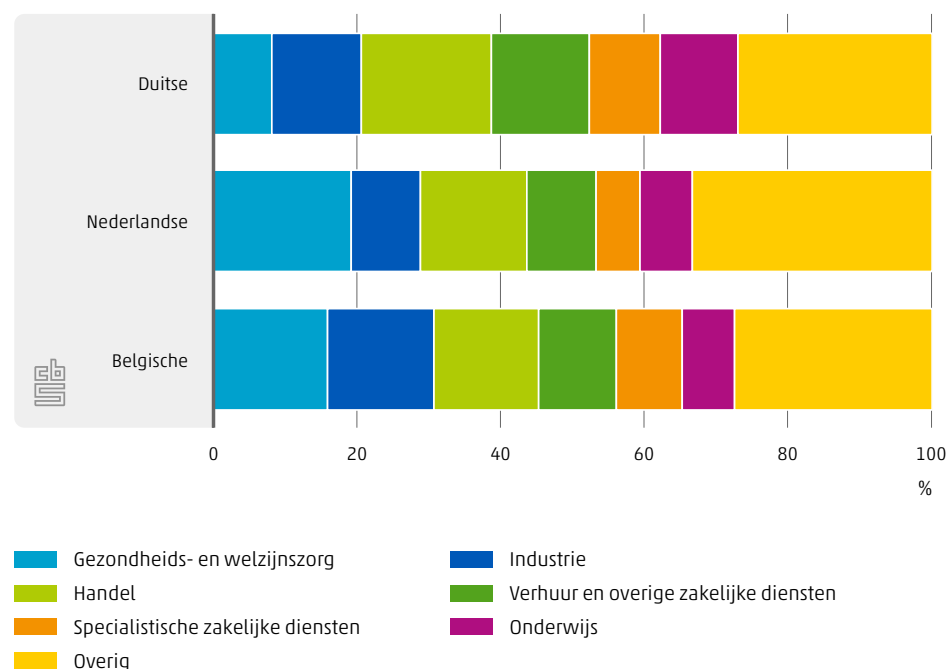
In 2022 werkten een kleine 30 duizend werknemers met de Belgische nationaliteit in Nederland. In hetzelfde jaar waren ruim 48 duizend Duitse werknemers in Nederland werkzaam. Werknemers met de Belgische nationaliteit zijn vaker werkzaam in de Nederlandse industrie (15 procent) dan werknemers met de Nederlandse nationaliteit (nog

geen 10 procent), zie figuur 5.4.1. Ook Duitsers werken in Nederland vaker in de industrie dan Nederlanders: ruim 12 procent van de Duitse werknemers is werkzaam in die bedrijfstak. Belgen werkzaam in de Nederlandse industrie zijn vaker dan Nederlanders actief in de machine-, chemische, of auto- en aanhangwagenindustrie. Nederlanders werken binnen de industrie, net als Duitse werknemers in Nederland, het vaakst in de voedingsmiddelenindustrie. Ook Duitse werknemers werken iets vaker dan Nederlanders in de machine-industrie.

Het grootse aandeel van de Belgische werknemers werkt echter in de gezondheids- en welzijnszorg: 16 procent. Van de Nederlandse werknemers is ruim 19 procent werkzaam in deze bedrijfstak. Duitse werknemers zijn opvallend minder vaak werkzaam in de gezondheidszorg: ruim 8 procent van de Duitsers werkzaam in Nederland werkt in deze bedrijfstak. Zowel Belgen als Duitsers werkzaam binnen de gezondheids- en welzijnszorg in Nederland zijn vaker dan hun Nederlandse collega's werkzaam in de gezondheidszorg, bijvoorbeeld in ziekenhuizen, en minder vaak in de verpleging of welzijnszorg.

Belgen zijn vrijwel even vaak actief in de bedrijfstak handel als Nederlanders: respectievelijk 14,6 en 14,7 procent. Duitsers zijn opvallend vaak werkzaam in deze bedrijfstak. Ruim 18 procent van de Duitse werknemers in Nederland werkt in de handel. Binnen de zakelijke dienstverlening – verhuur en overige zakelijke diensten, en specialistische zakelijke diensten – zijn relatief veel Belgische werknemers in dienst: bijna één op de vijf werknemers met de Belgische nationaliteit werkzaam in Nederland werkt in een van deze twee bedrijfstakken. Dit geldt nog sterker voor Duitsers werkzaam in Nederland: bijna een kwart van deze groep werkt in een van de twee bedrijfstakken in de zakelijke dienstverlening. Ter vergelijking: van de Nederlandse werknemers is een kleine 16 procent actief in deze bedrijfstakken.

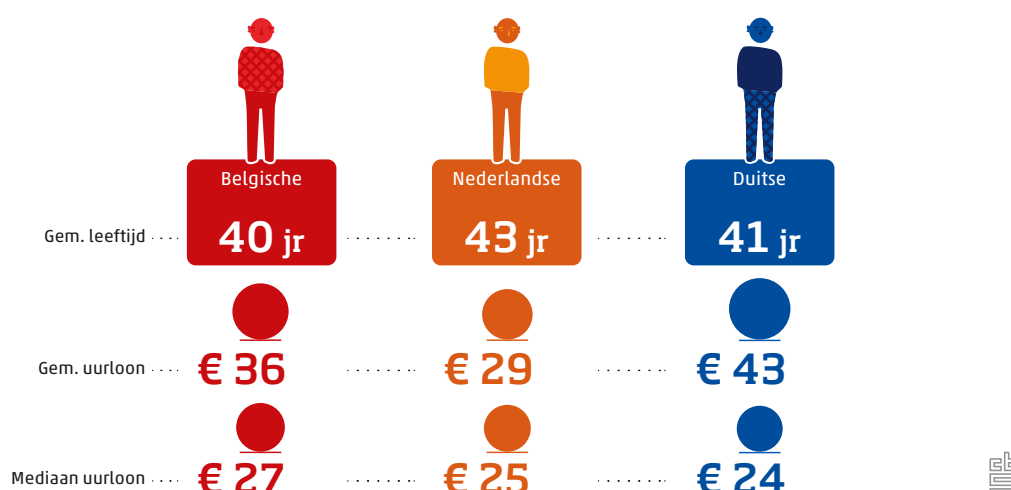
5.4.1 Werknemers per bedrijfstak naar nationaliteit, 2022

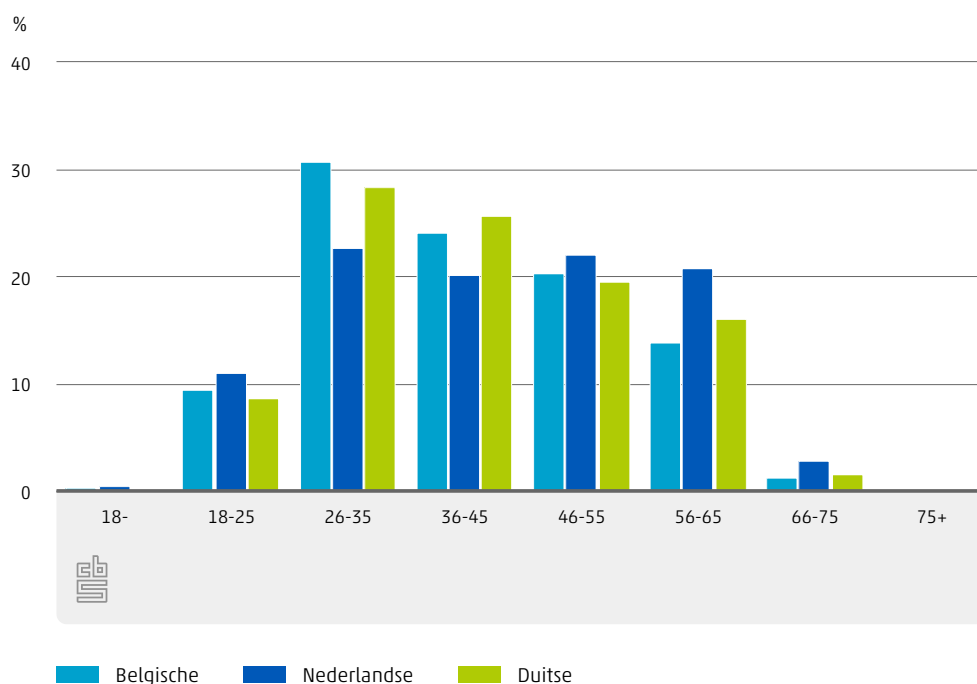
Relatief veel jonge Belgische werknemers in Nederland

De gemiddelde leeftijd van Belgische werknemers in Nederland is afgerond 40 jaar, zie figuur 5.4.2. Ze zijn daarmee net wat jonger dan hun Nederlandse (43 jaar) en Duitse (41 jaar) collega's. Meer dan de helft van de Belgische werknemers (54,8 procent) valt in de leeftijdscategorieën 26 tot en met 35 jaar (30,7 procent) of 36 tot en met 45 jaar (24,1 procent). Eén op de vijf Belgische werknemers is tussen de 46 en 55 jaar oud, wat vergelijkbaar is met Nederlandse en Duitse werknemers (figuur 5.4.3). In de leeftijdscategorie 56–65 jaar zijn de verschillen tussen de nationaliteiten groter. Meer dan één op de vijf Nederlandse werknemers valt in deze categorie. Van de Belgische werknemers is dit een krappe 14 procent en van de Duitse werknemers 16 procent.

5.4.2 Leeftijd en uurloon naar nationaliteit, 2022

5.4.3 Werknemers naar leeftijdsgroep per nationaliteit, 2022

Belgen verdienen goed, vooral in industrie, zakelijke dienstverlening en handel

Belgische werknemers verdienen in Nederland per uur gemiddeld 7 euro meer dan Nederlandse werknemers, zie figuur 5.4.2. In 2022 was het gemiddelde uurloon van Belgen in Nederland 36 euro. Nederlandse werknemers verdienen gemiddeld 29 euro per uur. Het uurloon van Duitse werknemers lag gemiddeld nog een stuk hoger dan dat van Belgische werknemers, namelijk op 43 euro. Als we naar het mediane uurloon kijken dan zijn de verschillen een stuk kleiner. Het mediane uurloon van Nederlandse werknemers lag in 2022 op 25 euro. Dat van Belgen was 2 euro hoger en dat van Duitsers 1 euro lager (figuur 5.4.2). De grote verschillen in gemiddeld uurloon tussen Belgen, Duitsers en Nederlanders kunnen we dus voor een deel verklaren door grote uitschieters naar boven. Een relatief klein aantal zeer goed verdienende Duitsers haalt het gemiddelde uurloon van de Duitse werknemers omhoog, terwijl het uurloon van de meeste Duitse werknemers in Nederland lager ligt dan dat van Nederlanders en Belgen. Dat laatste blijkt uit het lagere mediane uurloon.

In tabel 5.4.4 zijn de gemiddelde leeftijd, het gemiddelde en mediane uurloon en het aandeel werknemers per bedrijfstak en nationaliteit weergegeven voor de zes grootste bedrijfstakken naar aandeel werknemers. In deze bedrijfstakken werkt bijna driekwart van de werknemers met de Belgische nationaliteit, bijna driekwart van de werknemers met de Duitse nationaliteit en ruim twee derde van de Nederlandse werknemers (zie ook figuur 5.4.1). Uit tabel 5.4.4 komt naar voren dat Belgische werknemers vooral in de industrie, specialistische zakelijke diensten en handel gemiddeld meer per uur verdienen dan hun Nederlandse collega's. In de overige sectoren zijn de verschillen (veel) kleiner.

Het grootste verschil vinden we in de industrie. In deze bedrijfstak verdienen Belgische werknemers gemiddeld bijna 11 euro meer dan Nederlandse werknemers. Het verschil in gemiddelde leeftijd is ook het grootst in deze bedrijfstak: Belgen (41,6 jaar) zijn in deze bedrijfstak gemiddeld 4,6 jaar jonger dan Nederlanders (46,2 jaar). Ook in de specialistische zakelijke diensten (46,7 euro) en in de handel (33,3 euro) ligt het uurloon van Belgische werknemers ongeveer 10 euro hoger dan dat van Nederlandse (respectievelijk 36,4 en 23,7 euro).

Het gemiddelde uurloon van Duitsers werkzaam in die twee laatstgenoemde bedrijfstakken is opmerkelijk hoger: respectievelijk 50,8 en 73,1 euro. Dit komt door een relatief kleine groep die dat jaar een hoge tot zeer hoge (bijzondere) beloning voor hun werkzaamheden kregen. Opvallend is dat het mediane uurloon van Duitse werknemers in alle bedrijfstakken, behalve in de specialistische zakelijke diensten, lager dan dat van Belgische werknemers ligt.

5.4.4 Leeftijd, uurloon en aandeel werknemers naar nationaliteit en bedrijfstak, 2022

	Gemiddelde leeftijd	Gemiddeld uurloon	Mediaan uurloon	Aandeel werknemers
Bedrijfstak	jaar	euro	euro	%
<i>Gezondheids- en welzijnszorg</i>				
Belgische nationaliteit	40,7	33,5	29,2	16,0
Duitse nationaliteit	44,9	34,6	28,1	8,3
Nederlandse nationaliteit	43,7	28,9	27,0	19,2
<i>Industrie</i>				
Belgische nationaliteit	41,6	42,0	31,2	14,9
Duitse nationaliteit	43,9	37,1	26,5	12,3
Nederlandse nationaliteit	46,2	31,3	26,2	9,8
<i>Handel</i>				
Belgische nationaliteit	40,0	33,3	22,6	14,6
Duitse nationaliteit	40,0	73,1	20,7	18,2
Nederlandse nationaliteit	40,3	23,7	19,1	14,7
<i>Verhuur en overige zakelijke diensten</i>				
Belgische nationaliteit	37,0	22,5	18,8	10,7
Duitse nationaliteit	39,5	22,3	18,0	13,6
Nederlandse nationaliteit	39,4	21,5	18,7	9,5
<i>Specialistische zakelijke diensten</i>				
Belgische nationaliteit	37,6	46,7	29,7	9,1
Duitse nationaliteit	38,1	50,8	30,3	9,9
Nederlandse nationaliteit	40,7	36,4	28,1	6,2
<i>Onderwijs</i>				
Belgische nationaliteit	40,1	37,7	35,8	7,5
Duitse nationaliteit	39,1	34,0	30,8	10,8
Nederlandse nationaliteit	44,5	34,8	35,2	7,4

Belgische werknemers zijn vaker man

Hoewel Belgische inwoners van Nederland vaker vrouw zijn, zijn Belgische werknemers werkzaam in Nederland vaker man (54,5 procent; tabellen 5.4.5 en 5.4.6). Daarbij valt op dat het verschil in gemiddeld uurloon tussen Belgische en Nederlandse mannen aanmerkelijk groter is dan dat tussen Belgische en Nederlandse vrouwen: Belgische mannen verdienen gemiddeld 8,81 euro per uur meer dan Nederlandse mannen, terwijl het uurloon van Belgische vrouwen gemiddeld 3,38 euro hoger ligt dan dat van Nederlandse vrouwen.

5.4.5 Leeftijd en uurloon van mannen naar nationaliteit, 2022

	Belgische	Nederlandse	Duitse
Gemiddelde leeftijd (jaar)	40,35	42,95	41,79
Gemiddeld uurloon (euro)	40,35	31,54	56,64
Mediaan uurloon (euro)	27,78	26,12	25,00
Aandeel (%)	54,50	50,80	48,30

5.4.6 Leeftijd en uurloon van vrouwen naar nationaliteit, 2022

	Belgische	Nederlandse	Duitse
Gemiddelde leeftijd (jaar)	40,15	42,59	40,60
Gemiddeld uurloon (euro)	30,37	26,99	29,29
Mediaan uurloon (euro)	25,59	24,82	23,35
Aandeel (%)	45,50	49,20	51,70

Het relatief grote verschil in uurloon tussen Belgische en Nederlandse mannen kan verklaard worden door het feit dat Belgische mannen vaker dan Belgische vrouwen werkzaam zijn in de industriële sector. Ruim één vijfde van de mannelijke Belgische werknemers werkt in deze bedrijfstak. Vrouwelijke werknemers met de Belgische nationaliteit werken dan weer vaker in de gezondheids- en welzijnszorg: meer dan een kwart van de Belgische vrouwen is werkzaam in deze bedrijfstak. Het uurloon in de gezondheidszorg (tabel 5.4.4) is lager dan het gemiddelde uurloon (figuur 5.4.2). In de industrie is dit juist hoger.

5.5 Grenspendel tussen Nederland en België

In de voorgaande paragraaf werden de Belgische werknemers in Nederland uitgelicht. Ongeveer de helft van deze Belgische werknemers woont in Nederland, de andere helft steekt periodiek de grens over om in Nederland te werken. Deze inkomende grenspendelaars komen in deze paragraaf aan bod, net als grenspendelaars vanuit Nederland naar België. Cijfers over grenspendel en andere arbeidsmarktindicatoren over grensregio's zijn te vinden op het Internetportal [Grensdata](#).

Vershil tussen inkomende grenspendelaars en arbeidsmigranten uit het buurland

Om het verschil tussen inkomende grenspendelaars en arbeidsmigranten uit te leggen, zijn de volgende kenmerken van belang: werkland, woonland en nationaliteit. Als voorbeeld laten we mensen zien die in Nederland werkzaam zijn. Zij kunnen in Nederland, België of een ander land wonen, en de Nederlandse, Belgische of andere nationaliteit hebben. Figuur 5.5.1 stelt de verschillende categorieën visueel voor. Belgische arbeidsmigranten zijn mensen met de Belgische nationaliteit die wonen én werken in Nederland (aan bod gekomen in paragraaf 5.4). Inkomende grenspendelaars werken in Nederland als werknemer maar wonen in België. Zij kunnen de Belgische nationaliteit hebben, maar ook de Nederlandse of zelfs een andere nationaliteit. Alle drie de categorieën in de bovenste rij rekenen we dan ook tot de inkomende grenspendelaars uit België.

5.5.1 Grenspendelaars versus arbeidsmigranten

 Werkland Nederland	Belgische nationaliteit	Nederlandse nationaliteit	Overige nationaliteit
 Woonland België	Belgische grens- pendelaars	Nederlandse grens- pendelaars	Overige grens- pendelaars
 Woonland Nederland	Belgische arbeids- migranten	-	Overige arbeids- migranten

Tot slot is het van belang te realiseren dat de categorie werknemers in Nederland met de Belgische nationaliteit meer is dan de Belgische arbeidsmigranten en Belgische grenspendelaars alleen. Zo zijn er ook mensen met de Belgische nationaliteit die in Nederland werken maar noch in Nederland, noch in België wonen (maar bijvoorbeeld in Duitsland). Dit zijn geen Belgische arbeidsmigranten, en geen grenspendelaars vanuit België. Dit betreft echter een kleine groep.

42 duizend grenspendelaars vanuit
België naar Nederland in 2021

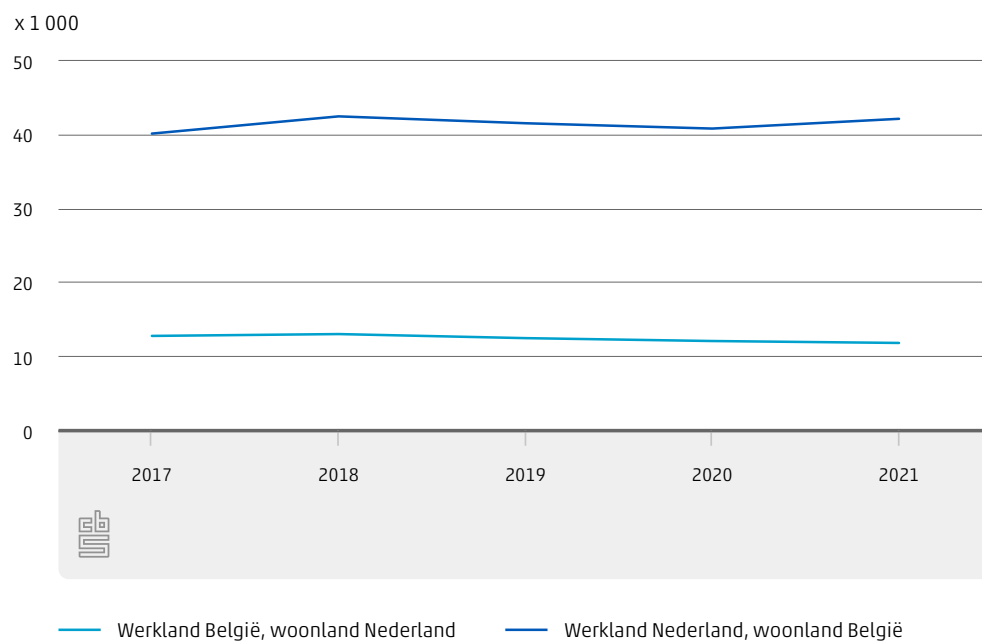
Het totaal aantal inkomende grenspendelaars²⁾ in Nederland vanuit België bedroeg ruim 42 duizend in 2021, zie figuur 5.5.2. Dit aantal is vrijwel stabiel over de tijd sinds 2017. Van de grenspendelaars had in 2019 de meerderheid de Nederlandse nationaliteit (56 procent) en 36 procent de Belgische nationaliteit, zie figuur 5.5.3.³⁾ Voor deze Nederlandse pendelaars geldt dat het in een groot deel van de gevallen gaat om Nederlanders die in België zijn gaan wonen en in Nederland hun baan hebben gehouden of gevonden.

²⁾ Een grenspendelaar is eenieder die onderweg van zijn/haar woonplaats naar de werkplek een landsgrens passeert. Een beperking op basis van hoe vaak deze grens gepasseerd wordt, is in dit geval niet meegenomen. De werknemer moet in het land waar hij werkt onder de sociale zekerheidswetgeving vallen. In deze paragraaf betreft het enkel werknemers en dus geen zzp'ers en overige zelfstandigen.

³⁾ Voor België is de onderverdeling naar nationaliteit gebaseerd op de cijfers over verslagjaar 2019 omdat geen cijfers over recentere jaren beschikbaar zijn.

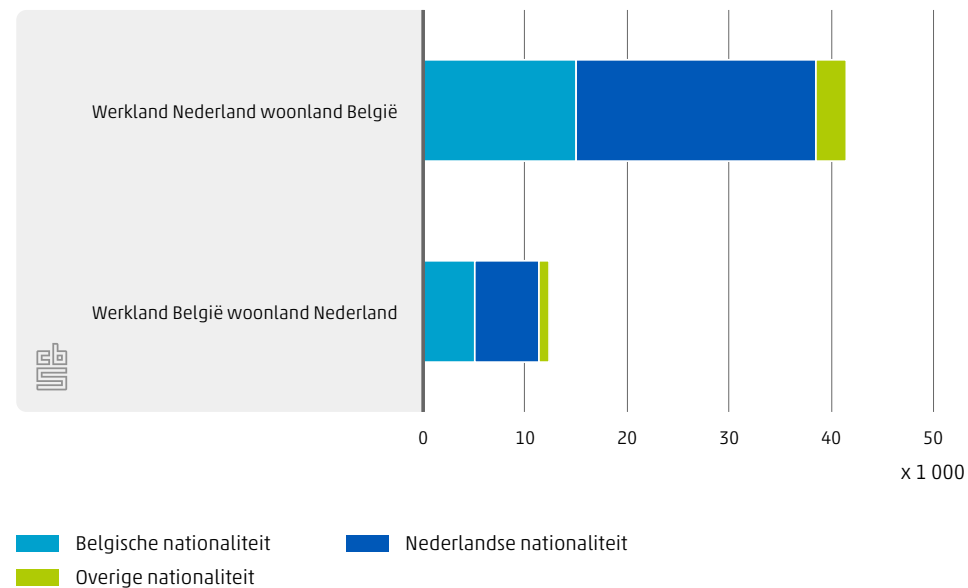
Omgekeerd is het aantal grenspendelaars vanuit Nederland naar België met circa 12 duizend in 2021 een stuk lager. Dit aantal daalde licht sinds 2017. Hiervan had in 2019 circa de helft de Nederlandse nationaliteit en ruim 40 procent de Belgische.

5.5.2 Grenspendelaars in Nederland en België

Bron: Grensdata (2024a)

5.5.3 Grenspendelaars in Nederland en België naar nationaliteit, 2019

Bron: Grensdata (2024a)

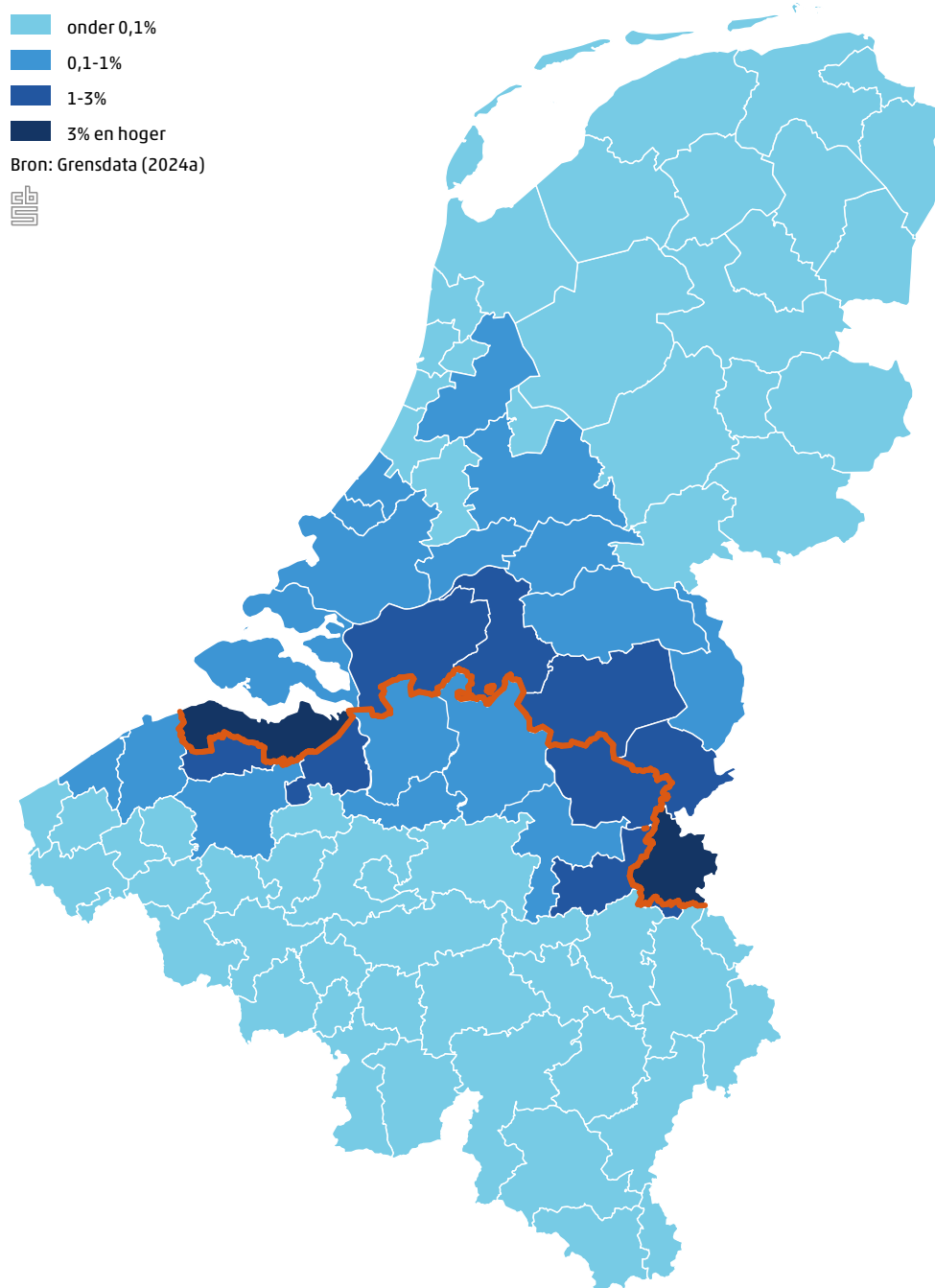
Grote regionale verschillen in mate van grenspendel

Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg hebben het hoogste aandeel werknemers dat in België woont maar in Nederland werkt, afgezet tegen het totaal aantal werknemers in die regio, zie figuur 5.5.4. In 2021 was dat aandeel in die regio's ruim 4 procent, terwijl het gemiddelde aandeel voor Nederland in totaliteit slechts 0,5 procent is. Andere regio's met een meer dan gemiddeld aandeel grenspendelaars vanuit België zijn Zuidoost-Noord-Brabant, Midden-Limburg, West-Noord-Brabant en Midden-Noord-Brabant, alle grenzend aan België met aandelen tussen 1 en 2 procent. Qua nationaliteit wijken de inkomende grenspendelaars in Zeeuws-Vlaanderen duidelijk af van de andere regio's. Van de pendelaars naar Zeeuws-Vlaanderen heeft slechts een derde de Nederlandse nationaliteit, terwijl dit aandeel bij andere regio's ruim meer dan de helft is.

Aan de Belgische zijde van de grens zijn de aandelen inkomende grenspendelaars vanuit Nederland lager. Voor heel België is dit aandeel 0,3 procent. Bij de Belgische grensregio's laat het arrondissement Eeklo net over de grens bij Zeeuws-Vlaanderen echter een aandeel zien van ruim 2 procent in 2021. Dit wil zeggen dat ruim 2 procent van de werknemers in dit arrondissement wordt gevormd door grenspendelaars vanuit Nederland. Daarnaast hebben de arrondissementen Tongeren, Sint-Niklaas en Maaseik in Belgisch Limburg aandelen inkomende pendelaars van boven de 1 procent.

Naar nationaliteit zijn ook duidelijke verschillen zichtbaar tussen de regio's. Zo betreft de inkomende grenspendel vanuit Nederland in de arrondissementen Tongeren, Maaseik en Turnhout voor twee derde pendelaars met de Nederlandse nationaliteit, terwijl dit aandeel in de arrondissementen Eeklo en Sint-Niklaas slechts een derde is. Dit is niet heel vreemd, gezien de specifieke ligging van Zeeuws-Vlaanderen dat min of meer ingebed is in België. Tenslotte kan vermeld worden dat hoewel het aandeel grenspendel uit Nederland voor arrondissement Antwerpen net geen 1 procent van de werknemers betreft, dit nog steeds meer dan gemiddeld is. En omdat het totaal aantal werknemers in Antwerpen omvangrijk is, gaat het in absolute zin om toch ruim 5 duizend mensen die vanuit Nederland naar Antwerpen pendelen.

5.5.4 Grenspendelaars naar regio, 2021

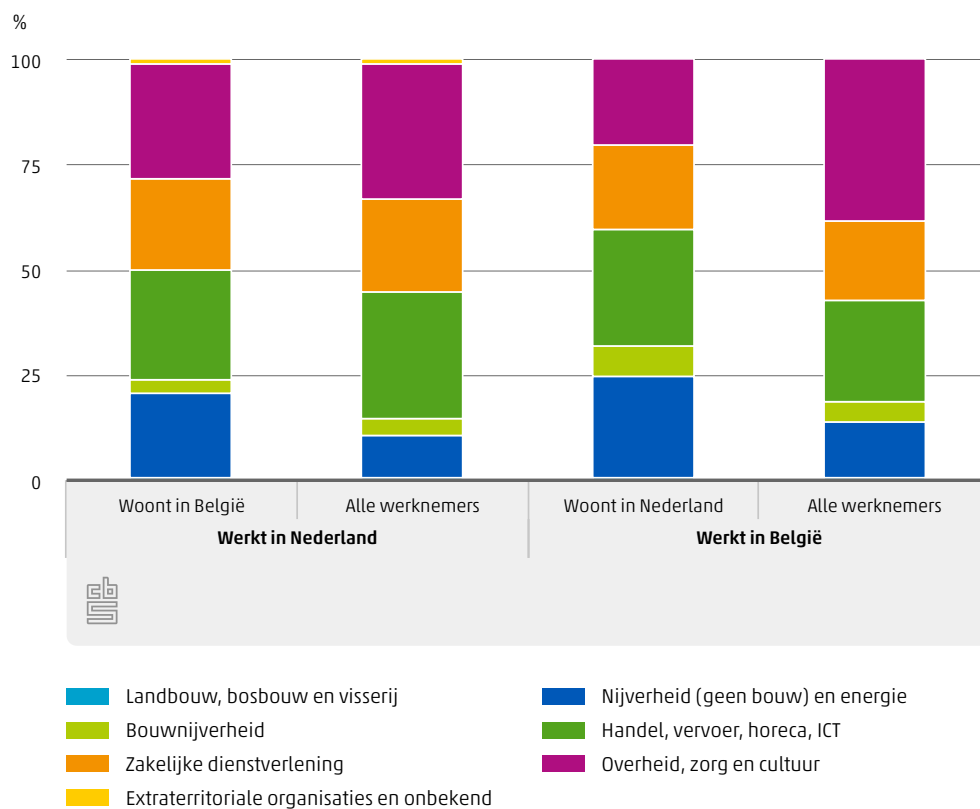

Grenspendelaars uit België vooral werkzaam in de industrie

Vergeleken met alle werknemers in Nederland werken grenspendelaars uit België relatief vaak in de industrie, zie figuur 5.5.5. In 2019 werkte circa een op de vijf grenspendelaars in die bedrijfstak tegenover een op de tien van alle werknemers. Grenspendelaars uit België werkten relatief iets minder vaak in de bedrijfstak overheid, zorg en cultuur. Met name bij de overheid waren minder pendelaars werkzaam.

Ook de grenspondelaars die vanuit Nederland in België werken laten op hoofdlijnen een vergelijkbaar beeld zien qua verdeling over de bedrijfstakken. Zij zijn relatief vaak in de Belgische industrie werkzaam en minder vaak binnen de overheid, zorg en cultuur. Dit geldt alleen niet voor de deelsector cultuur. Dat betekent dat grenspondelaars naar Nederland relatief vaker werkzaam zijn in de deelsectoren zorg en onderwijs dan dat grenspondelaars naar België dat zijn.

5.5.5 Grenspondelaars naar bedrijfstak, 2019

Bron: Grensdata (2024b)

5.6 Samenvatting en conclusie

In 2022 was de bruto-arbeidsparticipatie in Nederland hoger dan in België. Ook was deze in Nederland gelijkmatiger verdeeld over de landsdelen dan over de gewesten in België. Van de 15- tot 65-jarigen, namen mensen in het Vlaamse Gewest – met 73,8 procent – het vaakst deel aan de arbeidsmarkt, vaker dan in het Waalse Gewest (65,5 procent) en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (67,7 procent). De arbeidsparticipatie in het Vlaamse Gewest komt daarmee het dichtst in de buurt van die in Nederland (84,7 procent). De verschillen in arbeidsparticipatie tussen Nederland en België concentreren zich vooral in de jongste en oudste leeftijdsgroepen; voor de groep 25- tot 55-jarigen is er nagenoeg geen verschil in arbeidsparticipatie tussen beide landen.

In Nederland werkte 81,8 procent van de 15- tot 65-jarigen. In België was dit aandeel kleiner, namelijk 66,5 procent. Dit gaat samen met een grotere variëteit aan arbeidsvormen in Nederland: in Nederland werkten 15- tot 65-jarigen vaker in deeltijd of in een tijdelijk dienstverband dan in België, met name het aandeel werkende scholieren en studenten ligt in

Nederland fors hoger dan in België. Het aandeel zelfstandigen is in Nederland ook iets hoger, maar gelijk aan dat in het Vlaamse Gewest. Het werkloosheidspercentage lag in Nederland lager dan in België.

Van de ruim 1,4 miljoen inwoners van Nederland met een andere dan de Nederlandse nationaliteit, waren er op 1 januari 2023 ruim 39 duizend Belg. Meer dan de helft van deze Belgen (53 procent) is vrouw. Belgen wonen met name in de grensregio, maar ook in de Randstad en studentensteden. Bijna een kwart van de Belgen woonachtig in Nederland woont in Zeeuws-Vlaanderen of het nabije Noord-Brabantse Woensdrecht. Belgische vrouwen vestigen zich relatief vaak voor een studie en Belgische mannen relatief vaak voor werk in Nederland. Het vaakst vestigen Belgen zich echter vanwege een partner in Nederland.

In tegenstelling tot Belgische inwoners van Nederland zijn Belgische werknemers in Nederland vaker man. Ook zijn Belgische werknemers relatief jong: gemiddeld 40 jaar. De gemiddelde Nederlandse werknemer is 43 jaar oud. Belgische werknemers zijn in Nederland relatief vaak werkzaam in de industrie: bijna 15 procent van de Belgische werknemers in Nederland is actief in deze bedrijfstak, tegen 10 procent van de Nederlandse werknemers. Belgische werknemers zijn nog iets vaker actief in de gezondheids- en welzijnszorg: in deze bedrijfstak is 16 procent van hen werkzaam. Van de Nederlandse werknemers werkt 19 procent in deze bedrijfstak.

Belgische werknemers verdienen in Nederland over het algemeen meer dan hun Nederlandse collega's, wat tot uitdrukking komt in een hoger gemiddeld en mediaan uurloon. Het verschil in uurloon tussen Belgen en Nederlanders is groter bij de mannen dan bij de vrouwen. Dit kan verklaard worden door het feit dat Belgische mannen in Nederland vaker dan Belgische vrouwen werkzaam zijn in de industrie, handel of specialistische zakelijke dienstverlening. In deze sectoren zijn de verschillen in uurloon tussen Belgische en Nederlandse werknemers het grootst: gemiddeld (ruim) 10 euro.

Iedere EU-burger is vrij om te beslissen in welk land van de Europese Unie hij/zij wil wonen of werken. Dit grondrecht is in de Europese wet verankerd: 'alle burgers van de EU hebben de vrijheid om in elke lidstaat werk te zoeken, te werken, zich te vestigen of diensten te verlenen'. Deze vrijheid van wonen en werken opent voor elke EU-burger meerdere arbeidsmarkten en zorgt niet alleen voor verhuizingen binnen de EU, maar ook voor grensoverschrijdende pendelbewegingen. In 2021 waren er ruim 42 duizend inkomende grenspendelaars vanuit België. Dit aantal is stabiel over de tijd sinds 2017. Van de grenspendelaars had de meerderheid de Nederlandse nationaliteit (56 procent) en 36 procent de Belgische nationaliteit. Voor de eerste groep geldt dat het in een groot deel van de gevallen gaat om Nederlanders die in België zijn gaan wonen en in Nederland een baan hebben behouden (of gevonden). De tweede groep grenspendelaars (met de Belgische nationaliteit) vormt ongeveer de helft van de Belgische werknemers in Nederland. Het aantal grenspendelaars vanuit Nederland naar België bedroeg in 2021 circa 12 duizend. Dit aantal daalt heel licht sinds 2017. Hiervan had circa de helft de Nederlandse nationaliteit en ruim 40 procent de Belgische.

De regio's Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg kenden in 2021 met ruim 4 procent het grootste aandeel werknemers dat in België woont maar in Nederland werkt. In 2021 was dat aandeel voor Nederland gemiddeld 0,5 procent. Andere COROP-gebieden met relatief veel grenspendelaars vanuit België zijn Zuidoost-Noord-Brabant, Midden-Limburg, West-Noord-

Brabant en Midden-Noord-Brabant, alle grenzend aan België. Vanuit Belgisch perspectief zijn de aandelen inkomende grenspendelaars vanuit Nederland lager. Voor heel België is dit aandeel 0,3 procent. Bij de Belgische grensregio's laat het arrondissement Eeklo net over de grens bij Zeeuws-Vlaanderen echter een aandeel zien van ruim 2 procent in 2021. Ook de arrondissementen Tongeren, Sint-Niklaas en Maaseik in Belgisch Limburg hebben aandelen inkomende pendelaars van boven de 1 procent.

5.7 Data en methoden

Belgische werknemers

Om de populatie van Belgische werknemers in Nederland te beschrijven, is een microdataset samengesteld op basis van het Stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden (SSB). Het SSB bevat databestanden met gegevens over natuurlijke personen, banen, inkomen, onderwijs-deelnemers en andere informatie, zoals nationaliteit. Voor de analyses over werknemers in dit hoofdstuk, hebben we gegevens uit registraties gekoppeld op persoonsniveau. Deze cijfers zijn uitsluitend bedoeld om een vergelijking te maken tussen verschillende groepen werknemers en zijn niet bedoeld, noch geschikt, om als randtotalen of als op zichzelf staande feiten over de Nederlandse bevolking te gebruiken.

Er worden in dit hoofdstuk drie groepen werknemers vergeleken: mensen werkzaam in Nederland met een Belgische, Duitse, of Nederlandse nationaliteit. Om deze groepen af te bakenen hebben we informatie uit SSB-databronnen voor het verslagjaar 2022 gebruikt. Tevens hanteren we de definities in deze bronnen. Concreet gaat het daarbij om de volgende SSB-bronnen:

- Nationaliteitskenmerken van alle in de Basisregistratie Personen (BRP) ingeschreven personen. Nationaliteit is het wettelijk onderdaan zijn van een bepaalde staat (staatsburgerschap);
- Persoonskenmerken van alle in de BRP ingeschreven personen. Dit bestand bevat algemeen beschrijvende persoonskenmerken zoals geslacht en geboortedatum.
- Personen sociaaleconomische categorie. Dit bestand bevat gegevens over de sociaaleconomische categorie van personen in een bepaalde maand. Van de afzonderlijke inkomensbronnen (onder andere salaris, uitkeringen), die aan de afbakening van de sociaaleconomische categorie ten grondslag liggen, wordt aangegeven welk type inkomensbronnen een persoon in de betreffende periode heeft. Een persoon kan binnen een jaar in meerdere categorieën vallen. Vóór het bepalen van de groepen werknemers in 2022 is aan alle personen één sociaaleconomische categorie toegekend, namelijk de categorie waartoe zij gedurende het jaar het langst behoorden;
- Banen en lonen op basis van de Polisadministratie.⁴⁾ De Polisadministratie is afkomstig van het UWV en op haar beurt gebaseerd op de loonaangiften die bedrijven en uitkeringsinstanties bij de Belastingdienst moeten doen. Op basis van deze gegevens wordt onder meer de groep werknemers in Nederland bepaald, plus de daarbij behorende sectoren en hun loon (bruto). Voor het toekennen van de bedrijfstak is per persoon geselecteerd op het bedrijf waar die persoon gedurende het jaar de meeste

⁴⁾ De Polisadministratie is een register waarin Nederlandse inkomstgegevens worden opgeslagen zoals lonen, sociale uitkeringen, lijfrentes en pensioenen. Inkomsten zoals de zorgtoeslag en kinderbijslag staan daar niet in. De Polisadministratie wordt beheerd door het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV).

- reguliere uren gewerkt heeft. Het loon is inclusief bijzondere beloning (bedrag) (onder andere vakantiebijslag, eindejaarsuitkeringen, prestatiebeloningen, gratificaties en winstuitkeringen) en het (bruto) bedrag dat aan loon is uitbetaald in verband met overwerk.
- De groep werknemers in onze analyses in paragraaf 5.4 en verder is echter geen exacte weerspiegeling van de werkzame bevolking (de groep zelfstandigen is bijvoorbeeld niet opgenomen in onze analyses), maar een weerspiegeling van alle personen die binnen de BRP en de Polisadministratie vallen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen deeltijd- en voltijdbanen, en er is geen rekening gehouden met het feit of de baan de belangrijkste inkomensbron is.

5.8 Literatuur

Benelux Unie (2019). *Economie en arbeidsmarkt in de grensregio's van de Benelux landen en aangrenzende gebieden: Een verkenning op NUTS-3 niveau*. Secretaris-generaal van de Benelux Unie. Brussel: België.

CBS (2008, 9 januari). *België in trek bij Nederlanders*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2022, 30 september). *In vijf jaar 34 procent meer Belgische bedrijven in Nederland*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023a). *Bevolking; geslacht, leeftijd, nationaliteit en regio, 1 januari*. [Dataset]. Geraadpleegd op 19 februari 2024.

CBS (2023b). *Immigranten EU/EFTA; afgeleid migratiedoel, sociaaleconomische categorie*. [Dataset]. Geraadpleegd op 19 februari 2024.

Europese Commissie (2023). *Vrij verkeer van werknemers*.

Eurostat (2024a). *Economic activity rates by sex, age and NUTS 2 regions*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024b). *Activity rates by sex, age, educational attainment level, citizenship and NUTS 2 regions*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024c). *Employment by sex, age, full-time/part-time, professional status and NUTS 2 regions (1 000)*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024d). *Part-time employment and temporary contracts – annual data*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024e). *Employment by sex, age, professional status and NUTS 2 regions (1 000)*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024f). *Unemployment rates by sex, age and country of birth (%)*. [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Eurostat (2024g). [Unemployment rates by sex, age, citizenship and NUTS 2 regions](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Grensdata (2024a). [Grenspendel werknemers; nationaliteit, woonland, werkregio \(NUTS 3\)](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

Grensdata (2024b). [Grenspendel werknemers; bedrijfstak, woonland, werkregio \(NUTS 3\)](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 26 januari 2024.

OECD (2023). [Average annual wages](#). [Dataset]. Geraadpleegd op 20 februari 2024.

Van der Valk, J., Creemers, S., Ter Horst, M., Rooyakkers, J., & Rud, I. (2020). [Grensoverschrijdende mobiliteit van mensen](#). In S. Creemers, M. Jaarsma & A. Lammertsma (Red.), *CBS Internationaliseringsmonitor 2020, eerste kwartaal, Duitsland*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Van der Werf (2021). [Vestiging van recordaantal Belgen in Zeeuws-Vlaanderen in coronajaar 2020](#). Provinciale Zeeuwse Courant.

Witlox, M. (2023). [‘Can I help you?’ wordt steeds normaler door personeelstekort](#). *RTL Nieuws*.

Begrippen

Aandeel deeltijd

Aandeel werkzame personen (15 tot 65 jaar) volgens eigen opgave werkzaam in deeltijd.

Aandeel tijdelijk dienstverband

Aandeel werkzame personen (15 tot 65 jaar) met een contract van bepaalde duur.

Aandeel zelfstandigen

Aandeel zelfstandigen (inclusief onbetaalde meewerkende gezinsleden) (15 tot 65 jaar) in de werkzame beroepsbevolking.

Aanvoer (ofwel inkomend transport)

Het totaal aan goederen dat binnen het grondgebied van Nederland is gebracht.

Buitengesloten is de transportdoorvoer zonder overlading op Nederlands grondgebied.

Het totale inkomende transport is gelijk aan de som van invoer (voor binnenlands gebruik of voor wederuitvoer) en inkomende doorvoer. De som van invoer voor binnenlands gebruik, wederuitvoer en doorvoer verschilt enigszins van het inkomend transport. Dit komt door het effect van tijdelijke opslag in Nederland.

Afvoer (ofwel uitgaand transport)

Het totaal aan goederen dat vanuit het grondgebied van Nederland naar het buitenland is

gebracht. Buitengesloten is de transportdoorvoer zonder overlading op Nederlands

grondgebied. Het totale uitgaande transport is gelijk aan de som van uitvoer en uitgaande doorvoer.

Baan

Een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waartegen een (financiële) beloning staat. Als een persoon meer dan één werkkring heeft, telt elke werkkring als een afzonderlijke baan. Bij de bepaling van het gemiddeld aantal banen over een periode wordt rekening gehouden met de begin- en einddatum van de baan, echter niet met de wekelijkse arbeidsduur. Twee opeenvolgende banen met elk een duur van zes maanden tellen voor één baan in het jaargemiddelde, los van de vraag of het om voltijd- of deeltijdbanen gaat.

Bedrijf(seenheid)

De feitelijke transactor in het productieproces gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden.

Kenmerkend is dat er autonomie is over beslissingen met betrekking tot productie binnen deze entiteit. Wanneer deze eenheid zich uitstrekt over verschillende landen wordt omwille van de nationale statistiek het Nederlandse deel als bedrijf beschouwd.

Bedrijfsdemografisch Kader (BDK)

Het Bedrijfsdemografisch Kader (BDK) is een doorontwikkelde versie van het Algemeen Bedrijven Register (ABR) waarin methodebreuken zijn gecorrigeerd en de aansluiting van de gegevens in de tijd verder is gewaarborgd. Dit maakt het bij uitstek geschikt voor onderzoek waarbij individuele bedrijven in de tijd worden gevolgd. Doordat omnummeringen vanwege bijvoorbeeld administratieve oorzaken, fusies, overnames of afsplitsingen 'gerepareerd' worden, verdwijnen bedrijven niet uit het zicht. Daarnaast is het BDK verrijkt met informatie uit andere statistieken en de UCI-lijst.

Beroepsbevolking

Deze groep bestaat uit personen van 15 tot 65 jaar die ofwel betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking), ofwel recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking).

Bijzondere Financiële Instelling (bfi)

Bijzondere Financiële Instellingen zijn in Nederland gevestigde dochtermaatschappijen van buitenlandse ondernemingen die fungeren als financieel intermediair tussen diverse onderdelen van het concern waar ze deel van uitmaken. De vorderingen en verplichtingen van deze instellingen hebben veelal betrekking op directe investeringen vanuit het ene land via Nederland in een ander land, of op het doorsluizen naar de buitenlandse moeder van in het buitenland aangetrokken middelen. Een bfi is in dit verband een speciaal rechtspersoon die zich bezighoudt met securitisaties. Zij neemt in het kader van een securitisatietransactie activa en/of kredietrisico over en geeft effecten, eenheden van securitisatiefondsen, andere schuldbewijzen en/of financiële derivaten uit, dan wel is eigenaar van onderliggende activa. Een bfi is gevrijwaard van het risico van faillissement of een andere vorm van in gebreke blijven van de initiator (ofwel 'originator', d.w.z. de instelling die activa en/of kredietrisico's aan de bfi overdraagt).

Bilateraal vervoer

Internationaal vervoer van goederen met een binnenlandse (in het geval van Nederland: Nederlandse en in het geval van België: Belgische) laad- of losplaats en met een buitenlandse los- of laadplaats.

Binnenlands vervoer

Goederenvervoer waarbij zowel de plaats van lading als de plaats van lossing in één land liggen.

Bruto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking).

Bruto binnenlands product (bbp)

Een maat voor de omvang van de economie. Deze wordt berekend uit de som van de waarde die door ondernemingen, huishoudens en overheden wordt toegevoegd aan de goederen en diensten die zij hebben moeten verbruiken om hun producten te kunnen maken. Deze som staat bekend als de toegevoegde waarde 'in basisprijzen'. Om tot het bbp 'in marktprijzen' te komen, wordt hierbij het saldo van product-gebonden belastingen en subsidies én het verschil tussen toegerekende en afgedragen btw opgeteld.

Directe Buitenlandse Investering (DBI)

Een onderneming met directe investeringen uit het buitenland is een onderneming waarin een investeerder uit een ander land tenminste 10 procent bezit van het gewone aandelenkapitaal of van de stemrechten of het equivalent daarvan. Het gaat hierbij om een blijvend belang en om verkrijging van substantiële invloed in het management van de onderneming. Directe investeringen zijn opgebouwd uit aandelenkapitaal, deelnemingen in groepsmaatschappijen in het buitenland en kredietverlening.

Directe uitvoer

Het leveren van goederen en het verlenen van diensten door ingezetenen aan het buitenland (niet-ingezetenen).

Exportverdiensten

Waarde van een bruto exportstroom minus het verbruik van geïmporteerde grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten.

Grenspendelaar

Een werknemer die zijn woonplaats heeft in het ene land en zijn baan in het andere land. De werknemer moet in het land waar hij werkt onder de sociale zekerheidswetgeving vallen. Zelfstandigen en gedetacheerde werknemers worden niet meegerekend.

Grootbedrijf

Hiertoe behoren alle bedrijven die gevestigd zijn in Nederland en onderdeel uitmaken van een concern met minstens 250 werkzame personen en/of een onderdeel zijn van een concern dat al in buitenlandse handen is.

Handelsbalans

Het saldo van de uit- en invoer van goederen en diensten. Aan de ontvangstenkant staat de exportwaarde van een land over een bepaalde periode. Aan de uitgavenkant staat de importwaarde. Het handelsbalanssaldo is het verschil tussen de twee.

Hightech goederen

Technologische goederen waarbij de productie van de goederen in hoge mate gebruikmaakt van R&D.

ICT

Informatie- en communicatietechnologie (ICT) is een vakgebied dat zich met informatiesystemen, telecommunicatie en computers bezighoudt. Hieronder valt het ontwikkelen en beheren van systemen, netwerken, databanken en websites. Ook het onderhouden van computers en programmatuur en het schrijven van administratieve software valt hieronder.

Indirecte export (export via de waardeketen)

De productie van goederen en diensten die niet direct bestemd zijn voor de export naar een bepaald land, maar die uiteindelijk verwerkt worden in die export via andere binnen- of buitenlandse bedrijfstakken.

Innovatie

Alle activiteiten die gericht zijn op vernieuwing in een bedrijf. Innovaties kunnen zowel technologisch als niet-technologisch van aard zijn. Bij technologische innovatie gaat het om het vernieuwen dan wel sterk verbeteren van producten of diensten of de processen waarmee producten en diensten worden voortgebracht. Van niet-technologische innovatie is bijvoorbeeld sprake bij vernieuwingen in de organisatie.

Intellectueel eigendom

De verzamelnaam voor rechten op uitgewerkte ideeën en concepten zoals beschermd door bijvoorbeeld patenten, handelsmerken en auteursrechten (copyrights).

Intermediaire goederen

Dit zijn inputs in het productieproces, zoals grondstoffen, halffabricaten of brandstoffen. Een intermediair product wordt gebruikt tijdens het productieproces, vaak getransformeerd, en dan verwerkt in de uiteindelijke output. Het wordt dus gebruikt om weer andere goederen te produceren.

Internationale handel in diensten

Er is sprake van internationale handel in diensten wanneer Nederlandse ingezetenen voor ingezetenen van een andere economie diensten verrichten of omgekeerd. Diensten zijn producten die over het algemeen niet tastbaar zijn, bijvoorbeeld vervoersdiensten, zakelijke diensten en persoonlijke, culturele en recreatieve diensten. Met Nederlandse ingezetenen worden bedrijven en personen bedoeld die in Nederland economische activiteiten ontplooiën en daartoe reeds langer dan één jaar over een locatie in Nederland beschikken.

Internationale handel in goederen

Er is sprake van internationale handel in goederen wanneer ingezetenen goederen leveren aan het buitenland en omgekeerd. Bij invoer uit EU-landen is dit de waarde van de goederen inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. Bij invoer uit niet-EU-landen is dit de waarde inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de buitengrens van de Europese Unie. De uitvoerwaarde is inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. Dit is in overeenstemming met de statistiek Internationale Handel in Goederen (IHG).

Internationale productieketen (waardeketen)

Een internationale productieketen omvat alle activiteiten – in meer dan één land – die nodig zijn om een product of dienst vanuit de conceptfase via de verschillende productiefases bij eindverbruikers te bezorgen en verwerking na gebruik.

Invoer

De som van invoer voor binnenlands gebruik en invoer voor wederuitvoer.

Invoerintensiteit

De invoerintensiteit is een indicator die de mate van de internationale concurrerende druk in de lokale markt weergeeft. Het is uitgedrukt in een procentueel aandeel dat weergeeft in hoeverre de vraag naar goederen of diensten afhankelijk is van buitenlandse invoer. Een hogere ratio leidt dan ook tot een groter aandeel van de invoer om in de totale vraag naar goederen en diensten te voorzien.

Invoer voor binnenlandse bestedingen

De voor ingezetenen bestemde goederen en diensten, die vanuit het buitenland in het economisch gebied van Nederland zijn gebracht. Hiertoe behoren ook voor verwerking in het productieproces benodigde grondstoffen, halffabricaten, brandstoffen en voor investeringen bestemde vaste activa.

Invoer voor wederuitvoer

De goederen en diensten die Nederland binnenkomen, daarbij (tijdelijk) eigendom worden van een ingezetene, en daarna, zonder dat significant industriële bewerking plaatsvindt, Nederland weer verlaten.

Mediaan

De mediaan verwijst naar het midden van een verdeling of gegevensverzameling; de mediaan is een centrummaat. Een mediaan is dus de middelste waarde van een verdeling van cijfers, geordend van laag naar hoog. Indien er twee middelste waarden zijn, betreft dit het gemiddelde van de twee waarden.

Modaliteit

Vervoerwijze: dit kan zeevaart, binnenvaart, spoorvervoer, buisleidingvervoer, luchtvaart of wegvervoer zijn.

Multinational

Bedrijven met een moeder- of dochterbedrijf in het buitenland. Een Nederlandse multinational is een bedrijf onder (ultieme) Nederlandse zeggenschap met ten minste één dochter (meerderheidsdeelneming) in het buitenland. Een buitenlandse multinational is een in Nederland gevestigde dochteronderneming, waarover de uiteindelijke zeggenschap in het buitenland ligt.

Niet-beroepsbevolking

Personen (15 tot 65 jaar) zonder werk die niet tot de werkloze beroepsbevolking behoren.

Niet-multinational

Bedrijven zonder moeder- of dochterbedrijf in het buitenland.

Quasi-doorvoer

Quasi-doorvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden doorgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het gehele verblijf in Nederland eigendom van een buitenlands bedrijf (in tegenstelling tot de wederuitvoer). Daarnaast moet er nog één van de volgende administratieve handelingen gebeuren in Nederland, wil er sprake zijn van quasi-doorvoer:

- De goederen van buiten de EU worden bij aankomst in Nederland vrijgemaakt;
- De goederen verlaten Nederland en de EU en er wordt door de douane een uitvoerdocument opgemaakt;
- De internationale goederen worden in Nederland voor minimaal één dag opgeslagen. Hierdoor wordt de eigenaar BTW-plichtig en moet hij zich laten registreren voor de BTW.

Toegevoegde waarde

Het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (exclusief aftrekbare btw).

Totale business economy

Het Algemeen Bedrijvenregister (ABR) maakt gebruik van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) om bedrijfseenheden in te delen naar hoofdactiviteit. De totale business economy omvat alle bedrijven uit de SBI-secties B tot en met N, exclusief K plus S95. Deze afbakening wordt internationaal aangeduid als de 'non-financial business economy'.

Deze categorie is een samenstelling van de volgende bedrijfstakken:

B Delfstoffenwinning

C Industrie

D Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht

E Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering

F Bouwnijverheid

G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's

H Vervoer en opslag

I Logies-, maaltijd- en drankverstrekking

J Informatie en communicatie

L Verhuur van en handel in onroerend goed

M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening

N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening

S95 Reparatie van consumentenartikelen

Two-way trader

Een bedrijf of bedrijfsvestiging met zowel import- als export van goederen of diensten. Dit in tegenstelling tot de zgn. one-way trader, die enkel importeert ofwel enkel exporteert.

Uitvoer

De som van uitvoer van Nederlandse makelij en wederuitvoer.

Uitvoer van Nederlandse makelij

Uitvoer van Nederlandse makelij betreft uitvoer na productie in Nederland dan wel uitvoer na significante bewerking van buitenlandse makelij (waarbij wordt gekeken in hoeverre de statistische goederencode van het goed al dan niet sterk is veranderd). Wederuitvoer en uitvoer van Nederlandse makelij vormen samen de totale Nederlandse uitvoercijfers (handel).

Ultimate Controlling Institutional Unit (UCI)

De UCI is gedefinieerd als het bedrijf, hogerop in de zeggenschapsketen waarvan het Nederlandse bedrijf deel uitmaakt, niet onder zeggenschap van een ander bedrijf of onderneming staat.

Vervoerd gewicht

Het gaat in dit geval om het brutoplusgewicht: het gewicht van de vervoerde goederen plus het gewicht van de verpakking en het leeggewicht van de transporteenheid (bijvoorbeeld containers, wissellaadbakken en goederenpallets).

Vestiging

Elke afzonderlijk gelegen ruimte, terrein of complex van ruimten of terreinen, benut door een onderneming voor de uitoefening van de activiteiten. Iedere onderneming bestaat uit tenminste één vestiging.

VTE

Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

Wederuitvoer

Wederuitvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden uitgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het verblijf in Nederland (tijdelijk) eigendom van een Nederlands bedrijf (in tegenstelling tot de quasi-doorvoer). Wederuitvoer en uitvoer van Nederlandse makelij vormen samen de totale Nederlandse uitvoercijfers (handel).

Werkloosheidspercentage

Aandeel werklozen in de beroepsbevolking (15 tot 65 jaar).

Werkloze beroepsbevolking

Personen (15 tot 65 jaar) die actief naar werk zoeken (voor ten minste een uur per week) en daarvoor vrijwel direct beschikbaar zijn.

Werknemer

Een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een economische eenheid maakt om arbeid te verrichten waartegenover een financiële beloning staat.

Werkzame beroepsbevolking

Personen (15 tot 65 jaar) met betaald werk van ten minste een uur per week.

Werkzame persoon

Persoon die een baan heeft bij een in Nederland gevestigd bedrijf of bij een particulier huishouden in Nederland.

Zeggenschap

De zeggenschap van bedrijven wordt bepaald aan de hand van het land waar de strategische besluitvorming plaatsvindt. Deze zeggenschap ligt bij de Ultimate Controlling Institutional Unit (UCI). Buitenlandse zeggenschap betekent dat het land van vestiging van de UCI een ander land is dan Nederland. Belgische zeggenschap betekent dat de UCI van de vestiging in België ligt.

Zelfstandige zonder personeel (zzp)

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of als directeur-groootaandeelhouder (dga), of als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep), én die daarbij geen personeel in dienst heeft.

Zelfstandig mkb

Het zelfstandig midden- en kleinbedrijf omvat alle bedrijven in Nederland, die in Nederlandse handen zijn met minder dan 250 werkzame personen bij het gehele concern.

Zelfstandig mkb met buitenlandse dochters

Het zelfstandig midden- en kleinbedrijf met buitenlandse dochters omvat alle bedrijven in Nederlandse handen waarbij de overkoepelende ondernemingengroep minder dan 250 werkzame personen en ten minste één dochter in het buitenland heeft.

Zelfstandig mkb zonder buitenlandse dochters

Het zelfstandig midden- en kleinbedrijf zonder dochters omvat alle bedrijven in Nederlandse handen waarbij de overkoepelende ondernemingengroep minder dan 250 werkzame personen en geen dochters in het buitenland heeft.

Reeds eerder verschenen edities

2014

- Tweede kwartaal, thema [Internationale handel](#)
- Derde kwartaal, thema [Bedrijfsprestaties](#)
- Vierde kwartaal, thema [Werkgelegenheid](#)

2015

- Eerste kwartaal, thema [Waardeketens](#)
- Tweede kwartaal, thema [Innovatie](#)
- Derde kwartaal, thema [Multinationals](#)
- Vierde kwartaal, thema [Duurzaamheid](#)

2016

- Eerste kwartaal, thema [Bedrijvendynamiek](#)
- Tweede kwartaal, thema [Agribusiness](#)
- Derde kwartaal, thema [Duitsland](#)
- Vierde kwartaal, thema [Zelfstandig MKB](#)

2017

- Eerste kwartaal, thema [Verenigd Koninkrijk](#)
- Tweede kwartaal, thema [Internationale handel in diensten](#)
- Derde kwartaal, thema [Innovatie](#)
- Vierde kwartaal, thema [Waardeketens](#)

2018

- Eerste kwartaal, thema [De positie van Nederland](#)
- Tweede kwartaal, thema [Werkgelegenheid](#)
- Derde kwartaal, thema [Exportstrategieën](#)
- Vierde kwartaal, thema [Financiële globalisering](#)

2019

- Eerste kwartaal, thema [Verenigde Staten](#)
- Tweede kwartaal, thema [Patronen in handelsgedrag](#)
- Derde kwartaal, thema [Groothandel](#)
- Vierde kwartaal, thema [Kwaliteitseisen in handelsbeleid](#)

2020

- Eerste kwartaal, thema [Duitsland](#)
- Tweede kwartaal, thema [China](#)
- Derde kwartaal, thema [Internationale handel in diensten en R&D](#)
- Vierde kwartaal, thema [Handelsbeleid: Tarieven & verdragen](#)

2021

- Eerste kwartaal, thema [Afrika](#)
- Tweede kwartaal, thema [Handel en milieu](#)
- Derde kwartaal, thema [Niet-tarifaire maatregelen: Een investering in kwaliteit?](#)
- Vierde kwartaal, thema [Exogene schokken](#)

2022

- Eerste kwartaal, thema [De eurozone](#)
- Tweede kwartaal, thema [Belemmeringen dienstenhandel](#)
- Vierde kwartaal, thema [Productiviteit](#)

2023

- Eerste editie, thema [India](#)
- Tweede editie, thema [Duurzame handel?](#)
- Derde editie, thema [Digitalisering](#)

Dankwoord

We danken de volgende personen voor hun constructieve bijdrage aan deze editie van de Internationaliseringsmonitor:

Fintan van Berkel
Deirdre Bosch
Dennis Cremers
Henk-Jan Dirven
Mathijs Jacobs
Tim Peeters
Davey Poulissen
Roos Smit
Martijn Souren
Roger Voncken
Khee Fung Wong

CBS CCN Logistiek
CBS CCN Redactie en Visualisatie
CBS Vertaalbureau

Medewerkers

Auteurs

Jacqueline van Beuningen
Harry Bierings
Sarah Creemers
Marjolijn Jaarsma
Bas Kerckhoffs
Dio Limpens
Tom Notten
Johan van der Valk
Christiaan Visser
Stef Weijers
Manon Weusten

Redactie

Sarah Creemers
Janneke Rooyakkers
Manon Weusten

Eindredactie

Sarah Creemers
Manon Weusten